

ჩვენი მწერლობა

გამოდის თვეში ორჯერ პარასკეობით

ფასი 1,50 ლარი

1 აპრილი 2011

№7(137)

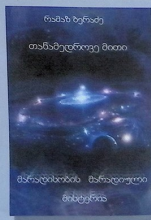
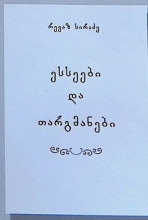
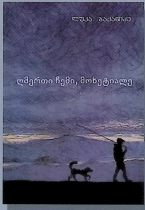
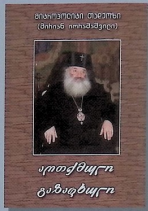
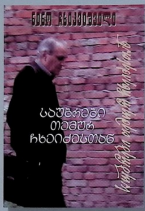

თამაზ ნატროშვილის დოკუმენტური ნოველა
ტრაპიზონის იმპერია და საქართველო
ინგა მილორავა ზაალ სამადაშვილზე
მივიწყებული წარსულის საიდუმლო
ნუციკო დეკანოზიშვილის ლექსები
რეი ბრედბერის დროის მანქანა
ბონაპარტისტული ჩანანერები

1516
2011

წიგნის თარო

შინაარსი

ვირი და პაფოსწყარა	2	ტრაპიზონის იმპერიის დაარსება და საძვარეთქელო (ნინო საბაშვილის ესაუბრება ნესტან ბაგაური)
უჩუბულო რაქარსი	4	თამაზ ნატროშვილი ხახმბატალი ზევისურის შარდვასახვა
აფსაროს-ინბანი	7	გიორგი გოგოლაშვილი სიმართლისათვის ბრძოლას ყოველთვის აძვს აზრი (მოამზადა ნატა ვარადაძე)
დღიურის ფრაგმენტები	8	თათია ჯგუშია მგზაგაზდობი (კატო ჯგუფისთვის ერთი ლექსის გამო)
პირობა	9	რუსუდან ქუბაბერია ხანა
პირობა	14	ნუციკო დეკანოზიშვილი დილის ლექსი
უსუნთხის სარკაზმიდან	16	ჯონათან ლინი, ენტონი ჯეი „ღიზი, პატრონო მინისტრო“
აფსაროს გავაზა	25	გურამ გოგიაშვილი მივინყავალი ნაწარმის საინფორმაციო (ელგუჯა ხინთიბიძის „ვეფხისტყაოსანი“ შექსპირის ეპოქის ინტერსი“)
გამომავალი	27	თენგიზ საბაშვილი ვაქინაშვილი თუ არა რუსთაველი? (ლია კარიჭაშვილის „სამი საღვთისმეტყველო სათნოება და „ვეფხისტყაოსანი“)
გამომავალი პირდაპირი	28	რიტა ბაინდურაშვილი ჯადოსნური სამყაროს სენა და ხიჯლი
თავა მართლისა	30	საბა სულხანიშვილი რაბალო და ინფანტილიზმი (ქართული რომანის ბედთან დაკავშირებით)
წიგნი და წიგნი	32	როსტომ ჩხეიძე და ძამისა მამ პარ იმედი (ბონაპარტისტილი ჩანანერები)
რამაზაშვილი	40	ეკა ბუჯიაშვილი „ბაბუჯაბაბი“ (ტარიელ ხარხელაურის პოეზიის საღამო)
კრებიანი	43	ინგა მილორაგა მდინარის სათავე (ზაალ სამადაშვილის „მოთხრობები ზიტებისთვის“)
წიგნი აბაბა მალაში	48	ანა ბერძენიშვილი სამყაროს გამომავალი (მურად მთავარელიძე და მისი „მეგობრე“)
ახალი წიგნი	51	ზურაბ ლავრელიშვილი რა უახსუხა მინაშვილიდან ალაკს
ლიბრაბურული სარკაზმი	53	ნინო დეკანოიძე მართალი სიტყვით და კალმით (თემურ მეტრეველის ხსოვნის საღამო)
ახალი მარგაზა	53	პოეზიის თაღი (მანდორ პეტრესი გახსენება)
ნაკვეთი	54	რეი ბრედბერი დროის განძანა
მონაბა	63	მხვინველი მონაბაშვილი ნიშნები (ტრაპის შარდვასახვა)

ორკვირული ჟურნალი
 დამფუძნებელი „ილიონი“
 მისამართი: თბილისი,
 ჩუბინაშვილის №41
 რედაქცია - (995 32) 96_20_62
 რეკლამა - (995 93) 65_93_68
 გაერცვლება - (995 77) 11_24_30
 ფაქსი: (995 32) 96_20_62
 E_mail: info@mtserloba.ge

PRINTED BY "OMEGA" PRINT HOUSE
 TELAVI, GEORGIA, 17 SARAJEVU STREET
 TELEPHONE: +995 32 53 03 62

მთავარი რედაქტორი - როსტომ ჩხეიძე
 პროზის რედაქტორი - ივანე ამირხანაშვილი
 პოეზიის რედაქტორი - მადია ჯოხაძე
 კრიტიკისა და თარგმანის რედაქტორი - თამაზ ნატროშვილი
 მხატვრული რედაქტორი - კარლო ფარულია დიზაინერი - მალხაზ იაშვილი
 სტილისტი-კორექტორი - ნინო დეკანოიძე დაკავალდებულა - თენგიზ რობიჭაშვილი
 ოპერატორი - თამარ ჩხეიძე სარედაქციო მენეჯერი - ეკა ბუჯიაშვილი
 გაერცვლების სამსახური - ლევან კიკნაძე
 გაერცვლებზე: თათია პაქოკრია
 ჯგუფი კასრადის ფოტოგრაფი

„ჩვენი მხერქობის“ მომდევნო ნომერი გამოვა 15 აპრილს

ტრაპიზონის იმპერიის დაარსება და საქართველო

ტრაპიზონის იმპერია 1204 წლის აპრილში დაარსდა. მისი პირველი იმპერატორი ალექსი I დიდი კომნენოსის დინასტიის უკანასკნელი წარმომადგენლის ანდრონიკე I-ის შთამომავალი იყო.

რა კავშირი ჰქონდა საქართველოს სამეფო კარს ტრაპიზონის იმპერიის შექმნის გარემოებებთან და რატომ არის ეს მნიშვნელოვანი ქართული საზოგადოებისთვის, ამის შესახებ ჩვენი ჟურნალისტი ნინო სპატიანი ესაუბრება ხელნაერთა ეროვნული ცენტრის მეცნიერ-თანამშრომელს, ტრაპიზონის ისტორიის მკვლევარს, ისტორიის მეცნიერებთან მაგისტრს ნესტან ბაბაურს.

— XIII საუკუნის დასაწყისში (1204 წ.) შავი ზღვის სამხრეთ-აღმოსავლეთ სანაპიროზე ტრაპიზონის სამეფო შეიქმნა. მისი პირველი იმპერატორი ალექსი I დიდი (1204-1222) ბიზანტიის კეისრის ანდრონიკე კომნენოსის (1183-1185) ვაჟი გახლდათ. საკმე ისაა რომ 1185 წელს აჯანყების შედეგად ბიზანტიის კეისარმა ანდრონიკემ ტახტი დაკარგა. საინტერესოა, რომ კონსტანტინოპოლიდან დევნილი იმპერატორი გარკვეულ ხანს საქართველოს სამეფო კარს სტუმრობდა.

თამარის პირველი ისტორიკოსის თხზულებებში „ისტორიანი და ზღაპანი შარავანდედიანი“ დაცულია კონბა ამ ფაქტის შესახებ: „მოვიდა ოდესმე ანდრონიკე კომნენოსი ცოლითა საბერძნეთელითა და შუენიერითა, თანა შვილებითურთ და დისწულითა. მამის დისწული დიდისა მანოელ კეისრისა და ყოვლისა დასავლეთისა და საბერძნეთისა მეფისა. და ვითარ მართებდა, ეგრეთ მმადლო-ბელმან ღმერთმან შეიწყნარა და მისცა პატივი შესატყვისი სახლის შვილობისა მისისა“.

ანდრონიკემ აქ ციხეები და ქალაქებიც მიიღო და ქართველთა ფართან ერთად დარუბანდში ლაქიერების თვითც ისახელა. ბიზანტიაში გაბრუნებული იმპერატორი მალე აჯანყების მსხვერპლი გახდა. რაც შეეხება მის ვაჟებს, ალექსისა და დავითს, ისინი საქართველოს სამეფო კარზე იზრდებოდნენ. ტრაპიზონის იმპერიის ისტორიის მკვლევარი თეოდორ უსპენსკო სამართლიანად შენიშნავს, რომ კომნენოსებმა ალექსი და დავითი ჯერ კიდევ მცირეწლოვანი მოხედნენ საქართველოში და აქვე აღიზარდნენ. მათი საღამოა, კო ენა ბერძნულის თანადროულად ქართულ იყო. ბუნებრივია, თამარის სამეფო კარზე აღზრდილი ბიზანტიური სამეფო ვეარის შთამომავ-

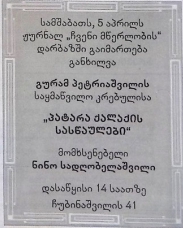
ალი იყვლენ ქართული ცხოვრების წესის გარემოცვაში იყვნენ. ასე რომ, 20 წლისანი ისინი ქართველ დიდგვაროვნებს უფრო შეადგნენ, ვიდრე ბიზანტიელებს.

მიუხედავად ამისა, სრულწლოვან კომნენოსებს, როგორც ჩანს, შენარჩუნებული ჰქონდათ სამეფო საგვარეულოს მემკვიდრეთათვის დამახასიათებელი ამბიციები. საფიქრებელია, რომ საქართველოს სამეფო კარზე ყველანაირად ცდილობდნენ ეს ამბიციაც გაეღვივებინათ და ხელსაყრელ მომენტში თავისი ინტერესებისთვისაც გამოეყენებინათ. მით უფრო, რომ საქართველოს სამეფოს სახელმწიფოებრივ ინტერესებში შედიოდა მის სამხრეთ-დასავლეთით, საიდანაც გამუდმებულ საფრთხეს წარმოადგენდა რუმის მუსლიმური სასულთნო, შექმნილიყო ზაგრატიონთა სამეფო სახლის მოკავშირე ბუფერული სახელმწიფო ერთეული — ტრაპიზონის ქრისტიანული იმპერიის სახით.

გასათვალისწინებელია კიდევ ერთი ფაქტორი, ეკრძოდ, ტრაპიზონის იმპერიის მმართველი კომნენოსთა საგვარეულო წარმოშობით მცირეაზიური პროინციებიდან იყო. ბიზანტიის იმპერიის ის განაპირა თემები, რომელთა საფუძველზეც შემდგომ ტრაპიზონის იმპერია შეიქმნა, ისტორიული წყაროების მიხედვით, ძირითადად ლაზურ-ჭანური ეთნიკური ელემენტი იყო დასახლებული (ეს ელემენტი თავის მნიშვნელობას ინარჩუნებდა იმპერიის არსებობის მთელი ისტორიის მანძილზე). კომნენოსთა ადგილობრივი, მცირეაზიური წარმომავლობა და ლაზურ-ჭანური ელემენტი ის არსებითი ფაქტორებია, რომლებიც ხელსაყრელ ვითარებაში ძალზე მნიშვნელოვან როლს შეასრულებდნენ.

— რა ხელსაყრელი გარემოებებია, რომელთაც განაპირობებს კომნენოსთა წარმატება და იმპერიის შექმნა XIII საუკუნის დასაწყისში?

— ეს ხელსაყრელი მომენტი 1204 წელს დადგა, როდესაც ჯვაროსნებმა კონსტანტინოპოლი აიღეს. ბიზანტიის იმპერიის დაშლა უფრო რეალობად იქცა. ალექსისა და დავითს თავისი მცირეაზიური მამულები დასაკავებლად წინ თითქმის აღარაფერი ელოებოდათ. საინტერესოა, რომ ამ ტერიტორიების მნიშვნელოვანი ნაწილი თამარს მანამდე ჰქონდა დაკავებული. თამარის ისტორიკოსის ზასლი ეზოსმოდვარის მიხედვით, თამარ შეივსა საელქესო მოღვაწეებისა და მწიგნობრისთვისთვისისთვის დიდძალი საგანძური გაუტანებია ბიზანტიაში, აქ არსებული წმინდა სავენებისათვის. ბერძენთა მეფეს ალექსი ანგელოსს (1203-1204) ეს ქონება მოუთხოვინა. მეფე თამარს ამ სახაბით უსარგებლოა და ბრძოლით დაუკავებია მთელი რიგი მცირეაზიური მნიშვნელოვანი ქალაქები. სწორედ ამ მოვლენას ასახავს წყარო: „ეგრან ესე თამარ მეფემან, ნაცულად სხვა უფროსი წარუზავნა მათ წმინდათა მიმართ, და ამით უმეტეს არცეზინა“.

ეშპიკი, ხოლო განრისხნა შეუხსა ზედა ბერძენთასა, ნარ-
გ ზაენა მცირედნი ვინმე ლიხითიქთნი, და ნარულეს ლა-
ზია, ტრაპიზონი, ლომონი, საზისონი, სინობი, კერასუნდი,
ოტორია, ამასტრია, არაკლია და მისცა ნათესავსა თმსას
ალექსის კომნენოსსა, ანდრონიკეს შვილსა, რომელი იყო
მამინე თმთ ნინამე თამარ მეფისა შემოხუცენიო". XVIII სა-
უკუნეში თითქმის ზედმინვენი იმეორებს იმავეს ვახუშ-
ტი პატრიონვილიც: „თამარ... ნარავლინა იმერნი და ნა-
რული კეისარს ტრაპიზონი და მიმდგომნი მისნი, და მის-
ცა ალექსი კომნინოსს, ანდრონიკეს ძესა, რომელი იყო
ნინამე თამარისა".

თუ გავითვალისწინებთ იმ
გარემოებას, რომ ტრაპიზონის
იმპერიის მომავალი კვირები
სწორედ მცირე აზიიდან იყე-
ნენ ნარმოპობით, მათ ადგი-
ნობრივი მხარდაჭერა გარან-
ტირებული ჰქონდათ. ასეთ ვი-
თარებაში, დევნილ კომნენო-
სებს დაშლილი ბიზანტიის ტე-
რიტორიის გარკვეულ ნაწილ-
ზე დამოუკიდებელი პოლიტი-
კური ერთეულის შესაქმნელად
ადგილობრივ მხარდაჭერასა
და სამეფო ნარმომავლობას
თან ერთად მნიშვნელოვანი
სამხედრო ძალა სჭირდებო-
დათ, რათა ბოლომდე მიეყვა-
ნათ თამარის მიერ დანაცხადი
მცირეაზიური ტერიტორიის
დაკაპების პროცესი.

— ვინ იყო დევნილ კომნენოსთა სამხედრო მოკავშირე?

— ქართული და ბიზანტიე-
რი წყაროების მიხედვით, ეს
სამხედრო მოკავშირე სწორედ
საქართველო იყო. ამის შესახებ უტყუარი ცნობა აქვს
ტრაპიზონის იმპერიის ქრონიკის შემქმნელს მიქელ პანა-
რეტოსს, რომელსაც მიზნად ჰქონდა თავის თხზულებაში
იმპერიის ყველა მმართველის ზეობის არსებითი მომენ-
ტები გადმოეცა: „მოიყვა დიდი კომნენოსი, ბატონი
ალექსი, რომელიც წამოსული იყო დამებულ ქალაქ კონ-
სტანტინოპოლიდან, ხოლო გამოლაშქრა კი იბერიიდან,
მისი შამიდის, თამარის ვაჟთაშვილებით და ლეანით და
22 წლისამ დაიპყრო ტრაპიზონი...“

ტრაპიზონის იმპერიის შექმნიდან ანუ 1204 წლიდან
კომნენოსთა და ბაგრატიონთა შორის ურთიერთობის
ახალი საფეხური იწყება. ბაგრატიონთა სამეფო სახლს
კომნენოსებთან ან უშუალო კავშირი ჰქონდა, ან აქ არსე-
ბულ პროქტორულ დასს ეყრდნობოდა. ასეთი ძალა ტრა-
პიზონში მისი დაარსების დღიდან არსებობდა და ამ პო-
ლიტიკური ფრთის სიძლიერე პირდაპირ იყო დამოკიდე-
ბული საქართველოს სახელმწიფოს ძლიერებაზე. 1247
წლიდან, საქართველოში ერთიანი ხელისუფლების ორად
გაყოფისა და მონღოლთა თარეშის პირობებში, როგორც
ჩანს, იმ უპირატესობის დაკარგვა იწყება, რომელსაც ბაგ-

რატიონთა სამეფო სახლთან დაახლოებული პოლიტიკუ-
რი ძალები ფლობდნენ. ამ ნიადაგზე 1281 წელს მოხდა
აჯანყება, რომელიც ისტორიამ პაპადოპულუსის აჯან-
ყების სახელით არის ცნობილი. პავლე ინგოროსაც ამის
შესახებ შენიშნავს: „1281 წელს ტრაპიზონის მოხდა გა-
დატროლება, ორგანიზებული ქართული პარტიის მიერ.
მეფე იოანე II, რომელიც სიძე გახდა ბიზანტიელ პალეო-
ლოგთა სამეფო სახლისა, მეფობიდან გადადგენს კიდევ.
შემდეგ კი თუმცა განათავისუფლეს პატრიონიდან, მაგ-
რამ ტრაპიზონში დარჩენის ნება აღარ მისცეს და გადაყე-
ნებული მეფე გაეშვა ზაგრა კონ-
სტანტინოპოლში“.

ჩანს, ამით ისარგებლა და-
ვით VI ნარინმაც (1247-1293)
და ამ ხანებში ილაშქრა ტრაპი-
ზონის სამეფოს ნიწადადმეფე.
მის ტრაპიზონისთვის ალყაც
კი შემოურტყამს, მაგრამ ვერ
აუღია.

უნდა აღინიშნოს, რომ ტრა-
პიზონის იმპერიის არსებობის
მანძილზე ბაგრატიონთა სამე-
ფო სახლსა და კომნენოსებს
შორის აქტიური ურთიერთო-
ბანი არ შეწყვეტილა. ეს გახლ-
დათ როგორც წინადა პოლი-
ტიკური, ისე პოლიტიკური
ნიშნით გამართლებული სა-
ქორნიო კავშირები.

**— როდის შეწყვიტა არსე-
ბობა ტრაპიზონის იმპერიამ
და რა იყო ამის მიზეზი?**

— ტრაპიზონის იმპერიას
გამუდმებით უხებოდა თვით-
მყოფადობის დაცვა ბიზანტი-
ის აღდგენილი იმპერიისგან,
ვიზიიდან კონსტანტინოპოლი ვერ ეგუებოდა, რომ პერი-
ფერიამ შექმნილი მცირე იმპერია რეაბილიტირებული ბი-
ზანტიის შემადგენლობაში არ აღმოჩნდა. ბიზანტიის იმ-
პერიის მმართველ ანგელოსებთან დაპირისპირებაში
სწორედ საქართველო იყო ტრაპიზონელ კომნენოსთა მო-
კავშირე.

საგულისხმოა, რომ 1453 წლის 29 მაისს ოსმალთა მი-
ერ კონსტანტინოპოლის აღებით, ბიზანტიის ძლევამოსი-
ლი იმპერიის განაგურების შემდეგ, ტრაპიზონის იმპერია
არსებობდა არ შეუწყვეტია. თუმცა ისტორიულ პროცე-
სი ძლევამოსილი იმპერიის პერიფერიაზე არსებული სა-
კეისროს გადაჩენის არანაირ საშუალებას არ იძლეოდა
— XV საუკუნის II ნახევლისთვის საქართველო დასუსტე-
ბული იყო და მალე დაიშალა კიდევ. ბიზანტიამ თავისი
თავი ამონურა. მზარდი პოტენციის მქონე ოსმალი იმპე-
რიას კი წინ ვერ ალუდებოდა ბაგრატიონთა და კომნენ-
ოსთა სუსტი გაბრძოლება — 1361 წელს თამარ მეფის
დომლიმბატორი და სამხედრო მმართველი შემქმნელმა,
ძირითადად ლახურ-ჭაშურის ერთობით დაახლოებულმა
მცირეაზიურმა საკეისრომ არსებობა შეწყვიტა.

ნესტან ბაგაური

2789

თამაზ ნატროშვილი

ხასმატალი ხევსურის გარდასახვა

გასული საუკუნის ორმოცდაათიან წლებში სპორტულ პრესაში ერთობ სენსაციური ცნობა გამოქვეყნდა: ბრაზილიაში, მდინარე ამაზონის სათავეებთან თურმე მიაკვლიეს ყველასთვის უცნობ, პირველყოფილ ტომს, რომელიც თავის ყოფა-ცხოვრებითა და ზნე-ჩვეულებებით ლამის ქვეის ხანას მიეკუთვნებოდა. და აი, არცაღმამა და ჭკუამხიარულმა ჟურნალისტებმა განიზრახეს, რომ ამ ტომის საუკეთესო წარმომადგენლები ერთი დარტყმით, თავლის დაბაზმამებში, გადაესროლათ XX საუკუნეში და ჩვენი მომხილველი პოეტის ყველაზე დიდი საოცრებანი ეჩვენებინათ. ასეთი ფანტასტიკური პროექტი ჩაიფიქრეს და კიდევაც განახორციელეს. რამდენიმე ამაზონელი მთელი ჩამუშობითა (თუ ჩაუცმობით?) და აღჭურვილობით ჩასვეს ვერტმფრენში და გადააფრინეს რიო-დე-ჟანეიროში, პირადპირ „მარაკანას“ გადაჭედულ სტადიონზე, სადაც ორასი ათასამდე მჭიდვარ გულშემატკივარი გატაცებით უფრებდა ბრაზილიასა და არცაღმამის ფეხბურთელთა ნაკრები გუნდების შეხვედრას.

აგვილი წარმოსადგენია, რა დაეჭვებითობდათ ამ უმანკო ამაზონელებს, როდესაც მათ თვალწინ გადაიშალა მართლაც რომ ზღაპრული და აბსოლუტურად გაუგებარი სანახაობა — ორასი ათასი ჭკუადან გადასული ადამიანი თვალს ევრ ამორებდა მწვანე მინდორზე მოჩრებნალ ფიგურებს და მათი გამაყრუებელი ყოინა და ღრინაცვლი ცეცხლივით ევადებოდა იქაურობას. ორასი ათასი კი არა, ამ საცოდავებს თავის გადაყრუებულ ფუნგლებში, ალბათ, ორასი კაციც კი არ ენახათ ერთად.

დაიხაც ენით გამოთქმული ამბავია და ამ ორიგინალური ექსპერიმენტის ავტორი, უაუო, უმაღლეს ჯოდღოს იმხანურებდა მხიარულთა და საზრიანთა კლუბისაგან.

რლაც ამის მსგავსი, გაცლიებით მცირე მასშტაბით, შეიძლება წარმოვიდგინოთ, როცა ვეცნობით ვარუსებზე-ლო გერმანელი ჩინოვნიკის არინოდ ზინერმანის წიგნში („ოკდახუთი წელიწადი კავკასიაში“) მოთხრობილ მრავალ საინტერესო ეპიზოდთაგან, ვგონებ, ყველაზე საინტერესოს, რომელიც მომხდარა 1848 წლის გაზაფხულზე თბილისში და ნახევარი საუკუნის შემდეგ დიდ ლიტერატურაშიც დაბინავებულა.

ზინერმანი გამოუგვემს, რომ ორმაბათობით, როგორც მწი, კავკასიის მეფისნაცვლის მიხედვით ვორიციურის სასახლეში მეფელის (ანუ ბაღი) იმართებდა. ავტორის საიტყვით, სავეყნოდ იყო ცნობილი მეფისნაცვლისა და მისი მეუღლის სტუმარმოყვარეობა და ხელგამოილობა. ისინი გულითადად ეგებებოდნენ სტუმრებს სას-

ტუმრო დარბაზის შესასვლელთან და მათი წყალობით ირველვე სუფედა უშუალო ატმოსფერო, ხალისიან და ცოცხალ საუბარს რომ უწყობდა ხელს.

მეფელის ამშვენებდნენ ულამაზესი ქალები და მოხდენილი ვალები (ამ მხრივ თბილისს მარტოოდენ სატახტო ქალაქები თუ ვაფეხობრებიან). მუხეხებლვე უკრებოდ მშვენიერი ორკესტრი, იყო გულუხვად განწყობილი ბუფეტ-ი და შემდეგ — საუცხოო ვაზამაში ცალკე მაგიდებითა და ჩინებული ლეინით. დასასრულს ჩადებებოდა ელვარე მანურკა (მეფისნაცვლის მეუღლე წარმოშობით პოლონელი ყოფილა და ყველაზე მეტად ეს ცეკვა ეამებოდა).

მთელი ეს სანახაობა დაუვინყარ მთაბჭედლებსა აბდენდა დამხრებებზე და, ალბათ, გასაკვირი არ იქნება, თუკი ვიტყვი, რომ ესოდენ თვანარმატაციო სურათი უსაზღვროდ გააოცებდა და კიდევაც გააოგნებდა ამ მეფელისზე ბედნიერი შემთხვევის გამოისობით მოხვედრილ ხასმატალ ხევსურს.

როგორც ირკვევა, ერთი რუსი პოლკოვნიკის შუამდგომლობით (გვარი არაა მითითებლი) ვორიციურის სასახლეში გამართულ მეფელს, ხევსურეთში განვული მეგზურობის საზღაურად და ერიცხლის მედლით დასაჯოდლოებლად, მიუხევეითათ ერთი ხასმატალი ხევსური (ავტორი არც მის გვარს გვამცნობს). იგი გამოცხადებულა კავკასიის მეფისნაცვლთან მთელი თავისი ეგზოტიკური საოსვლითა და საჭურვლით. ზისერმანის სიტყვით, ხასმატალმა ხევსურმა თავისი ორიგინალური იერით, რაც არაფერი ჰგავდა სხვა კავკასიელი მთიელისა შამიტუსს, საყოფლითაა ყურადღება მიიპყრო. ეოდას ახსოვდა ეალსები, მამანური და კომპლემენტები!

ხასმატალ ხევსურს რკინის ფაჯისი პერანგი ეცვა, თავზე მუხარად ეხურა, ხელი ჩაბლუჯული შქონდარკინისავე მრგვალი ფარი და ორღესული მახვილი. ვორიციურის სასახლეში თავმოყრილი, მალალი საზოგადოების ნაღები შეცბუნებით შეკურებდა ეეროპული ყაიადის მეფელსზე შუა საუკუნეთა წყდოადიდან შემოჭრილ, იარღში ჩამჯდა „ელურ მთიდეს“ (ზემოთქმული პარალელი ამახონდლ ამორიგებებან ვათუ ენოითროს ქართველ მეოხებთან და მურაღმყოფილად იგრმანოს თავი, მაგრამ უნდა მოვიზიოდნოთ, რომ ეს, რასაკვირვლია, ძალზე შორეული პარალელია და მხოლოდ საერთო თეფქტი უზომო გაოცებისა იწვევს ამეკარ დამეზობლებს, ოდესვე სხვა ყველაფერს თავი რომ დავანებით, ჩვენს ხასმატალ ხევსურს, უეჭველია, ზემირად ეცოდინებოდა ლექსი ვეფხვისა და მოყმისა, ალბათ, თავისი საზოგადოებელი სტრიქონებითაც მოინონებდა თავს, ზოლო ამაზონელი ამორიგებებისათვის, ვინ იცის, ეცებ დაფი და დადღაფიც კი უცხო და უნახავი ხილი გახლდათ).

თამაშად შეიძლება ითქვას, რომ მეფისნაცვლის სასახლეში განცვიფრებისა და გაოგნების გრადუსი ორმხრივი და ტოლფერად იქნებოდა.

როგორც მოვიხირობოს ზისერმანი, არნახული სანახაობით თავგერდახვეულ ხევსურს, მიუხედავად ყველაფერისა, არ დაუყოვნებია უმინებან, რომ ბოლად ამ ბრწყინებულბან ჩრდელს აყენებდა მისთვის ყოფილად ვაფეხობარ ურცხვებთან ამ ქალედისა, გამიზლებული მკლავებითა და მხრებით, მკერდმოიღლიდა, ასე ლალად და თავისუფ-

ლად რომ მიდი-მოდიოდნენ გამონაკვირვებლად მამაკაცთა შორის და ცეცხლისა მავრადაც ეხეტებოდნენ. ხანმატელი ხეხსური ფრიად გაუკვირებია იმას, რომ „სარდარმა“ (ე.ი. ვორონცოვმა) ეს მაცდური არსებანი შემოეშა თავის სახალღში, სადაც მთელს კავკასიაში სახელგანთქმული გენერლები და ოფიცრები იყვნენ მოწყველი. ზისერმანს მოთმინებთ აუხსნია ხანმატელისათვის (გარუსებულმა გერმანელმა საუცხოო ქართული იცოდა), რომ ეს მოშიშვლებულ-მოტიტლებული ბანოვანები, ყველანი ერთობლივ, ამ დარბაისზე პირთა მეუღლენი და ასულნი ბრძანდებოდნენ, რომ მთელი თბილისის ქალთა მარაქი-დან ყველაზე რჩეულინი, განათლებულნი და ღირსეულნი იყვნენ, რომ აქ თვით მეფისნაცვლის მეუღლემც იმყოფებოდა და ისიც ასევე გააძინებოდა. ზისერმანი დასძენს, ჩემმა ახსნა-განმარტებამ კავკასიის მთების შეილი ჩიხში მოაშენებია, ყოველივე ეს მისი გაგების უნარს აღემატებოდა.

რას ნარმოადგენდა ეს ჩვენი ხანმატელი ხეხსური, რომ ნახევიანი საუკუნის შემდეგ თავს ამოჰყოფდა მსოფლიო მწერლობის საგანძურში, ლვე ტოლსტოის უბადლო მოთხრობის ფურცლებზე, ოღონდ ელფერს შეუცვლიდნენ, ჯაჭვის პერანგს გახადიდნენ და კავკასიურ ჩიხა-ახალუსს ჩააცვამდნენ, თავს გააძინებდნენ და, რაც მთავარია, ნარმოადგენობას, რჯულსა და სახელს შეუცვლიდნენ. ერთი სიტყვით, სულია შერჩებოდა თავისი, ის შედგარი სული, რომელმაც კეთილსინდისიერად, ღირსებულად, როგორც მთის შეილს ეკადრებოდა, გაანდგინა მღვდლის საშახურის რუსტეფანოვის ჩინოვნიკებისათვის და რომელიც ისე ედგა სხეულში, როცა ვორონცოვის სასახლეში გამართულ მეჯლისზე ნარბუხორლად, მორიდებლად შეძლო, რომ თავისი გულახდილი, მკაცრი მსჯავრი გამოეთქვა მისთვის უცხო და მოუღებელი სახანაბლის მისამართით.

ლვე ტოლსტოის „ჰაჯი-მურატის“ მე-10 თავში კეთილად:

„მეორე დღეს ორშაბათი იყო, ჩვეულებრივი საღამო ვორონცოვების ოჯახში. სინათლით გაჩახჩახებულ დიდ დარბაზში ზამთრის ბაღში მიმალული მუსიკა უქარადა. ახალგაზრდები და არცთუ ისე ყმაწვილი ქალები, რომელთაც ისეთი ტანსაცმელი ემოსათ, ყელი, ხელები და თითქმის მკაცრი მოშიშვლებოდათ, მკვეთრი ფერის მუნდირიან მამაკაცებს ჩაკონტეხული ტრალებდნენ... „სარდარის“ მეუღლე, მიუხედავად ხანდაზმულობისა, ისიც ასევე

ნახევრად გამოშვლებული, სტუმრებს შორის დადიოდა, გულთბილად იღიმებოდა და თარჯიმნის შემეგობით რამდენიმე აღურსიანი სიტყვა უთხრა ჰაჯი-მურატს, რომელიც, როგორც გუშინ თეატრში, ისევე გულგრილად ათავალიერებდა სტუმრებს. დისახლისის შემდეგ ჰაჯი-მურატთან მივიდნენ სხვა გატიტლებული ქალები და ყველანი ურცხვად იდგნენ მის წინ, იღმებოდნენ და ეკითხებოდნენ ერთსა და იგივეს: როგორ მოსწონდა ის, რასაც ხედავდა? თვითონ ვორონცოვიც, ოქროს ეპოლეტები, აქსელბანტი და ლენტი რომ ეკეთა და ყელზე თეთრი ვეპარი ეკიდა, მივიდა ჰაჯი-მურატთან და ჰკითხა იგივე. ალბათ ღრმად იყო დაარწმუნებული, რომ ჰაჯი-მურატს არ შეიძლება არ მოსწონებოდა ის, რასაც ხედავდა. ჰაჯი-მურატმა ვორონცოვსაც იგივე უპასუხა, რაც სხვებს — ჩვენთან ასეთი რამ არ იცინაო. მას არ უთქვამს, კარგი იყო თუ ცუდი, რომ მათთან ასეთი რამ არ იცოდნენ“ (თარგმანა ელიზბარ უბილაძე).

ე. ლანსერე „ჰაჯი-მურატის“ ილუსტრაცია

ლვე ტოლსტოი, როგორც თავად აცხადებს, თავის ნარმოებშიც ისტორიულ თემაზე რომ წერდა, აუნდროლმანეს ნეროილმანეშიც კი ცდილობდა სინამდვილის ერთგული ყოფილიყო, ერთი ნაბიჯითაც არ გადაეხეია ფაქტებიდან და ყველგან უშიშვნილად დეტალებშიც ისტორიულ მონაცემებს დაყრდნობოდა.

თავის კერძო წერილში ნუხის მაზრის ყოფილი უფროსის, პოლკოვნიკ იოსებ ყორღანოვის ქვერივის — ანა აბესალომონა ყორღანოვას სახელზე (1902 წ.), ვის სახელშიც ცხოვრობდა ჰაჯი-მურატი 1852 წლის განაუხლებლზე მთებში გაქცევამდე, მისი დალუპვით რომ დაშთავდა, ლვე ტოლსტოი ასეთ შეკითხვებს სვამდა: ცოტათი მაინც იცოდა თუ არა რუსული ჰაჯი-მურატმა? შესაშინვეად კოჭლობდა? სახლს, სადაც თქვენ ზემო სართული გაკავიათ, მას კი — ქვემო სართული, ჰქონდა თუ არა ბაღი? მკაცრად იცავდა თუ არა თავისი რჯულის ნეტებს — დღემს ხუთუხის ლოცვას და სხვ.? ვინ იყო ცხენი, რომლითაც ნუხიდან გაიქცა?

აი, ეს შეკითხვები დაუსვა მწერალმა თავის ადრესატს და თან ბოდიშს უხდოდა, მომიტყვეუთ, ამგვარი წერილმანებით რომ გაწუხებთო.

ანა აბესალომონას პასუხები არაა ცნობილი, მაგრამ ისინი შეიძლება ამოვიკითხოთ „ჰაჯი-მურატის“ ფურცლებზე.

ასე მაგალითად, ჰაჯი-მურატი უსმინეს სიმღერას და რუსულად ნარმოთქვამს: ხაროშ პესნია, უშნი პესნია

(კარგი სიმღერაა, ჭკვიანი სიმღერაა); მოთხრობაში მოხსენიებულია ყორღანოვის ბაღი. ნათქვამია ისიც, რომ შაჰი-მურატი დაწესებული ლოცვა არ ავიწყლოვდა და ისიც, რომ ოდნავ კოჭლოდა.

მამასადამე, უნდა ვიფიქროო, რომ ხსენებულ ქალბატონს ამომრუავეი პასუხები გაუცია მწერლისათვის.

ლევ ტოლსტოის შემოქმედების ფრენი მკვლევარი პიერ ბულანგიე ნახვასით აღნიშნავს, რომ რუსი მწერალი უკიდურეს სიზუსტეს იჩენდა, მხოლოდ დოკუმენტებს ან-და თვითმხილველთა უტყუარ მინიმობას ეყრდნობოდა (სათანადო მავალითებიც მოჰყავდა).

მისივე სიტყვით, ის, რაც სხადდა ლევ ტოლსტოის მხატვრულ ნაწარმოებში — გამონაგონი, ფიქშენ — „შაჰი-მურატი“ ისეთ მინიმუმამდეა დაყვანილი, რომ თითქმის შეიძლება ითქვას, ამ მოთხრობაში არაფერია გამომჩინილი. ზოგჯერ ისიც კი შეიძლება იფიქრო, რომ ლევ ტოლსტოი სამეცნიერო გამოკვლევას წერდა და საკმაოდ იშვიათია, რომელიმე მეცნიერი ასე პედაგოგიურად მისდგომოდ დათვის გამოკვლევას, როგორც ლევ ტოლსტოი — ისტორიულ მოთხრობას.

ოღონდ ეს მეჯიითი მეცნიერული კვლევა-ძიებისა და სკრუპულოზურ დაკვირვებათა ნაყოფი გაბრწყინებულია დიდოსტატი მხატვრის ფუნჯით და გაცილებით მაღალად აღნიშნავდა მკითხველის სულში, ვიდრე ნებისმიერი, თუნდაც მაღალ დონეზე შესრულებული სამეცნიერო ნაშრომი.

კორონციოვის სასახლეში გამართული მეგლისის აღწერილობა ავტორის შეთხზული არ უნდა იყოს, უფრო თვითმხილველის ინფორმაციას მოგვაცდევს. მაგრამ ლევ ტოლსტოი ამ მეგლისის თვითმხილველი ვერ იქნებოდა. მართალია, იგი თბილისში იმყოფებოდა სწორედ იმხანად, 1851 წლის დამლევს, როდესაც კორონციოვის სასახლეში გამართულ მეგლისზე შეიძლება გამოჩინილიყო ასევე თბილისში მყოფი შაჰი-მურატი, რუსულმწიფის მხარეზე გადასული სახელგანთი ნაიბი შამილსა, მაგრამ იქ დასამი წლის ახალგაზრდას, რომელიც საარტილერიო ოფიცრის ჩინის მისაღებად გამოცდას აბარებდა თბილისში, კორონციოვის მეგლისზე ვინ დაჰატიებდა? იქ არავინ იცნობდა და არავინ ელოდა. ერთადერთი, ვისაც გულით გაუხარდებოდა მისი ვაცინობა, ის კაცი იყო, რომელიც, ჩვეულებისამებრ, გულგრილად ათვალიერებდა გამოძრანჭულ საზოგადოებას და, სამხედრო წიფთან ერთად, ნიანსარმჭვრეტის ნიჭიც რომ ებოძებინა მისთვის ალამს, ამოიცნობდა თავისი ნობოქარი ცხოვრების ყველაზე დიდებულსა და გულისმხერ შეშაქანს.

ზემოთ დამოწმებული ტექსტის მსგავსება ზისერმანის ინფორმაციასთან უბრალო დამოხვევა არ უნდა იყოს, ვინაიდან ცნობილია, რომ ლევ ტოლსტოის პირად ბიბლიოთეკაში შემონახულია არზოდ ზისერმანის ზემოხსენებულ ნიწვის ეგზემპლარი და ისიც ცნობილია, რომ 1879 წელს გაიცემული ეს ნიწვი ავტორის ნაწუქარია, თავისი ავტორგადიფიქრით, საყვარელი მწერლისთვის და თუკი იმასაც გაეხსენებთ, რომ „შაჰი-მურატი“, როგორც აღნიშნავენ, უცილობლად დაეკლებულია ზისერმანის ნიწვში ამოკითხვისგან (კერძოდ — შაჰი-მურატის გაცეცხა ნუხიდან და მისი უკანასკნელი ბრძოლა), უნდა დავსკვნათ,

რომ კორონციოვის სასახლეში გამართული მეგლისის აღწერილობაც ამგვარ ნახსენობათა რიგს მიეკუთვნება.

მაგრამ ლევ ტოლსტოი ხაზმატელი ხევეურის კრიტიკულ შეხმენებზე ურცხვად მომომვლულ-მოტიტებულ ქალბატონის მისამართით არ უნდადებს შაჰი-მურატს. ამგვარი გამომხდომა კავკასიის მეფისნაცვლის სასახლეში, რასაკვირველია, არ შეეხებადებოდა მოთხრობაში მოცემულ შაჰი-მურატის პორტრეტს. ყოფილი ნაიბი შამილსა, რომელმაც იმამს ზურგი აქცია და მტერს დაუკავშირდა, რა თქმა უნდა, ყოველ სიტყვას სწონიდა და რვეულ აღმოსავლურ დიპლომატიას ემაცებოდა სამშობლოდან ღმრთილელი და ყოფილი მტრის ბანაკში თავმეფარებული კაცის სიფრთხილზე.

ერთი შეხედვით, ხაზმატელი ხევეური აღთას არი და შაჰი-მურატი — ბალიას. მაგრამ ეს მხოლოდ ერთი შეხედვით.

ვანა თვალნათლივ ცხადი არაა, რომ ლევ ტოლსტოი კორონციოვის სასახლეში გამართულ მეგლისს ხედავს შაჰი-მურატის თვალით? თითქმისდა თვით შაჰი-მურატი გვიამბობდეს თავის განცდილსა და ნაფიქრალს. რუსი მწერლისათვის ეს არ იქნებოდა უცხო სანახაობა არც ოცდასამი წლის ასაკში და არც სამოცდაათისამ. უცხო სანახაობა იყო შაჰი-მურატისათვის, რომელიც განსხვავებით ხაზმატელი ხევეურისგან, თავს იკავებს და მასმომლებს არ სძრახავს, მაგრამ მწერლის კალმით დახატული სურათი აქკარად დალადებს შაჰი-მურატის აღფრთოებას: ყვლე-ხელ-მკერდომომვლული ქალბი მამაკაცებს რომ შაკობინებათ და თავდავიწყებულ ცეკვას მისცემიან; და თვით კორონციოვის მუღლზეც, მიუხედავად ხანდაზმულობისა, ასევე გულგრილდამომვლუბები და სხვა გატიტლებული ქალბიც ურცხვად დგებიან შაჰი-მურატის წინაშე და დაკინებით ეკიხებებიან, მოსწონდა თუ არა ის, რასაც ხედავდა.

ეს ხომ შაჰი-მურატის ძალით აღებჭდილი დეტალია. კავკასიის მეთვის თამაი შეილი აბეზარ კითხვებს აუღლევებლად პასუხობს: ჩემიან ასეთი რამ არ იცნავს.

უდავოა, რომ გულით ისიც იზიარებს ხაზმატელი ხევეურის გულწრფელ გრძნობებს.

და არც არის გასაკვირი, რომ ორივე უნდა შეეძრა მათთვის უსიამო სანახაობას. კორონციოვის სასახლეში გამართულ მეგლისზე იური საყვარე შექრება ერთმანეთს: დასაკულური ცივილიზაცია თავისი სიკეთებებითა თუ უკეთურებით და ცივილიზაციის კერებს მოწყვეტილი შთა თავისი ზნემაღალი პრინციპებითა და სულსიკეთებით.

როცა კეთილშობილ კორონციოვის სასახლეში გამართული მეგლისის აღწერილობა „შაჰი-მურატში“, გვეჩვენება (და აღბათ ძალზე ახლოს უნდა ვიყოთ ქმშიარტიტებასთან), რომ ლევ ტოლსტოი უნდა მზარეს ეცნობოდა და მისი აღმოფთება ერწყმის ხაზმატელი ხევეურის მიერ ხამაღალი გამოთქმულსა და შაჰი-მურატის უთქმელ აღმფრთხილებას.

ამგვარი პოზივია გამოხანაკლისი არ ვახლავთ და ბრწყინვალე მოთხრობაში, სადაც ავტორი პროლოგსა და ეპილოგს ბოტბას ანხამს სასიკვდილოდ განწირული ბალების შემოკვარ წინააღმდეგობასა და შეურყვებელ ბრძოლას თავისუფლებისათვის.

გიორგი გოგელაშვილი

სიმატლისათვის ბრძოლას ყოველთვის აქვს აზრი

— თქვენი აზრით, რა არის უკიდურესი გაჭირვებუ-
ლი მდგომარეობა?

— როცა ხედავ, რომ მოყვასს უჭირს და ვერ ახერხებ
შეგვას.

— სად ისურვებდი ცხოვრებას?

— სადაც ვცხოვრობ; არასად სხვაგან. ვერც კი წარმო-
მიადგენია, მე ვყოფილიყავი სხვა ეროვნების, სხვა ქვეყნის
შვილი; სხვა გვარისა და სხვა სახელის მქონე.

— რა არის უმალღესი ბედნიერება?

— მიხილ ქურდიანს შვილიშვილი რომ შეეძინა, მაშინ
თქვა, ახლა ყოვლადი, ცხოვრების მიზანი შვილი კი არა,
შვილიშვილი ყოფილაო; მაგრამ შვილი არის საშუალება
ამ მიზნის მისაღწევად... ბედნიერება ალბათ მიღწეული
მიზანია: არსებობს პატარა გიორგი გოგელაშვილი.

— თქვენი საყვარელი ლიტერატურული პერსონაჟე-
ბი?

— შუმოღაგომის აზნაურები.

— თქვენი საყვარელი ისტორიული პერსონაჟები?

— პიტინა ჩოლოყაშვილი, შალვა და ელიზბარ ქანის
ერისთავები და შრაველი სხვა. ცხადია, დავით აღმაშენ-
ებელი, თამარი კონკურსგარეშე...

— თქვენი საყვარელი მხატვარი?

— ლადო გუდიაშვილი. მაოცებს მისი ფანტაზია, დი-
დოსტატობაზე აღარას ვამბობ.

— თქვენი საყვარელი კომპოზიტორი?

— ქართველი ხალხი.

— რომელ თვისებებს აფასებთ ყველაზე მეტად მამა-
კაცში?

— მაღლიერების გრძნობას. სხვისი წარმატებით გა-
მონჯეული სიხარულის გამონატვის უნარს; თანადგომისა
და ერთგულების ნიჭს...

— რომელ თვისებებს აფასებთ ყველაზე მეტად ქალ-
ში?

— მაღლიერების გრძნობას. სხვისი წარმატებით გა-
მონჯეული სიხარულის გამონატვის უნარს; ცხადია, სინა-
ზელსა და კლდეშაოსილიებას.

— რომელი ადამიანური სათნოებაა თქვენთვის უფ-
რო მთავარი?

— შეცდომის აღიარებისა და მიმტვევლობის უნარი.

— თქვენი საყვარელი საქმიანობა?

— გარდა პროფესიული საქმიანობისა, დურგლობა.
ერთმა ჩემმა ახლობელმა ჩემი ნადურგლარი რომ ნახა,
მითხრა, შენ მჭონი ვუხას ხარ აცდენილიო...

— თქვენი ნაცნობი რომელი ადამიანი გინდო-
დათ ყოფილიყავით?

— იაკობ გოგებაშ-
ვილის ცხოვრების წე-
სი, დამოკიდებულება
ქვეყნისადმი, ერისად-
მი, დედაენისადმი;
პრინციპულობა და შე-
უდრებლობა მაგალით-
ით უნდა იყოს ყველას-
თვის. იდეალთან მიზ-
ნობების სურვილიც
ალბათ ყველას უნდა
ჰქონდეს; ცხადია, ეს
არ ნიშნავს, რომ გოგე-
ბაშვილობას ენატრობ;
არა, მისი ევარისკაცო-
ბა მსურს...

— თქვენი ხასიათის მთავარი თვისება...

— მე მგონი, პირდაპირობა. ზოგჯერ ისეთ შემთხვევა-
შიც მიიქცამს, რასაც ვფიქრობდი, მერე მიფიქრია, არ
თქმა ხომ არ ჯობდა-მეთქი. თუმცა მეორე ისეთვე შემ-
თხვევაში ისევ ისე ვიქცევი. როგორც მეუღლე მეტყვის
ხილვით, შენი გამოსწორება არ იქნებო...

— რას აფასებთ ყველაზე მეტად მეგობრებში?

— მეგობრობას.

— თქვენი ხასიათის მთავარი ნაკლი?

— შირიად არ გზომავ ასევე პირდაპირ ვქრო.

— თქვენი წარმოდგენა ბედნიერებაზე?

— ზემოთაც ვთქვი: ბედნიერება მიღწეული მიზანი
მგონია...

— რა იქნებოდა თქვენთვის ყველაზე დიდი უბედუ-
რება?

— მეგობრის ლექსს გავისენებ:

ინგურის პირს ქვიანს, არავგვის პირს ტყიანს,
სუკეკლაფერს, რასაც საქართველო ჰქვია;
ღმერთო, ღმერთო, გული გასკდომამდე ფეფქავს,
ნუ მომასწროს ეთვით, საქართველო ვრქვა".

— როგორი გინდოდათ ყოფილიყავით?

— უკეთესი, ვიდრე ვარ.

— თქვენი საყვარელი ფერი?

— მწვანე. თუ ვერცხეზა საუბარი — შუმოღაგომის ფე-
რები გომობოზრე.

— ყვავილი, რომელიც ყველაზე ძალიან გიყვართ?

— ია.

— თქვენი საყვარელი ფრინველი?

— რაც ამ ანექტესს ვკითხულობ, თუ სწორად მახ-
სოვს, ქთაში არავის დაუსახელებია, არადა ცაცია არ მინა-
ხავს, ქთაში იჯავებოდას... არადა, ქთაში საყვარელია

— ნინოლაც და ნინოლზე მზრუნველი დედაც...

— თქვენი საყვარელი მწერალი?

— დავით კლიაშვილი.

— თქვენი საყვარელი პოეტი?

— „შოთა, ილია, აკაკი, ვაჟა და ვალაკტიონი"... სია-
მოვნებით გაგავრძელებდი: ანა და სხვა...

— საყვარელი ლიტერატურული გმირი ქალი?

— თორანთ ქრონი, პორმზისა, სანათა და სხვა...

— საყვარელი გმირები რეალურ ცხოვრებაში?

— იაკობ გოგებაშვილი, ილია ჭავჭავაძე, დიმიტრი ყიფიანი და სხვა...
 — საყვარელი გმირი ქალი ისტორიკოსი?

— თამარი, ქეთევანი და სხვა...
 — საყვარელი სახელები?
 — გიორგი, ნინო, თამარი, თორნიკე, ვარე, ირინე და სხვა.
 — რას ვერ იტანო ყველაზე მეტად?
 — ღალატს, უმადლობას.
 — ისტორიული პიროვნება, რომელმაც თქვენი ზიზი დაიმსახურა?
 — სერგო ორჯანიკიძე...
 — საომარი მოქმედება, თქვენი აზრით, ღირსი შეტანა ალტაელებისა?
 — უპირველესად, დიდგორის ბრძოლა (ამ პასუხის შეკითხვაში სიტყვა „მეტ-ნაკლები“ ზედმეტი მგონია).
 — რეფორმა, რომელსაც თქვენ განსაკუთრებით უმადლეს შეფასებას აძლევთ?

— ენობრივი რეფორმა, რომელიც თავის დროზე გაატარა შოთა რუსთაველმა და მერე XIX საუკუნის 60-იან წლებში გატარებული ენობრივი რეფორმა.
 — ნიჭი, რომელსაც გინდათ ფლობდეთ?

— ხატვის, სიმღერის... რა ვიცი, იმდენ რამეში განვიციდი უნიჭობას, რომელი ერთი ვინატრო...
 — როგორ გინდოდათ, რომ მომკვდარიყავით?

— აკადემიკოსმა არნოლდ ჩიქობავამ თქვა თავისი სიცოცხლის ბოლო დღეებში: სიკვდილი არ არის ძელი, კვდომის პროცესია საზიზღარო... არ მინდა საკუთარი კვდომის პროცესს ვუყურო; არც ის მინდა, ძირისაფლას დაეუბნებო ყოფა.

— თქვენი სულიერი მდგომარეობა ამჟამად?

— გინახავთ გივი, რომელსაც ეთქვას, გივი ვარო?... ალბათ, განონასწორებულა.

— ქმედებანი, რომლებიც თქვენს შემწვანებლობას იმსახურებენ?

— ნებისმიერი უნებელი შეცოდება, გარდა თანმიზნის ღალატისა (ონისეს არ სურდა თანის ღალატი, მაგრამ არ შეინყვალეს და, ალბათ, სწორადაც მოიქცნენ)...
 — თქვენი დივიზი?

— სიმართლისათვის ბრძოლას ყოველთვის აქვს აზრი.

— თუკი ოდესმე შეხვდებოდით ლმერთს, რას ისურვებდით, რომ მას თქვენთვის ეთქვა?

— იყავი მშვიდი და, ივერია გაბრწყინებულია.

თათია ჯგუშია

ომბადანლები

(პატო ჯაფარიძის ერთი ლექსის გაყო)

„ერთი უბრალო ქართველი გოგო თავიანთ გვართი“, ემაფრტას რომ ყველაზე დამსახურებულ კვარცხლბეკად მიიჩნევ, სისხლის ნასკომამდე დაჭრილ ფრჩხილებს და თმებს უტრულბეკ ორღანად „მგებობარს“. ქალაქი კი ბოროტების ნაცრისფერი ფაფაში ტიტტიტებს. გამაორღვევ ლაბაშეპარული ზაიების ტყვეს და ერთი ამოსუნთქვა უნდა იყოს ორ სიტყვას: „ომია, ფანა!“

„პავეტები თვალებს ბირს ან ხრიდენენ, თუმცე ვერ ხედავენენ“. მაგრამ ტერფებით, ხელისგულებით, გამაფრებელი ყნოსვით მაინც მიხედები იმას, რისი ვერდნახებისთვისაც ფანჯიანი საზარებელით გადაგისურეს გუგებთ, ლიბნები. იგრძნობ, რომ ყოველი ფეხის დადგამა მინა ნოყიერი ნიადაგი კი არა, ცემენტის მტვერსა და სილაში საძირკლით სისხლად, რომლითაც მძლე ერთი დაეკლამას ააგებენ, ძვლებს ახირკლით, ჩამქრალი თვალის მუქურით და მას დაერქმევა ეპოქა.

ხილთ ქალაქში სიმშვიდე, მოთვიინობა, დაოკებულა. სიჩუმე ისეთი, მკედრებით სასვე ვაკონებში რომაა, უკაცრიელ მინდორზე შეფენილი თხრილ-ფიბისკენ რომ მიახრინებებს ზურგში ნაბჯევი გაგამებს. ჩაუვლის რუხი ემელონი ქალაქს და უმნიშვნელო ჩქამსაც გააქვავებს, დაასაწარმებს. „სიტყვას რომ წამო ჩაგაგდებინებს და ეკლარ ამოგაქვს“.

...და ყელამდე წვედა ქალაქს ბოლმანარევი, სქელი ფაფა. ერთად ტრატკანებენ და ირწვიან, თითქოს სიკვდილის წინა ცეკვა იყოს და რალაც მინჯიანი რიტმით უთანხმებენ ერთმანეთს სხუელის მოძრაობებს. სივრცე კი ქალაქის მიზიგარი საათის ჩამოკრანავით ელის, რომ ისევ გამოარღვევ დამაყუებელი ხანობის ტყვეს და აღმოსავლეთით გასძახებ: „ომია, ფანა!“. მერე ისევ მიწებში ფსკრზე, ნანგრევებში, ლუფას მიადებ, როგორც მოხუცი მამის დაუყოლი ხეივანს, ქვეშაგებად ალაგია წარსულიდან გამოდევნებული კადრები: შვილიდან ჩაკეტულ კართან რომ წრიალდები თავსმამა, სუბთქავადიანი რომ იაკუბები სურვილებს, უჭირისუფლო მკვდრობაზე რომ ფრთხილად და გადამწყვიტე, თვითონ ჩანვე შენივე ხელებით ამოჭორქნალ საფელები, ქათათა დოღბანბის კაბით და ყვიფილი ძალ-ყურძენები. „აუე წიფელმაც არ იფარვა შენთვის საფიცრად“.

გაუცტერობისგან ფართოდ დახებული დაგრძება თვალები, როგორც მამინ, ხუთი წლისამ პირველად რომ გადააკეთებ გზა და მხოლოდ თმების შრიალით არწყვი მიმართულებებს.

„ვერ ვისწავლავ ადარ მტკიოდეს“ — ალბათ სარველა ბალახივით უნდა ამოვილოჯო გრძობები და ყოველი წერვის, კამლარის დასასყნის ნიშნულები დაკითხე: „ატროფია“.

„ჩენებს სამყარო მხოლოდ ჩვენი სიწმარის არც და მამინ, როცა ჩვენ ნამდვილად გავიღვივებთ, ადარ დახვდება“. — როგორ მინდა, ვიცოდავ, ნამდვილად სიწმარია სამყარო თუ ახლავადიქმებულის ნუხით და სცედავ? იქნებ სულაც ჩვენ ვართ სიწმარის პატარ-პატარა ნაკუნები, ან ხანმოკლე სიზმრები, რომელსაც სამყარო ხედავს მარაბილული ზამთრის დღეებში. არკინი იცის და მასხანდება: „მე სიკვდილის შემდეგ სარკემი ჩახებთ ალანასდროს გამობდავს და ისეთი მეკადრის ვარ, რომ ჩემს სიკვდილს ვერაფერი ეკლარ ამასტურებს“ /ღაღრუე ფარობხანად/.

სამყაროში, სადაც, თუ გულწრფელ დიმილს ეძებ, თუ ნაყალბეზე და შეკვეთილზე უარს ამბობ, თუ ჩამაყუებულ თვლებს სამასე კარავალი ნიღბით არ იფარავ, უთუოდ მემარცხებუნ ხარ. დაუპრეფავები კი მარტო ეკლებს და ორკიბილებს კი არა, მკებნარეზაც უნდა ელოდებ.

შენ კი ატოლებ ორღანად „მგებობარს“ თითებებს, თმებს, მზრებს, მუხლის-თავებს და მას, ემაფრტასკენ თამამად მიმავალს, ვდგრტებს მაინვე.

„იხედე ეროხელ დანივი, ჩემი სხეულივით დანივი, ჩემი სიკვდილითაც დანივი, ფანა!... რადგან ქვეყანას მე ვფრულავდაც ადარ ვჭირდები“.

ქალაქი კი ბოროტების ნაცრისფერი ფაფაში ტიტტიტებს, რომელშიც შენ ცხოვრობ და ცეცხლი არასდროს ნაკვთავდა.

დაიბადა 1964 წლის 20 თებერვალს, თბილისში. 1981 წელს დაამთავრა თბილისის პირველი ქესპერიმენტული სკოლა. 1982 წელს ჩაირიცხა თბილისის ივანე ჯავახიშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტის აღმოსავლეთმცოდნეობის ფაკულტეტის არმენოლოგიის განყოფილებაზე. იყო გიორგი წერეთლის სახელობის სტიპენდიანტი. 1994 წელს დაიწვა საკანდიდატო დისერტაცია თემაზე „სომხური წყაროები ალა-შამაღ-ხანის მიერ 1795 წლის 11 სექტემბერს თბილისის აონრებისთან დაკავშირებით“. 2004 წელამდე მუშაობდა არმენოლოგის კათედრასზე მასწავლებლად. კითხულობდა ლექციებს თანამედროვე სომხურ ენასა და სომხური ლიტერატურის ისტორიაში. პირველი თარგმანები (თანამედროვე სომხი ავტორები) დაიბეჭდა ჟურნალ „დისკანტი“ (1999, №11). ევგენოვ ემანის ლექსების თარგმანი (ნაწილი) გამოქვეყნდა ჟურნალ „აღმოსავლეთის“ მე-7 ნომერში. 2004 წელს ოჯახთან ერთად გაემგზავრა ამერიკის შეერთებულ შტატებში, სადაც ამჟამად ცხოვრობს და მუშაობს.

რუსულად ქუბარებისა

სანს

სატელეფონო ჯისურთან მდგარი ერთსა და იმავე სატელეფონო ნომერს განსუყვეტლად ვერვფ. უცნაურია, კვლავ არავინ მასუბობს. თბილისური ნომრების შემდეგ აქაური ზედმეტად გრძელი და მომქანცველი მერვინება, შედეგი - არავითარი. „ნეტავ, სად უნდა ნასულოყო ამდენი ხანი 90 წელს შიტგანებული მოხუცი“ - მიკერის და კვლად თავიდან იწყებ ნომრის აკრეფას. საშინელი გრუსუნით მოქრის მატარებელი და ირველიე ყველაფერს აყრულებს. წარმოუდგენელია ამ პირობებში არსებობა. სახელიც რომ მაქუქონ, არასდროს დავთანხმდები აქ ცხოვრებას.

უბედოდ ვკიდებ ყურმილს და ვკლი, როდის გაივლის მტკრის მორიგი მატარებელი.

ეს ბრატიონია...
 ირველიე ძირითადად რუსული საუბარი ისმის. ერთმანეთის ენაცვლება ინგლისურ-რუსული წარწერები. ძალიან იწივითად გადაწყვედებით ქართულ აბრასაც. აქ ყოფილი საბჭოთა კავშირის ნებისმიერი ქვეყნის წარმომადგენელს გადაყურებით. ძნელია აქ თავი ამერიკაში იგრძნო. ეს, ალბათ, არცაა ამერიკა, საბჭოთა კავშირის მოსახლეობის საკმაოდ დიდმა ნაწილმა ამერიკის მიწაზე გადმოხალაცვლა. ახალგაზრდა თაობა, თუმცა კი ინარჩუნებს მშობლიურ ენას, მაგრამ თავს ნამდვილ ამერიკელად მიიჩნევს. თუკი ამერიკელების გარეგნულად, ვაამერიკელებულმა „ჩვენიანმა“ დახმარების ხელი გამოგონიდათ და „ნიანა-რების ენით“ გაგვსაუბრათ, ეს მისი დიდი პიროვნული ღირსების მაჩვენებელია და მათ მიმართ მაღლიერების გრძობა მითელი ცხოვრება გავცვლავს. ბრატიონს ხშირად აკეთიხვენ ნიუ-იორკის სხვადასხვა ადგილის მცხოვრებლები. „ჩვენიანმა“ აქ პროდუქტები „რუსული“, ჩვენი გემოვნებისდა მიხედვით შერჩეული და შედარებით იაფი. მალაზიები „რუსულენოვანია“, არტუკ იმითადა შეხვედებით ასევე თურქებს, ჩინელებს, ესპანელებს. „ჩვენებს“ ძალიან უკვირი, რომ ამ კარაჩენიანებმა „რუსული ვერაფრით ვერ ისწავლეს, თუმც კი დრო, ამდენი ხანი ბრატიონზე ვაჭრობენ“. აქა-აქ გადააწყვედით ასეთ მეტად საინტერესო განცხადებასაც: „WELCOME, WE SPEAK ENGLISH“. მაღლობა ღმერთს, თორემ „ჩვენებს“ აქ თავს სრულ ბატონ-ბატონად გარწმობენ და რამდენიმე მათთვის საჭირო სიტყვის (hallo, sorry, good morning, food stamps, medical, medicare) გარდა, ინგლისურის ცოდნით თავს დიდად არ იცხებლებენ.

არ დამაივინყდებია, როგორ შევიარე ამერიკაში ბალაჩა-მოსულმა აბრატიონის ერთ მალაზიაში, დისნეის შესანიშნავი მულტფილმების ინგლისურ ენაზე შექმნის იმედით. ჩემი შეკითხვა, როგორც მივხვდი, მეტად გულუბრყვილოდ გაისმა. ახალგაზრდა გამყოფველი (უკაცრავად, salemam!) ჯერ „შობოლოურად“ გაიხზობა, უმჯავოფლო შზერა მომამყრო და ჩემთვის კარგად ნაცნობი ინტონაცით მკითხა: „აქ საიდან უნდა იყოს დისნეის ინგლისური ფილმები, ეს ხომ რუსული ქუჩაა“. ინტონაციით არგუმენტებს და „ზრდილი ტონი“ სრულიად საკმარისი აღმოჩნდა იმისთვის, რომ ამ მალაზიის კარი საშუალოდ გამოიხეცა.

უკვე 5 საათი ხდება. ყურმილს კვლავ არავინ იღებს. სააგენტოში ვრეკავ.

— ნომერი სწორია, ალბათ, ბაღშია, — მშვიდად მასუბობს კოორდინატორი და ყურმილს დებს.

ვერაფერი გამოვიდა, რა უნდა ბაღში 90 წლის ადამიანი. იქნებ, რაღაც კარგად ვერ გავიგონე, მაგრამ ვარკვევით მითხრა: „სადიც“-ო. ჯანდაბას, რაც არის, ესაა...

ოკეანის სანაპიროსკენ ვიღებ გეზს. ვცდილობ, მატარებლის გამაგრებულ ხმაურს გავეძვეცე. ფიქრები აქეთ-იქით გამირბინა, ვლღავ. ზღად პირველად მივდივარ სამსახურში და აქამდე ჩემს კლიენტს ვერსად მივავტენი.

სანაპიროზე უბრალოდ. ქვიმა ყვივთლია. თოლოები დაბაჯბაჯრად და გრძელ ნისკარტებს აქეთ-იქით ატრიალებენ „სასუხნავის“ ამ მორიგი მსხვერპლის მოლოდინში.

საბანაო სეზონი ჯერ არ დანყვებულა და ქვიმა სუფთაა. კედებს ხიბდი და ქვიშიში ვდგები. ქვიმა ნიტია, გრილი, სასიამოვნო.

იქით, ძალიან შორს, თეთრი გვიმ სერავს პორიზონტს. ნელ-ნელა მივდივარ ნაპირისკენ. ოკეანე ტუჩებს ილოკავს. სველ ქვიშიზე ვდგები, ქვიმა ახლა უკვე არასტუმართმოყვარედ ცივი და არასასიამოვნო მერვინება. მოშორებით ვდგები. ისეთი გრძობა მუცულდება, თითქოს სრულიად მარტო ვარ ამქვეყნად. მაგრამ ეს სიმარტოვე არ მამინებს. ვნები, თუმც ვიცი, რომ ქვიშის მარცვლებს მერე ვერაფრით გამოვიცილებ. სულ ერთია, ახლა ვცდლობ, არაფერზე ვიფიქრო, უბრალოდ ამ სიმარტოვასა და ამ უკი-

დევანო სივრცის ნაწილად ვიქცე, გამოვთქმო ჩემი ტვინის ყველა უჯრედი. თითქოს გამოშდის. ტალღების ხმა საიდანბნადაც შორიდან მესმის, ოკეანის ტალღაზე ქალღალდის ნავერით ვინცმე რწყავს.

ხეაღინდელი დღის მოლოდინი ხანაც არ მაძლევს მოსვენებას. მოზობის ვიღებ და კვლავ ვინცმე ღლიაკებს აკრფავს. ორი ზარი, სამი და გაოცნებულ ვეფხვეთ. ვიღაცამ ყურმილი აიღო.

— გისმენთ, — მესმის მოხუცი ქალის ხმა. — გამარჯობა! თქვენ ხანა ხართ? — თითქმის ვყვირი მე თოლიერი ნაშიერად წვეტენ თავების აქეთ-იქით ტრიალს და ცნობისმოყვარედ შემომძექერიან.

— გამარჯობათ! — მესმის მოხუცის კეთილგანწყობილი ხმა.

— რა ხანია, გირეკავთ და ვერ დაგიკავშირდით, მე თქვენს ახალ პომპტენდინტი ვარ.

— მე „სადიუმი“ ვიყავი და ახლახან მოვედი, რა გვითა და საიდან ხართ?

— საქართველოდან.

დუმილი და უცებ გამართული ქართული მესმის: — გამარჯობა, მეგობარი! — რასაც ქართული „სულიკო“ მოჰყვება. ხმა კრიალა, ინტონაცია ზუსტი.

მე „მიზნისაკით“ არ ვეცები მის სიმღერას. არ მეტერაება. ვუსმენ რაღაც სრულიად გაუგებარი ემოციით შეპყრობილი, დაწმენი, გაღიმებული და არც კი ვიცი, რა ვიქცე.

უცნაური რამაა ემოცია, გაეჯერებული სხვადასხვა მუსიკით, ხანდახან თითქმისდა ურთიერთგამომრიცხავი იქცევა. ეს ნეტავ შეიძლება იყოს ანალოზის გაკეთება.

ხანა კი აგრძელებს სიმღერას და ვხედები, რომ ისიც იღმება.

მე ვერ არ ვიცი, როგორ გამოიყურება ხანა, არც ის, რომ იგი თითქმის ბრმაა, კიდევ ბევრი, ბევრი რამ, მაგრამ ერთი რამ შემოძლია უკვე გარკვევით ვთქვა — გულში სიმშვიდე მელერება, ხანა რაღაცნაირი „ჩემი“ ხდება, ეს კი ცოტა როდია საკუთარ ქვეყანას მოწყვეტილი ადამიანისთვის.

— დობრო უტრო, ხანოჩკა, — ვეუბნები მე.

— ოოო, მოია დევოქა პრიშლა, — მესმის ხანას ხალიხანი ხმა.

მე მხრებზე ვხევე ხელს, მისი თავი ჩემს მკერდს სწვდება. მის ყოველთვის აკურატულად დავარცხნილ სრულიად თეთრ ხშირ თმას ზემოდა დავყურებ.

— ნუ კაკ დელა? ჩტო ნოვოგო?

— ვსიო ხოროშო, ვსიო პრეკრასნო! — ამბობს ხანა და თავისი შესანიშნავად მელერი და მკაფიო ხმით იწყებს:

**ი ვოტ პრიშლა სუბოტა
ი კონჩინას რაბოტა,
ი ნამ ს ტაბოი ოხოტა,
კადრილი პოტანცევატა.
კადრილი მოია!**

მღერის ხანა თავისი მშვენიერი ხმით და გულს ხალისით მივცხვ. ასე მეტებება ხანა უკვე ოთხი წელია. ოთხი წლის განმავლობაში ყოველ შაბათ-კვირას მე მასთან დავდივარ.

„ტი დობრია ბიტ დო კონცა უ მენია“, — მეუბნება ის. ამგვარი პერსპექტივა, ცოტა არ იყოს, მამრებს და იმავდ-

როულად მახალისებს. „ნეტავ, ვის „კონცე“-ს გულისხმობს, ჩემსა თუ თავისა“, — ვუყურებ მე.

ხანდახან ხანასთან მისი შეილიშვილი შემოიბრუნს. „კრასნოე სოლინოშე“ — ასე ეძიოს მას ხანა. ბებიას დახედავს, თავის ნერილზე შეამჩნევს და ვარსკ.

ეს ამერიკაა — „დრო ფულია“. მაგრამ, თუკი ბებიას დასჭირდა, დაუკონცებელი გამორწმუნა და სრულიად დაუზარებლად აუსრულებს ყველა თხოვნას.

აქ ამგვარი დამოკიდებულება მეტად იშვიათია და განსაკუთრებით ფასობს. ნამდვილად ვერაფერს ვიტყვი.

ხანას ერთადერთი ვაჟი ფლორიდამი დასახლება. მისი ყურადღება დედის მიმართ ძირითადად კვირათა ერთხელ დარეკვით შემოიფარგლება. ხანა გულხანაქნია და არც გაემა არც მის 90 წლისთავზე ჩამოსვლა ინება და პრეს საჩუქარი გამოიმეტა. ოთხი წლის განმავლობაში ფიმა (ეს ვაჟის სახელი) მხოლოდ შაბათობით რეკავს და მათი სიტყვა-პასუხი უკვე ზეპირად მაცეს შესწავლილი.

ერთი ქალიშვილი დედისგან არცთუ შორს ცხოვრობს, ბევრს ავადმყოფობს და დედასთან მისვლას თევობით ვერ ახერხებს. ძირითადად ტელეფონით ვსაუბრება, მაგრამ ეს საუბარი გულისშემალირებლად ნელი ტემპით მიმდინარეობს და თვით ხანასთვისაც კი მეტად დამაქნეველია. სამწუხაროდ, დედასა და შვილს სულიერად საკრთო ბევრი არაფერი აქვთ, ამიტომ, როცა ხანას შელოთან საცხოვრებელად გადასვლის პერსპექტივაზე ველაპარაკებო, ბელებს ასავსავებს და გულწრფელად ამბობს, რომ მარტო ცხოვრებას მიეცევა და ძალიანაც მოსწონს.

მისი მეორე და უსაყვარლესი ქალიშვილი პერმინი დარჩა. ის ხშირად რეკავს, რამდენჯერმე ჩამოაკითხა კოდვეც დედა. ის მართლაც გამოჩნულია.

მე არ მჭერა ხუთი თითის „ოსტორია“ იმის შესახებ, რომ დედას ყველა შვილი ერთნაირად უყვარს. ნამდვილად არიან გამორჩეული შვილები, ზოგჯერ მისეზიანად და ზოგჯერ — უმიზეზოდ.

... სტაფილოსფერი თავსაფარი საგულდაგულად დაკეცილი და ბაღის ქვეშ სათუთად ამოდებული. მეტალის სანალი, რომელიც ღლიაკზე მიჭერისთანავე მოსახერხებელ პოზიციამდე დგება. ძველი გაცრეცილი კომიდი, რომელსაც აქა-იქ, სარულ-სართულ შერჩენია ღამაში ჩუქურთმისანი სახელურები. მისი შედევნას რატომაც ყოველთვის სევდა შემოკრობს ბოლომდე და თვალმოკლებული ძველი ბექდის მღერი ბუდე წარმომიდგება თვალწინ.

სანლის ქვეშ ორი გაფაქრებული ჩემოდანია შევცრებული. ერთში ხანას საბავშვო რუდუნებით აქვს დაკეცილ-ჩალავებული და ყველა ის ქალღიდი, რაც კი მის სახელზე ოდესმე მოსულა. მეორეში კი ხანა სეზონურად გამოსაცვლელ ტანისამოსს ინახავს და სულ იმას დარდობს, ემანდ ვინმე არ შემოძერვს ფანჯრიდან (მოუხდავად იმისა, რომ ფანჯრას გისოსები აქვს დატანებული) ან ტუალეტში გაჭერილი საპარო ღრიტოვან და მისი ავლა-დიდება ხელს არ გააყოლოს. ხანას ბინაში ყველაზე ძვირფასი მისი მეორე მსოფლიო ომის დროს მიღებული მებღებია და მუელის სხივია. მუელის შესახებ საუბრისას ხანას სადავლისფერ თვალებს ცრემლი მოადგება. ან ცრემლი ხანა არასდროს იწმენდს. ეს ცრემლი მოსაგონარი სანთელი-

ვით ანთია, ხანამ უშეს არ მოსწყდებოდა და სირბილ-სირბილთ არ დაემკვება დაბლა.

ხანას არ უყვარს ომის შესახებ ლაპარაკი. აქა-იქ გამოფრინავს ხოლმე გაულისშემძვრელი მოგონებანი, მაგრამ მანინვე მოუყრის თავს და გულს რომელიმე კუთხის ჩაწურავს, აი ომის დროს მიღებულ ჯილდოებსა და მედლებს კი დიდო რუდენტი თულის და საითად ინახავს ნაჭრის ტომარაკში, რომელიც უკვე ცნობილი გაცრცილი კომოდის მესამე უფრის მარცხენა კუთხეში დევს.

მეორე მსოფლიო ომის დროს შეხვედრია ხანა ქართველ ჯარისკაცებსაც, რომლებსაც მისთვის რამდენიმე ქართული ფრახა და „სულიკო“ უსწავლებიათ. ხანას ფანჯრის წინ მოასფალტებული პატარა ეზოა. ამ ეზოში სადღაც ზემოდან ხის საფეხურებიანი მაღალი კიბე ეშვება. ამ კიბით მოედევარ ხოლმე მე, თუკი მათობით რკინის უზარმაზარი კარიბჭე ღია დამებდა. ამ კიბეებით ჩამოდიხს მზეც, მაშინაც კი, როცა კარიბჭე საგულდაგულოდ და გადაეკეტული, მზე ორ ავლაცყუდა აგურის შენობას შორის არხვინად მერება და მოდის, მათბიჯებს და მოედინება. ავსებს ხანას პატარა და მყუდრო სოროს, ცოტა ხნით იბუფებს მის საძინებელში და გაცნობრმას ეძღვევა. მზემ იცის, როგორ ელოდებოდა მას 92 წლის ჩინარ-თმუელი მოხუცი, იცის და არასდროს აგვიანებს.

„სოლნიშკო, მოე სოლნიშკო“ — ნეტარებით ჟურაულებს ხანა, ილიმება და ვალერსება, ვალერსება და ეთაყვანება, როგორ წარმართო. მზეც ეფერება ხანას, ცდილობს მისი დაღუეული სხეულის ალყაში მოქცევას, ფრთხილად ბოჭავს თავი სხივებით, გაუმედავად მკლავებში იმწყევდეს, ეთამაშება, ხანა შეხარის მზეს. ხანა ბედნიერია.

ხანა საძინებელში გადის, ბელის ცეცებით იოლად აგნებს ბალიშს ქვეშ შეკეცილ თავის სტაფოლისფერ ხილამანდს და თავზე იხურავს. ოთახიდან გაედვიარს და ტახტზე ენება.

ენებია და ვფიქრობ ჩემი საყვარელი ბებიების და მათი თაობის შესახებ. მე ყოველთვის ვიცოდა მათი ფასი. მენატრებოდა უსაზღვროდ.

დღიან ვაღიას სიფრიფანა სხეული უმაღლე ამოცურდებდა, ლილისფერი ყოველთვის საითუთად დეფარცხნილი თმა, ვინორ სათვალე მზეზე ციმციმებს, თხელ თითებში, რა თქმა უნდა, ვანუყურელი პაპიროსი და მავკარანცხი ლიმბი. ალბათ, რამდენი რამის გაკეთებას მოვახერხებდი ახლა მათთვის გვიანაა? არა, შორია.

„აი ვსევდა მეოგა ბიტ მოსტომ დიდა ჩელოეჩესტვა, ნო კოსტლიომ — ნიკოგა“, — მესმის ჩემი 28 წელიწადს

გულავში გამოწვრთნილი და გამოტანჯული გაუტყებელი ბების* პათეტკური ამოძახილი და მელიმება. ხა კარგი რამაა სიხშირი, როგორ მიხარია ხოლმე მათი ნახვა.

დედა და ვალია ისე აბოლავს პაპიროსს და მისი თხელი სათვალის მინები მზეზე ლალაპალებს.

ხანა ლოცულობს, მე ეს ვიცი, ამ ლოცვას მე უკვე ოთხი წელია თვავს ვადევნებ. ოდნავ შეღებულ კარს მიღმა თავხეზილბანდფარებული მუხლებზე, უღონოდ ხელებდამწყობილი გრმა მოხუცი ზის. ხანა ბუტბუტებს, ბუტბუტებს გაურერბლად, ვუყურებ და სულ რაღაც უცნაური შეგრძნება მიპყრობს, ხანდახან შიშაც კი ამბებს ხოლმე. სადაფისფერი თვალები სადღაც იმხრებშია, რა-

ღაცას გარკვევით ხედავენ, ხანდახან ისეთი გრძობა მეუფლებს, რომ თვით უფალი ჩამოდის მასთან სასაუბროდ.

სხვანაირად ლოცულობენ მარტოხლები,

სხვანაირად ლოცულობენ მარტოხლები, თან გრმები.

დიდი ძალა აქვს მათ ლოცვა-ვედრებას.

მოპირდაპირე სახლის პირველი სართლის ფანჯრიდან ხანას ხანდახან უზარმაზარი თეთრი შავლაქება კატა ესტუმრება, ძვრება გისოებს შორის და სრულიად მოურიდებლად ათვალიერებს ხანას საძინებელს. ხანა უკვე მიჩვეულია ამ უცხო ხმაურს, კატის მაგივრად დიდ ღაჭაქს ხედავს, მაგრამ ხეუბა, რომ მას მოპირდაპირე სახლიდან მოაკითხეს. ხანას ამ თავხედი და ცნობისმოყვარე კატისთვისაც მყოფის მოსაფერებელი სიტყვები, ეს კარგად იცის კატამაც, ვისოსებს შორის გაიჭიბება, თავს ვადმონაცობს და მზეზე მათი კულის არხვინი ქნევით ადევნებს თვალისთვის მოასფალტებული მკვდარი პატარა ეზოს ერთფეროვნად და ულიმანო ყოფას.

ხანას საოცრად ნათელი გონება აქვს, ზეპირად ახსოვს ყველას ტელეფონის ნომერი და დაბადების დღეები. მხოლოდ გადაასომწებლად დამიძახებს ხოლმე. მეც ვადმომვილებ მის მოზნდილ, კომოდივით ვაცვეთილ ნიგბას და ვუკითხავ. ამასწინათ ჩამაკითხა დეკემბრის ოქტილართა არცთუ მოკლე სია და მიუხრდა, ვაკვირებულმა შევხედე.

- გადამალე!
- ვინ?
- ყველა!!!
- რატომ?
- აღარ არიან, — მოვიგო ყრულ.

* ივლისსხმება ლიზიკო ქვათარაძე, რომელმაც 28 წელი ვატარა ვაგასანულში და დაბრუნებულმა დანერა ნიწი „28 წელი ვალავში“, რომელიც 2008 წელს გამოაქვეყნა გამოცემლობა „პეგასა“

მხატვარი ალექსანდრე სლოვისკი

ხანა მართლაც დადის „სადიკში“. ასე უკვირა „Day Care Center“-ს „ჩვენებურად“. მარტოხელა მოზუტებისთვის ეს თემა წინდათანინადა. ამჯვარი ცენტრების რიცხვი საკმაოდ დიდია და არსებობა — სრულიად გამართლებული. აქ თავის სხვადასხვა ასაკის ადამიანები იყრიან, ძირითადად — ხანძირმშულები. ენობა სინტერესო მოსავარიანი საღამოები, იმართება ცეკვები, კონტრტები. შეხვედრები გამოქრინლ მოღვაწეებსა და მსახიობებთან. აქ გატარებული 4-5 საათი საღმუნით ედება მოხუტთა მარტობით და დიდლი გულებს, ახლობლების მოსვლის უმიდო მოლოდინით ამოცარიედეულ თვალებს ცეცხლი უწინდება, კამიარებში სიხლი თებმა და გინება ნათდება „პოპულა, ჩვენ ვცოცხლობთ!“

9 მისი ხანსათვის დიდი დღესასწაულია. ამ დღეს ის ყოველთვის განსაკუთრებულად ეშხადდება. საუკეთესო კაბას ჩაიცვამს. აისხამს თავის ვილიდობებს და ვასწევს „სადიკსენ“. მე მგონი, ეს ვილიდობი უფრო მეტს იწონის, ვიდრე ხანას სიფრთხანა და გამჭვირვალე სხეული, მაგრამ მისი ბედნიერი და წელგამართალი. საოცარია, ხანა 92 წლისა, მაგრამ ხანა ახალგაზრდაა, ახალგაზრდაბა მანაც სულის მდგომარეობაა. ხანა ამის ცოცხალი დასტურია.

ხანა მადლიერი და, მამასადამე, ძალიან ბედნიერი ადამიანია. უფლება ეს იძიეთაი ნიჭიც არ დანახა მისთვის. ხანას მზე უნთია სულში და მზის ნათელი უწლივლის ყველას... მეგობრისათვის, ნათელი დღისათვის, მადლობელი ვარ“, — მესმის იწლივს თავგანწირული ხმა, რომცხედ „ზარაფით რეკეს გულში. მისი ეჭო ნეტარების გონებადამინდგულ ზვირთებად აწყდება ჩემს ძვალსა და გონებას და ანგრევს და ატორტმანებს.

ერთ არაჩვეულებრივ ქალს არაჩვეულებრივი შვილი მოუკლეს. კიბეზე კი ავიდიოდი, მაგრამ გულიც და ფეხებზე უკან მჩრებოდა. ჩემი გონება უარს ამბობდა მიელი სინამდილე, თვალებს არ სურდათ დანახვა. მაგრამ ეს ყველაფერი იყო, დამანგრეული, გამანადგურებელი, მაგრამ იყო!!! მანაც რამდენის გაძლების უნარი აქვს ადამიანს...

რას საბინებლავა ყოფილა სირიშე ხალხში, ზღვა ხალხში. თითქოს ურთამინა დამეხზო. ვხედავდი, როგორ ლაპარაკობდა ხალხი, ვილაც კედლითა ჩაცუცქულიყო და ხელებში თავჩარგული ჩემთან, მაგრამ მანაც ქეთითებდა, ვხედავდი ტანმორჩილ ქალბატონს, რომელიც მთელი საღამო კითხულობდა ფსალმუნებს, მაგრამ მანაც სამარისებური სირიშე იდგა, თითქოს მუხჯი ფილმის კინოკადრებს ვაივებინდი თვალს.

არაჩვეულებრივი დედა თავისი არაჩვეულებრივი შვილის ცხადებთან მჯდარი. ირგვლე ვერვინი ბუდავს მიახლოებასაც კი. ისინი მარტობი არიან. ასევე მარტო და ერთსეი აქებენ მეტეც მთელი ცხოვრება.

დედა დუმს, მხოლოდ ხანდახან ფრთხილად გადაუსვამს ხელს თავისი „ჩაჩახაბ“ ბიჭის უკანასკნელ სასოუმალზე დაფინდი ხშირ ხვეულებებს და სირიშეა. ისეთი, რომ მის სიმძიმეს ფიზიკურად ვგრძნობ.

— კოტი დედა დუმს, არავის აქვს ხმის ამოღების უფლება — ერთ ტყვიასფერი ნაკადი ეკვას მისმეტრებს და შობლის გაქვლით საოცარი სისწრაფით გამოიტყორცნება გარეთ.

ეს არაჩვეულებრივი დედა თავისი არაჩვეულებრივი შვილის შესახებ მეტყვის. ჩვენ, აი, ასეთი კავშირი გვაქვს — მე, უფალი და ჩემი ბჭი და სამკუთხედს შემოხახავს. დმერთს მადლობას ვნირავე, რომ მასთან ყოფნის ნეტარება მათუე 26 წელი“. ცრმელების ნიაღვარი ისე ამოხეთიქავს სადავო კუჭიდან, ყელთან ამოვარდება, გაიჭედება და გაქვადობს.

რა არის ეს? არ ვიცი, არის ეს ქვეცნობიერი თუ ცნობიერი, მაგრამ ფაქტია. არის რაღაც უსაზღვრო, რაღაც აღმატებული, ძალა, რომელიც მინაზე დაშვების საშუალებას არ გაძლევს... ალაბო, ესაა ქემმირიტი მორწმუნეობა და ღვთისწიერება.

წავიდე, მეც იქ მივიდე. სამძიმარი ვუთხრა შვილის, იქნება, ვეფხის ღვთაე ჩემზე მწარდად ტრისის.

ამერიკელები ისედაც უკანმოუხედავად გაქვეყლდროს კიდევ უფრო მეტად უჩქარებენ ნაბიჯს, ეს საოცრად წუნავს ადამიანის ფსიქიკას და თავბრუს ხვევს. ჯერ შობასა და ახალ წელს კარი არ გაუხურავს და მეორე დღეს ნიუ-იორკის მალაზის ვიტრინებში საგაზაფხულოდ გამოწყობილი და უკვე მომდევნო დღესასწაულის აქსესუარებით მოკაზმული მანუკებიან დაგანან. შენც ძალაუფლებად მიბრახარ, მიჩაბახარ გაუსწრებლად, კაცმა არ იცის, საით და რატომ, არა უკანმოუხედავად და ეს მწვერი, ალაბო. მე სულ უკან ვივლიდი, რადგან იქ ძალიან ბევრი რამაა ჩემთვის ძვირფასი, ფასდაუდებელი და განუმეორებელი. ეს ისეთი უშრეტეი წყაროა, რომელიც პირდაპირალი ადამიანის ნეტარებით ევენაფები, მეტე მინაზე ვნებები და ვგრძობ, რომ ცოცხალი ვარ.

ისევ ბაკურიანი. როცა ამ ნიუ-იორკულ მინაზე ბაკურიანის ტყეში გაბნეულ გულგამაღლი პრიალა ყვითელფურცლებს ყვავილებს გადავანდი, ვერც კი მივხედა, როგორ ჩავიშუხე. მათ მიცნეს, ანდა იგრძნეს ჩემი გულიდან გამომთქილი სითბო და აღურჩის ნება დამართეს. „მეც აქ რამ მოვივანა, შე მადლიანო, შენა, პა?“ — ჩამესმა სერგო ზაქარიაძის კარგად ნაცნობი ხმა.

მუხლამდე თოვლი. გზას ძლივს მივიკვლევ. სულ გადაირია კი ბუნები, სად გავიწინა ამხელა თოვლი ნიუ-იორკში? გაფიქრება ადამიანთოვლის ნამქერი ხედავს მშლის, დაბნეული ვდგავარ და ვერ გამორკვევია, საით წავიდე. ცალ თვალს გაჭირვებით ვიღებ და ბარონ მიუნაუზუნით რაღაც ნაცნობ ქიმს ვლანდავ; მეგონია, „მემგელა“, წელ-წელა მივბოვავ იქით, თოვლი კი მიწას და მიმწეს ისე, რა ლამაზია ირგვლე ყველაფერი თეთრი, თეთრი, სისამოვნოდ უკაცრიელი და რაღაცაწარად მარადიული.

100 მეტრის გავალს 20 წუთს ვანდომებ, მაგრამ მიზანი მიღწეულია:ხანას სახლის კუთხე უკვე მოჩანს ორიენტირად ნამქველი ვერცხლისფერი ნაჭი თეთრად და დამარდნილი და სიმძიმისგან ცნობისწყვეტილი.

კიბეს ვუხალხოვდება... სადაღა საფეხრები? ქემობი ჩასასვლელი კიბე ნამდვილ სასრალიო ფერდობადაა ქვე-

ული. თოვლი თავგამებტებით მიშენს და უკანასკნელ ძალას იკრებს, ცდილობს გზა გადაამიკეტოს და სადარბაზოში არ შემიშვას, მაგრამ ანი ელვარაფურს გახდებდა, ბრძოლა ნაკე-
მულია. ნეტარებით ვისხებივარ ბავშვობის გამოცდილებებს და უკანალზე დასაკუთებული სრიალ-სრიალით მივექანები დაბლა. სადარბაზო კარს დაუბრკოლებლად ვაღებ, აბე-
ზარ ზაბითარს ცხვირწინ ვუბრუნებ კარს. ესეც ასე.

...
სადარბაზოში თბილა. ჩემს ფხაკაფხუტზე ხანა სამზა-
რეულოდან კედელზე ხელის ცეცებით გამოიდის:

— პრილა, მოია დევოქა პრილა, — მესმის მისი ხა-
ლისიანი ხმა.

ხანა ხელებს მხრებზე მხევს. მეც ჩემს ხელებს ვაგე-
ბებ და მისი ჩიტვით ვამხდარი სხეულის გაცრცილ ნაც-
ნობ სითბოს ვგრძნობ.

— იქცევა ქვეყანა, — ვუბნები მე, დღეს, ალბათ, სა-
დღეში ვერ წახვალთ.

— ვინ თქვა? — გაკვირვებით მეუბნება ხანა.
— გარეთ თოვლია, საფეხურები საერთოდ არ ჩანს.
— ნავალ. აი ნახავ, მალე მზე ამოვა.
— როდის, დღეს? — შეცინება მე.
— დღეს, მან იცის, როგორ მჭირდება.

მეცინება — კი, როგორ არა!
ნიუ-იორკში კი შეტად ცვალებადი ამინდია, მაგრამ
ასეთი რამ? — შეუძლებელია.

— მე ვგრძნობ მზის მოსვლას, — არ ჩერდება ხანა.
მხრებს ვიჩუჩავ და საუზნის მოშლადვას ვინცებ.
ჩაიდან მიშინებს, არაფერი და ხაქო თევზებს, პური
გაბუხებულ, ნაშლებიც ადგილზე.
სანალი ხანას უკვე გაუსწორებია.

— მოდი, დამიჯეკი, დღეს პერმიდან დარეკეს, — ამ-
ბობს ხანა და ქალიშვილთან საუბრის შინაარსს მაცნობს,
მერე კი გუმონდელი დღის „სადიკის“ ამბებს მიყვება.

მე ყურადღებით ვუსმენ, საყინულიდან ქათმის ბარკა-
ლი გამომაქვს და ხახვის დაჭრას ვინცებ.

ხანა ჩვეულებისამებრ მხიარულად ლაპარაკობს. მერე
ჩერდება

— რა იყო? — ვეკითხები მე, — რატომ გაჩერდით, მე
აქ ვარ, გისმენთ.

- ვიცი, ჩაფეიქრდი
- რაზე ფიქრობთ?
- ისე. თოვლი შეწყდა?
- უცნაურია, თითქმის...
- შენ კი არ გჯერა, აი ნახავ, მალე მზე გამოვა
- ნეტავი, ისე მართლა თუ გამოვიდა მზე, ჩავთვლი,
რომ ნამდვილი ჯადოქარი ხართ, — ვამბობ სიცხლით მე.
- აი ნახავ.

მსოფრდაპირე ფანჯარაში ჩვენი ნაცნობი კატის სილუ-
ეტის ვხედავ. არ ვიცი, რას ფიქრობს ამინდის შესახებ. ისე
ცოტა მემწოთებული კი ჩანს. რა, ვერ მოგვართით დღეს
ხანახანა სტუმრობა, აბა თუ ბჭი ხარ, ამ მუხლამდე თოვ-
ლი გადმოქერი ეზო და აქ ამოქვრი, რაო, ვერაო?
მეამევე. შე დედალო, შენა!

— ხომ არ დაილაღეთ? — იქნებ დანევით? — ვეკითხე-
ბი მე.

— სულაც არა, — მეუბნება ხანა, — თუ ჩამთვლემს,

ისეც სეკამზე. მზეს დაველოდები, მე ვგრძნობ, სადაცაა გა-
მოჩნდება.

— მე ავეე ვარ, სარეცხს დაეაუთოებ, — ვამბობ და სა-
სადლო თოხანი საუთონებელ მაგადას ვწლი, სარეცხი არ-
ცთუ ბევრია. უთოს შიშინი გაუღის.

კახა თოხანი გაუჩინრდა.

საუთონებელ მაგადას ვეკეცავ და სისხლი მეყინება.
სამზარეულოს იატაკზე მზის სხივი მოცოცავს.

— ეს რაღაც მისტიკია, — ვფიქრობ და რაღაც აქამდე
უცნობი არცთუ სასიამოვნო განცდა სერავს ჩემს გულს.

— ხანა, სოლინიკო, — ძლივს ამოთქვამ მე.
ხანას მხიარული ხმის ნაცვლად სიჩუმე მეგზიანება.

— ხანა, — ვუბნები მე და რატომღაც უცნაურად
მკანვერული ცივი ქთანჭკეცელი ინყებენ ჩემს კანიშ შემპრო-
მას და სიღრმისკენ ინევენ.

ხანა მზეს უყურებს, მის ღია თვალებში მზის სინათლე
ანთია, მზის სხივები დათამაშობენ.

— ხანა, — გწეროვლებ მე.
ხანა დუმს, მისი მარჯვენა ხელი ჩვეულებისამებრ ას-
ვეენია გამზად მუხლებზე, მარცხენა კი რაღაც უხეზოდ
უკიდია პერში.

— ხანა, — ისე რუმად ვამბობ მე და ვგრძნობ როგორ
ინცებს გიხვივს ჩემს ტრფევთან შიშის კოცონი, უძლურები-
ხა და სასიამოვნოის სეული ენები დაღვრულ უვლიან ჩემს
გარემო, ხორკლიანი ენები მოკავენ და მაღლა მიიწევენ.
მე მუხლებზე ვემუხვები. ხანას ხელებს ჩემს ზღისგუ-
ლებს შორის ვიმწყვდევ და ხმადაღლა ვუბნები:

— ხანა!!! — თუმც ვიცი, რომ პასუსს ვერსადროს მი-
ვიღებ. ტრფევლი მარტობს. ხანა კი ისე მზეს უყურებს
და დამრტული თვალები მზის სინათლით აქვს სავეს.

მეშინია ამ ცივი, გასუფრული სიჩუმის. ისეთი ვგრძნობა
მაქვს, რომ ამყევნად მარტო მზეა ცოცხალი.

თავს ხანას კალთაში ვრგავ და ბავშვივით ვზღუქუნებ.
სიკვდილი სადაღაც აქვე, კუთხეში აყუდებულა და თა-
ვისი ლლისფერი თითებით ძლივსლა იკავებს ურწევლო
სიცივისგან დამფრთხალ ასმხარტალებულ სულს. თვი-
თონ კი ტრფელით აქვს სავეს თვალები. ძნელია მისი
ტვირი.

მოულოდნელად თმაში თბილ სისველეს ვგრძნობ. ხანა
მემწიფოდობდა. თავს მაღლა ვწევ.

ხანას თვალებში ნელ-ნელა ქრება მზის ნათელი, მზის
სხივები ფხაკერფით დადიან თოახში და აესებენ ყველა-
ფერს. არასდროს მინახავს ამდენი მზე ამ თოახში.

ხანას ჩამუჭებულ თვალებს ობოლი ცრემლი სწყვეტა
და გაკატრვებით მორადვევს გზას ღრმა ნაოჭების ლაბი-
რინთბში.

ცრემლო, პატარავ, ერთი ციდავ, ეს რა ძალა გაქვს
საითა??? რამდენ ტკივლად იტევ და რამდენ სიხარულს.
საიდან მოდიხარ და საით მიგვიქრება? როგორი მდულა-
რე ხარ და ხანდახან როგორი ტკბილი... ვინა ხარ ახლა?

ხანას უკანასკნელი ამოსუნთქვის სითბოს მომჭანინ თუ
სიკვდილის ტვირი?

ოთახი სავესა მზით...

— „სოლინიკო. მოე სოლინიკო!“, — მესმის ხანას ხმა.

ხანას ხელები ნელ-ნელა ცივდება ჩემს მხურვალე ხე-
ლისგულებში.

Shushyka

გადაგვიარა.
მე — თავზე და
შენ — კიდურებზე.
ღამე, თვლებიასას,
სიზმრებში რომ ვიზმორებოდით,
ზმანებასავით
გვერდი სულაც არ აგვიარა,
გადაგვიარა
და დილაში ფეხი შემოდაგა.

და დილას, ერთხელ, ყვავილობდა "სილაში ვარდი",
(წანვიმარ ველზე — წამოცმული წნელის სარტზე —
ჩვენი ნახევრადმოღმირი თავის ქალებზე),
ჩვენი — სიყვარულეგადავლილი, ბაზამშრალეხი
განზე ვიდევით.

გეტოქვა —
რა უფრო საშოშია —
უსიკვდილობა,
თუ არყოფნაში გაზეხილი თვალით დარჩენა,
რა არის უფრო სიჩაუქე და რა — გმირობა,
ყელის სიმშრალეთი გამოტანად უფხო განაჩენის
შეგვებები თუ
ალოუს ნემსებით მოკლავ.

რისთვის ვსვამდით და რისთვის ვჭამდით,
რისთვის ვთვრებოდით,
როდის შეგვცივდა, ეშმაკს სული როდის ვაჩუქეთ,
თქვი —
რატომია,
მთელი უზმო, თბილი ზამთარი
დააფრატუნებს ისტერიკა სველ სველ ფაჩურებს.

იტყოდე —
სიტყვას,
რამეს, ისეთს, სადმე წასვლამდე,
შეფარებოდი, ყურთბალიშობა მქონოდა ღამით.
და ჩემი იოდგლიცერინით მოთხერელი ყელი,

თავისუფლება და სივრცე — ორი განზომილება, რითაც იცნობა ნუციკო დეკანოზიშვილის პოეტური ბეჭედი, გნებავთ პოეტური მარკა. ეს უკვე ნიშანია, თავისი თავის აღმოჩენის ანუ სტილის ნიშანი.

ამ მხრივ იგი საკმაოდ კომფორტულად გრძნობს თავს და, სხვათა შორის, უნდა ითქვას, რომ ეს გრძნობა გადამდებად მოქმედებს მკითხველზე, რომელიც შესაძლოა რაღაც პოეტური პიანოზის მსგავს ზემოქმედებასაც განიცდიდეს, ვინაიდან აქ არის ფორმა — ერთი მხრივ, რიტმი, მარტივი, ტენილი, შემპარავი, და მეორე მხრივ, დიალოგი, უწყვეტი, მიზანმიმართული, ცოტა მისტიკურიც.

ყველა ლექსი არის მიმართვა, დიალოგი, რომელშიც მეორე პირის ეფემერული როლი ლამაზ პოეტურ ეფექტს ქმნის: მიმართვის ობიექტი, რა თქმა უნდა, ის არის, ვინც მართლაც მეორე პირად იგულისხმება, მაგრამ ზოგჯერ მას პირველი პირი — ავტორი ენაცვლება, ზოგჯერ კი სულაც მესამე — მიკოხვევლი. უფოოდ ეს ლირიკული სამერთიანობა უნდა იყოს მიზეზი იმ მიმზიდველობისა და სანდობისა, რითაც გამოირჩევა ნუციკო დეკანოზიშვილის ლექსები.

ნუციკო დეკანოზიშვილი

და ჩემი ხორბში გახიდილი ბეჭერების გამა,
და ჩემი შენი ჩემგან აქვე ნათქვამი "ამინ"! —
იტყოდე მაინც, როგორ ტყვედა ტაძრის გუმბათზე,
და ვიდრე ჩვეთთან ხორშაკია, ვიდრე ქრის ქარი,
არ ვიცი, ასე გახუნებულ, გაცვეთილ დღეში,
როდის შემოვა საუკუნის მიმქრალი ეჭო,
და როდის გეტყვი — გაზეხილი —
მიყვარხარა-მეთოქი.

ისუნთქე-მეთოქი,
ყანგბადგაცლილ მომცრო სივრცეში
ჩემი თითებით ვაკეთებულ გირლანდებს კვიებზე,
აქ დაიწყება უჩვეულო შენით სიცოცხლე
და ყუფილი მშვიდად დაიძრევა —
კიდევ და, ისევ.

ამბობენ,
თოვზე დაკიდული გამშრალი ყელი
ისე სველდება.
როგორც შინა — თავსხმა წვიმისას.

CABO VERDE

რას აკეთებენ, როცა ზღვაში მხარი ეცვლებათ
და კომპასები უჩვენებენ მხოლოდ დასავლეთს?

გაშალე მკლავი!
აი, მაშინ, — ხელიც გაშალე
(თუ აფრა არა),
უთხარი, რომ ეს იყო მტორმი-
თოლიებს, ტალღებს,
იალქნებს და გემის კიოვებს,
გადავლილ მგზავრებს და გავლილს ჯინით — კაპიტანს,
უთხარი, წამის მესხედში რომ გემზანს ტოვებ
და რომ უიღბლო ვოიაჟებს ვეღარ აიტან!

რას აკეთებენ, როცა ხვნეზით მზე ყვინთავს ზღვაში
და, მარგალიტის მძივით ყელზე, ბრუნდება დლით?
რა გავაკეთო, როცა ნღები მტოვებენ მარშით,
როგორ შევიკრა, როცა ბოლოც ამიწყდა დლით,
ეს ჩემი ძველი, უღვთოვად ჭრელი, ფრიალა კაბა
და უიმედოდ შეყვარებულ ნაცილებში ჩავდგე,

ხომ გუჯერა ჩემი, ან — აღარც კი...
და აბა,
აბა,
აბა,
მირჩიე — ტანი როგორ ავზიდო ცამდე,

გაღამდე, დამდე,
აფე, აფე — ცამდე და ტალღებს
მიანდე მინა —
ათი,
ასი,
ათასი ადლი,
მოისიზი მზე და მადლი —
გალღვეს,
და "აზლი-პაბლი" —
იმეორე და
უსახელოდ ჰაერში აფი,

ვიდრე ჭირივით მძიმე პატივს შეგყრიდეს ვინმე,
ვიდრე ყვლამდე ჩაეფლოზო ღვივისა ნებში,
და არ გიშველის აღარც ერთი თავმოთნი მძიმე,
და ვეღარ დასვაამ ვეღარც ასე თავმდაბალ წერტილს.

და ასე ვწერდი, —
რომ ვიყავი მზადალი და ფლიდი,
გიორგულეზი (სამჯერ), როგორც იმ ღამეს — პეტრემ,
გემბანიდან ეშლი ახლა ფრთებს და...
და მიდი,
მიდი!
ვტოვებ ზღვას,
ვტოვებ მეკობრეებს
და "Cabo Verde"

მიღეღავს ტანში...
ტვინში აზრი ყლაპავს ლიფსიტებს.
რას აკეთებენ, როცა გემებს უწყდებათ ღუზა?
ინყება მღვრიე სეზონები, ალბათ, ლიხს იქით,
ლიხს აქეთ მე და ჩემი თხელი, ცისფერი მუზა

მზით ვირუჯებით
და კომპასებს ლექსებს ვურწინებთ.

ღიღის ლექსი

ნითელ გორგალს ააგორებს დილა ცაზე ჭირხლიანი,
მოცახცახე ღერებით
ბალახების. შეგენტება შარა-ხევი
ფეხებზე და ივლი ივლისს ადევნებულ
მარგინალთა რიგებში —
ვინც ზახფულებს დაატარებს, ხელისგულზე, გულში...
გუშინ, როგორც ჭრელი თუთიყუში — გალიაში —
ხელოდი და მარტოობის სველ ნამცეცებს
მიყრიდი და,
ჰკერკავდი და,
მოხვიდოდი, მჯეროდა.

მქონდა ერთი დიდი ოდა, შეგმწეროდი
ყოველ დილით მოსივისივე აისებს.
თუ მაღირსებ, მოდი, ჰოდა,
ჰოდა, ღმერთი თუ მაღირსებს,
შენს თავსაც თუ მაღირსებს, —
ნითელ გორგალს ააგორებს დილა ცაზე ჭირხლიანი,
მოცახცახე ღერებით
ბალახების. განახევრდა,
ხედავ,
დღეთა ბალახინებს
ხევენი
გაღამელებით.

უშინოვის დასასრულისას

როდის მოხვედი?
უთვალავი ფოთოლი ჭკნება.
ირიზად ცროს და
რა ნება-ნება შემოხვედი.
ხან ქარბორბალა აიტაცებს სევდას და
დააქვს სახლიდან სახლში,
ბანიდან ბანზე.
ეზივარ — გიყურებ —
ხელებიდან მოგდის სხივები.
თვალადან — შუქი.
მეღვრები.
როდის მოხვედი?
დღეების ვინრო გასასვლელში რომ გდარაჯობდი,
თუ სიკვდილის წინ —
უშინობის დასასრულისას —
ფოთოლცვენის ფოთივრეკზე.
ზიხარ — მიყურებ.
ჩემი ღმერთი ხომ მოწყალეა,
შენ კი არ გჯერა.
ზიხარ. ქარია
გარეთ და შენ ხარ.
უშისამართო სურვილები ტოვებენ მინას.
პიუპიტრიდან დაცურებულ ნოტებს ვაგროვებ.
ეზივარ და გინყებ.
კლავიშები უფრო სველია,
ვიდრე ქუჩები.
ერთი სული მაქვს, ფეხი დამისხლტეს,
და ჩემი ბნელი, მკრთალი სისხლი შენში დავწერო —
მიყვარხარ.
ჩემი ღმერთი ხომ მოწყალეა —
შენს უსამველო უღმერთობას ისე სეირნობს —
რჩება.
გახიბება.

მერე კი, ჩვენი თიხებისგან ვინმე ბიჭუნა
აიხსებს მუჭებს, ხორბლისფერი მომცრო ხელებით
ერთმანეთს მკვიდრად გადაგვაზულს
და ჩვენი კენესა
მარადისობის დაგუბებულ ნამებს
გაარღვევს.

ჯონათან ლინი ენტონი ჯეი

„ღიას, ბატონო მინისტრო“

I ბაჰევიზიზმული მთავრობა

22 ოქტომბერი

უფრო ზუსტად — 23-ის დღია. მღვდღავრებისაგან ადვილს ვერ ვთვლი. მე რაც ახლახან ისევ ამირიყის პარლამენტში ისტ-ბარმინაქეუმიდან. ოპოზიციის კარგა ხნის ყოფნის შემდეგ ჩვენმა პარტიამ, როგორც ენა, გაიმარჯვა საყოველთაო არჩევნებში. ჩვენ ისევ ხელისუფლებაში ვართ!

შედეგების გამოქვეყნებისთანავე გავფარით სპოტს-უდთან (შეკერის საარჩევნო ოლქში პარტიის განყოფილების თავმჯდომარე, — რედ.), რათა გამარჯვება აღგვენიშნა. იქ საკუთარი ყურებით მოვისმინე, როგორ განაცხადა რბურტ მაკენზიმ ტელევიკრიანთან: „ასე რომ, ჯიმი შეკერი ისევ არჩეულია, მან კიდევ უფრო მეტი ხმები მიიღო თავის ახამდგრად საარჩევნო ოლქში. მრავალი წლის მანძილზე ის ჩრდილოვანი კაბინეტის მინისტრი იყო, ახლა კი სრულიად გულმოდგინედ შევქვება, გადავლდის მინისტრის პორტფელს ახალი მთავრობის კაბინეტში“.

რომის დემი ამის შესახებ გარკვეული ეჭვი გამოთქვა, მაგრამ მე მაინც იმედოვნებ, რომ ბიბი მაკენზი ტყუილია არ იტყვია ამას.

23 ოქტომბერი

მე ისევ ნარმბაცი იმედებით ვარ აღსასვ. მაგრამ მოსვენებას არ მაძლევს ერთი ფაქტი: ნეტავ რა იცის რობინ დემი ისეთი, რაც მე არ ვიცი?

დღიდანვე ტელეფონს ვუზივარ. კაბინეტის არც ერთი პოტენციური წევრი არ მისცემს თავის თავს უფლებას, თუნდაც 20 ფუტით მოშორდეს ტელეფონს ახალი პრემიერ-მინისტრის დანიშნვიდან 24 საათის განმავლობაში. თუ ამ ხნის მანძილზე არ გაისმა სასურველი ზარი, ეს ნიშნავს, მინისტრის პოსტზე ოცნება ფუტე ყოფილა.

ენი მთელი დღის განმავლობაში ცხელი ყავით მიმას-პინდობოდა. სადილის შემდეგ, როდესაც ისევ მივუჯექი ტელეფონს, მან მთხოვა, მოეხმარებოდი ვანმისათვის ბროუსელური კომპოსტის მომზადებაში, „თუ სხვა საქმე არ მქონდა“. ვუბასუხე, არ შემეძლია, ზარს ველოდები-მეთქი.

— ვის ზარს? — ზოგჯერ ენი საოცარ მოუხევედრელობას ამჟღავნებს.

დარეკა ტელეფონმა. მე ყურმილს ვეცი. არა, ეს ფრენკ ენილია, ჩემი პოლიტიკური მრჩეველი. მითხრა, თვეწითან მოუდგარი. ენი ამახ მანიცდამინც ან გაახარა.

— ბარე აქ გადმოსახლდეს, — გესლიანად თქვა მან.

* მინისტრთა კაბინეტის წევრის, პარლამენტარის, ღირსპატივსაცემი ჯეიმს [ჯიმი] შეკერის დღიურები

ხანდახან უბრალოდ ვერ ვუგებ ენის. მოთმინებით აუფხენი, რომ ფრენკი, როგორც ჩემი პოლიტიკური მრჩეველი, ჩემთვის ნებისმიერ სხვაზე მეტს ნიშნავს.

— პოდა, იცხოვრე მასთან, — აიძობოდა ენი, — გაცხადებთ ქმრად და პოლიტიკურ მრჩეველად. იმათი კავშირი, რომელიც პოლიტიკამ შეაერთა, დაე, ცოლმაც ვერ დაარღვიოს!

მესმის, რომ უშიძის. საქმაოდ უმადური საქმეა პარლამენტარის ცოლობა. როდესაც მინისტრი გავხდები, იქნებ მაშინ მაინც იგრნოს შეება!

ტელეფონის ზარი მთელი დღე არ გამუშებულა: სპოტს-უდი, გახუბის ტრესტის საბჭო, ფრენკი და სხვები, და სხვები... ყველა ნიშნავს მილოცავდა.

— რას მილოცავენ? — შევირეულე ენის, — ნუთუ არ იცო-ან, რომ ზარს ველოდები?

— ალბათ იმიტომ, რომ მინისტრობა უცვე რომელი გიდევა. — რა თქმა უნდა, მივარა საქმე ისაა, ვინცელი, — ვუბასუხე მე.

— შეეშე ამ სულელორ ხუმრობას! — უცებ ისტერიულად იკოლა ენიმ და თბების გლეჯა დაიწყო.

ალბათ, ცოტა არ იყოს, გადაიღალა, გავიფიქრე მე.

— მე მგონი, გადაღლილი ხარ.

ენიმ ისევ დაიბოღელა და იატაკზე დავარდა. მიწოდა „სასწრაფოს“ გამოძახება, მაგრამ გავიფიქრე. ყველაზე მშინე-ნიელად მე მომეჩვენა ახალი მინისტრის ცოლს დამამუდგე-ბელ ხალათს აცემდექ! ეს როგორ აისახება ჩემს კარიერაზე?

— მე მგონი, გადაღლილი ხარ, — შემოთთებულმა გა-ვუმეორე.

— არა! — იკოლა მან, — არა, არა და არა! როგორ შე-იძლება მე გადავღლილი, მე ხომ პოლიტიკოსის ცოლი ვარ! მე გადავღლის უფლება არა მაქვს! მე პოლიტიკოსის ბუნე-ერი, უზრუნველი ცოლი ვარ!

— აბა, რას აეთებ იატაკზე?

— სიგარეტს ვეძებ.

— კოლაფში ნახე, — ვურჩიე მე. ცვილობდი, სიმშვი-დე შემეზარუნებინა.

— ცარიელა.

— მაშინ გულის წამალი დალიე.

— არ ვიცი, სადაა. ამოტომაქ მინდა სიგარეტი. ჯიმი, ძა-ლიან ვთხოვ, მომიტანე სიგარეტი.

ისევ ცვილობ აუფხსნა, რომ არ შემეძლია ტელეფონს მოშორება. მაგრამ, როგორც ყოველთვის, ენის არაფრის გავება სურს.

— მისმინე, — მეუბნება ის, — თუ პრემიერ-მინისტრს მართლაც უნდა თავისი კაბინეტის წევრი გაგხადოს, მეო-რედედ ადგირეკავს, ან დაიბარებს.

ვუმობ, ენი ვერსაოდეს გაერკვევა პოლიტიკურ ნიუან-სებში.

(შეკერი ნერვიულობდა. იგი არ იყო დარწმუნებული, რომ დაინიშნავდნენ, რადგან ცოტა ხნის წინათ პარტიამ ლიდერობისათვის ახალი პრემიერ-მინისტრის წინააღმდეგ მარტინ უოლკერის კამპანიას ბელმძღვანელობდა. ამჟამად საკითხი ეხებოდა იმას, გრამობდა თუ არა თავს პრემიერ-მინისტრი საქმაოდ ძლიერად, რათა იგნორირება გაეხსა ჯიმი შეკერისათვის, თუ პარტიის ერთიანობის ინტერესე-ბებისათვის იძულებული უნდა გამხდარიყო, მისთვის სოლი-დური თანამდებობა მიეცა — რედ.).

დღის ბოლოს საკუთარი არხებით შევიტყვე, რომ ბი-ლისიოვის ევროპა მიეცათ. სანაკალი ბებერი ევროპა ზილმა არ იცის არც ფრანგული, არც გერმანული, კაცმა რომ თქვას, მშობლიურ ენაზეც არ შეუძლია ორი სიტყვის გა-დაღმა. მარტინა, როგორც მოსაზრებელი იყო, სადარეო საქმეთა მინისტრობა ერგო. ვუკუს ჩვენი ჯანმრთელობა მი-ანდეს, ხოლო ფრედს — ენერგეტიკა.

ეს დანიშნულები რომ მოისმინა, ენი დანიტრეტსდა, ვინმეს ტყინი თუ ერგო. აღბათ განათლების სამინისტროს გუ-ლისხმობდა.

24 ოქტომბერი

მაშ ასე, მე მინისტრი ვარ. დღეს სამინისტროს აპარა-ტი გავიტყანი. უნდა ვაღიარო, ამან შეშმარა.

პრემიერ-მინისტრის კაბი-ნეტიდან დაახლოებით დღის 9 საათზე დამირეკეს: უძილო ღამის შემდეგ მე და ფრენკ ვი-ხელი პირველივე მატარებ-ლით გავემგზავრეთ ლონდონ-ში. ვაგზლიდან ტაქსით პირ-დაპირ დაუწინვე სტრიტის 10-ში მივედით, სადაც პრემიერ-მინისტრმა ოფიციალურად შე-მომათვაზა ადმინისტრაციული საქმეთა სამინისტროს თავკა-ცობა.

ძალიან მნიშვნელოვანი თა-ნამდებობაა. ვფიქრობ, სულ რა-ცორე, მეჩვე ამ ნებცხრდა რან-გით. მართალია, მარტინმა, რომელმაც ტელეფონით მო-მილოცა, არ დააყოვნა, შეხე-სუნებინა ჩემთვის, რომ ეს სა-მინისტრო შინაგან საქმეთა სამინისტროსთან ერთად ვარ-ვეულ პოლიტიკურ სასაფლა-ოად ითვლება და რომ პრემიერ-მინისტრმა ამ თანამდებო-ვად შესაძლოა, შურისძიების მიზნით დამნიშნა.

როგორც არ უნდა იყოს, მე მტკიცედ მაქვს გადაწყვე-ტილი, სამინისტროში მუშაობა სათანადო დონეზე დავაყე-ნო და პრემიერ-მინისტრს დავუგზავნი, რომ ჩემი კუთხე-ში მიმეხვევა არც ისე იოლია.

გულწრფელად უნდა ვაღიარო, მე სოფლის მეურნეობის სამინისტროს იმედი მქონდა, რადგან ოპოზიციამი მთელი 7 წლის ყოფნის დროს სწორედ ამ დარგით ვიყავი დაკავე-ბული და საკმაოდ ბევრი საინტერესო აზრი მქონდა მისი შემდგომი განვითარებისათვის. მაგრამ პრემიერ-მინისტრ-მა რაღაც უსუსნელი მოსაზრებით არჩია, ადმინისტრაცი-ულ საქმეთა მინისტრად დავენიშნე.

(ჩვენი ბელმი ჩავევიარა სოფლის მეურნეობის მინისტრ-ის მუდმივი მოადგილის სერ ენდრიუ დონელის მოხსენე-ბითი მარათი, რომელშიც იგი დაეინებით თხოვდა კაბინე-ტის პრეზანს, სერ არნოლდ რობინსონს, არ დაეშვათ პეკე-რი სოფლის მეურნეობაში, მისი „მეტისმეტე ვატაკების გა-

მო ამ საკითხებით“. როგორც ამ დოკუმენტიდან ჩანს, სერ არნოლდმა მოახერხა პრემიერ-მინისტრის დაარწმუნება, რათა შეეკერი არ დაენიშნათ სოფლის მეურნეობის მინისტრად. არნოლდის სიტყვით, პეკერი „ძალიან ბევრ დროს უთ-მობდა სოფლის მეურნეობას და ამის მიმართ ავლენდა, როგორც ჩანს, გარკვეულ არაჯგანსალ ინტერესს“. რედ.)

ლონდონში დაუწინვე სტრიტზე (10 ნომერში) აღუდინცი-ის შემდეგ მე და ფრენკი დავეჯექით სამოსამსახურო ავტო-ბუსში და დაუყოვნებლივ დავედით ადმინისტრაციულ საქ-მეთა სამინისტროში. მთავარ შესახველთან შეგვეგვდა ჩემი პირადი მდივანი ბერნარდ ვუ-ლი — პირველი შეხვედვისთა-ნავე ძალიან სიმპათიური ახალ-გაზრდა კაცი — და მისი თანა-შემნე.

ჩემად გასაკვირად, ბერ-ნარდმა უკვე იცოდა, ვინ იყო ფრენკ ვიხელი, თუმცა, როცა მანქანიდან გადმოვიდეთ, მას ვეიხელი უნდა, ეს კი ფრენკს ყოველთვის აღიზიანებდა.

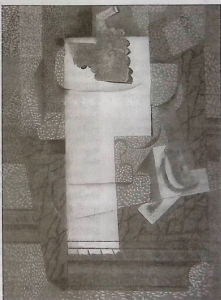
გავიარეთ დერფენების და-უსრულელებელი ლაბირინთი და ბოლოს მივადექით ჩემს კაბი-ნეტს. აქ მე შეენიშნე, რომ ფრენკი სადღაც გაქრა. მე დამამხედეს — მიხედავენი. სა-ოცრად სასამომენო, თავაზია-ნი სახლია!

კაბინეტი ძალიან დიდი მეჩვენა, თვალში მომხვდა დი-დი სანერი მავიდა, აგრეთვე გრძელი სათათბირო მავიდა უამრავი კაბით, და მომცრო სახეც მავიდა რამდენიმე სა-ფეაძლით. ყველაფერი საკმა-ოდ უსახური იყო. ბერნარდი მამინვე ბარისაკენ გაემართა.

— რაიმეს დალევა ხომ არ გსურთ, ბატონო მინისტრო?
— ჯიმი, — ვთქვი მე, რითაც მივახედრე, რომ ზედმე-ტი ფორმალბობის გარეშე შევეგვემო მხოლოდ სახელებით მიგვემართა ერთმანეთისათვის.
— ჯიმი? — ჩამეკითხა იგი, ეტყუბა, კარგად ვერ გაი-გონა.

— არა, ჯიმი, უბრალოდ ჯიმი დამიძახებთ. ამაზე მან მიპასუხა:
— თუ ნინაღმდეგი არ იქნებით, მე მოვმართავთ „ბა-ტონო მინისტრო“, ბატონო მინისტრო.
ბატონო მინისტრო, ბატონო მინისტრო? ამაღ გამახსენა მაიორი. მაიორი ცნობილი ამერიკული სატერიოკოსი მწერ-ლის ჯოზეფ უელერის რომანიდან.
— გამოდის, მესე ასე უნდა მოვითხოვ: „ბატონო პირადო მდივანო“, ბატონო პირადო მდივანო.

ბერნარდმა მიპასუხა, რომ შემუდელ მისთვის უბრალოდ ბერნარდი მენუღებინა. დროთა განმავლობაში, იმედი მაქვს, მოვახერხებ, რომ მეც უბრალოდ „ჯიმი“ დამიძახოს.

პაპლო პოკასო

კომპოზიცი

27899

მაღე კაბინეტში შემოვიდა სერ ჰამფრი ელბო, ჩემი მუდმივი მოადგილე, სამინისტროს აპარატის ხელმძღვანელი. იგი დაახლოებით 51-ის იწებდა და იმით განეკუთვნება, რომელიც ასაკი არ ეტყობათ. მომხიბვლო და ინტელიგენტურია.

— მგონი, თქვენ უკვე შეხვედრებხართ ერთმანეთს, — შენიშნა ბერნარდმა. მეორედ გავივლე გულში, რამდენად კარგადაა ინფორმირებული ეს ახალგაზრდა კაცი.

— ზო, — გაიღმა სერ ჰამფრიმ, — ჩვენ ნამდვილად გვეკონდა შეკრინება პარლამენტის კომიტეტში, როცა ბაქტონმა მინისტრმა ნამდვილი დავითება მომიწყო სახელმწიფო ბიუჯეტის პროექტის ხარჯით ნაწილთან დაკავშირებით. მასსოვს, ისეთი კითხვები დამისვა, როგორებსაც, იმედში მქონდა, არასოდეს დამიხვამდნენ.

დიდებულა. სერ ჰამფრი აქვარად აღფრთოვანებულია ჩემით.

— რა დახეცივა, — მე შემირგებლურად გავძლევ ხელედი, — თამარია იმისთვის არსებობს, რომ უხერხული კითხვები დასვას.

— ხოლმე ხელისუფლება — რათა არ უპასუხოს, — დაამთავრა სერ ჰამფრიმ.

მე გაკვირვება გამოვხატე: — მაგრამ, რამდენადაც მასსოვს, თქვენ მაშინ ყველაფერზე გავიცვით პასუხი.

— მოხარული ვარ, რომ თქვენ ასე მიიჩნით, ბატონო მინისტრო.

კარგად ვერ გავიგე, რისი თქმა უნდოდა, ამიტომ თქმა შევცვალე და სამინისტროს დანარჩენი პერსონალით დავინტერესდი.

— ზოგად მონახაზში, სერ, ჩვენი სტრუქტურა ასეთია: მე მინისტრის მოადგილე ვარ, ცნობილი, როგორც მინისტრის მუშაობის მოადგილე.* ბერნარდ ვეღა თქვინა მთავარი პირადი მდივანი. მეც, აგრეთვე, გულს პირადი მდივანი. ჩემს უზუალო დაქვემდებარებაშია 10 მოადგილე, 87 მოადგილეების მოადგილეები და 219 მოადგილეების თანამშენებნი. მთავარი პირადი მდივნების უზუალო დაქვემდებარებაში არიან უზუალოდ პირადი მდივნები. გარდა ამისა, მინისტრის ორ საპარლამენტო მოადგილეს ნიშნავს პრემიერ-მინისტრი და ერთ პირად საპარლამენტო მდივანს ნიშნავთ თქვენ.

— იმიდი მაქვს, ყველა მათგანს შეუძლია ბედება, — გავიხიბურე მე.

— არც ერთმა არ იცის, ბატონო მინისტრო, — გულგრილად მიმასუხა სერ ჰამფრიმ, — ბუქდავს მისის მაკევი. ის თქვენი მდივანია.

ვერ მიუხედი, ხუმრობდა თუ არა, მაინც ვაერისკე გავრძელება:

— რა დასანანი. ჩვენ შევცვალე შემანახუნათა ბიუროს გახსნა.

სერ ჰამფრიმ და ბერნარდმა გაიღიმეს.

— ძალზედ მახვილგონიერულად ბრძანეთ, სერ, — თქვა სერ ჰამფრიმ.

— დაიხ, ძალიან შევენიერად, სერ, — თქვა ბერნარდმა. საინტერესოა, მართლა მოიწინათ ჩემი ხუმრობა თუ მხოლოდ თავაზიანობა გამოიჩინეს?

— ყველა ახალი მინისტრი ალბათ ასე ამბობს, — ყოველი შემთხვევისათვის დავამატე მე.

* მინისტრის აპარატის უზუალო ხელმძღვანელი. მთავრობის შეცვლის დროს იგი ინარჩუნებს თავის პოსტს.

სერ ჰამფრიმ ჩემი ეჭვი გაუხანტა:

— რა თქმა უნდა, არა, ბატონო მინისტრო, თითქმის არაინი.

საჭიროა, დაყოვნებლივ ავიღო ხელში მმართველობის სადგურები, გადავეციტე მე. მივედი მავიდალთან და დავუვტე — ჰოი, სამინისტრო, — მმრუნავ საგრძობლნი. ვერ ვიტან მმრუნავ საგრძობლებს. ბერნარდმა სასწრაფოდ დაიწყო ჩემი დარწმუნება, რომ რაც კია კაბინეტში — ინტერერტი, ავეჯი, სურათები და თუნდაც მუშაობის დადგენილი ნესები — აბსოლუტურად ყველაფერი შეიძლება შეიცვალოს ჩემი სურვილის შესაბამისად. აქ მე სრულყოფილი პატრონი ვარ.

ხელსაყრელი მომენტი იყო, შეთქვა მათთვის, რასაც ამ ყველაფერზე ვეჭრობდი.

— ესეც ასე, მეგობრებო, გულწრფელად მიინდა ვითხრათ, რომ განზრახული მაქვს საფუძელიანად დაბერტყო უაიტჰოლის დახვეცებული ბიუროკრატია. ახალი ცოცხლა საჭირო. დანებებლივ უნდა გაეკლიო და მერნოდა გავაწიოთ. მივიდა ვერი, დამხორადეს ეს უფარდებლობა, საქმის გაჯანჯლება, და შევხეთივს ეს მობრძილ ბიუროკრატული მანინა. ჩვენ უნდა მოვიმოროთ უსაქმურები. ძალზე ბევრია ჩვენთან ვაი-შუბაკები, რომლებიც მხოლოდ შარვლებს ცვეთენ მაგიდასთან ჯდომილი.

მე, მართალია, მაშინვე ვავიხრე, რომ თავად ვიჯექი მაგიდასთან, მაგრამ, იმედია, ისინი მშვენიერად მიხედნენ, რომ საკუთარი თავი არ მსყავდა მხედველობაში.

განმებრტე, რომ პირველ რიგში აუცილებელია, მოვიმორო ისინი, რომლებიც თავდავად არაფერს აკეთებენ და ხხევისაც ტვირთები უსარგებლო დავალებებით. სერ ჰამფრიმ ყველაფერი ნახევარი სიტყვებზე გაიგო და გამოთქვა ვარაუდი, რომ, როგორც ჩანს, მე მხედველობაში მაცეს საკადრო გადაადგილებანი. საესებთი სწორია — საკადრო გადაადგილებანი. სწორედ ეს მეკონდა მხედველობაში. უზომოდ გაბერული ჩინოვიერული აპარატი, ცხადია, ძირფესვიანად გაცხრელებს საჭიროებს, თუმცა, უნდა ვაღიარო, სრულად არ მსურს, პასუხისმგებლობა ავიღო თანამშუქალაქების უმუშევრად დატოვებაზე.

„ახალ ცოცხზე“ როცა ვლამარაკობდი, უფრო მხედველობაში მქონდა „გამჭვირვალე მოაერობა“. ამის შესახებ ჩვენ წინასწარჩემი დაიბრუნებს ვიძლიეროდი. მე შეტიცივდ მქონდა გადაწყვეტილი მათი მსურულება. ჩვენ უნდა გავეყვაროლებანი ხალხის ნდობა. ამის შესახებ, ცხადია სერ ჰამფრისა და ბერნარდს ვთხოვარი, რომლებიც, უცინადია, მაგრამ გავებთ და ენთუზიაზმითაც კი მიიღეს ჩემი სამოქმედო პროგრამა.

მეცხეც, ჰამფრიმ იქვე გააკეთა ციტირება თემთა პალატაში ჩემი რამდენიმე გამოსვლიდან ამ საკითხის შესახებ. გაისხენა აერეთურ ჩემი სტატია „ობსერვერში“, ინტერვიუ „დეილი ფილთან“ და ჩვენი მანიფესტაც. განსაკვირვებელია, რამდენი რაი იცის ჩემს შესახებ და როდესაც მან საჭალადღიდან ამოაძერინა მზა პროექტი ჩემი წინადადებების „თეთრი ნივნისათვის“, ნამდვილად განეცვიერებდი. აი, კოერატულიობა! ჰამფრის სიტყვით, ისინი აპირებდნენ

* ოფიციალური სამთავრობო დოკუმენტი, რომელიც წარდგინდა თემთა პალატას. „თეთრი ნივანი“ მათი ქვეყნისა და სავარაუდო ხელშეკრულებების და შეთანხმებების ტექსტები, აგრეთვე სამთავრობო კომისიების ან სამინისტროს სპეციალური კომიტეტების მოხსენებანი რაიმე კონკრეტულ საკითხზე.

თეთრი წიგნის გამოშვებას სახელწოდებით „გამჭვირვალე მთავრობა“.

გასაოცრია, აბა, რა! სულ რაღაც მნ საათია გასული ახალი მთავრობის ჩამოყალიბებიდან და ლაბის თვალის დახამბამბაში, სამინისტროში ჩემი გამოცხადებისთანავე, ჩემს მაგიდაზე დებენ ჩემი წინადადებების შუა პერიოდის თანაც კვირის უკანასკნელ დღეს. ყოხლა! მე დაფინტრეკსად, ვინ იმისუა ასე ოპერატიულიად.

— ვინ და, ამ ძველმა, მოღრთილ ბიუროკრატიულმა მახინამ, — ღიმილით მიპასუხა სერ ჰამფრიმ, — სერიოზულად კი, ბატონო მინისტრო, ჩვენ საეგზეთი ვაცნობიერებთ კარგნალურ ცვლილებების აუცილებლობას და მზად ვართ კონკრეტული ნაბიჯების გადასადგმულად.

— გულწრფელად ვეტყვით, ვიშობდი, რომ თქვენთან მივიღო მამინეცვა ყოველ წერილმანის გამო, — ვალარე მე. — ამაზე სერ ჰამფრიმ შენიშნა, რომ, სამწუხაროდ, ბევრს ჯერ კიდევ მცდარი წარმოდგენა აქვთ სახელმწიფო მისამახურებზე.

— ჩემი მთავარი ამოცანაა, ყოველმხრივ დახმარება აღმოვაჩინოთ თქვენი წინადადებების ფორმულირებებსა და განხორციელებაში, — დაუმატა მან.

ვეფირო, იგი წამდელიად გულწრფელია.

სალაშო, როდესაც ჩემს ლონდონის ბინაში გავეცენი პროექტის დეტალებს, ჩემი ყურადღება მიმპრო განყოფილებამ წინადადებაში საბიუჯეტო დოკუმენტაციის დამტკიცების პროცესის ოპტიმიზაციასთვის*. შევიჩინა! სერ ჰამფრიმ მასში მოხერხებების ოცნებებსა ერთი სასაცილო შეთხვევასაც კი, რომელიც მე დაგესვი გასულ წელს თქვითა პალატამ:

„ცნობილია თუ არა ბატონი მინისტრისათვის, რომ ბუნებრივ ანების საპროექტო დოკუმენტაციის დამტკიცებას შუივც საუკუნეში იმაზე მეტი დრო სჭირდება, ვიდრე ტაძრის აშენებას მეთორმეტში? (სიცილი ოპოზიციის მხრიდან, ხოლო შექახლები „სბრეცხელია“! — მთავრობის წარმომადგენლების მხრიდან).“

(სინამდვილეში მათ ნამოძებეს: „სისულელეა“, „მიქარვაა“ — რედ.).

დღეს შაბათია. ამიტომ გადავწყვიტეთ, საქმეები ორშაბათიდან დაგვეწყო. თუმცა გამოსახელები დღისათვის მომცემ დოკუმენტებით სასაც ძველ ნოილო კეისი.*

ოთხის ვაცნობა საღამოსთვის გადავწყვიტე, ორი — კვირისთვის გადავდე. ბერნარდუსი სიტყვით, ჩემი წინამორბედი მანინგმანინე არ იტყობოდა თავს ქალაქლებთან მუშაობით, განსაკუთრებით წინააარჩენი კამპანიის დროს.

ასეთ რაშზე ვერ იტყვიან! მე, როგორც ნამდვილი მინისტრი, ნაკეითხავ ყველაფერს, აბსოლუტურად ყველაფერს, რასაც მომიტყემ.

26 ოქტომბერი

დასვენების დღეებში ყველა ქალაქი ნაკეითხე. ამაზე ნაკეი დაბალბოტით 9 საათი. 7:15-ზე დავეცი ლონდონის მატარებელში. ოუსტონის ვაგზალზე სამისამახურეო აეტროუსი მიცდიდა. ასე რომ, 9:20-ზე მე უკვე ჩემს კაბინეტში ვიყავი.

* ნოილო ფერის დამოფრლესაკეიანი კეისი გამოიყენებოდა მნიშვნელოვანი და აიადღული სახელმწიფო დოკუმენტების გადასატანად.

ერთი შეხედვით, წინადადებების პროექტი „გამჭვირვალე მთავრობის“ შესახებ მეტად სოლიდურ შთაბეჭდილებას ახდენს, თუმცა ვინ-ვინ და მე ვიცო: სახელმწიფო სამსახური ძალიან ოსტატურად იყენებს გაჯერებულ ტაქტიკას. ამის აღნიშვნა არ დავაყოფენ სერ ჰამფრიმთან საუბარში. მგონი, იგი თანდათან ხვევება, თინა აქ პასტორი.

მაგრამ სჯობს ოპინიონებში მოვეხირო. სამუშაო დღე საქმიანი კალენდრის ვადახედვით დავინეცე. ჩემდა გასაოცრად, იქ დღეისათვის რამდენიმე შეხვედრა იყო დაგეგმილი. ეს რანარად? საიდან? ნუთუ წინასწარ იცოდნენ, ვინ გაიმარჯვებდა არჩევნებში?

— ჩვენ ის ვიცოდით, რომ უმინისტროდ არ დავრჩებოდით, ბატონო მინისტრო, — ამისხნა ბერნარდმა.

სერ ჰამფრიმ კი დაუმატა:

— მისი უდღეებულესობის თქმით, სახელმწიფომ ცხოვრება უნდა შეტოს პოლიტიკური მოღვაწეების გარეშე.

— განსა შესაძლებელია? — გულწრფელად გავიკვირე მე.

— მის... კი... და არა... — თავი აარიდა პირდაპირ პასუსს სერ ჰამფრიმ.

პირადად ჩემთვის ძნელი წარმოსადგენია, როგორ უნდა იმართოს ქვეყანა პოლიტიკოსების გარეშე. ვიშობ, ჩემს მუდმივ მოადგილეს განდევნის მანია სციროს.

დაგეგმილი შეხვედრების რაოდენობა ნამდვილად შემაშფოთებელი იყო. ხუთმობათ დილას — კაბინეტის სხდომა. კვირის განმავლობაში კაბინეტის სხვადასხვა კომიტეტების და ქვეკომიტეტების ცხრა სხდომა. სამშაბათ საღამოს გამოსულა საპარტლის ინსტიტუტში. სამშაბათ დილით — შეხვედრა პრეტანების კომპიუტერული სასციციის წარმომადგენლებთან; ოთხმობათ დილით — ლონი უნივერსიტეტის ვივე კანცლერთან (კიდევ ერთი გამოსვლა); პარასკევი დილით — საბეირო გახსნა სახელმწიფო სექტორის მენარმეთა ნაციონალური კონფერენციის (კიდევ ერთი გამოსვლა) და ა.შ. და ა.შ.

მაგრამ, როგორც შევნიშნე, კალენდარში ყველა ჩანანევი ფანქრით იყო შესრულებული. ე.ი. ბევრი რამის შეცვლა, როგორც ჩანს, შესაძლებელია. ბერნარდს ვუთხარი, კიდევ რა მოვალეობანი მქონდა.

ბერნარდმა აქარადა სახტად დარჩა.

— რა ბრძანებ? — გავკვირვებთ მეთხმა მან.

— ბი... მაგალითად, მე ვარ ოთხი პარტიული კომისიის წევრი, პოლიტიკური მიმართულების გამოუმუშავებისათვის.

— დარწმუნებული ვარ, თქვენ არ აპირებთ პარტიული ინტერესების დაყენებას საქვეყნო ინტერესებზე მაღლა, — შენიშნა სერ ჰამფრიმ.

უცნაურია, ასეთი რამ თავში არც მომხვლია. რა თქმა უნდა, ის აბსოლუტურად მართალია.

სხვათა შორის, მათ უნდოდა კიდევ სამი კეისი მოეცათ საღამოსათვის. როდესაც მე რამდენიმე უკმაყოფილება გამოვხატე, სერ ჰამფრიმ ამისხნა, რომ სამინისტროს ყოველდღიურად უნდეს უამრავი მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილების მიღება და უამრავი მნიშვნელოვანი განცხადების გაკეთება. ომისა შემდეგ შეეცალა, საქმე გაყოფილბნა.

სხვათა შორის, ჩვენ მდგომარეობა მინიმუმადე შევაფიქროთ ასეთი ტიპის მსალებში და მხოლოდ ის მოგაჩიოდოთ, რაც აუცილებელია პრინციპულ პოლიტიკურ საკითებში პოზიციების შემუშავებისათვის.

მე მაინც დავიჭირე ემპათია და კატეგორიულად განაცხადე, რომ გავცნობდი ყველა გადაწყვეტილებას და ნაიციხიანივე ყველა შესაბამის დოკუმენტს.

ამის შემდეგ მომიხდა ხუთი წითელი კეისის სახლში წაშლვა.

27 ოქტომბერი

ფრენკ ვიზელთან დავაუმირიბთ რაიმე უნდა გადავწყვიტო. დღეს სამშაბათია და უცებ გამახსენდა, რომ იგი არ მიხვას მას შემდეგ, რაც ერთად მოვედით სამინისტროში შაბათ დილას. თუ ბოლომდე გულწრფელი ვიქნები, ფრენკი მხოლოდ მაშინ გამახსენდა, როდესაც ჩემს კაბინეტში ყვირილი შემოვიარდა, რომ დაუყოვნებლივ შემოვმავთ და რომ ის გუმიწინადელი დღიან ზის მისაღებში (კვირას, ალბათ, შინ გაატარებდა).

ბერნარდმა შეცვალა მისთვის აგხსნა, რომ ჩვენ დახურული თაობის გვერდზე, მაგრამ მე შეეპყვიტინე და მოვიტოვე, რომ ფრენკს, როგორც ჩემს პოლიტიკურ მრჩევლს, სამუშაო კაბინეტი უჭირდა სამინისტროში.

სერ ჰამფრიმ სვამდა ამ საკითხის მიფურცება; აქაოდა, ახლა მაინც სამინისტრო თქვენი მრჩეველი იქნებოდა. მაგრამ მე მტკიცედ დავდექი ჩემსზე.

— რა გავწყობა, — უკან დაიხია სერ ჰამფრიმ, — ალბათ მოიტყობნა თავისუფალი შენობა უოლტემსტოუში. როგორ ფიქრობთ, ბერნარდ?

— უოლტემსტოუში? — შემფილდა ფრენკი.

— ჰო, უოლტემსტოუში, — დაუდასტურა სერ ჰამფრიმ, — ის გვიკვირთ. უაიტჰოლის შენობები მივლ ლონდონშია გახლეჩილი.

— ჰო, მაგრამ მე არ მინდა უოლტემსტოუში ვჯდომა, — გაცხარდა ფრენკი.

— ის შენობა უოლტემსტოუს საუკეთესო უბანშია, — შეეცადა მის დამშვიდება ბერნარდმა.

— კი მაგრამ, რატომ არ მოგწონთ უოლტემსტოუ? ჩემი აზრით, მშენებელი ადგილია, — დაუმატა სერ ჰამფრიმ. მე და ფრენკმა ერთმანეთს გადავხედეთ. რომ არა ამ ფენტელმენების მომხიბვლელობა და კარგი მანერები, შეიძლებოდა გვეფიქრა, რომ ბატონისა და ბერნარდის მისი თამამგარე მდგომარეობაში დაპოვნება სურდათ.

— მე კაბინეტი მინდა მხოლოდ აქ, ამ შენობაში, — მტკიცედ და საკუთარ ხმაში მოითხოვა ფრენკმა.

მე თანხმობის ნიშნად თავი დავუწევი. სერ ჰამფრიმ იქვე გამოცხადდა კაბიტულიცა და ბერნარდის სიხვი, დაუყოვნებლივ მოუხებნა შესაფერისი კაბინეტი. და რათა საბოლოოდ დამესვა ნერტილი ფრენკის პრობლემისთვის, მე მოთხოვე ფრენკისათვის გადაეცათ ჩემთვის გათვალისწინებული ყველა დოკუმენტის ასლი.

— ყველას? — გაცოცდა ბერნარდმა.

— ყველას უკლებლივ, — დაუყოვნებლივ მე.

სერ ჰამფრიმ ოდნავი ნინაღმდგობის გარეშეც დამთანხმდა.

— გადავცემთ, ბატონო მინისტრო. ყველა საჭირო დოკუმენტს გადავცემთ.

ჩემი აზრით, ამ სახელმწიფო მოსამსახურეებთან ძალიან დივილია საერთო გნის მონახვა. ისინი, უმეტესად, მზად არიან თანამშრომლობისათვის, და თუ ხანდახან ურჩობენ, ეს მანადვ, საიამ მტკიცე ხელს არ იგრძნობენ. მე მგონი, რალა-რალაეებს უკვე მივადღი.

28 ოქტომბერი

ოთხი დამაბული დღის შემდეგ, როგორც იქნა, მოვხანებ დრო დასაფიქრებლად. შთაბრძნავლობას შევუწავნებ ახალ თანამდებობაზე ჩემი პირველი ნაბიჯების შედეგებს.

მაოცებს, ჯერ ერთი, სახელმწიფო მოსამსახურეთა გასალოცარი კომპეტენტურობა ყველა საკითხში; მეორეც, მათი მზადყოფნა თანამშრომლობისათვის, თუნდაც საკმაო ზენოლის შემდეგ ფრენკ ვიზელთან დაკავშირებით.

თუმცა სანყენია, მაგრამ უნდა ვილაპარაკო, რომ მე ბევრ რამეში ვარ დამოკიდებული ამ ჩინოვიკებზე. ეს გასაცემიცაა. ჩვენ ძალიან დიდხანს ვიცავით ოპოზიციაში, ამიტომ კაბინეტის პრაქტიკულად ყველა წევრი (მხოლოდ სამს, პრემიერ-მინისტრის ჩათვლით, ადრეც ჰქონდათ სახელმწიფო თანამდებობები) უაიტჰოლის საქმიანობას მხოლოდ ყურმოკრებით იცნობს. მაგალითად, პირადად მე, ჩემს დანიშნავნად არასდროს ჩამხიდავს წითელ კეისში და არც არასდროს მიმსჯელია მხოლოდ საკითხებზე მინისტრის მოადგილეებთან. ასე რომ, სახელმწიფო მანქანის პრაქტიკულ ფუნქციონირებაზე ძალიან ბუნდოვანი წარმოდგენა მქონდა. ამდენად, დამოკიდებული რომ ვართ ჩინოვიკებზე, ეს სრულიად ბუნებრივია. მაალი უფაღს, ისინი წესიერად იქცევიან.

(რომშაბათს სერ ჰამფრიმ ეღობი შეხვდა კაბინეტის მდივან სერ არნოლდ რობინსონს კლუბ „რეფორმის“ კულენს ლიტზე, შემდეგ კი გააკეთა შესაბამისი ჩანაწერი თავის დღიურში.)

საინტერესო დეტალი: უმაღლესი რანგის სახელმწიფო მოხელეები, შესაძლოა, მრავალწლიანი რეულებების გამო, შენიშვნებს აკეთებენ მოხსენებითი პარაფების, მოხსენებების და მკვებენ დოკუმენტების ამოებზე, თუნდაც ფურცელი ცარიელი ყოფილიყო — რედა.

„არნოლდმა და მე ერთმანეთს გავუზიარეთ შთაბეჭდილება ახალი მთავრობის შესახებ. ის ცოტათიან თუ განსხვავდება ნინაღმდებლებისგან, ჩემი ახალი „ქმანვილი“ ძალიან სწრაფად ერეგება თამაშის წესებს.“

არნოლდმა ამერიკელი ჯოქის შესახებ გადაფუკარი სიტყვა ამბოვნე, უნდასტურებ ხანს იგი ძალიან ხშირად ხვდებოდა პრემიერ-მინისტრს.

არნოლდმა თვით ფაქტს დაადასტურა, მაგრამ არაფერი თქვა, თუ რაზე იყო ეს შეხვედრები — თავდადებით თუ სავაჭრო საკითხებზე. მას ძალიან აიღლებს ინფორმაციის გაფრთხილეს შესაძლებლობა, ამიტომ ყველაფერს აკეთებს, რომ კაბინეტის წევრებმა ამის შესახებ ჯერჯერობით არაფერი შეიტყონ.

მე დავასკვედი, — დარწმუნებული ვარ სწორად — რომ საქმე იხება თუ დაეცვას და ვაჭრობას, ე.ი. ახალი ბურკოსმოსური სისტემების შესყიდვას.

ასეთი კონტრაქტი მნიშვნელოვნად გააძლიერებს პრემიერ-მინისტრის პოზიციებს. ხედავთ, რას მივლინა არმევის შემდეგ სულ რაღაც ოროდუ კვირაში! ის თქმა უნდა, მოლაპარაკება რამდენიმე თვის განმავლობაში მიდიდა, მაგრამ დაფნას, როგორც ჩანს, ახალი პრემიერ-მინისტრი დაუფლდება!

კონტრაქტი ითვალისწინებს ოთხნახევარ მილიარდ დოლარს და საკმაოდ ბევრ სამუშაო ადგილს მიდღენდსა და ჩრდილო დასავლეთში. თანაც არამდგრად სააჩრევო ოლქებში. როგორი დამითვისება!

განსაკუთრებით ღირებული ინფორმაციაა. არნოლდის ნათქვამიდან მივხვდი, რომ პრემიერ-მინისტრისათვის უკიდურესად უსიამოვნო იქნებოდა, თუ რომელიმე პოლიტიკური მინისტრი უნებურად „შეარყვის ანგლო-ამერიკულ ნავს“. აღამიანი ბორტს მიღმა კიდევ ერთი მინისტრის კარიერის ფაქტობრივი კრაზი. თანაც ძალიან სწრაფი.

სწორედ ამიტომ მე უკვე ვიბრუნე, რომ ვიზიულის (ფრანკ ვიზელი, — რედ.) მიუღო ანგარიშის ასლი ამჟამად ახალი კომპიუტერების შესყიდვის შესახებ უაიტჰოლისათვის. ცხადია, მას ამის მიღება ოფიციალურად არ შეუძლია. ასეთ დოკუმენტებს არ არიგებენ. ახლა კი, ვფიქრობ, ამით სარგებლობა საჭირო.

ჩემს მივიანს დაევალება, ანგარიშის ასლი რაც შეიძლება ღრმად ჩაქურთოთა საქაღალდეში, რათა ვიზიულის ის თავიდანვე არ ეჩნება. დაე, კამფოლდება მოიცვას მისი აღმოჩენის ვაში!

(გერნარდ ვული სერ პამფრისა და სერ არნოლდის სადღის შემდეგ, ფინჯან ყავაზე შეუერთდა — რედ.)

მე დაინტერესდი ახალგაზრდა გერნარდის შეხედულებით ჩვენს ახალ მინისტრზე. ის ძალიან კმაყოფილია. მეც. შეკერმა წარმუხურვლად გადავცა სატყუარა შეხვედრების მომზადებულ განრიგის შესახებ და შაბათისა და კვირას გვარიანად წაიშობება ექვს ნოტიული კეისის მასალებზე. ვფიქრობ, მისი მოთვინებებისათვის დიდი დრო არ იქნება საჭირო.

მთავრია, რაც შეიძლება მალე დაევიწყოთ მინისტრის ის სულელორი იდეა „გამჭვირვალე მთავრობის“ შესახებ, — ვუთხარი გერნარდს. ძალიან გამიხარდა, როცა მისგან მოვსმინე, რომ, მისი აზრით, ჩვენ, ყველანი, აღტაცებულნი ვართ ამ იდეით. ხომ არ აქვს კარდი მის დანიშნებაზე? მან კი კიდევ ბევრი, ძალიან ბევრი უნდა იხსნა.

იშულებული გავხდი, ამებსხა მისთვის: ჩვენ გვინდა „გამჭვირვალე მთავრობას“ თეთრი ნივნი ვუნდოთ მხოლოდ იმიტომ, რამ რთული პრობლემისაგან ძალიან ადვილია თავის არიდება, თუ მას სათაურში მოვითავსებთ. იქ ის არაფის უშლის ხელს.

ყოველ შემთხვევაში, სიტყვისა და საქმის დამოკიდებულების კანონი გვანახავს: რაც უფრო ნაკლებია ადამიანი რაიმე საქმის გაკეთებაზე მონადინებული, მით უფრო მეტი უნდა ილაპარაკოს ის საქმის გაკეთებაზე.

გერნარდმა მკითხა:

— რატომა მაინც ცუდი „გამჭვირვალე მთავრობა“? მე უკრებს არ დავუფერი. არნოლდმა ეს უფინარ ხუმრობად მიიღო. ხანდახან ვეჭვობ, შეუძლია თუ არა გერნარდს ფრენა ჩვენს სიმალეზე? იქნებ მისთვის რაიმე უფრო ადვილი სასწახური მოგვენახა, მაგალითად, საარმიო დაკრძალვების კომისიის მოგვენახა?

არნოლდმა მისთვის დამახასიათებელი უსტიკ ფორმულარების დახანა ბერნარდს აშკარა წინააღმდეგობა თვით სიტყვათსულობაში — „გამჭვირვალე მთავრობა“.

მაგრამ ბერნარდმა ფიქტად განაცხადო მტკიცება, რომ დემოკრატიული საზოგადოების მოქალაქეებს აქვთ საქმის კურსში ყოფნის უფლება.

— ჰო, მაგრამ მათ აგრეთვე აქვთ უფლება საქმის კურსში არყოფნის, — განვეუპარტეო ჩვენ მას. როცა საქმის კურსში ხართ, აწყდებით უსარგებლო სირთულეებს და გიპყ-

რობთ დანაშაულის გრძნობა. ზოლო როცა საქმის კურსში არა ხართ, თავს როგორღაც ღირსეულად გრძნობთ.

— ბატონი მინისტრი „გამჭვირვალე მთავრობის“ მოითხოვს, — მცირეოდენი დროის შემდეგ თქვა მან.

ხანდახან მჩრება მთავრულილება, რომ განსწავლის წლებს მისთვის ფუჭად ჩაუტვლია.

მე აფხუსენი, რომ ადამიანს ყოველთვის არ უნდა მივცეთ ის, რასაც თხოულობს, მაგალითად, ვისკი — ალკოჰოლიც.

არნოლდმა სრულიად მართებულად დაუწაქა, რომ როდესაც ადამიანებმა არ იციან, რა ეეთდება, მათ ისიც არ იციან, რა ეეთდება არასწორად.

საქმე აქ არცთუ იმდენად ეხება ფუნქციონერთა დაცვით მექანიზმს. დროა, ბერნარდს შევეწო, რომ თუ მინისტრს ხელს შეუნყოფდა — სულელურ მდგომარეობაში აღმოჩენილიყო, ამით მას ცუდ სასწახურს გაუწევდა. დანიშნულად 2-3 კვირის შემდეგ ნებისმიერი ჩვენი მინისტრი საყოველთაო დაცვის საგნად გადაიქცევა, ჩვენ რომ არ ვახეხრებდეთ, საიდუმლოდ შევინახოთ ყველა მათი ჩანაფიქრი.

შემდეგ ბერნარდმა მთხოვა, მისთვის გამეცნო ჩემი უახლოესი გეგმები. ბუნებრივია, მე არ ვუთხარი, რომ ვიზიულის დიდი სიურპრიზი ელოდებოდა. რატომ დავაყენო სერიოზული გამოცდის წინაშე შეკერისადმი მისი ერთგულება? ამის მიზეზად მე ვკითხე, შეეძლო თუ არა საიდუმლოდ შენახვა. მისასხვა, შემიძლია.

— მეც, — ვთქვი მე.

(შეკერმა, რა თქმა უნდა, სრულიად არაფერი იცოდა ზემოხსენებული შეხვედრის შესახებ — რედ.)

წ ნოემბერი

ჩემს კაბინეტში ფრენკ ვიზელი შემოიქტრა, რომელიც მრისხანედ აფრიალებდა რაღაც ქალაქს.

— თქვენ ნახეთ ეს? — იყვირა მან, აღმათ ოთხი ათასი დეციბალის სიმძლავრით.

მშვენიერია! როგორც ჩანს, მას ყველა დოკუმენტის ასლი მისცეს.

— ყველასი არა, — დაიღმივა ფრენკი, — მხოლოდ ყოველგვარი ხარახურა.

— კერძოდ, რა დოკუმენტი არ მოგცეს?

— საიდან უნდა ვიცოდე, თუკი არ მომცეს?

ვაი, რომ ეს მართლაც ასეა და მე აზრზე არა ვარ, როგორ დავეცხარო.

მაგრამ ფრენკი, როგორც აღმოჩნდა, არც აპირებდა ამ საკითხის განხილვას.

— მაგათ ჰგონიათ, რომ რაღაც ხარახურა შემომაჩვენეს. მაგრამ, აი, ნახეთ, რა აღმოვაჩინე! ო-ლა-ლა, ახლა მაგათ ქეჩოში ვნებდები დიან, დიან, ახლა ისინი სვანაირად აცქეცდებიან, ეს ეშმაკის კერძი ჰამფრი და ეს მისტერ სნობი, თურმე უნ სტყვიან, პირად მდივანი, ტკბილმოზუბარი ველი! — დაამთავრა მან, თან მრისხანედ აფრიალებდა ქალაქს.

ჯერ არ ვიცოდი, რაში იყო საქმე, მაგრამ ფრენკის მგზნებარე მამხლებელი სიტყვა მართლაც რომ მთამტყდავიც. ფრენკი აუცილებლად უნდა ჩაერთო მორჯ პარტიულ კონფიდენციაზე წარმოსათქმელი სიტყვის პროექტის შედგენაში.

ცოტა რომ დამძვინდა, ფრენკმა ყველაფერი დაწვრი-
ლებით მიაბო. მას, როგორც ჩანს, შემხვევით მისცეს სა-
ბუღალტრო ანგარიში, როლის გამოქვეყნებას კოლოსა-
ლური პოლიტიკური რეზონანსი მოჰყვება. ანგარიშიდან
ჩანს, რომ ადმინისტრაციულ საქმეთა სამინისტროს უყი-
დია ათასი ცალი უცხოური კომპიუტერული ვიდეოტრენი-
ნალი, ათათასი ფუნტად თითოეული. 10 მილიონ ფუნტი
ინგლისელი გადაახადის გადახედულია ჯიბიდან. ისინი კი
დამზადებულია აშშ-ში, პიტსბურგში!

დიდი სკანდალია მოსალოდნელი. ჰეკერი დუმს, თით-
ქოს პირი წყლით აქვს სავსე. სხვათა შორის, ეს არც მიკ-
ვირს: კომპიუტერულ ტერმინალებს ხომ ჩემს საარჩევნო
ოლქში — ისტ-ბირმინგემში ანარმოებენ. იქ ზეაკვიით იზრ-
დება უმწვერვო, ხოლო ადმინისტრაციულ საქმეთა სა-
მინისტრო იგნორირებას უწევს ბრიტანულ ნაწარმს. აღ-
მამფიქვნილია!

მე დაუყოვნებლივ გავეცი განკარგულება ჰამფრის მო-
საყვანად, მაგრამ ის მთელი დღე რაღაც თათბირებზე აღ-
მწინდა. ხვალ ჩვენ მას ანგარიშს ვაჩვენებთ. მე ფრენკის
პოლიტიკური ვარ. ჩემს მუდმივ მოადგილეს მშვენიერი საურ-
პრიზი ელის.

6 ნომერი

ჰამფრისთვის საუბარი ჩემი სრული ტრიუმფით დას-
რულდა. როცა კომპიუტერული ტერმინალების ანგარიში
გუჩვენე, მას არც კი უცდათ უარბუკო, რომ ჩვენმა სამინისტ-
რომ შეისყვინა ეს პარტია უაიტჰოლისათვის.

— მაგრამ ისინი ხომ ბრიტანული წარმოებისა არაა, —
შევიწინებ მე.

— სამუხაროდ, არაა, — ჩაიბუტბუტა სერ ჰამფრამ და
როგორღაც მორცხვად ამარდა თვალს.

— ზუსტად ასეთებს ჩვენ ისტ-ბირმინგემში ვაწარმო-
ებთ.

— მაგრამ იმ ხარისხისას არა.

ჰამფრი, აღბათ, მართალია, მაგრამ ამის აღიარება, ზუ-
ნებრთია, ჩემს ინტერესებში არ შედის.

— არა. ჩვენი ამერიკულზე უკეთესი ხარისხისაა და მათ
ჩემს საარჩევნო ოლქში ანარმოებენ, — მტკიცედ ვთქვი მე
და მომხოვე, გაუქმებინა კონტრაქტი.

ჰამფრის მიპასუხა, რომ კონტრაქტის გაუქმება მის ძა-
ლებს აღემატება; რომ ეს ხაზინის პრიროგატივაა და რომ
ასეთი პრაქტიკა, განსაკუთრებით საზღვარგარეთულ პარ-
ტიორებშია დაკავშირებით, გამოიწვევდა სერიოზულ
ცვლილებებს სახელმწიფო პოლიტიკაში.

მას ისიც კი შემომთავაზა (ცოტა არ იყოს, თავბედიუ-
რად, ჩემი აზრით), ეს საკითხი კაბინეტის სხდომაზე წამო-
ეჭტრა. შესაბამის, კანტრონის ტერმინალების გამო გადა-
დგომ კიდევ ახლო აღმოსავლეთის, ან ატომური განიარაღე-
ბის პრობლემები...

ამაზე ლაბრაკი მართლაც არ შეიძლება, ამიტომ გა-
დაუწყვეტელი დილემის პირისპირ აღმოვჩნდი. თუ კონტ-
რაქტების გაუქმება არ შეიძლება, მაშინ რა უნდა ვუთხრა
ჩემს ამომრჩევლებს?

— რატომ უნდა უთხრათ? — გაუკვრდა ჰამფრის, —
საერთოდ, რატომ უნდა ვაიგოს ვინმემ ამის შესახებ? აჯო-
ბებს, ყველაფერი საიდუმლოდ შევიწინახით. არავითარი
პრობლემა არ იქნება.

მე შეკვრნუნდი. წუთუ ჩემს მუდმივ მოადგილეს არ ეს-
მის, რომ ასეთი მიწუმათება სრულიად ეწინააღმდეგება
ჩვენს ახალ, გამაქტირებელ მთავრობას? პოლიტიკას, რო-
მელიც მანაც ისეთივე თავგამოდებით უნდა ვააჭაროს,
როგორც მე?

ჩვენი კამათი ფრენკმა გადაწყვიტა.

— თუ კონტრაქტის ანულორება არ შეიძლება, მაშინ,
მოდით, ეს ვახადლოთ საჯაროობის მონაპოვრად.

— რატომ? — დაინტერესდა ჰამფრი.

უცებ ვერ მოვიხაზრე, რა მემკახლეა. ფრენკმა კი თავისი
აზრი დაუყოვნებლივ გახადა ნათელი.

— ორი მიზეზის გამო. ჯერ ერთი, ჩვენ შევასრულეთ
ჩვენს წინასაარჩევნო დაპირებებს. მეორეც, ამის წყალო-
ბით ყოველი მინისტერი მოლადატედ გამოჩნდება.

გენიალურია! ორი მიზეზი, რომელსაც არ სჭირდება
განმარტება. მე გულწრფელად ვგმადლიერები ფრენკს. უო-
ჩაღ! იგი ამით ნამდვილად მოამწყვდებს კუთხეში. შესაძ-
ლლა, სერ ჰამფრი ეძღები არაა ისეთი ტყვიანი, როგორც თავ-
ვიდან მომეფერა!

ჩემი თანაშემწის წინადადება ჰამფრის აშკარად არ მო-
ეწონა.

— ვიმედოვნებ, — მიმართა მან ფრენკს, — თქვენ არ
სათავაზობთ ბატონ მინისტრს, ამ სრულიად საიდუმლო გა-
რიგების შესახებ საჯარო გამოსვლისას განაცხადოს.

— საჯარო გამოსვლისა? — გაიმეორა ფრენკმა და ნა-
შიერად დაფიქრდა, — რა თქმა უნდა! სწორედ საჯარო გა-
მოსვლისას მშვენიერი იდგა!

გენიალურია! ჩემი გამოსვლა კანტრონის მოსამსახურე-
თა კავშირის ნერთა წინაშე მთლიანად მიედქნება ამ
სკანდალურ გარიგებას. ბუნებრივია, პრესას წინასწარ შე-
ვატყობინებთ.

— მო, მო... — საზეიმოდ დაუმიტა ფრენკმა, — ყველამ
გაიგოს, ვინ მართავს დღეს ქვეყანას!

ჩემი აზრით, იგი ბავშვურად ვალუბრყვილოდ ხარობს,
მაგრამ ეს სრულიად ვასაგებია.

სერ ჰამფრი ჩემმა გადაწყვეტილებამ, როგორც ჩანს,
საკმაოდ შეამფთხა. მე მაინც ვკითხვ, რას ფიქრობდა,
თუმცა წინასწარ ვიცოდი, რასაც მიპასუხებდა.

— სანდებლად ხომ არ გავგობდება ამერიკელების გა-
ნაწყენება?

სასაცილოა. სხვაგვარ პასუხს მისგან არც ველოდი. მე
სრულიად ნათლად განვაცხადე, რომ დროა, ბოლო მოვლას
ამერიკელების საფიქრო თვითნებობას. ჩვენ უნდა ვიფიქ-
როთ ინგლისელი დარბიების, და არა ამერიკელი მდიდრე-
თი ინტერესებზე!

— ბატონო მინისტრო, — მაშინვე მონახა გამოსავალი
ჰამფრის, — თუ ეს თქვენი მტკიცე გადაწყვეტილებაა, სა-
მინისტრო უჭქველად დაგიჭერთ მხარს... სრულიად და ბო-
ლომდე!

სერ ჰამფრის შეუძლია ლოიალობა, რაც მართალია,
მართალია.

მე, ბუნებრივად, დავადასტურე ჩემი მტკიცე განზრახ-
ვა. ხოლო ბერიანდმა თქვა, რომ, როგორც კი გამოსვლის
ტექსტი მზად იქნებოდა, იგი დაუყოვნებლივ დაგამხმედა
„შეთანხმებისათვის“.

შეთანხმება? ეს რაღაც ახალია. პირველად მესმის, ისევე
რაღაც ბიუროკრატიული დავიდარაბა, დროის უაზრო

ფლანგვა. ეს საკითხი ხომ მხოლოდ ჩვენს სამინისტროს ეხება. თუ სხვა უწყებებსაც იცივე აზრი ექნებათ, შეძლებათ თუ საჯაროდ განაცხადონ. სწორედ ესაა „გამჭვირვალე მთავრობის“ იდეა.

პამფრის დაბეჭდვით (თუ არ ვიტყვი — „ბეწვნი“) მიხვდა, წინააღმდეგ არ ნაცუსულიყვირა „პრინციპაზე“, თუნდაც ურთიერთკონსულტაციების“ მიზნით. მე არ დავეთანხმე, მაგრამ მან წამოაყენა, ჩემი აზრით, ძალიან დამაჯერებელი არგუმენტი: კანონები ჩვენი კოლეგების და ფლიტ-სტრიტზე* ჩვენი მეგობრების ინფორმირებას სავსებით შეესაბამება „გამჭვირვალე მთავრობის“ სულისკვეთებას.

პამფრის ვიხოვე, პირადად მიქცია ყურადღება, რომ ჩემი გამოსვლის ტექსტი დაუყოვნებლივ გადასცემოდა პრესას.

— ბატონო მინისტრო, — თქვე მან ადგომისას, — თქვენი ინტერესების დაცვისათვის ზრუნვა ჩემი პირდაპირი მოვალეობაა.

უტყვარი გამარჯვება (ჩემი და ფრენკის) „გამჭვირვალე მთავრობის“ პრინციპების დაცვის საქმეში.

(მკერტის გამოსვლის ტექსტი კანტორის მოსამსახურეთა კავშირის წარმომადგენელთა წინაშე, ფრენკ ვიხელის კომენტარებით, აგრეთვე თვით ავტორის შენიშვნებით, ჩვენ სამინისტროს არქივში დამოუარჩენით — რედაქ.)

„თქვენ, რა თქმა უნდა, გახსოვთ ჩვენი დაპირება, რომ პოლიტიკური საქმიანობისას ვიხელმძღვანელებდით „გამჭვირვალე მთავრობის“ პრინციპებით. თავიდანვე გეტყვი: ჩვენ მტკიცედ გვაქვს გადაწყვეტილი, ცხოვრებაში დავხარხარებთ დაპირებაში. ჩვენს ახალსაფეხვე აქვს იცოდეს ის, რაც იცის მინისტრმა. ჩემთვის კი ცნობილი ვადა, რომ თითქმის ერთი თვის წინათ წინამორბედმა მთავრობამ ხელი მოაწერა კონტრაქტს აშშ-დან კანტორის მონეობილობების იმპორტის შესახებ ათი მილიონი ფუნტის ოდენობით, სახელმწიფო აპარატის (ბოლო კრატის — ფრენკის დახსენებით) საჭიროებისათვის.

მაგრამ ასეთი მონეობილობანი, ოღონდ უფრო უკეთესი ხარისხის, ინარმოება ინგლისში. ბრიტანელი მუშების მიერ ბრიტანულ სანარმოებში!

პიტსურგელმა მარჯვე გაიმეორებმა თავს მოგვახვიეს უხარისხო ამერიკული ნავიგი, მაშინ როცა ბრიტანული ქარსნები უქმდა არანა, ხოლო ბრიტანელი მუშები უშუშეფრობის დახმარების მიღების რიგში დგანან...”

9 ნოემბერი

სამინელი დღე იყო. მოვლენები ისე წარიმართა, როგორც კომპარულ სიზმარში. გამოსვლის ტექსტზე მუშაობა დაუმათავრე. ვიჯექი და ახალ ამბებს ვეკითხვობოდი, როცა კანონები ბერნარდი შუმპერადა და პრემიერ-მინისტრის კანცელარიიდან განკარგულება მოიტანა.

განკარგულიდან ნათელი გახდა, რომ ყველა სამინისტროსა და უწყებას ევალებოდა, უახლოესი კვირის განმავლობაში გამოეცლინათ ინჟინსადმი უაღრესად კეთილგანწყობილი დამოკიდებულება. ჩემთვის კი ნათელი გახდა, რომ უარეს მიმინტს ჩემი გამოსვლისათვის ვერ ავირჩევ-

* ფლიტ-სტრიტი — ქუჩა ლონდონში, სადაც დიდი გაზეთების რედაქციებია განლაგებული. გადატანილი პერიოდი — უაღრესად და ტურნალისტთა სამყარო.

დი. არადა გამოსვლის ტექსტი უკვე გადაცემული იყო პრესისათვის.

„ყველა სამინისტროსა და უწყებას“

მოძალადე თვები ბატონი პრემიერ-მინისტრი გვგმავს ოფიციალურ ვიზიტს ვაშინტონში მნიშვნელოვანი საეკონომიკური ხელშეწყობის დასახებად დიდ ბრიტანეთსა და აშშ-ს შორის, რომლის მნიშვნელობა ძალზე დიდია...”

სამინებლებსა საქმე მართკონ-არა, რომ არ მიმართლებს. როგორ უნდა მომხდარიყო, რომ მე, მისი უდიდებულესობის კაბინეტის წევრი, ამ ფრენკ ვიხელმძღვანელებთან მომავალი შეთანხმების დადების შესახებ? მაშ, სადაც კი კლდეტური პასუხისმგებლობის პრინციპი, რომლის შესახებ ამდენს გვიმტკიცებდნენ ლონდონის ეკონომიკურ სკოლაში?

კაბინეტის მჭარა ნაბიჯით შემოვიდა შემფოთებული, რამდენადმე დაბნეული სურს პამფრის.

— მაპატიეთ, ბატონო მინისტრო, ნომერი 10 პანკაჟია. იქ სულ ახლახან გაიყენე თქვენი გამოსვლის ტექსტს და გვეკითხებიან, რატომ არ გადავიციტო „შესათანხმებლად“ ტექსტი.

— თქვენი რა უბახუბო? — ვკითხე მოუთმენლად.

— ვუთხარი, რომ ჩვენ ვმოქმედებთ „გამჭვირვალე მთავრობის“ სულისკვეთებით. მგონი, ამით ცეცხლზე ნავით დგახსნი. პრემიერ-მინისტრი სასწრაფოდ კნაბრებთ.

ყოველგვარ ამან შეიძლება ჩემთვის სავალალო შედეგები გამოიწვიოს. პამფრის ვკითხე მოვლენათა შესაძლო განვითარების შესახებ. მან მხრები აიჩრია.

— პრემიერ-მინისტრმა მოცაკათ, პრემიერ-მინისტრი ნავარაუთნებო.

მუხლები მომეცკეთა, პირში საზოხლარი სიმწარე ვიგრძენი. კაბინეტთან გამოსვლისას ვაგივინო, როგორ ჩაიზურჩა სურს პამფრის: „კურთხეული იყოს პრემიერ-მინისტრი“ ხომ არ მომიჭყენა?

სამივემ — პამფრის, ფრენკმა და მე — სასწრაფოდ გავიარეთ უაიტჰოლი. მივიდით პირდაპირ პარლამენტში. იქ უნდა შემდგარიყო ჩემი შეხვედრა პრემიერ-მინისტრთან.

მის კაბინეტთან რამდენიმე წუთით მოვიგნა მოცადანი. შემდეგ გააჩინადა ვიკ გულიერი, ჩვენი მთავარი კნუტკი.*

— მისინათ, პეკერ, — მოსალეების ნაცვალად მომიმართა მან, — იგი, თქვენ ვინ ხართ? უკალი უკანაღში! (ვიკი გულნრფლად აბაყობდა თავისი სამინელი მანერებით) — პრემიერ-მინისტრის ბრაზით კლდეებზე გადის, ჭრნუხ თავს ურტყამს. ვინ გეპარებოდათ ენაზე?

— ჩვენთან გამჭვირვალე მთავრობა, — დიანყო ფრენკმა. — ენა ჩაივლით, ვიხელ, თქვენი ვინ ვეკითხებან?

— შეაწყვეტინა ვიკმა.

— თავივლი ტიპური მთავარი კნუტკი!

— მე ვიხელი ვარ! — ღირსების გრანძობით შეუსწორა ფრენკმა.

— მართალს ამბობს ვიკი, — ჩაღურთ მე, — ჩვენიან გამჭვირვალე მთავრობაა. ეს ჩვენი წინასაარჩევნო დაპირებაა. ერთ-ერთი მთავარი კოხორი. პრემიერ-მინისტრაც ემხრობა ამას.

* კნუტი — პარლამენტის პარტიული ორგანიზატორი, რომელსაც ევალება პარტიული დისციპლინის დაცვა საპარლამენტო ფრაქციებში. უზრუნველყოფს ფრაქციის წევრთა დასწრებას სხდომაზე და მათ მონაწილეობას ექსპერსაზე.

— გამჭვირვალე, მაგრამ არა ჩახდელი, — მომიჩნა ვიკმა (ჩემი აზრით, არცთუ ისე გონებაშახველურად) და უცერემიოდ დაუშტა: — დროა, დაუფლული დიპლომატიურ ნილაუნებს და ტატებს, გამოქლიაველთ!

მგონი, რაღაცაში მართალია. თავი ნავემი ძალღვივით ვიგრძენი, მით უფრო, რომ ჰამფრისა და ფრენის თვალნი გამისწორდნენ.

— მართლა, რამდენი ხანია, მინისტრი ხართ? — მოულოდნელად დაინტერესდა ვიკი.

სულელური, იდიოტური კითხვა. მშენიერად იცის რატომ შეკითხება?

— კვირანახვევარო.
— მამო, არაა გამორიცხული, გინცის რეკორდების ნიგმი მოხვედრე. ნარმოიდეგენია ვახუტების სათაურები: „გახნეთიქლება კაბინეტში აშშ-სთან ვაჭრობის საკითხში“ შეკრის სათავეში ჩაუდგა მუნუს პრეზიერ-მინისტრის ნინა-ალმდეგ! თქვენი ხომ მიაღწიეთ ამას, ასე არაა? — იგი მკვეთრად შეტრიალდა და ნავედა, არც კი გამომშვიდობებია.

შემდეგ პრეზიერ-მინისტრის კაბინეტიდან გამოვიდა სერ არნოლდ რობინსონი, კაბინეტის მდივანი. სერ ჰამფრიმ შეკითხა, რაიმე სახებ თუ იყო.

სერ არნოლდმა, რაც ვიკმა თქვა, იგივე გაიმეორა, ოღონდ უარსკოლოს ენით.

— თქვენმა ვამოსკლამ, ცოტა არ იყოს, ვაანაყენა ბატონი პრეზიერ-მინისტრი. მას აინტერესებს, მართლა ვადაცქვლია თუ არა ვამოსვლის ტექსტის დასაბუქება.

მე ვუთხარი, რომ ზუსტად შუაღლით მივეცი მითითება ტექსტის დასაბუქებად.

სერ არნოლდმა გულმოსულად შეიქმუნა ნარბები და ხაზგასმულად ცივი ტონით მიმართა სერ ჰამფრისს.

— თქვენი ქვევა კი უბრალოდ გაუგებარია! (ჩემს ცხოვრებაში არ მშენია, რომ ერთი სახელწიფო მოსამსახურე ასე მკახებდ მიმართავდ მეორეს). როგორ დაუშვით, რომ თქვენმა მინისტრმა ასეთი სერიოზული ნაბიჯი გადადგა შესაბამის ინსტანციებთან შეთანხმების გარეშე?

— ბატონ მინისტრსა და მე, — დაინსუ ჰამფრიმ და ჩემკენ შემობრუნდა მხარდაჭერის მიღების მიზნით, — გენამს გამჭვირვალე მთავრობის“ იდეა. ჩვენ გვინდა, ფართოდ ვავალით ფაჯრები გარდაქმნის სფეროში საერთაშორისო ხომ ასე, ბატონო მინისტრო?

მე უხზოდ დაუქენი თავი. ხმის ამოღების თანამედროვეად არ მქონდა. მამის სერ არნოლდმა, პირველად ამ დროის განმავლობაში, უშუალოდ მე მომმართა:

— მისწინეთ, ბატონო მინისტრო, ეს ყველაფერი კარგი პარტოლოლი ლაი-ლასის თემაა, მაგრამ თქვენ უშემძეს მდგომარეობაში ჩაადგეთ პრეზიერ-მინისტრი.

ამაზე უფრო მრისხანდ ფრახას სერ არნოლდისაგან ვერც წარმოვიდგინდი.

— მაგრამ... რა მოვლეს ჩვენს ლოზუნგს „გამჭვირვალე მთავრობის“ შესახებ? — ვაუბედავად ვკითხე მე.

— ვფიქრობ „გამჭვირვალე მთავრობის“ საკითხი ამ მომენტში დაბნურულია, — მივიღე ცივი პასუხი.

აქ სერ ჰამფრიმ თქვა ის, რისიც ყველაზე მეტად მეზინოდა. მან წყნარად ნაბუტბუტა:

— იქნებ აზრი ჰქონდეს, რომ ვადადგომანზე თხოვნა შეიტანოთ? ყოველი შემთხვევისათვის, რა თქმა უნდა.

ჰამფრი, მესმის, თავისებურად ცდილობს დახმარებას, მაგრამ მორალური მხარდაჭერა, ასე საჭირო კრიტიკულ სიტუაციაში, მისგან არცაა მოსალოდნელი. ერთი რამელა დაიმჩრჩინა. და მე გადავწყვიტე.

— იქნებ ეს ყველაფერი... ჩაგვეფარცხა?
სერ ჰამფრი, უნდა მივაგო მას ჯეროვნად, უბრალოდ, გაოგნებული დარჩა.

— ჩაგვეფარცხა? — ჩამეკითხა ის.

— ჰო, ჩაგვეფარცხა.

— თქვენ გინდათ თქვათ, — მიხედა ბოლოს ის, — რომ საქმეს არ მივეცი მსვლელობა?

ფრახამ — „საქმეს არ მივეცი მსვლელობა“, — მე განსაკუთრებით აღმფრთხილან, მაგრამ, უნდა ვილაპარაკო, რომ, საბოლოო ფაზში, მეც სწორედ ეს მჭონდა მხედველობაში.

შემდეგ ჰამფრიმ დაახლოებით ასე თქვა: „თქვენი აზრით, საჭიროა მივიღოთ მოქნილი გადაწყვეტილება „ვამჭვირვალე მთავრობის“ თქვენიველი პრინციპების ჩარჩოში“.

ამ სახელმწიფო მოსამსახურეებს აქვთ ვასაკადრი უნარი, ყველაზე მარტივი აზრი გამოხატონ დაუჯერებლად რთულად.

ეს ნაადვილო ხელოვნებაა, რომელსაც მე აუცილებლად უნდა დავუფლო. სერ ჰამფრიმ ჩემი აზრის ისეთი ფორმულირება მოხდინა, რომ შეუძინა შთაბეჭდილება, თითქოს მე არც მიფიქრია ჩემი გადაწყვეტილების შეცვლა.

ამ დროს პორიზონტზე მოულოდნელად გამოჩნდა და-ოთხილი მამულე ცენონთან ჯარი ბერნადე ვულის სახით.

— მიმშენილებოთ ცნობა მაცეს, — ქონილით თქვა მან, — ზოგიერთი გარემოების გათვალისწინებით, შესაძლოა გადაიხედოს ჩვენი პოზიციები...

მისი აქიქრული ლაპარაკიდან ჩანდა, რომ... უწყებათმორისი „შეთანხმება“ მინც აუცილებელია, რამდენადაც ცენზორული ხედამხედველობა ავტომატურად მუშაობს.

მოკლედ რომ ვთქვათ, ჩემი ვამოსვლის ტექსტის დასაბუქებად არ გადაცემულა. მოვლენების ჩემთვის სამდენიერო განვითარების წყალობით, იგი ვადაუზავენეს მოლოდ პრეზიერ-მინისტრის კანცელარიათ. სამინისტროს ხარევი-მო განყოფილებაში არ მოვლიათ სპეციალური ინსტრუქცია პრეზიერ-მინისტრთან და საგარეო საქმეთა სამინისტროსთან შეთანხმების გარეშე მისი ვადაუზავნის შესახებ, ამიტომ ეს არ მიმქმედეს, როგორც ეს უკანასკნელ კანკარ-გულესმა შეესაბამებოდა ამერიკელების მიმართ კეთილ-განწყობილების დადასტურების შესახებ.

ცხადია, ჰამფრი არზუც ვერ მოვიდა, როგორი შეუბა ვიგრძენი, ის კი ბოდიშის მოხდას შეუდგა:

— ყველაფერი მე ვარ დამნაშავე, ბატონო მინისტრო. ცენზორული ხედამხედველობის სისტემა „გამჭვირვალე მთავრობის“ ერამდე შემოიღეს, მე კი, არ ვიცი, რატომ, ეს დაამკვირვდა.

მიხევდი, რომ ამ სიტუაციაში რაც უფრო ნაკლებს ვიტყვი, მით უკეთესი იქნებოდა. მე ვადავენევიტე დასტუ-ლოვნების გამოჩენა.

— ვის არ ემართება ეს, ჰამფრი, — ვუთხარი მე, — ბოლოს და ბოლოს, არავინ ვართ და ზღვეული შეცდომისაგან.

— ვაი, რომ ასე, ბატონო მინისტრო, — დამეთანხმა სერ ჰამფრი.

ინტელსურინად თარგმნა
პასხანგ პასხანგ

გურამ გოგიაშვილი

მივიწყებული ნარსულის საიდუმლო

ანუ
შვიკვაძე თუ არა,
რომ შაქსაირს სცოდნოდა
რუსთაველის ვეფხისტყაოსნის
არსებობა

ეს წიგნი (ქართულ-ინგლისურ ენაზე, რომელიც ჩინებულ ფილოლოგს ელგუჯა ხინთიბიძეს 2008 წელს გამოუცია, სრულიად შემთხვევით ჩამოიარდა ხელში და, როგორც იტყვიან, სულით ბრძვამდე ამაფორიატა... კიდევ ერთხელ დაამარწმუნა რუსთაველის ნაწილის ტექსტის ტანადებაში ვა, სოფელი, რა შიგან ხარ, რას გვაბრუნებ, რა წნე გჭირსა, სად წაიყვან სადაურსა... აშვეურად ეს თვითონ რუსთაველის მართლაც უკედეგ ქწილვებს ესება.

ელგუჯა ხინთიბიძის მონოგრაფიაში გამოთქმული და შეუღლისდაგვირად დასაბუთებულია ქართული კულტურისთვის სრულიად ახალი აზრი: ვეფხისტყაოსანი გამოყენებულია XVII საუკუნის დასაწყისის ინგლისურ ლიტერატურაში. როგორც ჩანს, ეს აღმოჩენა სრულიად ახალი სიტყვაა ინგლისური სალიტერატურო კრიტიკისთვისაც: შექსპირის თანამედროვე და უშუალო მემკვიდრე დრამატურგების — ფრანსის ბოზონტისა და ჯონ ფლეტჩერის ორი პიესა („მეფე და არამეფე“ და „ფილასტრი“, რომელთა სუფიქტური წყარო უცნობად ითვლებოდა, ვეფხისტყაოსნის ნესტანის და ტარიელის მიჯნურობის ამბის გადამუშავების შედეგად არის შექმნილი.

ეს აღმოჩენა უშუალოდ დაკავშირებულია ერთ სამეცნიერო პროექტთან (მცირე ერების დიდი კულტურა, რომლის ერთ-ერთი ნარმატება მიმწველოვანდა არის დამოკიდებული საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიისა და ბრიტანეთის აკადემიის ერთიანი პროგრამის ფარგლებში ქართველი მეცნიერთა ორგზს ხანგრძლივ მივლინებაზე დიდ ბრიტანეთში.

ზემოხსენებულ ინგლისურ ავტორთა ერთ-ერთი პიესის, კერძოდ, მეფისა და არამეფის მოქმედება იბერიაში მიმდინარეობს. ეს რომ ნამდვილად ჩვენი, კავკასიის იბერია და არა პირენეის იბერია, იქიდანაც ჩანს, რომ პიესის მთავარი პერსონაჟი — იბერიის ახალგაზრდა მეფე მეზობელ არმენიის მეფეს აპარტყებს... და საერთოდ იმხანად

* ფიქტური პროფესორ ელგუჯა ხინთიბიძის მონოგრაფიის — ავტობიოგრაფიული შექსპირის ეპოქის ინგლისში“ — ნაკიბვის შემდეგ

(ცოტა უფრო გვიანაც საქართველოს თემს უცხო არ არის ევროპელი ავტორებისთვის (გაეხისენით თუნდაც ფილიპ სიდნის „არგონა“ ანდა კარლო გოცის „ქალი-გველი“ და კარლო გოლდონის „ქართველი მკურნაზნაი“).

ფრიად საგულსისზო, რომ ფრანსის ბოზონტისა და ჯონ ფლეტჩერის სხვებელი პიესები ჯერ კიდევ შექსპირისავე სიცოცხლეში იდგმებოდა სამეფო თეატრში და მთელი საუკუნე არ ჩამოსულა სცენიდან. ის კი არა, თურმე ამ პიესების ფაბულა ისე იზიდავდა მაყურებელს, რომ, XVII საუკუნის ერთ-ერთი ინგლისელი ავტორის აზრით, ფლეტჩერთან შედარებით თითქმის შექსპირი მოსაწყენივთ კია. ხოლო ბერნარდ შოუ ფიქრობს, რომ ბოზონტისა და ფლეტჩერის, სააკვირველია, შექსპირთან ვერ მოვლენ, მაგრამ ორივენი დახვეწილი რომანტიკული პოეტები იყვნენ და ოსტატურად შეძლეთ იუმორისტული ხასიათების შექმნა ნინინა და შექსპირული ხალხური სულით...

ჩახან შექსპირი ვისხენით და საქმე ამ შემთხვევაში რუსთაველის ენება, რომლის ვეფხისტყაოსანსაც თითქმის ოთხას წლის შემდეგ მიუღწევია შექსპირის სამომბლოსთვის (ალბათ, ევროპული დიპლომატიის, მოგზაურებისა და ვაჭრების ხშირი მიმოსვლის საშუალებით, აქ არ შეიძლება, რომ თუნდაც გაკერით, მაგრამ მაინც არ შეეფინათ ძველ ავტორთა დიდად განათლებულობის საკითხს (ასევე, დიდად სამწებაროდ, ძალიან ბევრი თანამედროვე ავტორისგან განსხვავებით, რაც ამ ავტორთა დიდ ცნობისმოყვარეობასა და რაც შეიძლება მეტი ცოცხალი შექმნის წყურვილს ეფუძნებოდა...

ბოზონტისა და ფლეტჩერის რომ სცენობით ვეფხისტყაოსანი, ელგუჯა ხინთიბიძის მონოგრაფიიდან ამკარად ჩანს და, რა თქმა უნდა, შემდგომი კვლევა კიდევ უფრო ნათელს გახდის ამ ამბავს. მით უმეტეს, რომ ავტორის უკვე აქვს ინგლისის დიდ სამეცნიერო ცენტრში მუშაობის გამოცდილება (ბრიტანეთის ბიბლიოთეკაში (ლონდონი, ბოდილეს ბიბლიოთეკაში (ოქსფორდი და თვითონ შექსპირის არქივსა და ბიბლიოთეკაში, რომელიც ეივონის სტრათფორდშია.

მაგრამ, ალბათ, ბუნებრივად და ლოკურადვე გამიზნა ის აზრი, რომ თუკი შექსპირის თანამედროვენი იყვნენდენ ვეფხისტყაოსანს, ისეთი პიროვნება და შემოქმედი, როგორც შექსპირი იყო, განა შეიძლება, რომ ბოზონტისა და ფლეტჩერის პიესები სცენაზე ენება და ამ პიესების თუ სპექტაკლების შინაარსი არ დაეცალესურბებინა?

შეუძლებელია, როგორც რუსთაველს, ისე, მით უმეტეს, შექსპირს, თავიანთი დროის უგანათლებულეს პოეტებს, პირადი ნიგნოსაცავეები არა პქონდათ და, როგორც რუსთაველის შესახებ, შთამომავლებმა პრაქტიკულად თითქმის არაფერი არ ვიცით არც შექსპირზე; როგორც რუსთაველს, არც შექსპირს დარჩენია ხელნაწილითა დედნებზე და არც ის წიგნები, რომელთაც ის კითხულობდა ან იყენებდა თავის ნაწარმოებთა შექმნის დროს...

მაგრამ პოეტის ბიოგრაფიის ამ „თეთრ დაქაწა“ რამდენადმე ავსებს რუსეთის მეცნიერებათა აკადემიისათან არ-

სებული შექსპირის კომისიის სწავლული მდივნის ნ. გილოლოვის მიერ შედგენილი შექსპიროლოგიურ კვლევათა კრებულის მასალები, რომელთა მიხედვით თითქმის სრულად შეიძლება იმ სურათის აღდგენა, თუ რას კითხულობდა შექსპირი (ისე, არც რუსთაველს ანდა გერამიშვილს თუ სულხან-საბას აწყენდა ამდგავარი შესწავლა).

აი, მივყვით, ნ. გილოლოვის მასალები, რომელთა არსებობაც შექსპირის ეპოქაზე საუბრებაში ნამომავანია... ენახეთ, რას კითხულობდა შექსპირი...

მწერლის დაკარგული ნივთსაცავის საპოვნელად მკვლევარი მიმართეს უკუსელის ხერხს, ანუ თვითონ მწერლისავე შემოქმედებაში დაუნყეს ძებნა დაკარგულ ნივთსაცავს და მეტ-ნაკლებად მიადნეს კიდევ მიზანს.

შექსპირის ნაწარმოებთა გულმოდგინე შესწავლამ ნათელი გახადა, რომ ის იყო არა მარტო გენიალური შემოქმედი, არამედ უადრესად განათლებული მწერალი, რომლის თუნდაც მარტო აქტიური ლექსიკონი სამეფო და ოთხჯერ აღემატება იმ დროის სხვა მწერალთა ლექსიკონს, ხოლო იმ თხზულებათა სიას, რომელთა ის სხვადასხვა ენაზე იყენებდა, მ ტომი დასჭარდა.

კვლევამ ცხადყო, რომ შექსპირმა იცოდა ფრანგული, ლათინური, იტალიური ენები, შეეძლო ბერძნულად კითხვა, „პერსის V“ ერთ-ერთი სცენა მთლიანად დაწერილია ფრანგულად, ხოლო ამ პიესაში სულ დაახლოებით 100 სტრიქონი გამართულ ფრანგულზეა დაწერილი. ცალკეული ფრანგული, იტალიური, ლათინური სიტყვები და ფრაზები მიმოხილულია მწერლის ბევრ პიესაში. „კამბლეტის“ სიუჟეტი აღებულია ფრანგი მწერლის ბელფორეს ტრაგიკული ისტორიიდან, რომელიც ინგლისურად მხოლოდ 100 წლის შემდეგ ითარგმნა. „ოტელოს“ და „ვენეციელი ვაჭარის“ სიუჟეტები, უამრავი დეტალის ჩათვლით, გადმოღებულია ფრანგი ჩინტიოსა და ჯოჯია ფორენტინოს იტალიური ნოვლების კრებულებიდან, რომლებიც ინგლისურ ენაზე ასევე მხოლოდ XVIII საუკუნეში ითარგმნა. დადგენილია, რომ შექსპირი იცნობდა რამდენს, მონტენს, რონსარს, არისტოტელს, პოპაშოს, ზანდელოს ნაწარმოებთ. „ორი ევრონის“ სიუჟეტი აღებულია მონტემპიორის ესპანური პასტორალური რომანიდან, რომელიც შექსპირის პიესის გამორჩენილ ინგლისურად არ გამოქვეყნებულა.

ეჭვს არ იწვევს შექსპირის მიერ ბერძნულ-რომაული მითოლოგიის, ლიტერატურისა და ისტორიის ცოდნა, ის ხშირად იყენებდა პომპილიოსს, ოვიდიუსის, ლივიუსს, სენეკას, პლუტარქეს, აპიანეს და სხვათა თხზულებებს, თანაც არა თუარწმნის, არამედ დედნით, რის ხარწმუნებლადაც საკმარისია მწერლის რომაული ციკლის პიესების, პიესების და თუნდაც „ტიმოზ ათენელის“ ნაკითხვა.

დღეს უკვე დადგენილია შექსპირის მიერ კლასიკური ანტიკური და ისტორიული პერსონაჟების გამოყენების 261 შემთხვევა. განსაკუთრებით ვრცელა იმ ნაწარმოებთა ნუსხა, რასაც ის ინგლისურად კითხულობდა. თავისი ისტორიული პიესების შემქმნის დროს ის იყენებდა პლინიუსის „ქრონიკას“, პოლიუს, გრაფტიონის, ფაბიანის, სტრონის ნაწარმოებთ, იცნობდა კლესტრ თქმულებებს მეფე არტურსა და „ორგელის მთავლის“ რანდელზე, ჩოსერის, პაუერის თხზულებებს, დივულურს ადვენებდა ლიტერატურის მოგზაურობაზე და გეოგრაფიულ აღმოჩენებზე, კითხულობდა თავის თანამედრო-

ვე პოეტებსა და დრამატურგებს (რასაკერძეულა, ბომონტსა და ფლეტჩერსაც), კარგად ერკვეოდა ნინიდა ნეროლებს).

უკანასკნელი ასომრძედათი წლის გამოკვლევებმა გამოავლინეს შექსპირის დიდი განსწავლულობა იმ დროის ინგლისის ისტორიაში, იურისპრუდენციამ, რიტორიკაში, პოტიანიკაში, მედიცინაში, სამხედრო და საზღვაო საქმეშიც კი. შექსპირის ნაწარმოებებში მკვლევართაგან აღრიცხულია 124 ადგილი, დაკავშირებული იურისპრუდენციასთან, 172 ადგილი — საზღვაო საქმესთან, ხოლო 192 ადგილი მოწმობს მწერლის მიერ სამხედრო საქმის ცოდნასა და იმისავე გამოცდილებას, სიტყვა „მუსიკა“ და მუსიკასთან დაკავშირებული სიტყვები გვხვდება 170-ჯერ. შექსპირის ნაწარმოებებში გამოვლენილია 196 ადგილი, სადაც თვალნათლივ ჩანს, თუ როგორ ატარებდნენ დროს იმპაზინდელი ტიტულოვანი ლენდლორდები, რას თამაშობდნენ, როგორ ერთობოდნენ ისინი. მწერალს წელიწადი, დიდი ცოდნით აქვს აღწერილი ზებუნაო იმუიკა და ძვირადღირებული ნადირობანი შეკარდებითა და მხედრებით, არ გამოჩნენია აგრეთვე არც ჩოგბურთი. ბოტანიკოსთა დაკვირვებით, შექსპირის გამოვლით იყენებენ 63 დასახელების ბალახებს, ყვავილებსა და ხეებს.

გაოცვას აწვევს აგრეთვე შექსპირის მიერ ჩრდილოეთ იტალიის იმ ენით და ორი ქალაქის ზემდინეული ცოდნა, მწერლის ზოგიერთი ბიოგრაფის ვარაუდით იგი ამ ქალაქებში ნამოყვდვ ცოცხალი ცოცხალი იმერადა, შექსპირის პიესების მოქმედებათა ადგილებია ვენეცია, პადუა, ვერონა, მილანი, მანტუა. შექსპირის გმირები, არცთუ იშვიათად ფრიად წარჩინებული, უკიდურესად დახმულ, უბრალო მოკვდავთათვის მიუწვდომელ წრეს განეკუთვნებიან. ძლიერია ამა სოფლისათა უაღრესად დახვეწილი ფილოსოფიური საუბრები სასუბა მოსწრებული ზნური სიტყვა-პასუხებით, ემპაქური კალამბურებით, ილუზიებითა და უცხოენოვანი ფრაზებით...

მკვლევართა მიერ შედგენილი ამ მოკლე ჩამონათვა-ლითაც ამკარა, თუ რა უზარმაზარ ეპოქურულ შემოქმედთან გვაქვს საქმე შექსპირის სახით. თანაც ნუ ვიგულ-მავინყებთ, რომ ინგლისში საკადრო ნივთსაცავები XVI საუკუნის ბოლომდე არ არსებობდა!

და ყოველივე ამის შემდეგ განა შეიძლება შექსპირის ნაწარმოებებს ისეთ ადამიანად, რომელსაც არ ეცოდინებოდა, რომ პირენეის იბერიის გარდა, არსებობდა კიდევ მეორე, კავკასიის იბერია, სადაც დაიწერა ის რუფინუსიკავ-მოსხმული რანდიის პოემა, აგრე ისტატურად რომ მოივარგეს თავიანი პიესებში ბომონტმა და ფლეტჩერმა, თითონი შექსპირის თანამედროვეებმა, რომელთაც იქნენ უფრო დამწერლებითაც გააცნეს ტრაიცილისა და ნესტანის სიყვარულის ამბავი „რომიუსა და ვულგიტას“ ფრიად და ფრიად ცნობისმოყვარე ავტორს...

შიდა და, უკეთეს ადამიანს ლოკიას ნატამალი შგერჩენია, ნუ ირწმუნე ამის შერე ქვეყნად ეგების ყოფის უფრო დიდ მაგაურ ძალას, საუკუნეთა მთელ თვალმუ-დებულ სიგრძეზე კაცობრიობის ნაზარტის მართდულ ცოცხალ განაბად შექსპირს, რომელსაც სულ ორადორ-მარცვლიანი სიტყვა — ნინია ჰქვია.

სხვისი არ ვიცი, მაგრამ მე უკვე ნამდვილად მეჯრა, რომ ასაკით მაშინ უკვე ოთხი საუკუნის რუსთაველი

უთუოდ შეხვდა მაშინ ჯერ კიდევ სახევარი საუკუნის კარიბჭესთან მიმდგარ შექპირს...

და, თუთონ შექპირისა არ იყოს, ეს შეხვედრა რა გასაკვირია, როცა მართლაც ბევრი რამ ხდება ამქვეყნად ისეთი, რაც ყველაზე უფრო ბრძენთა ბრძენ ფილოსოფოსთაც არ დასიზმრებიათ.

დასასრულს კი ახალი, ქოხიერი და გონიერი ქართველების გასაგონად და საქვეყნო საქმისთვის შესავალია-ნებლად კეთილი სიტყვით უნდა მოვიხსენიო ახალგაზრდა ბიზნესმენი ჯუმბერ ხატიაშვილი, რომელიც გვერდით მაშინ დასდგომია პროფესორ ელგუჯა ხინთიბიძეს, როცა ამ ადამიანის მიერ დაფუძნებული ქართველოლოგიური სკოლის ცენტრი ფინანსური სიდუხჭირის გამო ყოფნა-არყოფნის ზღვარზე ყოფილა. და სწორედ ამ თანადგომის შედეგად «ქართველოლოგიური სკოლის ფონდის» ბაზაზე შექმნილა პროექტი — მცირე ერების დიდი კულტურა, რომელი პროექტის განხორციელების გზაზეც მომზადარა

სრულიად სხვადასხვა დროის ამ ორი ზუმბერაზი ჰუმანისტის ზემოხსენებული საკარაულო შეხვედრა.

როგორც ჩანს, ნურ ჯერ კიდევ ბევრი ბრძენთა ბრძენ ფილოსოფოსთათვისაც დაუსიზმრებელი ამბები გველოდება...

აი, ასეთი თამამი ფიქრები ამოხალა უცილოდ თამამი ქართველი მეცნიერის უცილოდვე თამამი, მაგრამ ჯანსაღი ფანტაზიით ნასაზრდად ნინგმა, რომელიც ძველ კულტურათა შორის დროში სარწმუნო ხილის გადების არცთუ ფანტასტიკურ ცდად წარმოესახა.

P.S. არ ვიცი, ვის, როდის, სად, მაგრამ ნამდვილად მსმენია, რომ ერთ-ერთი ჩვენებური მწერლისთვის მაცანსა და მავანს უკითხავს, ამ ბოლო დროს ვისი რა ნაიკითხვებია, საერთოდ, რა ნივნებს კითხულობო, და იმას, კითხულ მწერლს, თითქმის მუერადაცხოვდის უთქვამს პასუხად, მე მწერალი ვარ და არა მკითხველი, სულ ვნერ, კითხვისთვის დრო აღარ მჩრქებაო...

ეს ისე, სხვათა შორის...

გამოსვალა

კვითხულობთ თუ არა რუსთაველს?

ამას ნინათ ერთ-ერთ ლიტერატურულ საღამოზე ისე, სხვათა შორის, ითქვა, რუსთაველს ქართველები არც ვკითხულობთ და არც ვსწავლობთო. რატომღაც ყველა ღმინილით შეხვდა ამ განცხადებას. მე კი, მართალი ვითხრათ, დამაფიქრა საზოგადოების ერთსულოვნებამ. ნუთუ არავინ აღმოჩნდა მათ შორის ისეთი, ვინც არ იზიარებდა გამოთქმულ თვალსაზრისს? რატომღაც მგონია, ასეთი ბევრი იქნებოდა, მაგრამ ვერაივინ გამბედა, რადგან ემიზონდათ თეთრი ყვავებად არ გამოჩენილევინ. დღეს ასეა, ნილიტურ აზრებს თუ შეეწინააღმდეგე, ჩათვალე, რომ ჩამორჩენილთა სიაში ხარ.

მას შემდეგ ვფიქრობ, ვაკვირდები და ვცეხებ პუბლიკაციებს «ვეფხისტყაოსნის» შესახებ. ხანდახან ძველ ნივნებსაც ვათვალავებ. ყველაფერს ვკითხულობ ერთი თვალსაზრისით: «მართლა არაფერი გაკეთებულა?»

შესავალი რომ არ გამოგრძელდეს, პირდაპირ მოგახსენებთ. გამახარა წელს თქვენი ჟურნალის პირველ ნომერში გამოქვეყნებულმა წერილმა «სამი საღვთისმეტყველო სათონება და «ვეფხისტყაოსანი», რომლის ავტორია ლია კარიჭაშვილი.

ქალბატონ ლიას არ ვიცნობ, არც ის ვიცი, სად მოღვაწეობს, მაგრამ ეტყობა, რომ კარგი მეცნიერია და კარგად იცის «ვეფხისტყაოსნის» პრობლემტიკა. რაც მთა-

ვარია, ნათლად აზროვნებს და გასაგებად გადმოსცემს აზრებს, რაც სულაც არ არის უმნიშვნელო ფაქტორი. ნათლად და გასაგებად წერა დღეს ხომ იშვიათობაა, მიუთმეტხს, მეცნიერებში.

რაც შეეხება სტატიის შინაარსს, უნდა ითქვას, რომ ეს არის ერთ-ერთი საინტერესო გამოკვლევა, რაც ბოლო დროს დანერგო «ვეფხისტყაოსნის» სახისმეტყველების შესახებ. განხილულია სვეტი პერსონიფიცირებული ცნება: სარწმუნოება (ავთანდილი), სასოება (ფრიდონი) და სიყვარული (ტარიელი). ეს ცნებები სათნოების ხარისხშია განხილული და ნაჩვენებია მათი როლი პოემის სიუჟეტისა და მსოფლმხედველობის ჩამოყალიბებაში.

ჩემი აზრით, ეს სტატია სხვა არა არის რა, თუ არა ერთ-ერთი დადასტურება იმისა, რომ რუსთაველს საქართველოში კითხულობენ და სწავლობენ კიდევ. ამიტომ მინდა მადლობა ვუთხრა თქვენს რედაქციას და პირდავ ქალბატონ ლიას, რომ ამ გამოკვლევის ნაკითხვის საშუალება მოგვცია.

დავინახე, რომ სრულიად უსაფუძვლოა ისეთი ნიჟილისტური პოზიცია, რომლის კონკრეტული მავალითის შესახებ ზემოთ მოგახსენებდით. ამიტომ მიმარნია, რომ უფრო თამამად უნდა გამოუთქვით ბოლომე ჩვენი აზრი ყოველგვარი უარყოფილების ნინააღმდეგ. ეს მხოლოდ სიკეთეს მოიტანს.

თინათინ საბაიშვილი
ფსიქოლოგი

ლია კარიჭაშვილი

რიტა ბაინდურაშვილი

ჯადოუნური სამყაროს სნება და სიზლი

გაიფრული მასალით სავსე მაგიდასთან გამოვძებნეთ ადგილი და, რა თქმა უნდა, ისტორიით დავიწყეთ. ეს მომავალი გადაცემის ჩანაწერებია. ყოველ ოთხშაბათს, თითქმის ორი ნელინადია, სატელევიზიო პროექტი «ისტორია თათია პაჭკორასთან ერთად» პირველი არხის სივრცეში კრებს მასურებელს, რომელსაც ოცი წლის წინანდელი ქართული პოლიტიკის პერიპეტეხები კვლავაც აღელვებს. აქამდე პასუხგაუცემელი კითხვები და განამარტბანი დღევანდელი გადასმებიდან კიდევ უფრო დამაფიქრებელი და მრავალმნიშვნელოა, რადგან დროისაგან განვლული ისტორიისა და რადიკალიზმის ადგლს ცოინური განსჯა და სალი ანალიზი იკავებს. მართალია, ისტორიისთვის ოცი წელი ბევრი არაფერია, ან, როგორც თათია ამბობს, ერთი ამოსუნთქვაა მხოლოდ, მაგრამ ეს ამოსუნთქვა ისე ძვირი დაუჯდა ქვეყანას, თუ შესაბამისი დასკვნები არ გამოვიტანებთ და სასულიარ შეცდომებზე მინც არ ვისწავლით, მუდმივად რეკოლუციურ რეჟიმში დაგრძობით. ჩვენ ეს აღარ გვინდა რეკოლუციები, ქაოსი და განუკითხობა, ჩვენ ვამარჯვებულნი და გამარწყნებულნი საქართველო გვინდა.

უბრალო ისტორიის გახსენებას მოვლოდ იმ შემთხვევაში აქვს აზრი, თუ ტელევიზიანთან მიმსდარი ადამიანები დაფიქრდებიან, რაში მიიღეს მონაწილეობა მაშინ, — ამბობს თათია პაჭკორია. ეს ადამიანები დღესაც ჩვენს გვერდით არიან. ბევრი მათგანი მნიშვნელოვან როლს ასრულებდა მოვლენათა იმგვარ განვითარებაში და ყველაზე უკეთ სიძარითლევ სწორედ მათ იციან. მათი უმეტესობა შესაბამი გულწრფელობითა და სინანულით საუბრობს ახლა ყველაფერზე, სოციალი სიზუსტით აღდგენენ მოვლენებს და თვითონვე აკეთებენ ისეთ მტკიცებულ დასკვნებს, რომელიც საგულისხმო მაგალითად უნდა ექცეს მომავალ თაობებს. თითოეული თავის დროზე საკუთარი ქმედების სინანულით ბოლომდე იყო დაწინებულნი, დღეს კი ყველა ერთხმად აღიარებს, რომ ასეთი რადიკალიზები არ უნდა ყოფილიყვნენ და მეტად უნდა დაეკოთ ერთმანეთისაგანს ყური. ამ ურთიერთმეუესმენობით და შეუწყნარებლობით მსოფლიო ბოლომდე პროცესებში სიყვარულს ჩაბრუნული საქართველო ლამის გადაჰყვა შიდაპოლიტიკურ დაპირისპირებებსა და ვნებებს. ის, რაც საბჭოეთის სხვა უბრალოებებმა თითქმის უმტკივნეულოდ მიიღეს, ჩვენ სისხლის ფასად და ნგრევად დაგვიკვდა.

— შეიძლება თქვას, რომ რევოლუციად იგივე პროცესში ვართ დღესაც. აგრესიული სამყაროს წინაშე მსხვერპლს კვლავაც საქართველო იღებს. რა არის ეს — ჩვენი ეთნოსიქოლოგია, ეროვნული მენტალიტეტი თუ ისევე შეიძლება?

— ალბათ, ყველაფერი ერთად. ვფიქრობ, ჩვენი ეთნოსიქოლოგია მართლაც გამოსაკვლევეა. შიშრად საზოგადო მოღვაწეთა გარკვეული ფრაზები ისეთი წინანდობლივია, რომ მთელი პროცესების წარმართვით ხდებოდა. ჩვენ ხომ მართლად ერთ ვართ... თუმცა მაშინაც და ახლაც ჩვენი მთავარი პრობლემა ჩამოუყალიბებელი პოლიტიკური ორიენტაციის საკითხია: საზოგადოების ერთი ნაწილი ცალსახად დესავლეთისკენ იბრუნება და კატეგორიულად სურთ, საერთო არაფერი ჰქონდეთ რუსეთთან, მეორენი კი — პირიქით, დღესაც მიიჩნევენ, რომ საქართველო რუსეთის გარეშე ვერ განვითარდება. არიან ისეთებიც, ვინც ჩვენი ქვეყნის მომავალს მის სრულ დამოუკიდებლობაში ხედავს, მაგრამ ამ ეტაპზე ეს პრაქტიკულად შეუძლებელია. ასეთი გაურკვეველობით არჩვეულებრივად სარგებლობს მტერი და ამიტომაც, რომ მუდმივად ვდგავართ შიდა ეროვნული შეუთანხმებლობისა და გარე საფრთხეების წინაშე.

ჩემი რესპონდენტის თქმით, უახლოეს წარსულში გამოვლენილი გაუარებელი პროტესტებითა და რადიკალიზმით მსოფლიო წაფრაკის დაფაც შექართველო პაიკად იქცა მაშინ, როდესაც გლობალური პოლიტიკური პროცესები ისედაც საბჭოთა სისტემის ნგრევსკენ მიემართებოდა. ჩვენ ამ ნაწრებში მოყოლოეთ თავი და რუსეთთან ურთიერთობაში ისეთი ნაღმი ჩაიდო მაშინ, რომ ელასტიურ და დიპლომატიურ ურთიერთობათა საშუალებას დღესაც არ ვხედავთ. მარტო საერთაშორისო თანამშრომლობა კი ვერაფერს გვიშვებს, თუ აშკარად მაინც გონიერება და ზომიერი პოლიტიკით არ ვიმუშავებთ და არ დავლეოდებით დროს, რომელიც მსოფლიო გლობალურ პოლიტიკას საქართველოს სასარგებლოდ მოაზრებებს.

ჩვენი გადაცემით სწორედ ამის თქმა გვინდა. გვინდა საზოგადოებამ ოცი წლის წინანდელი მოვლენები და ქმედებანი (უფრო ადრინდელზე რომ აღარაფერი ვთქვათ) კარგად გაიხაროს, შეაფასოს და სათანადო დასკვნები გამოიტანოს, რათა ისტორიულად სადებისწერო შეცდომები აღარ გავიმეორეთ. ჩვენი მიზანი არავის ვანკივობა და დედანასწრულემა არ არის, არც სრული სიმათლის ადგენის პრეტენზია გვაქვს (მით უფრო, რომ ასეთი სიმათლად არსადაა — არც ისტორიაში, არც ცხოვრებაში, ადამიანურ ურთიერთობებშიც კი), უბრალოდ, ცვდილობთ დოკუმენტურ საარქივო მასალეზე დაყრდნობით, თვითშიხლეულთა მონათხრობით და ისტორიკოსთა თუ პოლიტიკოლოგთა მიერ შესწავლილი და დამუშავებული ლიტერატურის შეჯერებით სატელევიზიო პროცესით შეძლებისდაგვარად დანურული და მოუკერძოებელი ინფორმაცია, დანარჩენი კი შემდეგ თვითვე განსავლს.

ისტორიკოს მალე დასრულდება, ისევე, როგორც ადრე დასრულდა «ჭაბრაკის დაფა». ორივე გადაცემაში თავისი სატქმელი თქვა და დრო და თავი ამონურა. ჩემი კოლეგა მიიჩნევს, რომ ნებისმიერი სატელევიზიო პროცესის სოციალისუნარიანობა მაქსიმუმ ორი წელია, ხოლო როცა სათქმელი და რესპონდენტი შემოგვლენ, ნგრელობის დასმაც უნდა შეგვქვლოს. სჯობს მასურებელს მონაწილეთა თვით და კვლავაც გვლოდეს ევრანზე, ვიდრე მოაბეზრო და უბრალოდ აღარ გისმინდეს.

მომავალ სეზონს თათია პაჭკორია ახალი გადაცემით შეუდგება. სატელევიზიო რამდენიმე პროექტს ამსჯავს. ეს არ იქნება პირველიადა პოლიტიკური, არამედ საზოგადოებრივი, შემეცნებითი, გასართობი, უფრო კონკრეტულად კი ამ ეტაპზე სხვა ვერაფერს ვიტყვით. თუმცა მისი პროფესიული მოღვაწეობა მთლიან ტელევიზიონალურ სფეროში არ შემოიფარგლება. დროდადრო აქტიურად მოღვაწეობს პრესაშიც. უდიდესი სიახლოვებით იხსენებს დროს, როცა თურნალ „ომეგას“ რედაქციის კარი შეიღო და მისი რედაქტორის თავაზიანმა დახვედრამ ახალგაზრდა ფურნალისტი ფრთხილ შეასხა, თავდაჯერება შემებატა. ბედის ფაფორტებზე წერდა მაშინ, ცნობილ მოღვაწეებზე, ბიზნესმენებზე, ხელისუფლებზე.

ეს იყო ნარმატებულადამიანთა ერთგვარი ფსიქოლოგიური პორტრეტები, იხსენებს იგი, რომლებშიც ცვდილობდი გამომეცხა, თუ როგორ იქმნება ნარმატებული ისტორია, რამხილა პრობა, ნებისყოფა და მიზანდასახულობა იგულისხმება თითოეული ამ ნარმატების მელმა. „ომეგაში“ მუშაობა პრესასთან ჩემი პირველი ზიარება იყო, როცა მე საკუთარი იდეების, ზორცმუხსმმა დავინყე. შოშიძლია ვთქვა, რომ ეს იყო ყველაზე საინტერესო ხანა ჩემს ცხოვრებაში. შემდეგ კი იყო გაზუთი „პრაიმ ტაიმი“, სადაც „ჭადრაკის დაფის“ მსვავსად პიროვნულ ისტორიებს ვაშუქებდი პაიკიდან მეფემდე. მართლა არაჩვეულებრივი გზინობაა, როცა გადაბლი გაზეის ან თურნალს და იქ მათი თეთრზე შენი ნაფიკრი, ნააზრე გვიხვდება, რადაც საოცარი სიახლოვით იესები მაშინ...

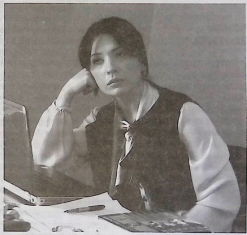
— ტელევიზიაში მუშაობას პრესაში მოღვაწეობა ხომ არ გირჩევინია?

— არა, მაგას ვერასოდეს ვიტყვი... ტელევიზია სულ სხვა სენია, სხვა სამყარო, მართლა ვადისნურთ, თუ მეგეყარა, ველაზასოდეს განიკურნები... ეს სხვა ცხოვრებაა ყოველ დღე ახალი ადამიანებით, ახალი ემოციებით, აღმოჩენებით, არანორმალური რიტმითა და პასუხისმგებლობით, მაგრამ მიზნუ უდიდესი ხიბლიც... ყველაზე მეტად ეს პრესაში მუშაობის დროს ვიგრძენი: რამდენიმე წლის წინათ „პრაიმ ტაიმისთვის“ კები კავსაქესთან ვიყავით ინტერვიუზე. არაჩვეულებრივი საუბარი შედგა, არჩვეულებრივი ფოტოები გადავიღეთ. ბატონი კები თავისი განუზომოვრებელი პრატისტიზმითა და იუმორით ისეთი გატაცებით მიყვებოდა, რომ საბინლად ვინაზე, რატომ ვაკეთებ ამას პრესისთვის, რატომ არ მაქვს ახლა კაბერა, რომ ეს ყველაფერი გადავიღო, ამის აღწერა ხომ უბრალოდ შესულებელია?!... აი, ეს არის ტელევიზიის ხიბლი,

ტელევიზიონალისტობისაც — ააგებ გადაცემის ჩონჩხს, დაადებ კადრებს, მუსიკას და ვაკოცობლებ, თითქოს სულს მახვრავ... მერე კი ეკრანზე გასულს რომ უყურებ, ამაკი ხარ, რომ ეს ყველაფერი შენ შექმენი... მარტო შენ არა, რა თქმა უნდა, მთელი შემოქმედებითი ჯგუფი მუშაობს მასზე და შენთან ერთად დაუღალავად მშრომობ. ამიტომ ახლა მადლობას გადაგიუხადე ყველა ჩემს კოლეგას, ვინც ამ ხნის მამძილზე ჩემთან ერთად იღვწის.

— გადაცემებიდან თავისუფალ დროს რა ხდება? რა არის ის, რაც განტვირთვასა და რელაქსაციაში გეხმარება?

— ო, ეს მეგობრები და სიმღერა... თავისუფალ დროს ჩემს ოთახში მუვიკეტები გიტარით და ვმღერო... ასეთ დროს ჩემი შვილი ამბობს ხოლმე, კაი ხანს აღარ გამოვიქალ... სიმღერა ის არის, რაც მუდამ ენერგიითა და დადებით ემოციებით მავსებს. ცმღეროდი მაშინაც, როცა ჩანჩქელზე და დარჩენულ თბილისში ხალხს ქუჩაში გამოსვლისა ეწიზოდა. მე და ჩემი მეგობრები კი ვუბთი ავდიოდით თანამოკო ქობი-ნელიძის სტუდიაში და კვარტეტში ვმღეროდით, მერე იქდანაც ასე სიმღერით ეგმევაობით დაზაფრულ ქუჩებში... ვმღერით ახლაც, როცა სამსახურისგან თავისუფალ დროს ვიკრიბებოთ. ამჯერად გადავწყვიტეთ, ჩვენს მეგობრულ შეკრებებს გარკვეული კეთილმოზილური მიზნებით დავუსახოთ და ექმნით საქველმოქმედო ორგანიზაციას — საქართველოს საქმიან ქალთა ფორუმი, რომელიც შეეცდება ყოველთვიური სანერგო შენაწევრობით მუგროლოლი თანხით დაეხმაროს შეჭირვებულ ადამიანებს, ბავშვებს, ყველას, ვისაც საზოგადოების თანადგომა განსაკუთრებით სჭირდება. ვფიქრობ, ყველაზე დიდი საზრუნავი სწორედ ეს არის — ადამიანებს შკონდეთი იღვემენტარულად აუცილებელი და ნორმალური ცხოვრების საშუალებას, შკონდელი საშუალო, რათა შეეძლოთ ამ გაბრწყინებულ და გალაშაზებულ გარემოში თავი სრულფასოვნად, ბედნიერად იგრძნონ, შეეგარებული კავშირ დააბტვიონ, ერთი ფილა შოკოლადი უყიდონ... თუმცა საზოგადოების აქტიუობაზეც ძალიან ბევრია დამკვიდრებული. ვკვირვარ, მაგრამ მოტივაცია მაინც ვაკალოა, პიროვნული ინიციატივების და იდეების უქმარისობა ყველგან. ბიზნესმენებისგან ხშირად გამიგონარა, რომ ამ საყოველთაო უშუაგებობის ფონზეც კი შრომითი უნარების მქონე კადრების მოძიება უჭირს... უნდა შეეცადოს მართი აუზნათ დროის მოთხოვნებს, მივიღოს ის რეალობა, რომელშიც ვცხოვრობთ, და გაეუფრობიხლდეთ თითოეულ შანსს, რომელიც გვეძლევა. პროფესიონალიზმზე მეტად ხშირად მონდომება და მიზანდასახულობა უფრო ამართლებს...

თათია პაჭკორია

საბა სულხანიშვილი

რეალობა და ინფანტილიზმი

ქართული რომანის გადმონა დაკავშირებით

ფურნალ „ცხელი მოკლადის“ (2011, №1) ლიტერატურულ დამატებას მეტად საჭირობოდა და მრავალმხრივ დამაფიქრებელ თემაზე მოუწვევია მრგვალი მაგიდა:

— XXI საუკუნის ქართული რომანი.

თუმცა იმ ადამიანთაგან, რომელნიც დისკუსიის მონაწილეებად არიან შეჩვენული — **ჯუმბერ რეხვიაშვილი, ბაკურ სულაკაური და ხაზა ბურჭულაძე** — მაინცდამაინც არ უნდა ელოდეს მკითხველი რაიმე საგულისხმო, მახვილგანიერულ მოსაზრებას, ალღოიან დაკვირვებას, პროფესიულ, დახვეწილ მსჯელობას, ღრმა განზოგადებას, სამაგიეროდ, უხვად შეხედება მსჯელობად შემოთავაზებულ მათ ნაღულულუღარში უნივერსობის, საქმეში სრულად ჩაუხვდაობის, ათასგანიერ გაუგებრობისა და სრული აბსურდის ნიმუშებს. ეს ის შემთხვევაა, როდესაც ადამიანები საკუთარ თავსაც გადააჭარბებენ ხოლმე.

ლიტერატურული უწყობის ამ ნაკადში ისე როგორ იქნებოდა, რომ ბაკურ სულაკაურის ცამდე არ აეზიდა თავისი რჩეული ავტორები და მათ განსაზღვრებულ ერთი გემრიელი ყისტიც არ ნაქრია იმ მწერლებსათვის, რომელნიც XX საუკუნის ბოლო ათწლეულში ქმნიდნენ თხზულებებს. მექმნიე კი ქმნიდნენ, მაგრამ თურმე რად განდა, როდესაც:

— 90-იან წლებში მომხდარ ქარტახილებზე, ფაქტობრივად, არცერთი მსხვილი ლიტერატურული ტექსტი არ დაწერა, გარდა ნაირა გელაძეშვილის რომანისა, რომელიც შარშან გამოვიდა.

ცხადია, ამის მიზეზის ახსნასაც ცდილობ:

— იმდროინდელი მოსაზრებით, მწერალი თანამედროვეობაში მომხდარ სოციალურ ძვრებს მაშინვე არ უნდა გამოიმარჯვებოდა და მასზე მალე დამდგარიყო.

ბ-ნ სულაკაურის ეამყება, რომ მისი რჩეული ავტორები ამ მოსაზრებას არ იზიარებენ და რომ „სწორედ ამ დაბნელებულებით“ გამოირჩევიან წინამორბედთაგან.

ხაზა ბურჭულაძე, ბ-ნი სულაკაურის ერთ-ერთი რჩეული, მხარს უჭამს თავის გამოცემულს, და მწუხარებით დასძენს, რომ:

— თბილისში, რუსთაველზე გამართულ იმს საერთოდ არაფერი მოჰყოლია. არადა, ცველა ცოცხალი კლასიკოსი, ჩვენი ლიტერატურის ცველა ბურჯი მაშინ ფორმამი იყო.

სარკაზმმა ერთბაშად მოსპო და მოუთავა ხელი „ცოცხალ კლასიკოსებად“ ნაგულისხმევ მწერლებს, რომელთაც — თუკი ამ მოსაზრების ავტორს ვერწმუნებით — აუბნელი და სრული გაუგებრობა გამოუჩენიათ ასეთი ტრავიკული მოვლენისადმი ქვეყნის ცხოვრებაში. და მამ როგორ არ გაუკვირდეს მათი ეს ყოვლად გაუმართლებელი დეზიმო?

მაგრამ იყენენ კი მართლაც ფორმამი?

თურმე თით ბ-ნი ბურჭულაძეც შედარებით ლმობიერებას იჩენს „ცოცხალი კლასიკოსებისადმი“, რაკილა სურს დაიჯეროს, რომ ამ შემთხვევაში გამოაიღუნეს უნი-ათობა, თორემ მათი მწერლური ძალა ასე თუ ისე შენარ-ჩუნებული იყო.

მაგრამ აგერ ჯიმბერ რეხვიაშვილს უქნელდება გაიზი-აროს მისთვის საამაყო ამ ავტორის ობტიმიზმსა თუ გუ-ლუბეობის მაგვარი რამ და მაშინვე შეაგებებს:

— ფორმალი იყენენ, მაგრამ ეს ჩამავალი მისს ილუზიაა, რომელიც საცაა ჩაესვენება. როდესაც ვანსაზღურული სიჩქარით მოძრაობ, უცებ მკვეთრად ხომ ვერ მოტრიალდები? როგორც ჩანს, მათაც ვერ აუღეს ალლი მოვლენებს. XXI საუკუნის ავტორები კი ვერ არ ჩანდნენ ასაპარეზზე.

სანუგვამოდ ისლა გერქება, რომ XXI საუკუნის ავტორ-თა გამოჩენამ ასაპარეზზე გამოსაწროს ეს სუბურბული ვა-თარება და აღიტრატურული პროცესის ბუნებრივ და სა-სურველ კალაბოტში ჩააგება.

მართლა რომ დევჯერებდეთ ჩვენს გმირებს, ხომ შე-მამფოთებლი, მეტიც, თავზარდამცემი სურათი იხატება.

საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ქარტახილები, მათი შო-რის კი თვით რუსთაველზე გამართული იმს ცალკე რჩება.

და ცალკე მიედინება ამ მოვლენებს სრულიად მკვე-ნილი სამწერლო პროცესი.

ნუ გამოვდევნებთ, რომ ბ-ნი ბურჭულაძე ყავლგა-სული, კონიუნქტურული ტერმინოლოგიით სარგებლობს, თორემ „რუსთაველზე გამართული იმს“ მაგვარად ისიც საბუნდრო გადატრიალებად მიხსენიებდა იმ ქარტე-ხილს... და დაუბინადვი შუჭრა მივაპყროთ იმამინდელ სალიტერატური ცხოვრებას.

განა თვალბათივ არ იკვეთება ოთარ ჩხეიძის რომა-ნი „არტიტული გადატრიალება“?

დაწერილი 1993 წელს.

გამოცემით კი მომდევნო წელსვე გამოცემული „ლო-მისის“ წვალითი, პატარა, ოღონდ უმარად სასიკეთო, საქვეყნო საქმის ამსრულებელი გამოცემელობისა, რომლის შესვეურაც, გვიც აღზახიშვილი, ესეიმი „რომა-ნი-მატიანე“ (ჩართულია მის ავტობიოგრაფიულ რომან-ში „მომავალი წარსული“) ასე გაიხსენებს მაშინდელ პო-ლიტიკურ რეალობას:

— ამ სარკისო საქმისთვის უნდა მომეცადა ხელი, ამ უარი მეთქვა მოსალოდნელი ხიფათის თავიდან ასაშო-რების დე. მკითხველი მინდა შევახსენო, რომ სამოქალაქო ომის გმირებსა თუ ანტიგმირებს... მაღალი თანამდებობე-ბი ეკავით და მხატვრულ-დოქუმენტური რომანის („არ-ტიტული გადატრიალება“) არა გამოგონილი, არამედ ცველაშავის ცნობილი პერსონაჟები, არავინ იცის, რო-გორ შეხედვებოდნენ ამ ნიგნის სავაჭრო ქსელში გამოჩე-ნას. დიდი იყო აღბათობა იმისა, რომ განუწყობთაობისა და ძალადობის აღზევების ჟამს ფიზიკურად გასწორებოდა

ნენ ავტორებსა და გამომცემელსაც, მაგრამ ავტორმა გარისკა, ფსიქოანალიზურლის სიზუსტით და მწერლური ნიჭის ნყალობით შექმნა ახალი რომანი, სადაც დოკუმენტური და მხატვრული სინამდვილე ისეა შერწყმული ერთმანეთთან, რომ მათი გამოცალკევება შეუძლებელია.

აქ იმ გარემოებასაც მიატოვებს ყურადღებას, რომ „გზა ტრაგედიაში“ პაროდიაზეც და პირიქით — პაროდიაში ტრაგედიაზეც, უმთავრესი განცდებითაა აღსავსე, მარჯვედ დაორქვეული სათაურიც თანაბრად მოიცავს, ერთობალოვად მოიხარებს ტრაგედია და პაროდიაზეც, მაგრამ მთავრად, ცხადია, იმ უმწვავესი წლების წარმორჩენა, როდესაც მართლა სამუში ვახლდათ ამ ყაიდის რომანის შექმნა — გადადებული უნდა გქონოდა თავი.

გვი აღზაზმული შევება იმსაც, თუ როგორ იცავდა სრულ კონსპირაციას. დახვედვისთანავე მოვლი ტირაფი, გარდა იმ გუგუშაღრებისა, მწერალს რომ გაუგზავნა და ნიჯის მალაზიბში დატოვა გასაყადად, შინ როგორ გადამატა. ახსენებს სატელეფონო მუქარებსაც და ერთი ფუნქციონირ მწერლის ფრაზასაც: შენ რა, შეუღლებსა მინც არ გეგინია?!

საგულისხმოა მემუარისტული ჩანახატის ეს პასაჟიც: — „არტისტული გადატრიალება“ ხელიდან ხელში გადადიოდა. ერთი ნიჯს რამდენიმე კაცი კითხულობდა; ასე რომ, ამ რომანის მკითხველთა რიცხვი ნიჯის ტრატის ბერეგრ აღემატებოდა.

და თუმცა ითარ ჩხვიტე ვადაურმა ფიჩიურ ანგარიშსწორებას, კრიტიკის სახელს ამოფარებული ჩეკისტური ლეარციფი კი დიპრე მის ჩასათქმელად, მწერალია კავშირისა და სახელმწიფო კანცლარიის მიერ ორგანიზებული, ძაფის სათავე თვით უმალეს ხელისუფელს რომ ეპყრა ხელთ.

ლერაციფი არ ასცავს მის მომდევნო რომანსაც „თეთრი დათვი“, რომელიც ასევე ქართველებს წარმოსახავდა მხატვრული ხელოვნებითა და დოკუმენტური სიზუსტით, გარდებულს ყოველგვარი მიკერძოებისაგან.

მწერალმა კვლავაც შეუპოვრად განაგრძო სიბაბუკიდანვე — 40-იანი წლების დადებიდან — მტკიცედ არჩული გეზი და თანადროულ საზოგადოებრივ-პოლიტიურ პროცესებს აფერებადაც თან მოადევნა „ბერმუდის სამკუთხედი“, „2001 წელი“, „მორჩილი“ და „მალაზრმო“, ასე რომ, არამარტო 90-იანი წლები გაიზარა მხატვრულად, არამედ ახალი საუკუნის დასაწყისის ქარიშხლებიც, სამი რომანით რომ მოიცვა. სხვათა შორის, ამ მხატვრულ ქმნილებებში ბეგრ რამ ნიჯსანამეტიყვევლურიც იოქვა, რომელთაგან არაერთი უკვე დადასტურდა და არაერთიც მოსალოდნელია ავიზდეს.

თუმცა აქ ველარ გავეცებით ამ რომანთა დახასიათებასა თუ შეფასებას, რაკილა მათი მონომბა მხოლოდ იმისათვის ვახდა საჭირო, რომ ვერმხმედველთათვისაც დადასტურებულყო მათი არსებობა. მაგრამ... დადასტურდება კი?.. თუ ისევე „მსხვილი ტექსტის“

არარსებობასა, „რუსთაველზე გამართული ომის“ მხატვრულ გაუანალიზებლობასა ან „ჩამავალი შვის ილუზიაზე“ ალაპარაკებდებიან? ისე ისიც საინტერესოა, რას ვულისხმობს ბანი რეგეიამეგლისათვის სიჩქარე? როდესაც სხვებს — თანაც, ცოცხალ კლასიკოსებზე შერაცხილთ — სიჩქარის განსაზღვრულობას უკიჯინებ, მოვლენებისადმი ალალა აუღრულებობას, ეს ნიშნავს, რომ თვითონ შენ მართლაც შესაფერისი და საინიმუო სიჩქარით მიგრეე წინ. და რა გააკვირა, ასეთ დროს მკითხველს აღმოაფხვს: ნეტა ბანი რეგეიამეგლის პირადი სპიდომეტრი გვაჩვენაო.

რაც შეეება ბანი სულაკაურის მოსაზრებას, რომ: 90-იანი წლებში მწერლად ამჯობინებდნენ თანამედროვეობაში მომხდარ სოციალურ ცვლილებებს მაშინვე არ გამოხმაურდოდნენ და მასზე მალა დამგვარყვენ, — ნეტა რატომ განახოვებებს ხელისუფლების ნაწყალობევის შემეგრე, მდროვე ავტორთა შეხედულების ყველა მწერალზე? განა ითარ ჩხვიტე რომანთა სურისი ამ რკალის ჩამოთვლაც ერთბაშად არ აცამტვერებს ბანი სულაკაურის თვდაჯერებას? ამჯერად ნულარაფერს თავეძენთ იმის თაბაზე, რომ ითარ ჩხვიტე არამარტო დაფიქსი მხატვრული ნაზრევით უპირისპირდებოდა ამ და ამგვარ ყალბ, კონინტეტურულ თვალსაზრისებს, არამედ კრიტიკულ-თეორიული მსჯელობითაც აბათილენდა, როგორც მწერლის ღირსებისათვის სრულიად შეუფერებელს.

თუმცა... უნდა ვიგულისხმობთ, რომ არც ეს მსჯელობანი არსებობს.

ილუზიებში მცხოვრები ჩვენი გმირები ის ადამიანები ბრძანდებიან, რომელნიც რიყეზე ერთი კენჭი რაა, იმსაც ვერ დაინახავენ, თუკი კენჭის, ქვისა თუ ლღის დანახვა მათ ინფანტილურ კმაყოფილებას რაღაცით შეაფუთობს და მათ გამოფხიზლებსა შეეცდება ნეტარყუების ნიროვნადან.

ამიტომაც ტყუილბურღლოდ მოვიდნომებთ მათ ვადარნმსუნებს. ჩვენითვის კი ვიცოდებთ, რომ მათი ყოველი შეხედულება თუ მსჯელობა XXI საუკუნის ქართული რომანის ირგვლივ ისეა აცდენილი რეალობას, როგორც ვრცელი დისკუსიის ეს მომკვეთი.

თუკი ასეა, რა რჯიდა ჟურნალის — „ცხელი შოკოლადი“ — რედაქციას, ამ მასალებს რომ აქვეყნებდა ლიტერატურული დანახების რედაქტორისა და დისკუსიის კიდვე ერთი მოწაწილის მალაზზ ხარბედიას წარმმართველი ხელის გრამეშ?

მოტივი ერთადერთი შეიძლება იყოს:

მკითხველისათვის — მისი სულიერი აღზრდისა და გემოვნებისა და აზროვნების ჩამოსაყალიბებლად — აუცილებელია არამარტო იმის გაცნობა, თუ როგორი უნდა იყოს მსჯელობა, არამედ იმისაც, თუ როგორი არ უნდა იყოს.

ამ თვალსაზრისით ფურნალის მიზნა უდავოდ მიღწეულია.

როსტომ ჩხეიძე

და ჟამისა მე ვარ იხილი

ბონაპარტისტული ჩანაწერები

მზის თავყინცემა ერთხანს ისე პოპულარული გახდა მთიულეთის მკვლევანთა შორის, რომ ცველაფერს მზის კულტი ხშირდნენ მოვიანებთ ამ მიდამ ერთ კრიტიკოსს სრული უაზრობა ამტკიცებინა, თითქმის ნაპოლეონი მწლებერთი ყოფილობის მისი თორმეტი მარშალი კი – ზოდიქოს ნიშნები... ნაპოლეონი მწლებერთი არ ყოფილა, მაგრამ ზოგ შემთხვევაში მისი საქციელი ძალსხვედრი მზის მსგელობით იყო ნაანდერძევი, რაც პარაფრასის საფუძვლად იქცა. სხვა მხენითა და მიზანწარაფულთა მსგავსად ნაპოლეონიც მეორეხარე ვახლდით და მისი ოცნებასაც ნარსული და ტრადიციაც კეცებდა.

ელგანანდერ პოკარტი, დიქტატორი"

მიხართვა მითხვალს

ყოველთვის, როდესაც რაიმე თხზულება მიმართულია ხელთ ნაპოლეონ ბონაპარტეზე, ძალდაუტანებლად ნაშრომია ჩემი ბონაპარტისტული სიყმანეულის დროინდელი განცდები და ფიქრები, რაც გულისგულში შემაღულა და მოელის რაღაც გამაღიზიანებელს, რათა პირვანდელი სიცხადითა და უშუალოებით აღდგეს, ვიდრე კვლავ მიეფარებოდეს თვალთავან.

შერად კლანდაძის მონოგრაფია – „ნაპოლეონი ქართულ სიტყვაკაზმულ ლიტერატურაში“ – კი არამარტო ფიქრსა და განცდას ნაშრომშილია, ზოგიერთი მოსაზრების გამოთქმასა თუ შენიშვნის დართვასაც მომანდომებდა, და ბარწე უ გადაედებდა გამომზარების შედგენის პარტანუჯის" მიერ გამოცემული ცნობილი ისტორიკოსის ამ ნიგნზე, რომელიც თან დასრულებულია და თან ერთი ნაწილია მკვლევარის ძიებებისა ამ მიმართულებით.

იგი მხოლოდ იმას კი არ ცდლობს, თანდათან სრულად აღადგინოს ნაპოლეონის სახეზე ქართული მწერლობისა და ისტორიოგრაფიის ნიმუშთა მიმარჯვებით და მოსოვრაფიის მონოგრაფია მოუმზატოს, არამედ თვითონაც ქმნის ქართული ნაპოლეონიანას შთაბეჭდვად რკალს, რომლის ფონზეც კანითილად იკვეთება ეს მონუმენტური ფიგურა.

გამომზარებამ შედარებით ვრცელი მსჯელობანი დასაჭიროვა და შეეცა, ამ ჟანრის ჩარჩოში ვიდარ მოქცეოდან, ჟანრული კანონების დარღვევამ კი ძალაუფლებრიად გამოინვია ფიქრი მისი ახალი ფორმის მონახვა-ჩამოყალიბებაზე.

ასე გაჩნდა ბელეტრიზებული პასაჟები, ისე შეიკრა მისი კომპოზიციური ქარგა და ასე აღმოჩნდა ისტორიკოსის

მონოგრაფიული ნაშრომი საბაბი ნაპოლეონზე ჩემი სიყმანეულისდროინდელი განცდების გასამგებლებლად, ყოველ შემთხვევაში, მათ ასარქვლად. და ასე შეემატა ეს ჩანაწერები ჩემს მცირე მონოგრაფიათა ციკლს ლიტერატურულ-ისტორიულ ცდად თუ თეზისურ მონახვაზე.

ხელახლა უნდა მეგრე ჩემი ძველი ბონაპარტისტობა, ნაუკითხავს რომ არაფერს ვუშვებდი, ნაპოლეონს რაც კი ეძლეებოდა, და ერთი სული მქონდა, ვიდრე მამა ზუგდიდში ნამიყვანდა, დადიანების სასახლეში, რათა იქ საკუთარი თვალთ მეხილა საფრანგეთის იმპერატორის ნიღაბი, ერთ-ერთი რამდენიმე თავგანი, ნაპოლეონის მარშლის, ნეაპოლის მეფედ გამოცხადებული იოახიმ მიურატის კუთვნილება, მისი ვაჟი, აშლი, რომ ჩამოიტანდა ამ ქალქში, როგორც ხალხმე დადიანის ქმარი.

სალომეს ბაბა – აღუქვანდრე ცაჭკაეაძე – ნაპოლეონის ნინალმდე დარულ ლამქარში იმყოფებოდა ოფიცრად და მასაც ახარებდა პარიზის ალბის და იმპერატორის გადადგომა ტახტიდან, ახლა კი ნაპოლეონის ნიღაბს მის შთამომავალთა სასახლეში დაედო ბინა, როგორც უძვირფასეს რელიკვიას.

თუმცე რა გავგვიკვირდეს ნოთისწამელში... ჩემი ძველი ბონაპარტისტობა... რაღა მე და რაღა ფაზრიცო დელ დონგო... ხომ შეიძლება, მასაც – ამ ერთ-ერთ კოლორიტულ ლიტერატურულ პერსონაჟს – სტენდალსათვის კი არ მიწინდო თავისი მღელვარე ფიქრი და განცდა, არამედ თვითონვე შეედგინა ბონაპარტისტული ჩანაწერები, თავისებური დლორის ფურცლებად.

ან მაშინ, ვიდრე ვატერლოოს ველისაკენ გასწედა, ანდა უკან დაბრუნებისთანავე. ან სულაც ათწლეულთა გადაკეცვის შემდგომ ეცადა გაუხეზნა შთაბეჭდილებათა მოქცევა ლიტერატურულ ქარგაში.

ნეტა მას რა გამოადგებოდა საბაბად?.. ვისი ლესი, ვისი ნარკვევი, ვისი მონოგრაფია?.. მე კი უამაზაბოდ მრჩებოდა დაუნერგული და ეკაა. არადა, არ არის ნაპოლეონ ბონაპარტეს ის მოვლენა, ადრე თუ გვიან არ მოსინჯო ეს თემა, თუკი მისი ბიოგრაფიისათვის თვალთ მიგიდევნებია და მის სულში ჩახედვაც გიცედა, განსაზრებებით მაინც ბავშვობისას, რადგანაც მანინდელი მუერა და აღლი ისეთ მოულოდნელ მიხვედრებს ფარავს, შემდგომ მიუწვდომელი რომ რჩება მენტის, რაკილა იმ მიხედვებს უკვე მოსაზრებელი უსუსრტებს შუქს – პამდელის არ იცნოს, თუმცე ცოტა სხვა კონტექსტში.

...ისე ნეტა თუ მართლა შეიკრა კომპოზიციური ქარგა და სახელდახებლად ჩანაწერები ჩანაწერებმა ამიგნზე უცერად მხატვრულ-დოკუმენტური ფორმა შეიძინა?.. თუ არა, დლორის ფურცლებად ზომ მაინც გამოიხადებდა...

„როზალი თქვაწახანი ქსკრის თიხის იხაბატორს?“

7 მარტის დილაა, 1815 წლისა. სოფელ ლაშკარის მიმდგომი ნაპოლეონ ბონაპარტე დლორინდით ამაპოლერის სპარსილო მწყობრად ჩამწყობებულ ფარს, რომელიც გზას უღობავს და რომელსაც დაპოსტინდა პენფოს ხიდის აფეთქება. დიდხანს მისჩერებია.

მერე კი თავის ჯარისკაცებს მოუბრუნდება და უბრძანებს, თოფები მარცხენა ხელეცემ ამოადეთ, ლულით მინისკენო.

- ნინი - გაისმის ეს სიტყვა და კიდევ დაიდრებიან მეფის ჯარის მონაწილე ათასობისაკენ.

სამი კვირა გასულა მის შემდეგ, რაც დედას გაანდო კუნძულ ელბაზე ტყვეობისაგან უკიდურესად გახერხებულმა და დამცირებულმა: მე არ შემიძლია მოვკვდე ამ კუნძულზე და დავასრულო ჩემი ასპარეზი მშვიდობიანობაში, რაც არ შემიფერისო.

- არმიას მე ვუწოდებარ. გველადური მაიმედებს, რომ დამინაბავს თუ არა, არმია საჩქაროდ ჩემკენ გამოიწევს. ცხადია, შასაძლოა გზაში მოულოდნელ წინააღმდეგობასაც შეხვდეთ, შესაძლოა შევეფეთო ბურბოთა ერთ-ერთი ოფიცერს, ვინც დააოკებს ჯარის აღდგენისკენ, და მე მაინც რამდენიმე საათში ბოლოც გამოვლენა. მაგრამ ასეთი აღსასრული მიჭობს ამ კუნძულზე ყოფნის... მინდა ნაფიდე და ერთხელ კიდევ ვცადო ბედი. თქვენ რა ბრძისა ხართ, დედა?

რიტორიკული შეკითხვა? თუ მართლა შეიძლება შეცვლილთა გადამწყვეტილება დედის მხედრამ: ნუღა გადადებთ თავს ვასანირად, იკმაზრე რაცაცამდე გიმზერია თვალეში სიკვდილისათვისო?..

ლუტციას ერთბაშად შეაძრუნებს ეს მოულოდნელი შეკითხვა და დროს ითხოვს პასუხის გაცემამდე: ნება მიბოძე, ერთი წუთით დედა ვიყოო.

ხანგრძლივი დუმილი კი ამას ატყვევინებს:

- ნადი, შვილო, და მოცქევი შენს დანიშნულებას. შესაძლოა მარცხი განიცადო და მარცხს უფვეელი სიკვდილი მოჰყვეს, მაგრამ აქ რომ ვეღარ დარჩებით, კარგად უხედავ. იმედი ეყოწინოთ, რომ ღმერთი, ვინც უამრავ ბრძოლაში გადავივარა, ერთხელ კიდევ გადავადარებს მონაწილეებს კაცობას.

და, აი, უკანაა მოტოვებული გაცხოველებული, ნაპოლეონის სამხადისიც და საფრანგეთის მინაშე ფეხის შემოღმაც, და მცირე რაზმი საარაკო მხედართმთავრის წინააღმდეგობით ზედ მიიწევს ალამლაპებელი თოფებისაკენ.

მეფის ათასეულის უფროსი გადახედავს თავის მებრძოლებს, მოუთრუნებს გარნიზონის მეთაურის ადიუტანტს, მოუთრუნებს თავის ჯარისკაცებს და უტყვის:

- რა ვიღონო? ერთი შეხედვით: სიკვდილივით გაფითრებულიან და ცახცახებენ მარტო იმის წარმოდგენითაც, რომ საჭიროა ესროლონ ამ ადამიანს!

მერე ათასეულს უბრძანებს: უკან დაიხიეთო, - მაგრამ ისინი ვერ მოახებენ ბრძანების შესრულებას, და ვერ მოახებენ იმიტომ, რომ ნაპოლეონიც უბრძანებს თავის

ორმოცდაათ კავალერისტს, შეაჩერონ უკანდასახევედ გამზადებული ათასეული.

- მეგობრობო, ნუ გვესვრით, - გაიძახიან ისინი, - აი, იმპერატორი!

მეფის მებრძოლები შეერდებიან.

აი, ნაპოლეონი დაიძვრება მათკენ და თანდათან უახლოვდება თოფმომარჯვებულ და გარინდებულ ჯარისკაცებს, რომელნიც თვალდაუხამამებლად მისჩერებიან მარტოკაცს, ნაცრისფერსერთუკიანსა და სამკუთხაუდიანს. მარტოკაცი მტკიცედ მიაბიჯებს.

რალაც უნდა მოხდეს, რალაც უჩვეულო და დაუჯერებელი, ის, რაც ნაპოლეონს შემოუნახავს თავის სამხედრო არსენალში და საფრანგეთის მინაზე გადმოსასვლელად გამზადებული უთუოდ ვარაუდობა, ადრე თუ გვიან დამჭირდებაო.

ეს „ადრე თუ გვიან“ უთუოდ გადაწყვეტილ წუთი უნდა აღმოჩნდეს პარიზისკენ თავზეხელაღებული მსვლელობის გზაზე.

აჰა, ეს წუთიც!..

და, აჰა, სასროლად გამზადებული თოფების წინაშე მარტოკაცი მარტო მფგარი ტანმორჩილი კაცი. საპარისებურ სიჩუმეში მისი მხა გაისმის:

- მესხეთ რეგიმენტის ჯარისკაცებო, მცნობთ თუ არა?

- დიას, დიას, დიას! - პასუხმა მწკრივები უნდა ჩაირბინოს.

ნაპოლეონი სერთუქს იხსენის და გულმკერდს იღვღავს:

- რომელ თქვენგანს სურს ეს-

როლოს თავის იმპერატორს? ეს-

როლი!

ეს იმ შემთხვევითაგანია, როდესაც რეალური სურათი ბევრად სჯაბნის წარმოსახვას და ხელის შეხებაც აღარ სჭირდება, ისე იმოსება სასწაულმზრდი იერით.

ნაპოლეონი თავის იმპერატორს?!

და ფსიქოლოგიური დუელი მოგებულია.

მარტოკაცი თვალდათვალ იზრდება და მითოსური თუ ტრადიციული გმირივით ღრუბლებში უხედავ, იქ კი ვეღარ მიწვდება ვეღარაფერი ამტყვენიური, და, ცხადია, ვერც ტყვიების წეშია.

და არამცთუ წეშია - ერთი ტყვიაც არ გავარდება.

ნაცლად ამისა გრუნობლის დასაცავად გამოეზავნილი სამხედრო ნაწილები ერთბაშად გადავლენ იმპერატორის მხარეს, ვინც აქამდე აღარც მიწინაა იმპერატორად, დამახობილი და განდევნილი ელბაზე მიათრება ულიბაშო დღეებს და სულს ითქვამდა ტრიუმფალური ხანის ნაპოლეონებით. მისი გარემოცვადა ებღუდებოდა იმპერატორის სახელს... და აგრე უტყვრად ეს ნაშთი თუ წინდადი ძველი დი-

ნაპოლეონ მონაპარტე

დგენის რეალობად უნდა გადაქცევილიყო მთელი საფრანგეთისათვის და ევროპასაც კვლავ განეხილათ შიმშილის კანკალი.

- მესრულითი... ამისთანაში ლაბედლიერი, იმ რეგიმენტის მეთაური, ვინც გრენობლში იდგა 7 მარტიდან, აღარ დაელოდებოდა ნაპოლეონის მისვლას, შეურდობდა თავის ჯარისკაცებს შთავარ მიმდევარზე და შესძახებდა:

- გამოაწივოს იმპერატორს!
და რეგიმენტი დაიძვროდა არა ნაპოლეონისათვის გზის მოსაქურდობად, არამედ მის შიგომრებთან შესაერთებლად და მასთან ერთად გამაზიარებლად ლხინისაც და ქირისაც.

ჯერ ლხინის ეპი დამდგარიყო.
ისტორიკოსები ირწმუნებიან, ლაბედლიერმა ეს მამინ მოიძოქმედა, როდესაც ჯერ არც სმენოდა, თუ რა მოხდა ლამიონში, მაგრამ დიდი რამ ჩაიძიბა და ჩნებოდა არა სჭირდება იმის მიხედვით, რომ არამარტო პარიზისა და საიმპერატორო ტახტის განმსახლებავიცა ის წუთები, მარტოკაცია უტყვი მზერით რომ მისჩერებია მის შესაპყრობად და სულაც მოსაკლავად გამოგზავნილი ათასეულს, არამედ დასდელინ ტროუმფულიყო გაღვლევისაც ძველი დიდების ნაგრევეზე.

აი, ნაპოლეონი გრენობლში შედის გამაღვლებულ-გამღვირვებული ჯარით, და ამასთან ორთითებითა და თოფებით შიარაღებულ გლეხთა ზრბოს თანხლებით. იგარო მუკარტე ხელისნებიც გაუადვილებენ ქალაქის აღებას.

გრენობლში შესვლისთანავე მის წინაშე უნდა წარდგენენ ხელისუფლების წარმომადგენლები და ყველა უწყების უფროსობა და ერთგულება შეჰფიცონ.

და ნაპოლეონი მონანიებისა და თვითგანსჯის გუნებაზე უნდა დადგეს: გადაეწყვიტე საბოლოოდ მიგანიჭო ხალხს თავისუფლება და მიუდობიანობა, ამას აქამდეც ეციქოდი, მაგრამ რა გამეწყა, მე ხომ ძლიერ მიყვარდა დიდება და დამკობიანობი.

თუმც ახლა უკვე სხვა პოლიტიკას აირჩევს. მთავარია, რომ მისმა ხალხმა მიუტყვის ის ცოდვა - გაეხება საფრანგეთი ყველა ქვეყნის ბატონ-პატრონად.

ამჟამად რა გაუზრახავს და: დაიფაროს გლეხობა ბურჰონია მიერ ფორდალური წყობილების აღდგენისაგან, დაიცავს მათი მინები ემიგრანტი თავადაზნაურების თანხლებასაგან, გადასინჯოს მის მიერვე შემოღებული სახელმწიფოებრივი წყობილება და გადააქციოს იმპერია კონსტიტუციურ მონარქიად - ნამდვილ მონარქიად წარმომადგენლობითი მმართველობით.

გულწრფელია ნაპოლეონი?
თუ ტაქტიკური მოსაზრებით დადგომია ამ გზას, თავს იკავებენ ძალ-ღონის მოკრებაზე, რათა ანუჯერად მაინც შესხას ხორცი ერთხელ უკვე ჩაუშულ წანაფიქრს?

ენუჯ სანადღეს ამ ახალი არჩევანით? თუ ერთხელ მოსინჯულია გზის გაგრძელება უჯობს, ოღონდ უფრო მოქნილად და მარჯვედ?

თუმც ჩამოვეხსნათ.
იქნებ გაუტყობია იფოს ამ უაღრესად მღელვარე ეპის ნაპოლეონის მიტოვება, მაგრამ დაე სხვებმა არკვინ და უკიკოტონ მის ფსიქოლოგიურ ყოფას გრენობლში შესვლის და პარიზისკენ ტროუმფულირი წინსვლისას.

ის სურათი მაინც სხვაა და განსაკუთრებული, და სხვაა და განსაკუთრებული არამარტო ასდღიანი ეპოპის ფონზე, არამედ ნაპოლეონ ბონაპარტეს მთელი სამხედრო-სახელმწიფოებრივი გზისა, კაცობრიობის ისტორიაში ადვილად რომ ვერ მოუხაზავ ბადალს.

ვისთვის როგორ, თქვენს მონა-მორჩილს კი - ვვგენი ტარლეს მონარქია რომ წამათავრა სიგმნეილისას - ყველაზე მაფარ, გაუზუნარ მათბუქილება, ყველაზე შემეძღვრე ეპიზოდს და სკენა შემორჩა, სცენა, რომელიც ამჟამად არანაკლებ იტაცებს და ვერ აუხსნია, ნაპოლეონზე ბიოგრაფიული ქრონიკათა შემდგენლები ამ ეპიზოდის გარშემო რატომ არა უკრავენ კომპოზიციურ ქარგას.

ასეთი მზამარეული კომპოზიციური ჩარჩო... თუმც ვისთვის როგორ... რომელ თქვენგანს სურს ესროლოს თავის იმპერატორს?!

ვინ მიაკვლევს, ვინ ჩანდება წმინდა ელენეს კუნძულზე შემოწყვედილი ნაპოლეონის სულიერ ყოფასა და ფიქრთა მდინარებას, მის განსჯასა და შეფასება-გადაფასების გამოვლილი გზისა, მაგრამ, ვინ იცის, მასაც ყველაზე ძლიერ ეს უნებები ეამყებოდა, სერთუკის ლილებს რომ ისინია და რიტორიულ შეკითხვას ამ სიტყვით აგვირგვინებდა: - ესრულითი... ნაპოლეონი აგადებია.

და თუ ერთ, ერთადერთ ჯარისკაცსაც არ ეყვოფდა ნაპოლეონი, ნაპოლეონისათვის აღარ ღირდა სიცოცხლე. კაცურ სიკვდილს ხომ მაინც გამოეფეფა ბედისწერას.

ნაპოლეონი და...
შაბრიონი

ბევრი დრო გავა, რომ ჯერ ბევრი ვერ ვცნათ ჩვენ მისიო, - ნიკოლოზ ბარათაშვილმა.

ეს ის პოეტური ფორმულაა, რომელიც იტყვის არაერთი პიროვნების ამქვეყნიურ ვალსა და ბედისწერას, და მათ შორის ერთი უპირველესთაგანის სწორედ მისას, ვისი სახელიც და ბიოგრაფიკოს გამოადგებოდა პოეტს განსოგადეუბისთვისაც, თორემ ამ პიროვნების სახება ხომ განესახლება და განასახლება - ნაპოლეონ ბონაპარტესია, ვინც თვალს გამოაჩენდა ერთ კუნძულზე, აღსასრულს მეორე კუნძულზე შპოვებდა, და მათ შუალედში კი ცხენით დიპირებდა ევროპას, თორემ საფრანგეთი რალა ბუდენა იყო მისი კოსმიური გაქანებისათვის.

ბევრი დრო გავა, რომ ჯერ ბევრი ვერ ვცნათ ჩვენ მისიო... ეს პოეტური ფორმულა გაფრთხილებაცაა, ძალიან რომ არ გაითლო რჩეულ პიროვნებებთან მიახლოება.

ჯერ რა დრო გასულიყო, როდესაც ეს სტრიქონები ინერგებოდა, ისტორიისათვის თვალის დახამამებაც არა, მაგრამ დიდი რამ შორსმჭერებლობა არა სჭირებოდა იმ იდენტობებს ადგმას, ეს პიროვნება რომ შემოსილიყო და ცხრაკლებლობა მთელი წყება ფარავდა მისი არსების იმ ბირთვის, საითკენ მიმავალი გზებიც ისეთივე მულვარებითა და ფატორაკებით, მოულოდნელობებითა და დამორჩენებით აღვსილიყო, თავგამოდებულ მოგზაურებს რომ შეეხარებოდათ.

თუმც რომელი მოგზაურობა შეედგება სულის იფუშალ ბიკლებზე მრველიანის მიმოსვლას...
44

სწორედ ამას უნდა გულისხმობდეს ნიკოლოზ ბარათაშვილის ლექსის ფინალური სტროქონები, შესაფერისი მეტაფორებით: დამტრალი ცეცხლი და ზღვის ღელვა ნარმოკედონებს მისი ცეცხლსა სულსა და ზღვა გულსა განსაკვირველბს!

სად შეტყორცნილიყო ეს საბელი.
რა სიმაღლეებს გათანაბრებოდა.

და თამამად შეეტოკებოდა გოდანსული ფაშის იმ აჩრდილებს, რომელთაც თავიანთი ტორი და მჯობინი არც არავინ ეგულებოდათ ნუთისოფელში.

ამგვარი შეტოკებანი მხოლოდ ლომილსა და ირონის გუნებაზე აყენებდა მოღვაწეებს და მარტოღუნ თავის კლასიფიკაციას ეყრდნობოდა ისტორიის ლაბორინთების განათებითასა: „ღღეს ამბობენ: ნაპოლეონი და სტენდალი“.

ვინ ეტყოდა ნაპოლეონს, რომ ოდესმე იტყოდნენ: ნაპოლეონი და სტენდალი“.

ამ შეპირისპირებიდან კი მთლიანად ლიტერატურის სფეროში გადმონაცვლებდა („ვინ ეტყოდა ზელსას იმ დიდებს, რომ ერთი ტანმორილი, საყვარელი და ხალხქერი კაცი - სტ ე უ ა ნ მ ა ლ ა რ მ ე - თავისი უცნაური, პატარა და ბნელი ლექსებით უფრო დიდ გააღუნას მოახდენდა თაობებზე, ვიდრე მათი სქელტანინი რომანები?..“), რათა დროის მსვლელების ფილოსოფიურ-ესტიმაციური ნანამდგრეთსათვის მიეცვლია და მისებური, სწორედაც ვალერისბერი ხატოვანებითა და სიცხადით განესაზღვრა ამგვარ მომღელღელითა თუ... კანონმორღებელთა სათავე: - აღმასი უფრო დიდხანს ძუღეს, ვიდრე მთელი კაპიტალი, ან თუნდაც მთელი ციცილიზაცია. სრულქმნილების ნყურეთლი ყოველგვარი დროულობისგან თავის დაღწევას, შეეროლიობამდე ამაღლებას ისახავს მიზნად.

შეფრთხობას, სხვა განზომილებები გადასვლას მოეცა, და ამ ორი სახელის გვერდისგვედ და ყოფნა - ნაპოლეონისა და სტენდალის, ის კი არა, შებრუნებული რიგითაც აღარ მოგჭრის სურს - სტენდალი და ნაპოლეონი.
ვინ ეტყოდა ნაპოლეონს...

ან სტენდალი თუ მოსიანიდა ნაპოლეონის გვერდითა და თანაბრად ხსენებას გულადი სიცლის ვარქში“.

ნაპოლეონის რიგითი ვარისკაცობაც დიდად ეპაყებოდა, სამხედრო კომუნდატობა ხომ ლამის ვერც დაეჯერებინა, და თუმცა სასახელი გამარჯვებთა გარდა მფინარე ბერქონისაზე დრამატული გადასვლის სურათებზე საკუთარი თვალით ეხილა, თუ რა საგაღბო დღეში ჩავარდნილიყო რუსეთი ზამთრით გულმუნებელი და პარიზისაკენ მიმსრიადი საფრანგეთის სულ ცოცხა ხნის ნინათ ძღვედამონისი, აქა კი ხერხემალიმ გადატყობილი არმია, ვერაფერი შეეცვლიდა მის გულსა და გონებაში ნაპოლეონის ამაღლებულ დიდების მრავანდით მოსარულ სახებას.

მისი ცხოვრების ქრონიკასაც შექმნიდა, მეშუარულ ომზეშულისაც გამოაქვეყნებდა და ორ რომანსაც - „ნითელი და შავი“ და „პარმის საფენი“ - მისი ლანდითა და გამჭვირვალე მინიშნებებით განსწავლავდა.

ამიტომ ნარმოდგებთან თეოლიენ სორელიც და ფაბრიციო დელ დონსოც ნაპოლეონის პერიოკული და რომანტიკული ფამისათვის ნიშანდობლივ გმირებად, თავისებურად განყოფილებულ სახებდაც.

ფილოზოფი სორელი სულაც ნაპოლეონს ედრება გუნებაში და მისებურ თვალისმომჭრელ აღზევებას ისახავს, ერთ-

ბამად რომ ბტყორცნიდა უსახური, ნაცურისფერი ყოფიდან ისტორიის საჭეთმჭკრობლობამდე. ბგერი იყოლია ნაპოლეონის ტრეფმმა, ბგერი მიაწვდა იმ ვინრო ბილოს, რომელიც ისედაც საცაღდეზო და ფრილო გახლდათ, და არც კი ჩანდა შამხარში გახვეული...
მაგრამ თუ გრმობ მენს არსებამი რაღაც ნაპოლეონისებურს?!

იქნებ მოწინებთითა ეს გრმობა?..

ადვილად ვერ ურჩევდები მოწინებთითობის აღიარებას და ყოველნაირად იხშობ კრიტიკული განსჯის უნარს, რათა ოდნავი კრთომაც არ შეგეპაროს გულში, თორემ თავზე ხელს ხომ ვეღარ აიღებ ძაბუნამდგარი მუხლებით.

მაგრამ... ის საცაღდეზო და ფრილო ბილიკი უფსკრულისაკენ თუ გვახლეება?!

დაე იყოს უფსკრული და კატასტროფა, თუ ტრაგიზმიც გმირად სულასკეებითა განავადევიენებს ნაბირად მაინც. ამიტომაცაა ასეთი გულმშიდი თეოლიენ სორელი გილიოტინაზე თავის მოკვეთის ნინ.

ვერ ენა სახადღეს, ვერ აიხდინა ოცნება, დაემსხვრა ყოველგვარი იმედით?

ნაპოლეონის კაბრიზის ნაცვლად გილიოტინის კალათით გადაკეტული, დაბშული სივრცე ემუქრება გზის დასასწყისშივე?

მაინც არ ნანებს არაფერს - დაე იყოს ასე, როგორც მოხდა. ბედისწერამ თუ დასცა ძირს მასთან შეუძლებელი ქნაქო, თეოლიენმა ის ხომ შეძლო, ნაპოლეონისებური სჩაფვის თინი განეცვდა და ორთაბრძოლში გამოეწვია საფრანგეთიც და ევროპაც, რომელთა დაპყრობაც დაე მირაუებში განქცარბულიყო.

ფაბრიციო დელ დონეო კი არ ეტოლება ნაპოლეონს, მისი გზის განმეორება სრულიადაც ვერ ნარმოგედვინა, ტვანა, მის ბაგშეურ ნარმოსახავს აღაფტებს ამ სახელის ჯედაოსნური ზეგაღუნვა, ხოლო გატაცებებისაკენ მიდრეკილება იმ სულით განმსჭვალული, იმეერატორს რომ ამოუვლია საკუთარი ემბანში და ისე დაუშარბუნება ხალხისათვის, განსაკუთრებით მაინც ახალგაზრდობისათვის, რომელთაც მის ბრძოლებში სიკვდილი ღეთური მოვალეობის აღსრულებაც კი ეჩვენებათ.

ფაბრიციო სწორედ ამ ბუნების ადამიანს გამოახტავს - აღლასა და უანარბოს, ვისაც ეპაყება ნაპოლეონის დროში რომ ერგუნა დაბადება, და ამიტომაც არ უშინდება არანაირ ხიფათსა და დაბრკობებსა და არც მოსალოდნელ სიკვდილს ვატრელოს ვეულზე, ოღონდ იდგალოდან ბეღეგამო ჩაადნორს და საკუთარი თვალთ იხილოს ზეკაცად შერაცხილი პიროვნება, ვინც შეუძლებელი უნდა შექლოს და - ერთხელ უკვე დამბოლილა - ხელახლა ნამაოპოს ვერსაო.

ტტის ნაბიზის მოსიერენ ფაბრიციო დამბოლილი იმპერატორის მეორე აღზევებს ამავეს რომ შიქტობს, უუერად ძალიან მალლა, თანაც მარჯვნივ, არნიეს შეამწინეეს, ნაპოლეონის ფრინველს, მისი დიდებული ფრენა მიმართულია შევიცარისაკენ, და მამსადამე პარიზისკენაც, და იმავე ნუთას გაიფიქრებს: მეც არნიესის სისწრაფით გადგეფრინდები შევიცარისა და იმ დიდ ადამიანს შევთავაზებ, მართლთან ძალიან მცირე რაბეს, მაგრამ ყველგვარს, რაც კი ძამბობს: დაბმარბებს ჩემი ორი სუსტი მონაკითო.

ფაბრიციო ამ გრანდიოზული ბრძოლის მძალადე უნდა აღმოჩნდეს, ევროპის საზოგადოებრივ-პოლიტიკური

ცხოვრება სხვა სადინარში რომ მოეშვა, რაკილა საბოლოოდ დასამარა ნაპოლეონის სწრაფვა – ახლა მაინც აღესრულდებიან ის, რასაც კინალამ მიწვდა ტახტიდან და გადავდომამდე. იხილოს ამ ბრძოლის უმცირესი არეალი, თითქოს საერთოდც ვერ განიცადოს, რამხელა მოვლენის შუაგულში ამოყო თავი, მაგრამ ამ უმცირესი არეალის სულის ამოცნობა და თავისი გმირის დახვეწილობის ფსიქოლოგიური არსის ამოტანით მზის სინათლეზე სტენდალმა მთელი ბრძოლის შინაგანი შექანიკაც უნდა ვახსნას და ახალ სტილისტიკასაც დაუდოს სათბვე, ონორე დე ბალზაკს რომ აღაფრთოვანებდა: აი, მწერალი, აი, ომის წარმოსახვის ხელოვნება, დღეს ბრძოლაზე თუ როგორ უნდა ინერტიმდესო.

აგერ მარშალი ნეი კავალერიის ნაწილით შეტევაზე გადასვლის უბრძანებს, მაგრამ უკვე ერთი თუ ორი საათია ფაბრიციუს სრულიად არ ესმის, რა ხდება მის ირგვლივ. იგი დიდ მიჯილობას გრძნობს და, როდესაც მისი ცხენი ოთხით დაქუჩავლობს, მხედარი მძიმედ ხტის სტეპიარზე.

უეცრად ზემდეგმა პუსარებს უნდა დაუყვიროს: დასწყევლოს ეშმაკმა, იმპერატორის ვერა ხედავთ? – და ესკორტბაში ერთხმად შესძახოს:

– გაუმარჯოს იმპერატორს!
შეგიძლიათ წარმოადგინოთ, როგორ აცეცებდა ჩვენი გმირი თვალბესო, – გვამცნობს სტენდალი, – მაგრამ ვერაფერს ხედავდა, გარდა რამდენიმე გენერლისა, რომლებიც თავიანთი ამაღლის თანხლებით აქეთ-იქით დააჭვინებდნენ ცხენებს. ვრძელი ჯილბით ამაღის დრაგუნიებს ჩაქჩახზე რომ ეკიდათ, უფლავდა მათი სახეების დანახავსო.

მამასადაემე, მე იმპერატორი ბრძოლის ველზე ვერა ვნახე ამ წყულო არაის გამო, – ამ აზრმა საბოლოოდ უნდა გაამაზინებლოს იტალიელი კამპორე, ვისაც სწამს, რომ ვეტერანოლსაც სანშობლოს დაცვის მოვალეობამ გააშაშურა.

– მამ ის იმპერატორი იყო, ახლა რომ ჩაიარა? – უნდა პკითობს მეზობელს, მან კი გულკეთილი ღიმილით მიუცოას: – რასაკვირვლია! ის იყო, მოუქარგავი მუნდარი რომ ეცვია, როგორ ვერ შეამჩნიეთ?

არადა, თვალიც ვერ მოჰკრა, მოუხედავად გაფაცივიციბისა ცხადია, სურვილი უნდადა, რომ გამოეფეფოს იმპერატორის და მის ამალას შეურთავდეს, ბედნიერება სხვა რა უნდა იყოს, როდესაც ბრძოლაში მონაწილეთი მენტის სათავედანებელი გმირის ამაღლამი მოყოლა. მაგრამ შეაჩერებს ის განცდა, რომ მისი აშხანაჯი უსარგებო კეთილი თვალით უყურებენ ახალ თანამებრძოლს, წინასწარ, აბა, ვინ განჭვრეტს.

ფსიქოლოგიურად – და ფილოსოფიურადაც – მრავალმხრივად გამოიჭერებელი ეპიზოდია სხინათა – ტუსასა და არიოსთან – პერსონაჟებს რომ სწევითა; ხოლო იმპერატორის ამაღლამი დრაგუნიბი შეყრილან და ისინი როგორ მიიღებენ ახალ თანამებრძოლს, წინასწარ, აბა, ვინ განჭვრეტს. ფსიქოლოგიურად – და ფილოსოფიურადაც – მრავალმხრივად გამოიჭერებელი ეპიზოდია სხინათა – ტუსასა და არიოსთან – პერსონაჟებს რომ სწევითა; ხოლო იმპერატორის ამაღლამი დრაგუნიბი შეყრილან და ისინი როგორ მიიღებენ ახალ თანამებრძოლს, წინასწარ, აბა, ვინ განჭვრეტს.

თუმც რატომ გვიკვირს, ჯერ კიდევ როდის ვაფრთხილებდა ნიკოლოზ ბარათაშვილი ბევრს დრო გავს, რომ ჯერ ბეირი ვერ ვსცნათ რწმინდა.

სტენდალის რომანის ეს პასაჟი თითქოს ამ პოეტური ფორმულის თავისებური ილუსტრაციაა, ცოტა კომიკური, ცოტა გროტესკული, დიდ დრამატიზმში რომ გველენება, მაგრამ თავისებური ილუსტრაციობას სულაც არ იუკადრისებს, და დროის გადასახედთან მართლაც რეალური შაბუკის მდგომარეობაში ექვეყიან ნაპოლეონის ცხოვრებისა და პიროვნების შეცნობის მონადინენი. იქვე გრძნობენ მის სუნთქვას, განა არა, კიდევ გაიფლავაპირივლეს ახლო-მახლო, მაგრამ მჭერისათვის მაინც დაფარული რჩება.

ისე სადავც ახლოს ხომ მაინც ჩივილის მოუქარგავი მუნდარითა და თილოყვედრებით: ამქვეყნიური დღებრის გამოდევნებამ ამაცდინა ჩემს ჭჭუმარტვ მოწოდებასო.

რომ ჯერ ბეირი ვერ ვცნათ ჩვენ მისით, – იქნებ მის ამ სულიერ ტკივილსაც ვულისხმობდა რომანტიკოსი პოეტი.

წერილი მუშა სოლომონ მაიორისა

შოი, რა იმედებს ამყარება სოლომონ მეორე ნაპოლეონის თანადგობის მოპოვებაზე. მოჩვენებით მეფობას ვერ შეეგუებოდა სოლომონი, გურჩის, სამეგრელოსა და აფხაზეთის მთავრებისგან მასაც უფლებდა რომ აფროდა რუსეთის იმპერატორის მიერ, სამაგიეროდ, იმერეთი დედნარჩუნებინათ, რათა საქართველოსა და შიულს კავკასიანთ რუსეთის მომხარებლისათვის შეეწყო ხელი.

საქართველის ასეთ მოქმედებას არ თანხმდებია, ოღონდ ეცეკვა – იმერეთის მეფე სამშობლოდან რომ ილტვოდა, სულაც არ მიანდა ბრძოლა ნავებულად, იმერეთი კი ერთხელ და სამუდამოდ დაეკარგულა, და სასოვრით შეყურებდა მუხისის ამოზარყნილებს დასაყელიდამ.

ირანსაც შეეწყოდა, ოსმალეთსაც, მაგრამ საფრანგეთის იმპერატორის სულ სხვა შარავანი მოეპოვებინა, სხვა ძალით მოეგება ხელში დრო-ჟამი, და ამხელა ძალა-უფლებინა და ქვეყნსა მართალიანობი დამეჭიდებრის პაიროლით აღზევებულ კაცს განა სხვა რა მიზანი შეიძლება ჰქონოდა, თუ არა დამავრული ერების გამოსისხნა?!

აგერ დამავრული ქვეყნა – საქართველი, 1783 წლის შეთანხმება რუსეთმა კადნიერად რომ გადაფხრინა და სამხედრო მეკავშირეობის ნაცვლად ამ მიზან-წყალს უღობილ ბატონად მოეწოდა.

ძალმომრეობა კი აუცილებლად უნდა აღკვეთილიყო. აღმჭვვით, ღვთის მადლით, გამორჩენილიყო.

და 1811 წლის 6 იანვარს სოლომონ მეორე ნერილის ტექსტს რომ ადგენდა იმპერატორ ნაპოლეონის სახელზე და პარიზში გაგზავნასაც მოახებებდა, ისეთი მოთმენლობით მოეგება იქიდან გამოწვეული შემწეობის ხელს, როგორც აღქმული ქვეყნისაკენ დამარული ებრავლობა – ზეციურ მანანას.

ქართველი ისტორიკოსები იმ გარემოებასაც უყურებდნენ, რომ ნერილი ალაღებებუ კი არ გაოგნდა, არამედ მეფისა და მის მრჩეველათათვის ცნობილ განხლდათ, რომ ნაპოლეონი ჯერ კიდევ გვეპატმე ლაშქრობის დროიდან – 1799 წლიდან – დაიბრტყესბულიყო საქართველის საკითხებით.

სოლომონ მეორე ამხელდა მოსკოვის იმპერატორის უსამართლობასა და უკანონობას და ნაპოლეონისაგან – როგორც უნივერსალური არბიტრისაგან – ითხოვდა გამო-სარჩევნისა და მფარველობის მიღონი ქრისტიანი სული-სანს – დაე საფრანგეთს გადმოეფარებინა მონაყლების კალ-თა არამართკ იმერეთის სამეფოს, არამედ საქართველოს ანგაუქმებული სახელმწიფოსათვის და აღედგინა ბუნებ-რივი ცხოვრების წესი და შეენარჩუნებინა ის ადამები, რომლებიც თანდათან იმღვროდნენ და ქარწყლებოდნენ რუსული უღლის ქვეშ.

მაგრამ რა იყო საქართველო იმეამინდელი დიდი პოლი-ტიკური თამაშების ფონზე – და ნაპოლეონი კიდევ რომ ჩა-რეულიყო ჩვენი მომავლის განსაზღვრაში, საფრანგეთის მოწყალე კალთის იმედი კი არ უნდა გვექონოდა, არამედ ეს-მალეთს გადავცევდნა, დაე როგორც სწავოდა, ისე ეპატ-რონა ჩვენთვის. არც ირანს გადავუცვლდნა საქართველოს გულისათვის და მასაც ზელ-ფესს გაუხსნიდა.

მესია ამბონრყინდა, მესიანა – ეკრავინ და ვერაფერი გადაადრმეზებდა დამხობილ მეფე სოლომონს, ისე ჩავიფო-და სამარეში.

**მოლოდინი
ალექსანდრა ბატონიშვილისა**

– წელსა 1812, ქ-სეფ, მსმენელთა კახთა შემოსვლისათ-ვის ფრანცუცთა მხედრობისა რუსთასა შინა და დაპყრობი-სათვის მოსკოვისა, რედა ვინებე ვე განითვალელება თვი-სი რუსთაგან, და მოუთოდეს ერეენი მეფის ირაკლის ძეს ალექსანდრეს, რომელიცა იყო მუნ დადრგნილი ბაბახან ყენისაგან, და ალუთქეს პირი მტკიცეს, რათა მკონ მეფედ თვისსა ზედან.

ეს სტრიქონები დავით ბატონიშვილის მიერ შედგენილ ისტორიულ ქრონიკაშია აღნიშნული.

– ამას ფშასა გამოვიდეს ფრანგნი, აღიღეს იერუსალიმი და ანტიოქია, და შენეენითა ღმრთისათა მიეძენა ეს უკვეყანა ქართლისა, განდიდრდა დავით და განამარჯულნა სპანი. და არღარა მისცა სულტანისა ხარჯა, და თურქნი ვერღარა დაიზამთრებდეს ქართლს.

ეს კი დავით აღმაშენებლის მემკვიდრის უწყებაა.

მაკონ ჯვაროსანთა ლაშქრობამ საკანოდ განსაზღვრა გარდამტეხი მოვლენა საქართველოს საზოგადოებრივ-პო-ლიტიკურ ცხოვრებაში.

ახლა... კინლაშ განსაზღვრა.

გარგველად ერთმანეთს ჩამოშტავს ორი სხვადასხვა, ამდენი საუკუნით დაცილებული მატეისის ეს უკვეყნი, მაგრამ ბედისწერამ აღარ იწენა განმეორება, და თუ დავით აღმაშენებლის ბრძოლა ქვეყნის დამოუკიდებლობისათვის ტრიუმფით დავერგვინდა – „ფრანკთა“ გამარჯვებით გულმოდგინებით, ალექსანდრე ბატონიშვილის თავგანწირვა სახელმწიფოებრიობის აღსადგენად სავალაოდ დას-რულდა – „ფრანცუცთა“ წარმატებით გულმოდგინებით, მაგრამ მათ დამარცხებასთან ერთად ისეც გარდუვალი მარცხისათვის განწირული.

თუმცე ნაპოლეონ ბონაპარტეს არასოდეს გამოუდია თავი ჩვენი უბედური ქვეყნისათვის, მაგრამ მის მიერ მოს-კოვის აღებამ ზელახლა გააცხოველა კახეთის აჯანყება და

ისეთი ხმებუც ვაგრცელდა, რომ საფრანგეთის იმპერატო-რი მხოლოდ მაშინ დაუზავდებოდა რუსთიგმნიფეს, თუკი იგი დათანხმდებოდა საქართველოში მეფობის აღდგენას.

ამ ხმების არსებობას ზაზა ციციშვილი, ჰასანი და მოლა მამადა 1813 წლის 24 მარტის დათარიღებული წერილით შეაკეთონებდნენ ბატონიშვილ ალექსანდრეს.

აკაკი გელაშვილის მონოგრაფია „კახეთის 1812 წლის აჯანყება“ რამდენიმე გვერდი უშუალოდ ეძღვნება ალექ-სანდრე ბატონიშვილის სამხედრო მოქმედების გაძლიერ-ბას ნაპოლეონის იმედად, მასთან მოკავშირეობასაც რომ ეძიებდა და აღარც ეცქვევებოდა, რომ საფრანგეთის იმპერა-ტორის საბოლოო გამარჯვება რუსეთზე საქართველოს სა-ხელმწიფოებრიობას აღადგენინებდა.

ასე იყო ნაპოლეონის შესვლისას მოსკოვში და ასევე მოხდებოდა ევროდან მისი გამოქცევისა და ტახტის დაბ-რუნების შემდეგაც – რაც პირველი მცდელობისას მოუღწე-ველი დარჩა და მარცხისათვის გაინირა, იქნებ ახლა მინაც ქვეყნისათვის რეალობად.

ნიშანდობლივია, მთავარმართებელი რტიშჩევი საგა-რეო საქმედა სამინისტროში გვაგზავნილ წერილში რომ აღიარებდა: ჩემს ვალად მიმაჩნია შეგატყობინოთ, რომ ნა-პოლეონ ბონაპარტეს გაქცევამ და სახელმწიფო გადატრი-ალებამ აქაურ მხარეში დიდი შთაბეჭდილება მოახდინაო.

თითქმის საკუთარი თვალით შეუყურებ, როგორ მოვო-რებს ქართველთა ნაპოლეონის სახელს და მესიის გამორე-ნის წინარე მოლოდინით მიყურადებთან ცის გადასწასა.

და ალექსანდრე ბატონიშვილი უკვე თამამად შეეხზი-ნებოდა მთავარმართებელს და მისთან გვაგზავნილ წერი-ლით ურჩევდა საქართველოდან ნებაყოფლობით წასვლას, თორემ მერე საუთარი თვისათვის დაგზარალებთან, ქართ-ველები ლამის უკეთე ჩანაგდებულ აჯანყებულს რომ ააღრო-ძინებდნენ და დამპყრობელს მკაცრადაც გაუსწორდებოდ-ნენ.

მუქარა სულაც არ ყოფილა შერში გამოკიდებული, ეგაა, საერთაშორისო პოლიტიკური ვითარება ჩვენს სანი-ნაღმდევოდ მიმართულიყო, მთელი ევროპა აღდგომოდა წინ ნაპოლეონის და რუსეთის აღარ გაუნდლებდებოდა საქარ-თველოში მფლობელობის შენარჩუნებას.

ასე ჩაიზირებოდა დიდი იმედები.

აღდგომის მაუწყებელი: გამოვიდეს ფრანგნი, აღიღეს იერუსალიმი და ანტიო-ქიაო...

მაუწყებელი აღდგომის ილუზიისა: მესოსტელისათვის ფრანცუცთა მცედრობისა როსისასა შინაო...

ახ, ნებავი შენი, – შენატროდა ალექსანდრე ბატონი-ვილი დავით აღმაშენებელს და სასონარკვეთილი ლამის დაყაზობებდა რუსეთის წინაშე მორჩილების გამოცხადე-ბას, რათა ტყვეობაში (თუმცე გაუფუფნებულ ტყვეობაში, ოქროს გალიაში) დაეღია სიკოცლის დღეც.

საბედნიეროდ, ასეც არ გატყდებოდა და დაუმორჩი-ლებლობის სიმბოლოდ შემორჩებოდა ჩვენს ისტორიულ მესხიერებას.

დამფიქრებელი ისაა, რომ ნაპოლეონი როგორც მესი-ად მოიხანდა სოლომონ მეორის თვალთახედვამი, ასევე მე-სიად წარმოგებოდა ალექსანდრე ბატონიშვილისთვისაც, ის კი არა, აშკერად ილუზიის რაღაც საყრდენიც გასჩენო-

და, თუმცა რაღა რაღაც – საკმაოდ რელიგიური, და ქართველობა ახლაც განასხვავებდა ფრანგთა ხელმწიფის საკუთარი მიმდინარეობას, და ისე გადავიდა მოდერნიზაციის სახელით მენაშხინის ბაგასა და ფიქრთა დინებში, უკეთესი შიამა-გონივრებითა რა შეიძლება ყოფილიყო ძალბომბერობის უღელის დასამსხვრევად.

მაგრამ ბედისწერა არ გადააჯაჭვებდა ამ ორ სახეებს – კორსიკელი აზნაურისა და ქართველი უფლისწულისას.

...ისე განა რომდენივერ შეძლებდა შეუძლებელს ნაპოლეონ ბონაპარტეს.

რა ანაზღაურდა ალექსანდრე ორბელიანს

კახეთის ხშირად ჩაათხივად ხოლმე ალექსანდრე ორბელიანი, გაყრდნობდა ტფილისს და იქ იბრუნებდა მთავრობისათვის და დამსმინებლას შენუბებულ სულს. მაშინაც იქ იმყოფებოდა, როდესაც 1844 წლის 3 ივნისს მცირე სტატიას შეადგენდა – „ნაპოლეონ და მამრინელი ანგლისის მთავრობა“.

მერბა კალანდაძე მის პუბლიკაციას საუკუნენახევრის შემდეგ ქართული ნაპოლეონიანის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან შენიშვნად შერაცხავს და დასძინებს: ალექსანდრე ორბელიანს სხვა რომ არაფერი დაეწერა, მისი ანალიტიკური აზროვნების საილუსტრაციოდ აღბათ ეს პატარა, მაგრამ ღრმა შინაარსის წერილიც ეკმარებოდა.

წინო განახლა იმთავითვე სწორად გამოირავდა სტატიის გამჭვირვალე მინიშნებას, რომ: 1832 წლის შეთქმულების ერთ-ერთ მეთაურს ნაპოლეონზე წერილის გრეკულე შიორის სახეზე ედგა თვალწინ, ხოლო ინგლისის მთავრობის უსამართლო და უღირსი საქციელი რუსეთის უსამართლობასა და უღირსი საქციელს აგონებდა და იმას ურტყამდა მთავრობით: საქართველოს მიმართ გერაგული ღალატით სახელი გაიტყუო; აი, ერეკლეს კი თავისი დაჯავახებით, სამშობლოს სიყვარულითა და სულიერი სიძველეთი ხალხის გულში სამუდამოდ დაემკვიდრებინა სიყვარული.

უშუალო პოლიტიკურ სარბილზე ქართველთა მეფეს მარცხი უნებია და რუსეთის თავისი სანადგურისათვის მიეღეს ამ ქვეყნის ხელში ჩაგდებათ, მაგრამ ალექსანდრე ორბელიანს გულს ის რწმენა უკეთებდა, რომ ისტორიის სამსჯავრო სულ სხვაგვარად განსჯიდა ამ ყოველივეს და მომავლის გადმოსახიდე რუსეთის მორალურ მარცხს დაადასტურებდა.

მერბა კალანდაძე ხასხებით იზიარებს ამ დაეკირვებას, ოღონდ ამ სტატიის შეთხზვის კიდევ ორ მოტივს გამოიძინებს: როგორც რომანტიკოსს, ნაპოლეონი იტაცებდა და ხიბლავდა ვითარცა ძლიერი პიროვნება; და, ამასთან, აღაფრთოვანებდა ნაპოლეონის ტროუმბადური ნარმატებანი და ოცნებობდა ასეთი გმირის გამოჩენას საქართველოშიც, რათა ქვეყნის ხსნას მისი ღვაწლი დაეკუმერებოდა.

მკვლევარი ალექსანდრე ორბელიანის სასახლოდ მიიჩნევს თემის ძალიან კარგად შერქმულს, რაკია მისი ყურადღება მიუძღრო ნაპოლეონის ეპოქის ერთ-ერთ ყველაზე მწვერულ და აქტუალურ საკითხს: ინგლის-საფრანგეთის შეუერთებულ დამპირისპირებას XIX საუკუნის გაიფრანჟზე. მართალია, 1832 წლის შეთქმულების მეთაურების ერთი

კერძო საკითხი ეკმარა, მაგრამ საკმაოდ დიდი ტრუფიცია გამოემქვადენებინა და ამ ეპოქის ისტორიის ძალიან კარგი ცოდნაც გამოეუღლანა.

ისტორიკოსი გულიანტიკვილს გამოითქვამს, რომ გარკვეულ მიზეზთა გამო ჯერჯერობით ვერ ხერხდება იმ წყაროების დადგენა, რომელთა წყალობითაც გარკვეული ალექსანდრე ორბელიანი ნაპოლეონის ხასიოსა და ბიოგრაფიაში, მაგრამ ღრმად რომ ჩაეხედო ამ ეპოქასა და მის ირგვლივ შექმნილ ლიტერატურაში, ეს კი ხელშესახებად ცნაურდებოდა.

საფრანგეთისა – რომელიც თავისი ძალითა და გონებით მოქმედებს – და ინგლისის – ფულსა და საიდუმლო პოლიტიკას რომ ანიჭებს უპირატესობას – შეპირისპირება (პირველთა მთელი ევროპა ძრნდა შიობთ, მეორე კი მთელი ძალისხმევით უმეგობრდებოდა ევროპას და ნაპოლეონს ძირის უფრინდა) მკვალიდ ნარწიანენდა, თუ როგორ დაძლია მეორე გზას ჩირველი, აფგვარა გადასილვა კი ალექსანდრე ორბელიანის ნუხილს იწვევდა არამარტო ამ კერძო შეთხვევებში, არამედ საერთოდ წუთისყოფის მოუწყობლობის, გამრუდებელი საზოგადოებრივი ყუფის გამო, ყველა დროსა და ქვეყანაში უცვლელი რომ რჩებოდა:

– მიხედ ასეა. პირდაპირ კაცს, თუნდაც დიდი ომითრება პქონდეს და ბერვის დაკლებაც შეეძლოს, ბოლოს წინააღმდეგე ციფირი კაცი აჯობებს, ნამეცხვად თუ ფულის შემწევბა ექნეს და დახარხარებაც არ დაიშურებს.

ინგლისის პოლიტიკის კრიტიკა წმინდა შენიშვნულია და შექცნებებით მნიშვნელობისააო, – აღნიშნავს მერბა კალანდაძე და ფრთხოდ ვარაუდასც გამოიქვამს, რომ იწვედროულად პოლიტიკური მუხტის შემცველიცაა და მასში რუსეთის პოლიტიკური კუჩხის უქმყოფილების ირიბი ანარკელი შეიძლება დაეინახოს.

ახალიწი ასეთიარად გრმელდება, რომ ალექსანდრე ორბელიანს XIX საუკუნის დასაბლეთ ევროპაში პროგრესული სანყისის განსახიერებად სწორედ ნაპოლეონი და იმდროინდელი საფრანგეთი ესახება; რომ ეს თვალსაზრისი უქტვლად შეიქცნა ცემწარიტების მარცვლად და 1832 წლის შეთქმულების მეთაურის მოვლელბის ძლიერ მხარედ გტყვევდება; და რომ მისი საფრანგული ორიენტაცია პროგრესულ-ლიბერალურ ღირებულებებზე იყო გათვლილი და პქონდა თავისი ღირებობა და ნაკლი.

მაგრამ ალექსანდრე ორბელიანის მსოფლმხედვისათვის ლიბერალური ღირებულებანი სრულად უცხო რომ გახლდათ?

ახალი ვამის ქართული კონსერვატიზმის მამადაც კი შეიძლება შევრცხებით და... განა ამ პროფული ნასიათისა და აზროვნების კაცს რითიმე მოიხილავდა ლბერალური იდეები? ნაპოლეონისათვის მიუღებლად ყოველივე ძველი, კონსერვატული, რაც უშუალოდ მისი ხელის შეხებას არ დაეპროჩილავდა და არ გარდაიქმნება ახლებურ ყაიდაზე. მამ კიდევ უნდა გავამტყვევდეს და გაქრეს.

ალექსანდრე ორბელიანისათვის სწორედ ის დრომოქმულად, სიძველედ და გასაცამტყვევებდ მიჩნეულია ძვირფასი და სასუკვარი და მთელი არსებით ეწინააღმდეგება მათ დაეკარგვა-გაქრობას.

თუკი ასეა, ინგლისის კონსერვატორული სახელმწიფოებრივი ნყობა და ცნობიერება უფრო მახლობელი უნდა ყოფილიყო მისთვის, ვიდრე რევოლუციების ტალღაზე ახმოტიტყვევული ნაპოლეონი.

არადა, გმობს ინგლისის და ქებათაქებებს უძღვნის საფრანგეთის იმპერატორს.

რალფ შუმპორტილიბა ზომ არ მომხდარა ალექსანდრე ორბელიანის არსებობი და თვით ასეთი კონსერვატორიკ გაულეზარელობია?

ანდა ნამერემა განწყობილებამ ზომ არ გადააძალა და მერე თვითონაც გაუქვირდა, ეს რამ დამაშენინია?... ვინ იცის, სანანებოდაც და სურხა ის ნამი...

მთელმხედველობრივი შემოტრიალებმა ნამდვილად არ მომხდარა მის ცნობიერებაში, რაკიდა მის ნანერებს მანამდეც და მას შემდეგაც ერთნაირად გადასაგვის კონსერვატორული იერიღა და კონცეფციაც, სულიც და განწყობილებაც... აბა, მაშ?!

თუმც ავი ამ მცირე სტატიაში შესამჩნევია ერთგვარი ალტეროლოგობა, გამჭვირვალე ქვეტექსტი რომ ახვლავენტებს და მეფე ერეკლესა და რუსეთის ურთიერთობის თავისებურების ამერეკლია.

და არამარტო მეფე ერეკლესი – ალექსანდრე ორბელიანი შეთქმულების ხანასაც გულისხმობს, ფარული პოლიტიკური ორგანიზაციის საზარელიან ბრძოლას, მის ღირსეულობასა და პრედაპირიობის, რომელმაც ვერ გადააღბა რუსეთის ცბიერება და უსამართლობა, თან ფულითაც გვაჩინავდა ზურგმომავდებულს.

წინარე ცენიით შეთქმულებ რუსეთის ის პოლიტიკა და თავისუფლებადაკარგული ქვეყნის საზოგადოებრივი ცხოვრებაც კიდვე უფრო თავვე დაქანებულყო რუსული ცბიერების გაიფისობით, მაგრამ დროის მსვლელობა შეუქრებდა იმედის თვალთი, ის გავანარჩენელს თუ გავგანართლებს თავისი მოსუყვდელობითა და პირუფუნელობით.

თუ ეს არ იყო დროის მსვლელობის ის სტორიის სამსჯავროს დანიშნულება, მაშ რატომ ვერ დაეცინებინა თუნდ ნაპოლეონის სახელი მის დამხობა-განადგურებას?

არადა:
- ნაპოლიონ უდიდეს და უსაყვარლეს ნაპოლიონად დარჩა!

ისტორიის ეს განაჩენი, საზოგადოებრივი ცნობიერების ეს აღიქმა თუ დასკვნა გულს უკეთებდა ალექსანდრე ორბელიანს – მეფე თავგანწირვის აზმავიე ასე შემოტრიალდება, თვითფული ჩვენგანის დაცემული სახელიც აღდგება და გამოაღდება შთამომავლობას, რათა მხნეობით აღტაცებულ ისიც მიწადეს ხმალს და ქვეყნის ხსნიისათვის ბრძოლა ახლა მაინც დასრულდეს გაბარვებით.

მივთმეტეს, მორალური მარცხი რუსეთის მთავრობისა (გარეველი წარმატების ფონზე – შეთქმულებაც გახსნა და სიკვდილი დასჯის მომლოდინე მეთაურთა შეწყალეობით მათი ავტორიტეტიც გააბიარება) ადრე თუ გვიან მწაბრე იჩენდა თავს იმათვის და იძულებული შეიქნებოდა ხელი შეეშვა საქართველოსათვის.

- მაშინდელმა ანგლისის მთავრობამ სულ აღარაფერი სახელი დაიგდო.

დაწერდა და... ნიშნისმოგებით გახვდავდა რუსეთს, ამასვე მოვლადეთ, თუ არ ჩამოხსნებობი კოლონიურ პოლიტიკას.

ერთ დამაფიქრებელ გარემოებასაც მიაქცევდა ყუარადებას.

ნაპოლეონის წარმატებათა, მისი ბედნიერების ჟამს ინგლისის მთავრობაც ისტორიის მსვლელობის წარჩინებული

პირი შეიქნებოდა, საფრანგეთის იმპერატორის დამხობის შემდეგ კი თვითონაც დაკარგავდა ხარისხსაც და გეხსაც.

ძლიერი მტოტის ჩამოკლება ზღვრები კი არ გეხსნა, არამედ მისწრაფებაც მოაკლო და ენერჯიკა და ევროპის პოლიტიკის წარმართველად უკანა ფონზე გადაიხადვლა.

თვითონაც შეწყვიტე ხელი ამ გადაიხადვლებას, როდესაც დამარცხებული მტოტის მიმართ ვერ გამოიჩინა დიდშელოვნება და „სწრაფი მწუხარებით“ შეუდგა მის სრულ დათრგუნვას და გამაბედბას სასიკვდილოდ, რაკილა ნინიდა ელენეს უნძმულზე გამოეკეტისაც ძალიან ემინოდათ – ელბადან გამოქცევა და ასდლიანი ტრიუმფი არ გამოეუროს, თორემ მერე რალა მოერევო.

სიმდაბლედ მოიხსენიებს ამ მოქმედებას ალექსანდრე ორბელიანი.

ინგლისის მიერ თავიკი მორალური მარცხის აღიარებად. მეორე კალანდად ბონაპარტისტებაც კი ხსენიებს ალექსანდრე ორბელიანს ნიკოლოზ ბარათაშვილიან ერეთად – ქართული ნაპოლეონიანის სათავეში ავი ეს ორნი დგანან და ნაპოლიონი და მამინდელო ანგლისის მთავრობა“ უშუალო გავრძელებადაც გვეცხენება ლექსისა „ნაპოლეონ“ და თუმც ერთგვანაც და მეორეგვანაც სამხედრო ბონაპარტისმზია განდღებული, მკლევეარს სწორად ეს გარემოება მივიწინა მართლმომიერად.

იგი სისულერე („აქილევის ქუსლად“) იმის უფლია სტატისას, რომ აქ თითქმის შეღამაზებუელია, ვარდისფერადაა ნარბორჩილი საფრანგეთის საგარეო პოლიტიკაც; და შეახსენებს მკითხველს, რომ ეს თვალისმომჭრივი გამოავრებები საფრანგეთის მეტად ძვირი დაუჯდა, დაუსრულებელი დაპყრობითი ომებისაგან ეს ქვეყნა სისხლისაგან დაცილდა, მისი გენოფონდი თითქმის განახებრდა, ამიტომაც ნაპოლეონის იდეალიზაცია, რომელიც გამოსდების ფრანგულ ისტორიოგრაფიას აძლევს ტურინდან დანებებული და ლუი მაღლენიითა და ანდრე კასტელიონი დამითავრებული მართლაც ცალჭორიკი ჩანს.

მაგრამ ალექსანდრე ორბელიანი ნაპოლეონის საქმეთა მხოტბედ კი არ დამდგარა, არამედ იმ ოცნებას ჰხვევს მის მიმართ ალექსანდრე ქებაში, რა ოცნებაც მოგვიანებით ილია ჭავჭავაძეს ბაზალეთის ტბის ძირას გარიინდებულ ავეკად და მთ ჩანოლილ ყრმად წარმოუდგებოდა.

თუ ამ გამჭვირვალე ქვეტექსტს გაკითხვისწინებით, ალექსანდრე ორბელიანის სტატისა აღარ ჩაფუთვითი სისუსტედ ჯერადსაგეთის საგარეო პოლიტიკის „შელამაზებულად, ვარდისფრად“ წარმოჩენას, მითუმეტეს, კაცმა რომ თქვას ეს შეღამაზება მინცდამარც არ იგრძნობდა და მკლევეარიც უფრო ვარულდ ეყრდნობდა რაკილა ნაპოლეონით აღტაცებულა ავტორი, ეს თვისთავად ნიშნავს, რომ საფრანგეთის საგარეო პოლიტიკითაც აღფრთოვანებული უნდა იყოს.

თუ მონიერის ალტეროლოგობა ყოველთვის გარკვეულ ჩარჩოს გულისხმობს, ამ შემოფარებული წრეში გაიხარება და განხორციელდება ყველაფერი, მის მიღმა არსებული კი ამბავ თარგს არ უნდა მოეპრავით – თვითონვე არ მოუტრება და იმოტრება. სტატისის ტანრობრივი თავისებურება არც ალექსანდრე ორბელიანს ავალდებულდება – ოდნავადიც კი – გულისხმს საფრანგეთის საგარეო პოლიტიკას. ამიტომ ნუღარც ჩვენ ჩავეციებობი ამ მიმართულებით.

გავრძელება შემდეგ ნომერში

ეკა ბუჯიაშვილი

„კაითლი ქაზილი ხაში“

„გაუგზარაჟი“

— პირველად მისი ლექსები დაიბეჭდა მაშინ, როცა 30-ს იყო გადაცილებული. დაიბეჭდა „ცისკარში“, რევაზ ინანიშვილის ნინათქმით... და კიდევ მოჰყვა ხმაური სალიტერატურო წრეებში. მაშინ დაიხუა მისი ტრიუმფალური გამოსვლება.

გავიდა წლები. ბევრი რამ მოხდა ჩვენი ქვეყნის ცხოვრებაში, მაგრამ დამოკიდებულება მის მიმართ არ შეცვლილა, რადგან ნამდვილი ლიტერატურის მიმართ დამოკიდებულება არ იცვლება, — ასე გახსნის ტარიელ ხარხელაურის პოეზიის საღამოს როსტომ ჩხეიძე, გაბრიელ ჯაბუშაურის სტრიქონს რომ გაიხსენებს — „ეგრ ერთი თასმა ვაჟას ქალამნისა“ — და იტყვის:

„ტარიელსაც შუაქლია ეს გაიგეოროს“

— ისიც ვაჟა-ფშაველას ქალამნის თასმაა, არა მხოლოდ ყოფით, სულითაც ვაჟას მემკვიდრეა, ვაჟას სულის ნაჭურია.

ჩვენ ვცხოვრობთ იმ ეპოქაში, როცა დიდი მნიშვნელობა ენიჭება პოარტექნოლოგიებს — მწერლები თუ პოლიტიკოსები ლეგენდებს თხზავენ თავიანთ თავზე და ურჩევნიან, ყალბი მითებით დარჩნენ საზოგადოების მესხიერებას. ასეთ ეპოქაში დიდი მნიშვნელობა ენიჭებათ ტარიელისნაირ ადამიანებს. მისი მეტყველება იმავე სულისკვეთებით არის გამოწვეული, რა ფინამაც აიყვალა ალექსანდრე ყაზბეგი. იგი აბელური სულის ადამიანია. კაცობრიობის ბედისწერა მაშინ გადაწყდა, როცა კაენმა მოკლა აბელი. მაშინ გაცხადდა, რომ აბელური სული ვერ დამკვიდრდებოდა და კაენური ციცილიზაცია უნდა შექმნილიყო, მაგრამ... აბელურ სულს მიაჩნ უნდა ეტრიალა, როგორც რომანტიკულ გაბოყუნებს, როგორც სწრაფებს ზეცისაკენ... და ტარიელ ხარხელაურისნაირი ადამიანები ამას თვალსაზრისად წარმოაჩენენ.

პოეზიის საღამოზე კი თითავარი გმობის ტარად ლექსებს ყველა გამოისვლელი კითხულობდა — ტარიელ ხარხელაურისადმი მიძღვნილსა თუ თეთიან პოეტის შემოქმედებიდან შერჩეულს.

შეკრებაზე ტრაგიკულად დაღუპული ახალგაზრდა ქალის, თონა ქუშსიაშვილის ნამწერსაც ახსიანებენ — ტარიელ ხარხელაურის ცნობილ ლექსზე შექმნილ სიმღერას, რომელიც ძალიან შეუფერა მსმენელმა, შატალთან მოხმადობა ტრაგიკულმა შეხედრამ კი თელი საქართველი შეძრა.

ლელა თათარაძე ამღერებს პოეტის სხვა სტრიქონებს, მისი ლექსები ვამახდებელი სიმღერებია, თვითონ გვეღმერებაო, — იტყვის. გამოისვლელები კი ტარიელ ხარხელაურის პიროვნებასა და პოეზიაზე ისაუბრებენ.

— აქ პირველი პუბლიკაცია გაიხსენებს ტარიელ ხარხელაურისა. მაშინ სწორედ „ცისკარში“ ენუშაობდი. რევაზ ინანიშვილი და ეახუტკი კოტეტიშვილი დიდი მხარამჭერები იყვნენ მისი. დღეს, როცა ამდენი უსახელობა იქმნება, ამ საღამომ ლექსის გემო გაახსენდა. ვაჟას ეკალიმა ჩამდგარი და ყოვლად შეუძლებელია ქართული დაბალი შაირ მივაყვერისძიროთ. შაირი სხვადასხვა, მკერვიკია, ზედმეტკი სიტყვისთვის ადგის არ ტოვებს, საუკუნეებშია გამოპირმედული ეს ფორმა, მაგრამ რა თქმა უნდა, განსხვავებული სახე აქვს ტარიელ ხარხელაურის პოეზიას, რაც დაადასტურა შეთვლამ მისმა შემოქმედებითმა გზამ, — იტყვის ემზარ კვიციანიშვილი, შესანიშნავი ლიტერატორი და უბაღლო მცოდნე ქართული ლექსისა, და რამდენიმე ნიმუშს მიმოიხილავს ტარიელ ხარხელაურის პოეზიიდან. ეთერ თათარაძე კი პოეტისადმი მიძღვნილ ლექსს გაიხსენებს, დაწერილი 1974 წელს:

— საქმოდ ზუსტია, ვერსიანორად ვერ გაუთვლებს ბატონი ემზარის კრიტიკას, მაგრამ შეეცდები ლამაზად მანინც წაეკითხოთ. როცა ტარიელის ხმა გაჩნდა ამ ქვეყანაში, უამრავი გემოვნებითი ადამიანის, მთელი საქართველოს ყურადღება მიიქცია. ისე მოვიდა, როგორც ქუხილი ცაში, ოღონდ კეთილი ქუხილი. ბევრი სვედაც, ბევრი ტკივილიც ჩვენთან ერთად გამოიარა ტარიელმა და არ შეიძლებოდა არ შეტყვროდა გული მისი ცხოვრებითაც, პიროვნებითაც და შემოქმედებითი ზნითაც.

„ჩვენ ლამის მიით გავპონა“

ოღითან ასე მოდის — ერთოლები და დავათელები სხვადასხვა კუთხიდან უყურებენ საგნებსა და მოვლენებს. შესაბამისად, შეზღუდულებანიც განსხვავებული აქვთ. სულ ერთიანეთის სანიწაღმდგოს ამტკიცებენ და — გინდ დაიჯერეთ, გინდ არა — ორეფ მართლები არიან. მაგრამ არის რაღაც, რის შესახებაც არ დავობენ — ერთოლებსაც და დავათელებსაც კარგად იცინა, რომ ტარიელ ხარხელაურის პოეზიაზე საუბარი ძნელია, რადგან ვერც ავტორის მოქცეები ცალსა და ბადალს და ვერც ლექსს, — ასე ფიქრობს ნოდარ ოდიშელიძე, კაცისა და ლექსის ფასის ყველა მცოდნე რომ ენებებენ: რა ბედნიერები ვართ, ტარიელ ხარხელაური რომ აკვირდებოდნენ. მისი ლექსი უამრავ ადამიანს აერთიანებდა — ეკა, მაგალითად, ადამ ბექაური გაიხსენებს, როგორ ასაზრდოებდით ზამთრის ციფ და გრძელ ღამეებში ეს პოეზია. ვიორგი არაბული ლექსებით გამოხატავს თავის დამოკიდებულებას ამ პოეტისადმი, ია მაჭავარიანი კი უნივერსიტეტში გამართულ საღამოსის მოიგონებს, გადაჭედილ დარბაზს, ტარიელ ხარხელაურის ლექსით შეკრებილ ახალგაზრდებს:

— ერთხელ ნოდარ ტაბიძესთან ერთად ვიყავით ზედაზენზე და კარგ ხასიათზე რომ დადგა ბატონი ნოდარი, საოცარი ლექსი წაეკითხა ტარიელ ხარხელაურისადმი.

— როგორ, მართლა არსებობს ეს კაცო? ჩვენ ლამის მითი გვეგონა-მეთო, — ვეკითხები.

ბატონი ნოდარი კი:

— მავანთა გაოცება ხშირად მოიცებს — არ არსებობს ტარიელ ხარხელაური, ისე წერს ლექსებსო.

ნების შემდეგ, როცა ბატონ ტარიელთან ურთიერთობის შესაძლებლობა მომცა, კიდევ ერთხელ დავერწმუნდი, რომ პოეტი უნდა იყო, პოეტად უნდა დაიბადო... და კიდევ:

როცა პარტ ლექსს ვეითხულებდი, მონდა, მისი ავტორი ძალიან კარგი ადამიანი იყო, მჭირდება ეს იმისთვის, რომ მიყვარდეს მისი ლექსიცა და შემოქმედებაც, ამ შემთხვევაში რეალობამ ჩემს ყველა მოლოდინს გადააჭარბა. დიდი ადამიანია და დიდი პოეტი ტარიელ ხარხელაური.

ალბათ სწორედ ამიტომ მოგვიანებით თეიმურაზ ნადარევიელი ფიზიკის სპექტრში რომ გამოატარებს ტარიელ ხარხელაურის ლექსებს, პოეტს ბოდლერის „ალბატროსს“ შეადარებს, საკუთარი ფრთების სიდიდე ხელს რომ უშლის დავტიკოს ამ სამყაროში და იტყვის:

— ჩემთვის სრულიად გასაგებია, რომ ისეთი მალალი სულის ადამიანს, როგორც ბატონი ტარიელია, მართლაც „სამხილად მცირე“ მოქცევის სამყარო და ეს „უცნაური“ შეგარბნება მტკივნეულიც აღმოჩნდეს მისთვის...

რიცკეს უთქვამს: ვერ ვიტან უზუსტობას პოეზიაში. შესაძლოა ნაწილობრივ დავეთანხმო (თუ საუბარია, მაგალითად, პოეტური ტექნიკის უზუსტობებზე), მაგრამ პოეზიის ხიბლი, (მისი საფუძველიც კი) სწორედ გარკვეულ უზუსტობაშია. აქ მთავარია ადამიანის პროტესტი იმის გამო, რომ მისი შესაძლებლობანი სამყაროში საკმაოდ შეზღუდულია... პოეზიაში კი ადამიანი დროებით (სიტყვით მაინც!) გამოდის ამ „მოცემულობიდან“ და წარმოუდგენელი რამეები შეუძლია. აი, მაგალითად:

„როცა ვმალდებდი, ცას მზრებით ვზარავ, შუბლით ვეხები სამყაროს სარტყელს“.

ტარიელ ხარხელაური და ოტია იოსელიანი

ლოა იმისა, რომ პოეზია და სულიერება ჩვენს ქვეყანაში ვერკვლის ციხე უნდა იყოს.

ტარიელ ხარხელაური:

— არ მიყვარს ხოლმე ამ ლექსის ნაკითხვა, რადგან მეორე, შინ რამ მივდივარ, უარავე განაწყენებული და ეჭვიანი სახე მივხედავ... სხვა ლექსების.

მანანა ჩიტაშვილი:

— ლექსებს თავისი ბედი დაჰყვებათ ხოლმე — როცა ის ავტორის გარეშე აგრძელებს სიცოცხლეს. „ვერკვლის ციხე“ თავისი ბედისწერით დაიბადა. ტარიელს ძალიან კარგი ლექსები აქვს შექმნილი, მაგრამ ეს ლექსი მისი სავიზიტო ბარათად იქცა.

ტარიელ ხარხელაურს ერთი ეპითეტი აქვს ყველასგან — გაუზარაბი. მე ასე მესმის (და ალბათ სხვასაც), რომ ეს არის პიროვნებისა და ლექსის მთლიანობა, რაც ძალიან იშვიათია.

რამია ტარიელ ხარხელაურს პოეზიის ძალა?

მის სალექსო ფორმაში არაფერი ახალი. იგი ახალ კლასიკურ ლექსზეც ცდის კალამს, მაგრამ ხალხურ ლექსში მაინც ისეა, როგორც თვეზი წყალში. ეს თითქოს ერთიანი, გენტიკური ფორმა — არა მხოლოდ მისი პოეტისა, საერთოდ, ქართველი კაცისა... ვფიქრობ, ტრადიციულ ნაცუნობ ფორმაში უფრო ძნელია მიაღწიო წარმატებას, რაც ტარიელმა მოახერხა. მის ხმას ხიბლი და ძალა არ აკლდება.

ამ ლექსებს ქუშმარტივად ქართული სუნთქვა მოაქვს. მათ ავტორს პიროვნულადაც დიდი ხიბლი აქვს. გვრამ დორიანზელმა მითხრა ერთხელ: ხელი რომ ჩამოვართვი ტარიელ ხარხელაურს, ამითაც მივებდი, რომ კაციაო.

მართლაც კაცია ტარიელი, მარტო კარგი პოეტი კი არა, ძალიან კარგი კაცია. ამიტომაც აქვს მასაც და მის ლექსსაც ერთი ეპითეტი — გაუზარაბი.

„ვერკვლის ციხით“ კი ტყუილად ხარ გაბებრებულდი, მე მაინც უნდა ნავიკითხოო...

სა შპჰიანი, შპჰიანი ლჰჰჰიანი

ფიქრია ჩხიზაძე:

— ვისაც პოეზია უყვარს, ყველას მყავს თავისი პოეტი. ტარიელ ხარხელაური ჩემთვის ამოჩემებული პოეტია. პირველი ლექსები რომ დაიბეჭდა მისი, მონაფე ვიყავი. მასხვო, მამამ თქვა: არამეცულებრივი პოეტი გამოჩნდაო, და მისი ლექსები მოიტანა.

ეს ისეთი შთაბეჭდილება იყო, დიდხანს გამყვა. ტარიელ ხარხელაურის ლექსები მთელ ჩვენს თაობას გამოჰყვა.

მერე მანანა ჩიტაშვილი იყო ასეთი ამოჩემებული პოეტი ჩემთვის და ეთერ თათარაიძე კიდევ.

არის ერთი განცდა, რომელიც გამორჩეულად უკავშირდება ტარიელ ხარხელაურს — მისი ლექსი „ვერკვლის ციხე ვარ, მგლისფერი“. ჩემთვის ეს სტრიქონები სიბზო-

ბასაუზარაბა პოეტთან

— ბატონო ტარიელ, როგორ დაიწყეთ წერა?

— ჩვეულებრივად, როგორც ყველამ — ჩუმად, ჩემთვის ვწერიდი. მრცხენოდა ლექსის წერა, რადგან ოჯახის ამის ტრადიცია არ ჰქონდა... და თუ დედა არ დამეზარებოდა, ერთიონ ვხევედი.

— თქვენთვის რა დამოკიდებულება გაქვთ?

— ჩვეულებრივი, საამბტკობლური... ნამდვილად არ ვარ წინააღმდეგი, თუკი ჯანსაღი იქნება.

— თქვენი პოეზია საამბტკობლის სიყვარულის ჰანგია

და ამიტომ მინდა გკითხოთ: რას გიგრძნობთ გული — პოეტის გული — როგორი იქნება ჩვენი გზა და მომავალი? — ილიასადმი მიძღვნილი ლექსით გიპასუხებთ:

ისა შვირის, ისა, რაც ყველას გულს უნდა აჩნდეს იარად, მამული, ჩემი მამული, დღეს მომდებული ტილადად. ის მიკვირს, ერის გონება ასე რამ გაამტკვრიანა. სადაც ხმაღს უნდა ეძინევებთ, იქ შიშის

მოგვკლა ჟრიალმა. მზე ჩაღის საქართველოში, მარტო დაივება კი არა.

„რა გიბიხარია, რით ბაზანარით“

— თავზე გემზობათ ქვეყანა, მე რა იმედი მოგცეთო, — ეს ოტია იოსელიანი საუბრობს.

იუბილეები გაემართათო, ამბობენ... ამ დაცქეულ ქვეყანაში რა გვეიუბილება, მაგრამ ასეთი შეხვედრები და ლექსი კი ყველაზე მეტად გვეგრძობა აღბნა. ვიკითხოთ და ვისაუბროთ, კი ბატონო, მაგრამ იუბილეებისა და ტაშმფანდურის დროა ახლად? ცოტა გონს უნდა მოგვიტოვოს...

ტარიელ ხარხელაური ჩემთვის ძალიან ახლობელი კაცია. თქვენ ყველანი ინტელიგენტი და განათლებული ადამიანები ბრძანდებით, მე და იგი ვართ გლეხები, მეტი აღარა... და მეც მაქვს რაღაც ნაცოდელური, ძალიან რომ ესადაგება ჩემი, ტარიელის თუ თქვენს ყოფას და მინდა წავიკითხოთ, — ამბობს და ლექსით გვიყვება იმაზე, რომ როგორც უნდა იყოს, რისაც უნდა მიღწიოს ადამიანმა, „ის სადაც იბადება და იზრდება, იქვე რჩება“; დედამაც ისე ვართ მიმბეჭდილი, როგორც ნოე ბანარს და „სახლს რაღაც ვმორძებოთ, ვაგრძელებთ ბანარს, მაგრამ რამდენად შორს ვინებთ ნანანაღს, იმდენად ვეზვიეთ ათრულ თოკში და თავის არ გვწამს...“ რომ სამშობლოს ვალი სულ გვაადევს ვალად... და არ ვუვლით მამულს, რომელსაც „მომბუნნი ვართ როგორც ხბო — ბანარს“.

მაშ არ უნდა გიყვარდეს!

თიანეთიდან ჩამოსულა ტარიელ ხარხელაურის პატივსაცემად.

— ლექსების წერს კაცი, დიდი ამბავი, მაგაზე უკეთესი ლექსები მეც კი ვწერო, — დიმილით ამბობს და ბატონი ტარიელის პიროვნებაზე საუბრობს.

ვაკვირდები ჰქონდა დიდი პოეტი რომ იყო, მაგრამ ფიზიკურად არ იცნობდა. თიანეთის რედაქციაში შეხვედრილანდა ისე მისალმებიან ერთმანეთს, თითქმის დიდი ხნის ნაცნობები ყოფილიყვნენ. მერე ვერ გაუძლია იმ კვლევებში პოეტს და ისევე გაჭრილა კავკასიის მთებსა და ველურებზე ყაზანების თანმდევ სულად.

მერე სამემაში პრეზენტაცია გამართულა ტარიელ ხარხელაურის პოეტიკური კრებულისა. ამირან არაბულის-თვის უთქვამს პოეტს: **სანდრო ხუტურაულს** პირადად მივართმევ ჩემს წიგნს.

— გავიხელოთ და... მართლაც არ მომიტანა? შვიდი კილომეტრი აქედან იარა ფეხით ჩემს სოფლამდე და შვი-

დიც იქიდან. მაშ არ უნდა გიყვარდეს ეგეთი კაცი? — ამბობს... არა, კი არ ამბობს, შეკრებილებს მიმართავს:

— მაშ არ უნდა გიყვარდესო?

აკი კიდევ უყვარდათ და უყვარდათ...

ამ საშიშოდ ნღის წინათ **მანანა დანგაძეს** ლექსების გამოქვეყნება რომ გადაუწყვეტია, განცვივება მოსასლენბია — როგორი ძალიან საზოგადოებრივ — დელდავა. ამიტომაც სურდა, წიგნის რედაქტორი ნიჭიერი და გულწრფელი ადამიანი ყოფილიყო, რომელსაც ენდობოდა. ასეთი ტარიელ ხარხელაური აღმოჩნდა, ადამიანი, რომელსაც მანამდე შობოლდ შემოქმედებით იცნობდა. პირველივე შეხვედრისას იფიქრა, რომ ის ძალიან შკავდა თავის ლექსებს... და როგორც ეკლესიის გზაზე დამდგარი ადამიანი უქებს მოძღვარს, ასეთ შუამავლად და გზამკვლევად დაინახა ტარიელ ხარხელაური პოეზიის სივრცეებში — ადამიანად, რომელსაც ძალიან საკუთარს გაანდობ.

— ჭმუხარტ პოეტად მიმანია, — იტყვის **შალვა საბაშვილი**, ბუნებისა და კოსმოსის ღრმა განცდით რომ დაახასიათებს ტარიელ ხარხელაურის პოეზიას, — მაგრამ ჩემთვის უფრო მნიშვნელოვანი ისაა, რომ აარს პოეტში, რომელსაც სხვისი ლექსები უხარია“. ასეთი ადამიანები გადაარჩენენ ქვეყანას და სწორი გზით წაიყვანენ.

ამირან ლღაძე 1978 წლის სექტემბერის, შეხვედრას გაიხსენებს უნივერსიტეტში, ახალგაზრდა მწერალთა წრეზე, ტარიელ ხარხელაურის პოეზიის საღამოს. აქაც გადაწყვიტე დარბაზში კითხულობს ლექსებს პოეტი. მთის სურთქე, სილაღ და მადლი ჩამოაქვს ბარში... და საღამოს დასასრულს წრის ხელმძღვანელი ასე შეაჯავბებს შეხვედრას:

— პოეტმა ტარიელ ხარხელაურმა კრტიკოსი ტარიელ კვანჭილაშვილი განმეიარაღა.

დამათერდა შეხვედრა, მაგრამ... ემოციური ფორმა ისეთი, ვერა და ვერ იშლებიან. საცოლესთვის მაგნიტოფონის ყიფვის ამირებს და ეს ფული აქვს ჯიბეში.

— ჯანდაბაბო, — ჩაიქნევს ხელს და ყველას რესტორან „საქართველოში“ დაბაკიყებს. ამირან არაბულია თამადა. მის მოსმენას რა სჯობს, მაგრამ ისეთი ბნაურია, ისეთი...

მივა მუსიკოსებთან:

— რას გიხდინა ამ რია-რიაშიო?

— ფულს, — მასუხობენ ისინი.

— მე რომ მოგცეთ ფული, ცოტა ხანს გარმადებით... და არ იმეებს — ბოლო 50 მანეთად, საცოლეს მავნიტოფონის თანხიდან რომ მორჩნება, ისევე და ისევე პოეზიის მოსასმელად არქუმებს.

და მოავტე ლექსებს მთის სუნთქეა, მთის სილაღე და მადლი ჩამოაქვთ ბარში.

ახლაც ჩამოაქვთ...

დარდი და ტკივილი მოავტე პოეტისა სულის სიღრმეებიდან დაძროლი;

სიტყვა მოავტე — „უფლის ლოცვით გამოთბარ“, მართალი და გულწრფელი.

და გასუსტული უამცნს დარბაზი, პოეტის მერე განდობელ გულსიტყვას, გულისგულთაც უსწენს, და კიდევ ურთხელ რწმუნდები, რატომ დასკვნება ყველასგან ერთი ურვეული ეპითეტი ტარიელ ხარხელაურსაც და მის ლექსსაც — გაუბზარავი.

ინგა მილორავა

მდინარის სათავი

ზაალ სამადაშვილის „მოთხრობები გიჟებისთვის“

ყმაწვილი უნდა სხვაგვარადვე საცნობლად თავისადაო
ვინ არის, სიღამ მოსულა, სად არის, ნავა სადაო?
ვინცა ქნა თიხა ჭურჭლად, რას უძღვნის

ხელფასადაო?
ვით რემა ხნარცეს არ ჩავარდეს, უღაგმო და უსადო?

— დიდებული უბრალოებია დავით გურამიშვილის ამ სიტყვებში, ახლოებული და სისავის შეგრძნების მომგვრელი. მართლაც სწავლა, ცოდნა, შემეცნება და შემდეგ კიდევ უფრო მაღალი საფეხური — შემოქმედება — ადამიანს უკავალავს გზას საკუთარი თავისაკენ. ურთულესია საკუთარი არსის, ცხოვრების შინაარსის და არსებობის მიზეზისა და მიზნის შეფარება გზა, თანაც ყველა თავისებურად გადის მას, განსხვავებული ხერხით, მიმართულებით და შედეგად სხვადასხვაგვარა. არ ძნელია ეს გზა, რამდენი საცდელი და მახუა მასზე, ყველაზე უკეთ აღმათ მწერალმა, შემოქმედებამ იცის. ის სანაყის ნერტილსაც თვითონ ირჩევს და მწვერულსაც თავისებურად აღწევს. ზოგი იმპრესიონისტების მსგავსად ერთ-ერთი შტრიხით, რამდენიმე ფერადი ლაქით და მსუბუქი მონასმით მივლ სიცოცხლეს, უდიდეს ტკივილს და არსებობის საზრისს მიახედის მკითხველს და თანამაზრეთობის უწყველო შესაძლებლობას შესთავაზებს, თანაგვტორადაც გახდის. სხვა პირივით, პირველი ამოსუქნიდან და ბოლო ნუ-თამდე მთელ გზას გააყვება, ეპოქას, დროს, სივრცეს მოიცავს და ამ წყალზე მძლავრ ნაკადში ექებს უმთავრეს მარცვალს. ამგვარი გზის მავალით ხომ უამრავია და ჩამოთვლაც კი დიდ დროსა და ადგილს დაიკავებს. ცნობიერების ნაკადი სულის სიღრმეიდან, შიგნიდან, დაფარული შრებიდან ცდილობს „ამოიხედოს“ და ზედაპირზე ამოიტანოს დრო-სივრცის გარეთ გასული, შეგრძნებისა და ფიქრის ელემენტის გადაკვეთით შესწილი ახალი რეალობა. თუცა ერთია — რაც უნდა აირჩიოს მწერალმა, პირდაპირ თუ ირიბად მაინც სიყრმიდან, ბავშვობიდან მოდის. ბევრჯერ გამოვრებით თითქმის ბანალურადვე მიიყვანეთ ევზოუპების არამწვერულირთი, ელვარე გამოჩინაქვამი, მაგრამ ის, რაც ჭეშმარიტია, ვერ გაცნობდა — ყველა, შემოქმედიც და არამშემოქმედიც, შემქმნელიც და მისი კალიმით და ფუნჯით მოხდინიც, ბავშვობიდან მოდის და ეს ძალიან სწორი, ზუსტი და ბუნებრივი განცდის შედეგად მიღებული დანკნაა.

ზაალ სამადაშვილის ნიგნის „მოთხრობები ზიჭებისთვის“ გმირებიც ამ ნათელი სამყაროდან — ბავშვობიდან, სინრფლის კამკამა პაერთი გაჯერებული სივრციდან მოდის, გადმოლახვენ ფურღლის სახლურებს და რეალობაში გადმოდიან. პირდაპირ მკითხველს გონებისა და გულისაკენ მიიკლდევენ გზას. რაც უნდა მოხდეს, როგორც უნდა შეიცვალოს ფასეულობათა სისტემა და ტექნიკატულ-მომხმარებლური ცივილიზაციის ყოფის ფილოსოფია და კანონები, როგორც უნდა გადმოიწიოს დროში ცივი პარაქტიციზმის სულში შემოჭრის ზღვარამ, მაინც ვერაფერი ჩაენაცვლება ადამიანის გაზაფხულის სურნელოვან, წრფელ სუნთქვას, კამკამა ფერებს და მიხედვრის, აბლის დამოუკიდებლად შეცნობის სინარულსა და რომანტიკულ განცდას. ვერაფერი შეამღრრეს იმ სათავეს, საიდანაც უნდა დაიწყო ცხოვრების მდინარე და როგორც იქნება სათავე, ისეთი იქნება ის წყლებიც, რომელსაც მრავალი შენაკადი, წყალდიდობა, მღვრიე ღვარცოფი დაესხმება გზადაგზა თავს, სათავეში ჩადებულზეა დამოკიდებული, როგორ გაუმკლავდება იგი ათასგვარ განსაზღვრულს და როგორ შეუერთდება, სუფთა თუ ბინძური, დასასრულს — ყოვლისგამაერთიანებულ ზღვას, ანუ მიღმურ სამყაროს, ზერეალობას.

ამ სათავეზე წერს ზაალ სამადაშვილი და წერს დიდი ტაქტი, რიტორული, საღად და მოქნილი ენით. მისი სტილი ნათელი და რბილია. მწერალი ქმნის საცემბოვრ სისტემას, რომლის შემეცნებაც ერთი შეხედვით იოლია, მაგრამ მოჩვენებითი სიმარტვის მიღმა ისეთი სიღრმეა, ის საძირკველია, რომელიც მხოლოდ მრავალსაუკუნოვანი და მდგრადი კულტურის ნიადაში შეიძლება არსებობდეს. აქ ისეთი შემოქმედებითი ტრადიცია არსკული, რომელიც თავის უწყვეტობას და მონოლოთობას არ დედკარტობულად და პრეტენზიულად, არამედ შეფარით, შეგრძნებების დირიჯე განმობტავს და ავლენს. ერთი კია — რატომ მარტო ზიჭებისთვის? რა თქმა უნდა, გასაგებია, რომ ეს პირობითი სათაურია და ბავშვობის ნათელ სამყაროში გამოვნიც ისეთივე ფასეულობებს ეზარევიან და ეძღვიანათ თავივით პატარა გულით, როგორსაც ზიჭები, ეძებენ ადგლის და სამყაროში და ისეთივე მწიფელოვანია, დარჩებან თუ არა იდეალების ერთობლი, ბოლომდე გაიტანენ თუ არა იმას, რაც სულს ერთხელ დააჩინა. თუმცა ამ შემთხვევაში, აღბათ, სადღეობ მესთან იდენტუიუკაცივსა და ფსიქოლოგიური უტყუარობის სურვილით მოქმედებდა მწერალი, როცა მკითხველს თვლიან საოცარი სიღრმითილი, ფიჭინა და თან უფურელებ, დაუფარავად, შეუღამაზებლად გადაშალა პატარა ზიჭების — პატარა მოაზროვნეთა, პატარა რანდების, პატარა ადამიანების სამყარო და მათ დიდ კაცებად გარდაქმნის გზა.

პირველივე მოთხრობა — „ის მივიწყებული ქალაქგაეთ ნახტიალება“ — აცოცხლებს ნარსულს და ზუსტად, ხელშესახებად გამოყვითს იმ საფუძვლს, რომელსაც დაედგინა მწერლის სამყარო და მსოფლმხედველობა. სადა მხატვრული ქსოვილი აცოცხლებს გარდასულს. ნარსული არსად არ გამქრალა, არც ზისი დავიწყებაა შესაძლებელი, ის თავისი ფერადიგნებობა და სისხლსავსეობით მუდმივად არსებობს. ზიჭის — თხემით ტრეფაშვე შემოქმედის, ნამდვილი შემოქმედის, შინაგანი თავისუფლებით განათებული სივრცე არის ის ფესვი, რომელმაც უნდა მისცეს საზრდო მოპალავს, განაპირობოს ადამიანი-

სა და შემოქმედის არსი. ბიძის მიერ ძალდაუტანებლად მიონდებული ბუნების, ადამიანის, მარადისობის აღქმის გაკვეთილი ქმნის პოეტური აზრის და შემოქმედებითი ნაპერწკლის გაჩენის პირობებს. ნატვრის ხემ იტივრთა მნიშვნელოვანი ფუნქცია: მან ერთდროულად ხორციელი და სულიერი, სხეულით, ყოველი წრებით, თურყვნული პატარა გულით და მძაფრი წარმოსახვით თავდაპირველად საგრძნობი და შემდგომ ეს სახეებში გამოსახატავი ფორმა მიიღო და ერთგვარ ზიდად, არხად იქცა, რომლის შემქმნელია ბიძის სულიერი სივრცეიან ზეერ ბიჭის, შემდეგ ეს კაცის სამყაროში გადაიზიდა და სულიერი გამოცდილები, შემოქმედებითი იმპულსები, სამყაროს წრეველი, უკიდურესად ადამიანური და პოეტური აღქმა, დაფუნქციონირებული პირველქმნი, არკულ სინამდვილა და სისავესხე. ამ ერთმანეთს თავის თავში უნდააქარვე შეინახა წარსული, შექმნა აწმყო და თავისი მუდმივი არსებობით საფუძველი ჩაუყარა მომავალს:

„არა, სიტყვებს კვლავ ვერ გავარჩევ, უბრალოდ ახლად გასორღებული ნაწერს რომ მიშვებრუნებდი და სასიამოვნო დალილობასთან ერთად დევიწის, წერის გავრძელების დაუთკებელ სურვილს ვიგრძნობ, ვირწმუნებ, რომ ჩემ მაგივრად ჩათქმული ნატვრა ახდა, ახდა დიდი ხნის შემდეგ, როცა აღარც ტრამეაები დაბრვივნებდნენ ევრის აღმართზე და აღარც გლენ მლერის პაპავენ საზაფხულო ფილარმონიის ესტრადაზე“ („ის მივიწვეული ქალაქპართე ნახეტიალი“).

წინა კავი უკანასოთის მართლაც საყრდენია. წარსულის სახე და წინაპარი მართლაც ის ძალაა, რომელიც სიმყარის ანიჭებს შემდეგ მოსულს. ეს შეგრძნება სრულად იორკულა მოთხრობაში „ესკიხე პორტრეტისათვის“. არის კონკრეტული დაბეჭეული, არაქვედალურიად ამავე, კეთილმოღობითი სახეე პაპის პორტრეტი და ადამიანურობის სითოთი გამსჭვალული მისი საქცილი იქ არ დამთავრებულა, სადაც მიხდა, ანუ ის არ ეკუთვნის მხოლოდ იმ წუთის და წერტლის, იმ დროსა და სივრცეს, სადაც ქმედება ხდება. მხატვრული ტექსტის ჯადოსნური ბუნებისა და ადამიანის აღქმის უსაზღვრო შესაძლებლობათა შემქვეობით ერთი კარგი კაცის კარგი საქცილი იძენს სიმბოლურ და სულის მაცოცხლებელ მნიშვნელობას, ბევრად უფრო ფართო და ღრმა აზრს და ესთეტიკურ შემოქმედებასთან ერთად მსოფლმეველიორი შედეგსაც იწვევს — გარდასული იქვეცა აწმყოში ადამიანის ხუგამოდ და საყრდენად, რაგუნდ სიკეთეს არ აქვს დასაწარმო დროში:

„ახლა, როცა ძალიან გამოქვილდა ხოლმე,საქცილისა და საკეთების სიმძიმე როცა შემპერთობს ხოლმე, ეს უმეტესად ხალაპობით ხდება, ფანჯარასთან მივიღებ, პალიდიო მინაზე ცხვირმიჭეულტიო გავეყურებ ბნელ ქუჩას და ვცდილობ დავინახო თავდაღმართში მიმავალი მაღალი კაცი, რომელსაც აბალუზის კალთის ქვეშ შუფარებილი, ვასაქირისაგან დახსნილი, გულგამობარი ბიჭი მიაკვას...“ („ესკიხე პორტრეტისათვის“).

რამის სითო? სიადინ მიდის ის და სად ქრება, სად მიდის? გიორგი ლეონიძისა არ იყოს, სილამაზის და ბროწეულის ყვერღმები აულვარებული მვეწერებრებისა არ იყოს? ალბათ ყველა ადამიანს და ყველა შემოქმედს თავისებური პასუხი აქვს და ამავე დროს რღალიც მსგავსივე იწმება მა-

თი შეგრძნება. „გარსევანი“ მოთხრობაა სითოზე, რომელიც ისე განხვეებულია ცხოვრების არეულ სხეულში, რომ სუვენ არც იგრძნობა, მაგრამ ეს მინც არის მოთხრობა სწორედ სითობას და ტკივილის ერთიანობის მნიშვნელობაზე. მონატრების და წარმავლობის განცდის ფორმა იკვეთება პატარა ბიჭის კავად ქვეყის, მეგობრობის, თანადგომის უმძღარესი და უწმინველოვანესი ნაკადის ცხოვრების მდინარესთან ერთი შეხედვით თითქმის შეუწმწველად შერთვის სურათი. ყველაფერი არ არის დავერც იწმება პატარა ბიჭის ცხოვრებაში დწმობილი, მაგრამ თუ გულში არის სიყვარულის, კეთილმოზილების, ღირსების გრძნობა, ის შეძლებს იპოვოს შესაფერისი კალაპოტი აზრინი არსებობისთვის.

ამ კალაპოტს ეს ქმნის მრავალი წამი, დღე, ერთი შეხედვით თითქმის უწმინველი მოვლენა, ქმედება, სახე, მაგრამ ქმნის, გაკვეთს, ჰკვლავს ჯოუტად, დროსთან შერკინებულ ამ უცნაური ახალი არსებობის ფორმის, სუბტანციის მფეთქევი, ცოცხალი „ხელებით“, ძალით, რომელსაც შეიძლება ადამიანურობის მხატვრული ქსოვილის წერილმანებში განსხვეულებით წარმოქმნილი ახალი სიცოცხლევუნდოთ. ასეთი ეპიზოდი დაღწერილი მოთხრობაში „სანდრო კანდელაკის ჩემია“ — დიდი ძლიერი კაცის ჩემია, ამ ჩემიდან ამოყვანილი პატარა ბიჭი და ის განცხადება, რომელიც შერე უნდა აღიღრს: შევწმის, ხელახლა ვაცოცხლებს, დროის შემოპრუნების და სახეს წერტლთან დაბრუნების — თითქმის მაგორი მოვლენა სცილდება პატარა სასრული ეპიზოდის და ბრტყელი, თუნდაც ორგანომოღობანი გამოსახულების წარჩურეს. ეს მოთხრობა თითქმის შეფარული მცდელობაა გაენდოს მკითხველს, სულ ახლოს მივიყვანო იგი შემოქმედის დაფარულ შეგრძნებებთან, ვადასვენს ის ერთი გამოუთქმული, რამაც აიძულა ადამიანი — უკვე იგი — წესში გამართულიყო და რაც გარე სამყაროდ მასში არიოქლა და დაიკეთა, თავის გულში გარდაქმნილი და მჭერის პრიზმაში გარდატეხილი ხელახლა გამოეტანა გარეთ — ფურცლებ, ტოლოზ, თუნდაც ქმნილი, გამოქვილების კედელზე..

მინც ეს არის პატარა ადამიანის დიდ და ნამდვილადამიანად გარდაქმნის გზაზე სითავარი? თხვიან მისი სამყაროც მასავით პატარაა — დედა, მამა, სახლი, ადამიანები, მაგრამ არც ისე ბევრ... თუმცა თუ მისი ამ ქვეყნად მოხლის პირველივე ნაბიჯს და პირველივე ვახვრებულ მჭერის სიყვარული, სითობ, თანაგანცდის უნარი შევეებება და დამოუკდება, ადამიანი აუცილებლად შედეგება ადამიანად. მოთხრობაში „დეზი“ პატარა ბიჭის არც ისე დიდ სამყაროში შემოვიდა ერთი ბგრა ფუმფულა, თბილი, ცოცხალი გუნდა — ძაღლის ლეკვი დეზი. შემოვიდა და თან მოიგება ყველაფერი ის, რისგანაც შედეგება სიცოცხლე — სიყვარული, გულისტკივილი, დანაკარგის შობი, გადარწმუნის სიხარული. ცხოველიან უპიოთირობათა წარმოაჩენს და, გვინი, ქმნის კიდევ ადამიანს და ეს ნათლად ჩანს „დეზის“ თბილ, მართლაც ლეკვის სხეულივით მითოლოლ და დაფულ ქსოვილობ.

არ არის ცხოვრება თბილი, არა, და არც ისე მოწყობილი, რომ არსებობის ტკივილი და მისი თანმშლები ის გამძლი გრძნობაა ააცილოს ადამიანს თანადრო, რომელიც ერთდროულად ტკალიცაა და მწარეც, ორიდადრო გულს

ყელში მიიჭუნეს და ხანაც თავისუფლად, ლღლად და სასვედ სუნთქვის საშუალება აძლევს. სახლი, კერა, დედა და მამა — ისინი ძალიან ძვირფასი, ახლოებული არიან ყოველთვის, ბოლომდე... მაგრამ ეს სიყვარულიც არ არის მხოლოდ ფერადი და მისუბუქი. მას ახლავს ცხოვრების სათავესთან მდგომი ადამიანის დაკვირვებული მზერა, ცხოვრების სიღრმის და სირთულის არა ბოლომდე გაცნობიერებული, არამედ პირველქმნილი, ინტუიტიური, მიღმა საწყაროდან მოყოლილი მინაგანი დახვეწილობის მეშვეობით მხოლოდ მიხვედრა და, რაც მთავარია, სიყვარული, რომელიც იღებს მთორე ადამიანის ისეთს, როგორიც არის და რომელიც მთელ სიცოცხლეს უნდა გაჰყვეს ლაიტმოტივად — ისე არ იქმნება ადამიანი. 31 დეკემბერს, ახალი წლის დადგომამდე ცოტა ხნით ადრე, მამა და შეილი მიდიან კონოში, ეს არის მამასთან მიახლოების ერთდროულად ძალიან უზრალოდ, მარტივად, მაგრამ გრძობიერად აღნიშნული სურათი და ამავე დროს თითქმის მისტიკური ამბავი, რომელიც საკუთარი თავის შეცნობის, სიყვარულის სასველ საკრალური სიფრთხილი — ოჯახის, ერთხელ და სამუდამოდ შეგრძნებით და დამკვიდრებით მთავრდება. ამ შინაგან მთლიანობას ვეღარაშედეგ ვეღარაფერი გააქრობს, ის ადამიანის სულის ნაწილი ხდება და მხატვრული ტექსტის ამოკანაჯ სრულად არის ადაქტივებული, მას მსუბუქე, პანაინა დეტალებში დიდი და მარადიული ნიშან-შეილობის, ცხოვრების გაჯვის უწყვეტობის, იმ წინასთან გადმოცემა შეუძლია, რომლებიც თითქმის ყველა ადამიანის ცხოვრებაშია, მაგრამ მათ ზემონიშნულობას საბიერად მხოლოდ მწერალი გამოეცხვება (ანუ „ოქტომბერი“ ნასვლა).

იმავე განცდას — ახლობლის, თავისის და ამავედროულად საყოველთაოს, ნარუვალის და უნიშნულყოველსის გვერდზე მყოფის სახეში განსხეულების ნამდვილ დღესასწაულს ასახავს მოთხრობები „როგორც ძველ იტალიურ ფილმებში“ და „ფეხბურთის საყვრელად ნასვლა“. უნდა აღინიშნოს, რომ ზაალ სამადაშვილი შექ-ჩრდილებს, ფარულ ნიუანსებს არა მარტო გრძობას, ფლობს კიდევ და ბევრ რამეს ჰყვას ნათელს მათი მეშვეობით. ასე იგება მისი მხატვრული დრო და სივრცე, თავისი ატრიბუტიკით და ფსიქოლოგიური შრეებით. მწერალი მძაფრად გრძობს სივრცეს და მიიღებს სისასისით, სრულად გამოსახავს მას. შექ-ჩრდილებით, ასოციაციებს მინდობით, მაგრამ მწიფე ფერებით, რელიეფური სხეულებით, სახელებს, ნიშნებს სუსტად შეგრძობით და, რაც მთავარია, ამ „ნახატის“ მიღმა იგრძობა დრო, მისი შემავსებელი მოვლენების არსი და ტიპიკიც, რომელიც სივრცეზე დროის ისეთი კეკლის დანახვას მოსდევს, რომელიც თვისობრივად უცვლელი ამ ემოციურად და ანტიპრობლემატულ მნიშვნელოვან სივრცეს, იქნება ეს ქართული, უნაინი, ქუჩა, ოთახი. ასეთი უსუნო მინასმებით აისახა ეს განცდა მოთხრობაში „კლუბნარკო უხანს ერეკა“.

ადამიანის ფსიქიკა ისეა მოწყობილი, რომ წინააღმდეგობა და განსაცდელი ან კლავს, იმ აძლიერება და სასი-ცოცხლო ძალებს მატებს მას. ეს განსაკუთრებით საგრძ-

ნობია ბევრგზაში, იმ ასაკში, რომელიც ასაკის ბიჭებიც „ჩასახლდნენ“ და მართლაც გაცივდნენ ამ წიგნში. მოთხრობის „გაცივებაზე ამოქმედებული ხრინინა სიმღერასავით“ გმირი პირველად ეჯახება სოციალს, მის დაუზღვევლად კანონებს. მას, გუჯას, ნათელი სული აქვს და წინაპრის ძალით ვამარტებული ზურგი — ეს მოტივი ხშირად გაისმის სხვადასხვა ტექსტის მელოდიაში. პიროვნული თვისებები და ფსიქის შეგრძნება არ ააცივებს მას ტკივილს, მარტოსულობის განცდას, მაგრამ გადასცემს იმ მრავალწლიან, მრავალგზის მიმტრად და ხელახლა გავივლებულ ნაპყრკალს, რომელმაც ღირსეული, კეთილშობილი კაცის გულად უნდა აითოს:

„არ იცოდნენ ცოტა ხნის შემდეგ სხვადასხვა მხარეს კუდამოშებულმა, გუჯას გამაქცრებულ მზერას გარიდებულმა ბიჭებმა, რომ ისინიც ვიღაცის მზერას იმეორებდნენ, ისინიც ოდესღაც გამოვიდნენ გზას მიუყვებოდნენ...“

გუჯასაც თავისი ზეა ჰქონდა... ძალადობის მოქმედი, საკუთარ თავთან შეჭიდებული კაცის ძნელდასავალი გზა, რომელიც მის დიდ სენიას უკვე გაველია.

ალბათ ისიც უატანელ მარტობას გრძობდა, როცა მშობლიური ადგილებიდან გადმოხვეწილი, ქალაქი უახლოვდებოდა, ალბათ მასაც სცილდა მომუშტულ ხელებზე“ („გიტარაზე ამოქმედებული ხრინინა სიმღერასავით“).

თუმცა სიყრფილი თან სდევს დაუზღვრობა, სისასტიკეც კი, რომელსაც ხშირად გამრუდებელი ფასეულობებიც ამიჯვრებს და კვებავს. მაქსიმალური, რომელიც ახალგაზრდას უბიჭებს ამპარტანობისაკენ, სხვაზე აღმატებულობისაკენ სწრაფისკენ, ხშირად ირეებს ყველაზე ახლობლის და მნიშვნელოვანის გაუფასვლებას. დღევანდელი ყოფა ნათლად გვიჩვენებს, რომ ფსიქოლოგიაში შეიძლება ისე დამახინჯდეს, რომ ჩამოყვალბებულმა სულმა ვეღარ გაიგოს გზა კეთილად და პირობის, ცოდვა-მადლის ლაბირინთებში და იქ, სადაც ცხოვრების ასპარეზზე სხვაზე მეტობა, სიმდიდრე, წარმატება და ამით მოვრერილი მამაცი შეგრძნება გამძვარა ყველაფრის საზომი და რეალიზებულობის მაჩვენებელი, შესაძლოა, შეიღმა წრფელი, მშრომელი, ღირსეული, მაგრამ „არანარმატებელი“ მამა დაამცროს, ვეღარ შეიგრძნოს მისი არსი, ადამიანური ღირსების ფასი და მამა მავალიად კი არა, ანტიმავალიად დაქსახოს. „რივერა“ მწარე მოთხრობაა. მშრომელი კაცის გაუფასურების და ახალგაზრდის წინაშე გადაძლილ მრუდვ ფასეულობათა, დაქმნილი სულის უფსკრულში გადარბევის საშიშროების შესახებ და ეს საფრთხე რეალურია, თუ ვიღაც არ შეუძახებს, ვიღაც არ გამოაფხიზლებს, თუნდაც ისე მამა, თუნდაც უხეზად, მაგრამ დროულად არ მოეგებებინებს, რა არის ფასეული, ბიჭის თვალში მისი აზრით არმეშვადარი და უბადრუკი მამის ფასი და მისი გზა დაკარგულია, მნიშვნელობა დაძვირობილი, შესაბამისად იგი კარგავს მავალიას, რომელიც

პატიოსანი შრომით და პასუხისმგებლობით სავსე, რთული, თუმცა ნამშვიდელი სიცოცხლისთვისაა საჭირო. ის შინაგანი გახეხვების, გამოფიტვის წინაშე დგას ახლა და სულ ახლოსაა ის წუთი, როცა ან ფრუსტრაცია შეინიშნავს ან შესაძლოა გადაადგას კიდევ რამე სულის დამღუპველი ნაბიჯი. ამ დროს წარმოსადგება მამა, როგორც მამობის გადამარჩეველი ფუნქციის შემცველი და როგორც მთავრებულს, ისე შეინჯღერებს გაყინულ სულს:

— არივრამ კოვჩი მათლადფამი ჩაახტეთა, წამოდგა და შეიღის თოახში შევიდა. ეს ერთი ციდა თოახი ოდესღაც თათისი ხელით მიაშენა სახლს, მოხუც დედას კუთხე მოუწყო. მაშინ აქ სანოლი იდგა და დაბალი ტუმბო. ახლა ტუმბოს ადგილი მაგნიტოფონს ეკავა. კედლებზე ჟურნალებიდან ამოჭრილი ფერადი ფოტოები იყო გაკრული. ბიჭი გულადმა იწევა და მორგებებით ხლები თავქვეშ უჭირს ამოდებული.

— ეე! — ფეხი ნაპკრა რივერამ.
— რა იყო? — წამოჯდა ბიჭი.
— არ მუშაობ, არ სწავლობ, პური მაინც ამოიტანე ხანდახან!

ბიჭმა ისეთი გაბნერებული სახით შეხედა, რომ კაცმა მოძალეულო ბრახის დასაკრებად კიბლები გააღრძობა. — სულ ამით უნდა უყურო? — იყურა და ხელი ვილაც თავგადაბითილი ჯველის ფრტოს მიშვირა.

— აბა, შენ გყურო? — გამოსწრა ბიჭმა და ნაწონილა დააპირა.

რადაცნარამა ზანტმა, დაუსჯელობით გათამამებულმა თავხედობამ დაგროვებო ბრახი ღონივრად შექოკრულ სილამი გავმთათხეცინა ერთიანად აკანკალებულ რივერას და სამი, მხოლოდ სამი სიტყვა ათქმევინა:

— მე უნდა მიყურო? („რივერა“)

რივერას შინაგანი ამბოხი, დღის განმავლობაში ნანახით დაგროვილი და ადამიანის გაუფასურებით მოგვრილი ტკივილი ღირსებით, ნამშვილი კაცის სიამაყით წარმოთქმულ სამ სიტყვაში — მე უნდა მიყურო! — შერთოდა და დასჯით შეიღის გადარჩენის მამის ინსტინქტი და ცხოვრებით სიმრუდის გაცნობიერებული პროტესტი გამოხატა. ამ სიტყვებმა და ქმედებამ შეიძლება შეცვალოს ბევრი რამ, თუ არ შეცვლის, მაშინ თავისი თქვა, არ დატოვებ მარჯვ სარკის პირისპირა, სახემორღველი სილგების ახლა შეიღი იხე, რომ არ თეთვა, არ ევგრნობიერებისა რა არის მნიშვნელოვანი, ფასეული და ნაღდი. ასე სრულიად არადამატებური ფორმით გადმოსცემს მწერალი თავის სათქმელს და, როგორც ჩანს, გულის სიღრმეში გრძობიერების გააქტივებით მიღებული, სწორედაც რომ მირალურ, შეიძლება ითქვას, აღმზრდელობით-გამოსასწორებელ შედეგსაც ელოდება.

მოთხრობა „ბოშები“ ცოტა უჩვეულოა ამ ერთიან ნაკადში. მას სხვა ტიპის სოცოშიუმ გადაყვარით, მაგრამ ღირსების ფასი აქაც კარგად ჩანს. ადამიანი ძალიან მნიშვნელოვანია, ფასეულია და მისი ცემა არ უნდა შერჩეს არავის. ნიკო ლორთქიფანიძის „დღეისას ასულსა და მათხვარში“ ჩამოყალიბდა, ჩემი აზრით, ზუსტი და მუდმივი ფორმულა, რომ ადამიანი ადამიანი და შეუფასებელი ღირებულება აქვს, გინდ დღეიანის სასახელი დიდიხდოს, გინდ დანდელას მელორის ქოხში. დროსა და მხატვრულ

სივრცეში გაბმული ამ ძაღვის ერთ მონაკვეთად წარმოსდგას ეს მოთხრობა.

ზალ სამადაშვილის სამყარო წინგირებთა და წინგითა შექცეულნი. ამ წიფთერ პლანში იყუებთა მწერლის გააზრებულად არათავსობივული და არამომბებერებელი დიდატეტიზმი, რომელიც ხნეობირობის, ადამიანურობის, ღირსების შენარუნების მავალთებს წინგების და უძმინესი რეალობის გადაკვეთის წერტილში წარმოადგენს. წინგის გაქრობა არის ტრადიციის საფუძველი, წინგის გაყიდვა — ორმაგი დაწოდება. როცა ცხოვრება თავის მარნუხების უჭერს ადამიანს და საყიდელია ნათი, მაქარა, ფზნელი, მარგარიტი, ზეთი და ვერძი-შელი, მაშინ სახლიდან მიდიან და გასაყიდად ინირებიან მარქესი, სარტრი, კამუ, კორტასარი და კაცვა. უშუქობის ნაშთი არ მუშაობს მეტრო და მამა და შვილი, მოთხრობის „გამოების გადაყიდვა ნასელა“ გმირები, ფეხით მიდიან იქ, სადაც დროის და თანამომეტა დაუნდობლობის გამო გათეულნი, შექრუნებულნი, განწირული ადამიანები — განათლებულნი, ნიჭიერები, ღირებულები, მაგრამ ახლა სრულიად გაუფასურებულები ყდიან ცველაფერარაც შესაძლებელია და, რაც მთავარია, აქ გამოუტყანიათ თავიანით მტკივანი და ერთი შეხედვით იმებისგან დაცვლილი გული, ოღონდ არამედვარამც გასაყიდად. ამ გულეში ერთმანეთის სიყვარული და სითბო და ეს კი არამოდეს გაუფასურდება და კაპიკებად არ გასხვინდება. სწორედ ეს იმედი გადამსტევის მოთხრობის ფინალში, როცა მამამ შვილის თვალში და შევლიან ერთად, წინგების თანხლებით „გადააგორა“ განსაჯდელი, ღირსების შენარუნების და ადამიანდ ყოფნის გამოცა ჩააბარა თავი-ისი თავის და მათ ნიშნავ, გადააჩინა იმედი, რომელიც მხოლოდ დასასრულისას ქრება და აქ მისი გადარჩენა მომავლის არსებობას მოასწავებს.

მოთხრობაში „დედ პიეროს მისიური“ იმედის პატარა მარცვალს, სითბოს აღვიცებთ ბიჭი, მართალია ტყუილით, მაგრამ ეს უფრო რადიკალირი ინდივიდუალური სპექტაკლია, „გეთილოშობილი“ პერფომანსი, რომელიც სიყვარულმა შექმნა. იგი ტყუის დედისთვის, ქმნის ასაკისთვის საკმაოდ რთულად განსახორციელებელ სცენარს და მოქმედებს მის მიხედვით, რადგან უნდა, რომ ვითომ მაშინ-გან მიღებულმა წერილმა და ფულმა დედას მწარე ცრემლის ნაცვალად დაუბრუნოს სისხარული, სითბო, იმედი, რომ არაფერი გაშქრალა, რომ სიყვარული არსებობს. მართლაც არაფერი გაშქრალა, აქ მართლაც არსებობს დიდი სიყვარული ბიჭისა დედის მიმართ და სიყვარული მწინდარია სულის ზეიმის, გამარჯვების დღესასწაულის, არსებობის სისახვის შეგრძნების, რომელსაც ასე სადად, მოქნილი სახეებით გამოხატავს მწერალი:

„დედას ტირილი აუვარდება. ცრემლები რომ მიომინდენ, როდის-როდის ხელების განკაშლით გახსნის კონკრეტს და წერილს ამოიღებს. აქამდე დააბაული ბიჭი კიდევ უფრო დაიბაბება...“

და როცა ადამის თვლებში სისხარულს ამოიკითხავს, ისეთივე გრძობა დაუფლდება, როგორიც L-ზე პირველად გასულ აღესწარა დელ პიეროს, რომელსაც უჭრებში ტიბიუნების ვაგუნი ჩავსმის FORZA JUVIL! („დედ პიეროს მისიური“). მოულოდნელი მხატვრული სახე — მისიური კერავს შინაგან მოღიაობას და სათქმელს უკიდურეს სინაოლეს ანიჭებს.

ადამიანებს შეუძლიათ გაუსაძლისად უტყვიან ერთმანეთს ცხოვრება, მაგრამ უცებ, ერთ ნაშბი, მოვლოდნეულად, ერთ ხელის მოსმით მისი ცოტა ხნით მაინც ზღაპრად გადაქცევის უნარაც აქვს. ეს შეგონება, ადამიანურ ურთიერთობაშია ზღაპრის ნარეულია ბირკლა მოთხრობაში „ჩრდილოეთის ფარეზი“. ცხოვრებად გარიცა პატარა ადამიანები, გაშწარა, სიციხით და ტკივილით დასერა მათი უთუნოილი სამყაროს ნაგლეჯები, მაგრამ ადამიანმაღე შექმნა ზღაპარი მათთვის — თანდავგომის, გადარჩენის ზღაპარი. ამ ზღაპრის წვეთებს ამოტაცებს მწერალი ცხოვრების მღვრიე ნაკადიდან და სიტყვებად ქცეულ სიტბოდ გადააქვს ფურცლებზე. ეფემერული კეთილი ფერის უახან ამ მისტერიში ადამიანი დვას, თავიი საუკეთესო სახით და ბავშვის სუფთა გულს უბაღვე ხედება აბას. როგორი დაუნდობელიც უნდა იყოს რეალობა, მისი გაპლკეება შეუძლია ადამიანს, თუ დასძლევის უმოკერეს მტერს — შიშს. ეს განცდა ზუსტად აისახა მოთხრობაში „კიდევ ერთი გადაადგილება ბროში“.

ერთ რამეს მივხედ, ძალიან მნიშვნელოვან რამეს. ბოლო-ბოლო, ვიღაცის, გინდ ძველი ბიჭი იყოს და გინდ სხვა ვინმე, იმიტომ გეშინია, რომ იცი, ის ვიღაც ფიზიკურ ტკივილს მოგაკურნებს. თუკი ისიც გვეუბნება, რომ ტკივილს გაუძლებ, შენში ჩაბუდებულ შიშს ვერ თვალში დაუშავებოდე, მერე თითონაც დაბატრავდება და მერე სულ მთლად გაქრება...“ კიდევ ერთი გზის ვაკლევე, მიმარეულების დასახება ვერ კიდევ სულ ნორჩი სულისთვის, ასეთი შეგონება სიყრმეში უნდა შემოვიდეს, თორემ მერე გვიან იქნება და განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია რეალურ დრო-სივრცეშიც და მხატვრულ ტექსტშიც, რომ მიზრალის კითხვისა და ჩიჩინის ელფერი არ დაედოს და ვხედავთ, როგორ ტაქტიანად, მარტვიად და ემოციურად აზნის მიშის დაძლევის ამბავს და გზას თავის მიკითხვებს მწერალი.

ადამიანურობის კანონი უძლეველია. ეს კანონი ყველგან მოქმედებს და ნებისმიერ ეგსტრემალურ სიტუაციაში მის ამოქმედებას ეწყარება გამოსავალი, მომავალი, შედეგი, რომელიც ამ მარადიულ, სულიერ ფსიქეულობას დაემყარება, ან ცოცხის და სულის განადგურების პრელ იმპლესებს — იმისდამიხედეთ, დაფიქროლა თუ არა ადამიანი ამ კანონს. მოთხრობა „ერთი პასუხის ამბავი“ ნათლად გვიჩვენებს გზის ვაკლევე მდგარ ადამიანთან, ვერ მოეწონებოდა, შეურაცხყოფილი, ადამიანურობის კანონის გამარჯვებას. ბიჭმა შეძლო დამდგარიყო წყნება, დამცირობაზე, უსამართლობისა და უზნეობისათვის თითქოს საკადრის, მაგრამ ისინი სულის გამანადგურებელ შერისძიებაზე მალა, გადაეგდო დანა, არ დაერტვა ნაძირალა სიძისთვის და მოთმინების, დიდსულოვნების მარადიდებით მოხლიდა — არ არის მათეტიკა, მოთხრობა ბუნებრივად დაბლა და ეს სახე — გასულიყო აბლოლებზე პასუხისმგებლობის, სიყვარულის გზაზე — კაცის გზაზე:

„ზურას ფეხბეჩავანგებულ, დასაქვე საწოლზე სძინავს, ჩვილს — ბის საწოლთან მიდგეულ საბავშვო ეტლში, ორივე მშვიდად ფშვინავს, ორივე გულაღმა ნევის.

ზურა სიზმარში მამას ხედავს, მთელი სახით გაღიმებული, მალაღმობიანი კაცს, რომლის შავწარბიანი ფოტოსურათი კედლიდან დაპყურებს მძინარეებს.

მამებს ყოველთვის უხარიათ და ეამბეგებთ შევიდების დაკაცება, ალბათ გარდაცვლილ მამებსაც“. („ერთი პასუხის ამბავი“).

„ანა და ქრულმარფიანი ბიჭი“... ამ მოთხრობასთან განსაკუთრებული დამოკიდებულება მაქვს და თუმცა ყოველთვის ვცდილობ ჩემი პერსონითა და პირად განცდებით არ ჩვეთრობი ანალიზის ნაკადში, ახლა უნდა გადავდვიყო და ვთქვა, რომ ეს მოთხრობა მაშინ შემოვიფაჩე ჩემს საკუთარ „ნივნისმიერ ქვეყანაში“ — უამრავი სახითა და სახელით, პეიზაჟითა და მოვლენით თანდათან ზორცქვსხმულსა და მუდმივად მზარდში ახალი მხატვრული სამყაროების გაცნობის კვლადკვალ — როცა ვინცერთი ლიტერატურის ნიალიმ გზას. ერთ-ერთი ადრინდელი ნერლი, რომელიც ასევე ნღების ნინათ გამოცემულ წიგნში შევიდა, ზაღლ სამადგომის მოთხრობებს ეძენებოდა და მათ შორის ამ მოთხრობასაც, რომელზეც განსაკუთრებული შთაბეჭდილება დატოვა. მაშინ შექცებოდა, რომ ეს არ არის სასწაული, არამედ მხოლოდ ყოველდღიურობის პოეტურად მონადებელი ხატია, რომ ცხოვრება სასვლა ქრულმარფიანი ბიჭისა და ანას ურთიერთობის მსგავსი ნათელი სურათებით, რომ ეს ჩვეულებრივიც კი არის, თუმცა იმიტომ სულაც არ კარგავს მიმზიდველობას, ელვარებას. ახლა, როცა დრომ ბევრი რამ შეცვალა და სექციებიზმი სულ უფრო ხშირად ეხმობს თავს ჩვენი თითქოს კარგად დაცულ შინაგან სამყაროს, მგონი იცნებდნენ, რომ მგერე ასეთი გოგოსა და ბიჭისთვის ჭრელი მარფის (პოეტურობის სიმბოლოად ნარობისდაც) ნაცვლად საცინეოდ ქცეულა კორპორაციული ჭრელი პასტუხი, სერტიფიკტი ჩარჩოში, კვლეუხე და კარიერის საფეხურებზე ასეღა კი არა, არზენა და ეკრადიქცეული ნარმატება. შესაძლოა, ეს ვინმე პოეტურად მიიჩიოს და ისიც შესაძლოა, რომ ვარცხველი თვლასზრისით ასეცაა, მაგრამ მაინც რატომღაც მგერე, რომ ჭრულმარფიანი ბიჭი და ანა არც ახლა არიან უმჯირესობაში. ასეთი ადამიანები ყოველთვის ცხოვრების მარილი, ყოფის აუტანელ სიმსუბუქესთან შეჭაფებულ სულის სიღრმის და სიმძიმის გამომხატველი იყვნენ და ეს არსად გამქრალა, თუნდაც იმიტომ, რომ მწერალი, რომლის ტექსტებზეც ახლა ვესტუბურო, არასოდეს ასახავს იმისკაც აღარ არსებობს, რაც გაქრა და არც თავის ნივნიმ ტექსტანდა. ის ხატება იმას, რაც ღირებულია ესთეტიკურად და სამაგალიტად და მუდმივად მიიჩნეეს. ერთი წუთითაც ვერ შეამჩნეთ, რომ მას უკანასკნელი მოპიანების ასახვის სურვილი გასწინდებს: ფურცელზე გადმოაქვს მხოლოდ ის, რაც იყო და იქნება. ამიტომ, მიუხედავად, ჩემი ჩვეულებრივ პესიმისტური განწყობისა და ბუნებისაც კი, ფეტიკომ, რომ ამ ტექსტების მიღმა მაინც ირთობრა, სინამდვილე ჩანს, სადაც მუდამ იარსებებდა პოეტური სულის მქონე ადამიანები — ჭრულმარფიანი ბიჭი და ანა, რომლებსაც არ დაღლით და არ მოეზრდებოთ უანგარო, არამოტიკულ-არამარტრამატული ურთიერთობა.

ასეთივე კარგი ადამიანების და წრფელი ურთიერთობების მუდმივობის, ყველანაირ ვიჯარებში გამძლეობის შეგონება აღრმა მოთხრობაში „ფრესაცემლების საყდად დაწასულ“. აქ მწერლის კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი თვისება გამოიწვია — ის დეტალის გადმოცემის ოსტატია. მოთხრობის სიბრტყელი თანმიმდევრულად განლაგებულ მოძრა-

ობათა ზუსტ სქემას, რომლის ყველა მონაკვეთი ცალკეა გამოკვეთილი და განათებული და ცალკეულ დეტალებს მწერალმა რელიეფურობა, სიცოცხლე, სიღრმე სულის მოძრაობის გამოხატვითა და მძაფრი, მაგრამ არა მანიერისტული, არამედ გულწრფელი ემოციურობით მიანიჭა.

ყველაფერი, ფიზიკური და სულიერი, სტატკა და დინამიკა ერთმანეთთანაა კავშირში და ისე ემორჩილება თითოეული სეგმენტის ტექსტისა ერთიმეორეს, რომ საბოლოო შედეგი, მთლიანობაში აღქმული, უკვე ახალი ცოცხალი რეალობის შეგრძნებას აღძრავს. ამასთან ამ სამყაროს ბევს გარკვეული მსოფლმხედველობრივი საფუძველი, რომელიც სულ იგრძნობა — ყველა ტექსტში. მოთხრობა „სამაგიდო ნიგნებს მხოლოდ მამაცები წერენ“ კი პირდაპირ აყალიბებს ფასეულობათა სისტემას, ამყარებს მას რეალური მავალითებით, თავის მხრივ მასაც მავალითად აქცევს და ზუსტად განსაზღვრავს შემოქმედის ადამიანობის კანონის ფარგლებში არსებობის საზღვრებს, პასუხისმგებლობას და ასე აწყობილი არსებობის მწვენიერებასაც. კი. ეს ძალიან მნიშვნელოვანია, რადგან ის, რასაც მწერალი გრძნობს, შემდეგ კი სახეებში გადმოსცემს, გარე სივრცეში უკვე უნდა იქცეს საქმედ. ეს მისი პასუხისმგებლობა და ვალია მკითხველის და ლევის წინაშე, რადგან თუ სიტყვა ვერ გაცოცხლდა და ისეალებო იქცა, იქ ჩნდება ცოვაგ. სწორედ ამ ცოვაგ-მადლის ამბავს ვცხბა მოუცეო მოთხრობაში „სამაგიდო ამაგიდე“. არ არის ეს კაცია და არც ამაგიდე ტკბილი, გადაშაქრული, ყურის დატკბობისა და ყურადღების მიღუნებისათვის მოთხრობილი, არამედ სიფხიზლისა და სიწმინდის გამოხატვისათვისა, მაგრამ ამის მიუხედავად, რომ ტკბილ პაპაზე მეტად ათას ფაფურაკამოცილო, ნაყაფგურები კაცს პაპეს, ამაგიდე მინც ისეთი გამოსდის, ტკბილი პაპები რომ შეყვებიან“ („სამაგიდო ამაგიდე“).

კარგი ნიგნა ზაალ სამადაძელის „მოთხრობები ბიჭებისათვის“, რილაკით შეგას ამ პაპას, რომელიც ბევრ ტკივილს და დარდს შეხედრილა გზაზე, მაგრამ მინც ტკბილი ამაგიდე გამოსდის. იმ განცდასაც აღძრავს მოთხრობების კრებული, რომ ის ბიჭები, ის ადამიანები, რომლებიც მისი ყდის მიღმა „ცხოვრობენ“, სცილდებიან ნიგნის საზღვრებს, ჩარჩოებს, ამოდიან ტექსტის სიღრმიდან და რეალურ სივრცეში იფანტებიან, მათ შეერევიან, ვისთვისაც დაინერა ეს მოთხრობები. ბიჭები კაცდებიან. მათ გზაზე უამრავი განსაცდელი, გამოცდა და საცურაოა — მატერიულიური, მინიერი ბრჭყვიალა მახეები, რომლებშიც სატყუარად კეთილდღეობა, დაკმაყოფილებული პატივმოყვარეობა, ძალაუფლების თავბრუდამხვევი განცდაა ჩადებული, ან საპირისპიროდ, უსამართლობა, ტკივილი, ბოღმა, მოგვრელი მოყვასის უგულურობა და სასიონარკვეთილება დაიმტყრება მათი სიცოცხლის გზას გამრუდებით, სულაც გავსა არეულობა და გაუდაბურებელიც კი. ნებისმიერ შემთხვევაში უნდა გააქძლონ, რომც წამით შედრკენ, მაინც, ალბათ, სათავეში წმინდად მიდნარე თვითონვე ვასწმინდს საკუთარ თავს და სწორ, ღრსკითხვი ადამიანის შესაფერისი სიკაბადი დაუმტყრუნებდა. ასე რომ არ იყოს, ყველაფერი ელალებე იქნება, უმთავრესი — სიტყვაც კი. ამ ტექსტის სისუფთავი, სიხალისე, ადამიანის სიყვარული და სიბოთი კი ყოველთვის შეძლებს მწერანის გარესამყაროს და არ მისცეს მას ადამიანის სულის და სიტყვის გაყალბების უფლება.

ანა ბერძენიშვილი

სამყაროს გამოვლენისაკაი

მურად მთავარელიძე და მისი „მეიგავი“

...მეც მოგყვებით იგავს, რომელიც თავად მეიგავის ცხება;

ზღაპარს, რომელიც ხაპურის პირველი საფარო სკოლის სცენაზე გათამაშდა.

მწერლის, ლიტერატურისმცოდნის, ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორის მურად მთავარელიძის „მეიგავი“ მეცხრე საფარო სკოლის მოსწავლეებმა ევა პაქრძის ხელმძღვანელობით გაცოცხლეს და მოგვითხრეს ცხოვრების არსის შესაცნობად მიმავალი შვილის სულისშემწერელი, მისტკორი ისტორია, ერთდროულიად რომ ასახავს მამის წარსულსა და შვილის მომავალს... ქვეყნიერების გზებზე ზეტილისას შეშინილი ცოვან, სკოლთარი ხმისა და სამყაროს ყურისგდება კი უმთავრესია ხე ცნობადისას ნაყოფის დასაგმომეცხებად.

ნიგნი, რომლის მიხედვითაც შეიქმნა ლიტერატურული კომპოზიცია გამოვლენილია „შეეცხება“ მიუზნადა მკითხველს. მხატვრის ზურად ბალანჩივაძის ილუსტრაციები კიდევ უფრო საინტერესოს ხდის გამოცემას და ხანითა და ფორმით ხსნის „მეიგავის“ სამყაროს. თემის აქტუალუბა, თხრობის თავისებური მანერა — ლიტერატურული ენის სხვადასხვა შრეს რომ მოიცავს — კარგად შერეული კომპოზიციური ქარგა, სამყაროს შეცნობის დაუყოლებელი სურვილის მისტერია და იგავის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი პირობა, სიბრძნე — დახვეწილი მანერით მონოდებული — ერთნაირად იჩიბდეს სხვადასხვა თაობის მკითხველს, იგავის მთავარი გმირივით სამყაროს რომ გამოვლავლავს.

მე კი... მოგიყვებით ზღაპარსაც და კიდევ ერთ არცთუ ჩვეულებრივ ამბავს, სულ ახლახან რომ მოხდა.

— ყმანვილი, უნდა გასოვდეს, რომ ამქვეყნად ყველაზე დიდი მასწავლებელი ცხოვრებდა. მისი ღრმად გაცნობა შეიგავედ გაქცევს.

— შეიგავედ? — გაიოცა ტიტემ. აქამდე არც უფერია ამბავი. არა, მან იცოდა იგავის არსი და მნიშვნელობა. შეიგავეთა შესახებაც ვაგო რადაც. ზოგჯერ იგავსაც იცნობდა, მაგრამ ვერასოდეს ნარბოვდებია, რომ ოღესმეოს იხილ შეიგავედ იქცეოდა და ამას ასე იოლად შეძლებდა.

— ეს სულაც არ არის იოლი, — ტიტემ ფერტი ამოიკნო მოზუცმა, — პირქით, ამაზე რთული არცფარია. სავ-

მარისა არასწორად შეიმეცნო ცხოვრების ესა თუ ის მხარე, რომ შესაძლებელია ფსიქოლოგიური და ნებისმიერი შრომითი წყალობა ჩავეყრებო.

— მამ რა გენა? — იკითხა ტიტემ.

— მე გამომიყვით რასაც აქ ხედავ, სულაც არ არის ცხოვრება. ცხოვრება სხვა რამეა...

ეს ამონარიდი, ვარტყანზე გამოტანილი, ძირითადი ბირთვი იგავისა, ნიგნის სამყაროში შეგიძლებათ...

— მე გამომიყვით! — და მიკითხველიც მიპყვება მას ნამდვილი ცხოვრების შესაცნობად, მის იდეალურ შრეებში ჩასასვლელად.

შეორე საჯარო სკოლის მოსწავლედ თათია კახეთელი და მეცნობე საჯარო სკოლის მოსწავლედ: გიორგი თომაძე, მარი სამხარაძე, მილერი ხორგუაშვილი და ვერი ლონდაძე — გააცოცხლებენ გმირებს სცენაზე, შთაბეჭდავ სასიამოვნეს რომ შექმნიან, თათია კახეთელი კი თავისი არტისტულითა, თხრობის მომზიდველი მანერითა და სცენარობით სულაც ოსტატად მოგვეცოდინება და მოგვიანებით როსტომ ჩხეიძე პატარა მსახიობების თამაშსაც რომ შეაფასებს, ამახსავს დასძენს: თათია კახეთელი მისი სახით, ვგონებ, სულაც პროფესიონალი მსახიობი შემოგვაპარეს.

გი ასევე ისაუბრებს ლიტერატურული ზღაპრის ფორმაზე და გაიხსენებს იმ მწერლებს, რომლებმაც სხვადასხვა ეპოქაში ამ ფანრის არაერთი ნაწარმოები დაუტოვეს ქართულ მწერლობას. სულხან-საბა ორბელიანი, ალექსანდრე ორბელიანი, ილია ჭავჭავაძე, აკაკი წერეთელი, ვაჟა-ფშაველა, ალექსანდრე ყაზბეგი, ნიკო ლორთქიფანიძე, კონსტანტინე გამსახურდია, ალექსანდრე საჯავია, არჩილ კიტაშვილი, ოთარ ჩხეიძე, არჩილ სულაკაური, გურამ პეტრიაშვილი, ლევან ბოლქვაძე... რომელი ერთი ჩამოგივითალოთ.

„შეიგავებ“ საუბრისას ბატონო როსტომი გაიხსენებს ილიას სიტყვებს — ადამიანმა უნდა იცოდეს, სად და როგორ გაჩერდა მამა, რომ მისი გზა განაგრძოს — და აღნიშნავს, რომ აქაც, ამ ზღაპარშიც სწორედ ეს პლასტია საგულისხმო.

იგი საჯანგებოდ გამოირჩევა ეკა ბაქრაძის წვლილს ლიტერატურული კომპოზიციის წარმატებით განხორციელებაში. მისი თქმით, ეკა ბაქრაძე ამ საღამოზე განსხვავებულ ამბულტოში წარმოჩნდა — არტისტული ბუნებით, პოეტური სულითა და მრავალმხრივი ნიჭით იგი პროფესიონალ ნამყვანად მოგვეცვლინა და აქაც ისეთივე წარმა-

ტებით, როგორც პოეზიის სივრცეებში. საზოგადოებას კარგად ახსოვს მისი გამოჩენა ლიტერატურულ ასპარეზზე — ჯერ კიდევ ბავშვობისას გამოაქვეყნა თავისი ლექსები, რომლებსაც არაერთი გამოჩენილი მწიგნობარი, ლიტერატორი პუბლიკაციებით კი დაადასტურა, რომ ნიგნის ნინამდელი აღიარება ნიჭის ნუქვარი ამოვრქვევა არ ყოფილა, — მისი პოეტური სტრუქტურები კვლავაც ინარჩუნებენ ხიბლსა და ძალს.

ოღონდ ესეც მერე იქნება, ჯერ კი: — გამომიყვითო! — გვიხმობს მთხრობელი და პატარა მსახიობებსაც ზღაპრის სამყაროში შეეყვარათ.

ანტუნა სენტ ეკუიუერის „ცოტადელს“ გაიხსენებს „შეიგავებზე“ საუბრისას შესანიშნავი პოეტი და მთარგმნელი დავით წერეთლიანი და ამ შეფასებით კიდევ განსაზღვრავს ნიგნის მნიშვნელობას.

ივანე ჯავახიშვილის უნივერსიტეტის პროფესორი რუსუდან ცანავა იგავის ფანრზე ისაუბრებს და ზიზლიური სამყაროდან ამოხიდავს მის არსსა და ლიტერატურას.

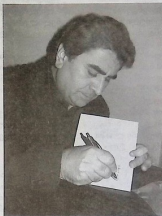
პროფესორი ნანა ტონია ანტიკური სილრემებიდან დაგვანახებს იგავის თავისებურებებს. პოეტი ლალი ჯავახიშვილი კი მურად მთვარელიძის მრავალმხრივი ნიჭის გარდა მის ორგანიზატორულ უნარსა და პიროვნულ ღირსებებსაც გამოაჩვენებს.

ამ თემას შეეხმიანებიან პოეტი მარინე თქეთქანიძე, ხაშურის სკოლის მედაგოგი ზოია ადამაშვილი და ჟურნალ „ქართვის“ რედაქტორი ნანა ბაგრატიონი. არცთუ შემოქმედით.

პროფესორი და შემოქმედის ღირსებათა პარამნიული თანხედრის ზომი იშვიათი გამოწვევისა.

მურად მთვარელიძე კი კიდევ ერთი კარგი საქმით გამოირჩევა — იგი ახალგაზრდების დიდი გულშემატკივარია, მან არაერთი საინტერესო შემოქმედი გამოიყვანა ასპარეზზე და ბევრნივე განსაზღვრა მათი შემდგომი გზა. აი, თუნდაც: ეკა ბაქრაძე, გიორგი ორბელიანი, ცირა ბარბაქაძე... რომლებსაც დღეს საზოგადოების ნინამე წარდგენა არ სჭირდებათ. მათ აქ არაერთხელ გამოუხატავთ მაღალიერება თავიანთი შედეგოვის მიმართ.

მურად მთვარელიძის აღზრდილებში იგავის მნიშვნელობის სული თათიაც — ჩინებულ პოეტი, მრავალმხრივი ნათლებული ადამიანი. მიუხედავად ნინაწარ შემთხმენ-

მურად მთვარელიძე

ეკა ბაქრაძე

ბისა ეკა ბაქრაძესთან, რომ ამ საღამოზე მხოლოდ დამსწრე ყოფილიყო და არა სიტყვით გამოხსენებული, იგი მაინც გამოიძახეს სცენაზე და მან მალეობა გადაუხადა დარბაზს მამისადმი ემოციური დიდი სიყვარულისათვის. თაობათა ის ერთობიანობა და სულიერი კავშირი, რომელიც მურად მთავარელის ლიტერატურული ზღაპრის იდეური ბირთვია, ოჯახურ გარემოშიც პარპროზოდ მცლავნდება.

პოეტი **შუბა ხეთავური** ჩვეული ექსპრესიული გამოსვლით მოწონებებს დარბაზს და კიდევ გადასდებს იმ განცხადებას და ემოციას, ლექსად რომ მიუღწევს საღამოს მთავარ გმირს და ასე მიმართავს ბატონ მურადს:

— იმ დაბრუნებას გაუმარჯოს, შენ რომ შენს თავს დაუბრუნდები ივანე, ჩვენ ეს ცხინვლის დაეიბრუნებთ... ისეთ საქმეს ემსახურები, ისეთს... ძალიან რომ სჭირდება სამშობლოს, თითოეულ ჩვენგანს და ქართულ სიტყვას. და რაკი აქუსიკას სიტყვები არ უკეთესი აზრის გამო სახატავად, პოეზიას კი უხვად აქვს და ინდა დარჩენია, მუსიკა ძიოს სიტყვებში“, სცენას კომპოზიტორი **ლიანა ტატიშვილი** და მუსიკოსი **ნანი ვაჩიჩილაძე** დაიპყრობენ და კიდევ დაარწმუნებენ დარბაზს სიტყვისა და მუსიკის მთლიანობის ძალიან.

— პოეზიით დაიწყო...

ჯერ კიდევ სკოლის წლებში, მერვე კლასიდან.

მერე კი...

მერე ცოდნისა და სიბრძნის ძიების წყურვილმა აზიარა მრავალი გამოცხინილი მეცნიერისა და შემოქმედის სიბრძნეს, ხალხურ სიბრძნეს თუ კლასიკოსთა ავტორისტიკას... და ასე დაიწყო მისი სადღესასწაულო დისერტაცია. რაც შეეძება „მევიავს“...

ეს მისი შეგნებული ცხოვრების კანონზომიერი შედეგია, მისი განვლილი გზა და მომავალია, — ამას პოეტი **ციცილი ბურნაძე** გაუზიარებს მეტყობილებს.

შედავადის **ხათუნა ჩიტბის** თქმით, ისედაც რომ ერთობა, ზეთი არ უნდა მოაკლდეს, ამიტომაც მალეიერების ნიშნად საუქურად თავისი ხელით ამოქარგულ „მევიავს“ ყდას გადასცემს ავტორს.

მანანა დანავაძე კი მურად მთავარელის ღვანლსა და შემოქმედებზე რომ ისაუბრებს, აღნიშნავს, რომ ნიგინა ადამიანივითაა, აქვს სახე, შინაგანი სამყარო, სული. მურად მთავარელის ნიგინა იმ ადამიანს ჰგავს, ვისგანაც სწავლობ, ვისთანაც მიგუქვარება, ვინც საფიქრალს გიტოვებს და მუდმივად შენთან რჩება, იმიტომ, რომ ღრმბა, ბრძენია და გონიერი.

ეს საღამო ამბოი კიდევ ერთხელ გარწმუნებს.

მიყვები გზაზე მიმავალ ბიჭს, ქვესუნელამდე ჩაპყვები და მოგზაობებს მასთან ერთად. გაიღვი შეიდა სიერცეს, საზვიერებს, სიბრძნეშიც ადამიანთა სულბია დავანებული, შეხედვები საინტერესო გმირებს, საინტერესო ხასიათებს, შეიმეცხვებ ცხოვრებისეულ სიბრძნეს და მიიხიარ ტრამპედ, სადაც დიდი ხნის უნახავი მამა-შვილი ერთმანეთს ხედება და მონძე ხდები უფლის გასხივონების.

— ეს გასხივონება სწორბაზობრივი არ არის, — იტყვის **როსტომ ჩხეიძე**, — მთელი ზღაპარი დასაწყისიდან დასასრულამდე სწორედ აქვთ მიღის.

რათა „აღსრულდეს ის, რისთვისაც ამდენ ხანს ვიბეტალიყო“.

მერე ფრთხილად მივანებებთ მთავურის ტაძრის დასავლეთის კარს და მასთან ერთად გაიხსნება აღმოსავლეთის კარიც.

ტაძრის შუაგულში გაუმჭვირვალ ბრწყინვალეა უნდა ლეღვივებდეს, ანათებდეს მამისა და შვილის მიერ განვლილ გზას.

და აი, ფინალიც:

— მამა!

ამ სიტყვების თქმა და ტაძრის გუმბათის გახსნა ერთი იყო. სიეთეობი მცურავი ნათება მალა-მალა წაივდა და გუმბათიდან მოსულმა ერთი ხელი თეთრი ცხვრის ტყავს შეახო, მეორე კი — შავი ცხვრისას.

— მამა!

კიდევ ერთხელ გაიხსნა ტაძარიც და ორივე მხვიდა ააყოლო თვლი უფალს, რომელიც ტაძრის გუმბათს გასცდა და ღრუბლების ფაფუკ გუნდში გაუჩინარდა*.

თამაზ ლაცაბიძეს, ცნობილ ისტორიკოსს და იმ მხარის საუკეთესო მცოდნეს, თავიკრობაზე დაავიანდა და არც სიტყვით გამოხსენდა. სამაგვიროდ, სუფრას მან უთამბადა და მისმა არაორდინარულმა სადღეგრძელოებმა არაერთი საგულენისხმო რეაღია გავცნობა ნაშურსა და მის შემოკარუნებს.

საინტერესო სჯა-ბაასი გაიმართა იმ მონოგრაფიის ირგვლივაც, ბატონმა თამაზმა თავის ქალშვილთან — **თამარ ლაცაბიძესთან** — ერთად რომ გამოაქვეყნა იტორის შესხებზე და ძირისძირბანდუ გამოიკვლია მისი საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ისტორია, რაკი ეს სოფელი არაერთხელ მოქცეულა მნიშვნელოვან მოვლენათა შუაგულში.

განსაუთრებელი მადლობა უძღვნეს ჩხეიძეთა გვარის იტორიული შტოს ზოგიერთი იდემაღლებითმოცული რგოლის გამოშუქურებისათვის ახალმოპოვებულ დოკუმენტებზე დადრწობით. ამ საბუთებით ექვმუტანლად მეტიკვებდა, რომ ეს შტო დაკავშირებულია ბაგრატიონთა გვართან — უშუალოდ ლუარსაბ პირველსა და სიმონ პირველთან, ორ უდიდეს მეფესთან საქართველოს ისტორიაში.

აღვქანდრე ორბელიანის საზოგადოების წევრებმა შესთავაზეს ბატონ თამაზს, რომ მასთან ერთად ეთამბო გამოიკვლიელებულიყო ერთდღიანი ექსპედიცია იტორიაში — ჩხეიძეთა და არჩილ ჯორჯიასის (ვინც თავის მხრივ ეს სოფელი ფილოსოფიური სტატუტების ციკლითაც „წერილები იტორის ნსიკელიდან“ უკვდავყო) კვალზე.

ცხადია, ექსპედიციის აუცილებელ მონაწილედ იგულისხმებოდა მურად მთავარელიც, ამ მხარის სიძველეთა კიდევ ერთი საუკეთესო მცოდნე და დამფასებელი, და ყოველთვის მზადმყოფი სამოგზაუროდ — თავისი პერსონაჟებისა არ იყოს.

P.S. მე მოგივებით ამბობ, რომელიც მეივავს, კიდევ — ჩვენი არსებობის არსს... და, უბრალოდ, ცხოვრებას შეეხება, ჩემს, თქვენს... საერთოდ, თითოეული ჩვენგანის ცხოვრებას დასაბამიდან დღემდე.

ჩვეუ უბრალოდ სამყაროს გამოვლელაპარაკეთ...

ზურაბ ლავრელაშვილი

რა უპასუხეს ჭიანჭველებმა ალასს

არაბული ლიტერატურის ქართული თარგმანით არცთუ განხიზრვებულები ვართ: ათას ერთი ლამე¹, მედღინთა მოეჩია და თითო-ორიოდა ნოველა ბოლო წლების განმავლობაში, ისევე ძირითადად ფურნალ „კვირ მწერლობაში“...

ითარგმნა ყურანიც...

ტენდენცია გასაგებია: ჩვენში უმთავრესად „ევროპული“ ფასოს, რასაც ახლა ამერიკული ჩაენაცვლა... ანგლო-სასური ლიტერატურა კი დღეს ეტალონად ითვლება... არავინ დაობს ევროპული თუ ამერიკული ლიტერატურის ღირსებაზე, მაგრამ არც ეგ ვგანხილავ, სამეზობლოში გადაგვებდა და მსოფლიო ლიტერატურის მრავალფეროვნებას ასე დაგვეფასებინა, რაკი მწერლობის თავი-გულში თითოეულ ყველის თავისი გაუმწივრებელი სურნელი აქვს... მით უმეტეს, რომ არაბული თუ ახლო აღმოსავლეთის ქვეყნები, მიუხედავად ევროპულობით ჩვენ თანამშრომლობისა, სოციალურ-პოლიტიკური ფონით ბოლო ხანებამდე არცთუ დამორბეული იყო ჩვენთან... ლიტერატურის მკვლევარი არაერთი საგულისხმო პარალელს იპოვინდა აღმოსავლურ „კაეტილ ცივილიზაციებს“ და რუსული ტოტალიტარიზმის ნებეჭემ მოქცეული ჩვენი ქვეყნის მწერლობათა შორის, სადაც ლიტერატურა ჯერ კიდევ არ ქცეულა მომხმარებლური საზოგადოების რეკლამირებულ პროდუქტად და ჯიუტად ებღაუჭება თავის ძირითად ფუნქციას — ასახოს და აირეკლოს თავისი წარმომავალი ქვეყნის სატიკარა...

ჩვენში გავრცელებული ზემოხსენებული ტენდენციის სასიამოვნო გამონაკლისად უნდა ჩაითვალოს ნინო ეგვიბაძის მიერ თარგმნილი არაბული რომანი „კინტარა, რომელმაც შესცოდა“. ავტორი — მუსტაფა მუმარაფა, ეგვიპტელი ინტელექტუალი და საექსპერიმენტო ცნობილი ფიზიკოსი, ამ თხზულებას ხალხურ რომანს უწოდებს და ეს განსაზღვრებდა იმდენად მაშთიუბელი, რამდენადაც ეგვიპტური საზოგადოების დაბალი ფენების ცხოვრებას ასახავს 1919 წლის რევოლუციის წლებში, თუმცა ინგლისელ კოლონიზატორთა ნინალომდეგ ბრძოლას ავტორი მხოლოდ ფონად თუ იყენებს... ყოველივე დანახუს პრეზმას — კაიროს ერთ-ერთი ღარში უბნის რავით მრავალბინიან სახლში მცხოვრებელ ლატკი ხალხის ყოველდღიური ჭაანჭველების შუქჩრდილებზე... ეგვიპტურად ასეთ სახლებს „რობი“² უწევენ და რომანის მიხედვით ალბათ ჩვენებურ იტალიურ ცუხს შეგავს, თუმცა დიდად მოგვაგონებს ბალხაკის დედილო ვოკს პანსონსა³ — მინიატურულ ეგვიპტეს, მაგრამ განსხვავებით ბალხაკის გმირებისაგან, „რობის“ ეგვიპტელი

პერსონაჟები, როგორც ითქვა, კაიროს მოსახლეობის დაბალ ფენებს ეკუთვნიან... სოციალური ფონი აქ ისე ნატურალიზტურად და ერთგვარი გულგრილობით არის ასახული, მკითხველს კი უნდა ეგონოს, ავტორი პერსონაჟების წვადებით ერთობა და ზოგჯერ დასცინის კიდევო...

აღმოსავლური სინამდვილის აღწერის მანერით მუსტაფა მუმარაფა, უეჭველია, ცნობილ არაბულ მწერალს, სადევ ქედაიას ენათესაება, ოღონდ მისი მიზანი უფრო ფართოა:

„რობის“ ისტორია თანდათან განივრცობა დასავლეთ-აღმოსავლეთის მუდმივ ანტიკონტრასტს, რომლის დახასიათებაც რომანის ერთ-ერთ ეპიზოდში კარგად მოჩანს, როცა შიხი კინტარა მეტროში მომხდარ ექსცესის იხსენებს — იმ დღეს ავსტრალიელმა ჯარისკაცმა მისი ნაცნობის თანხლებით ქალღმერთი შეურაცხყო და ამაჲ კი ხმა ვერ ამოიღო... შოდა, ასხედდება კიდევ თანამგზავრის სიტყვები: „ეგვიპტელები სიმბდალემი ეცხოვრობთ, იმიტომ, რომ მივხედით, მორჩილება ცხოვრებას გვიადვილებს... გერმანელები კი მაშაცემი არიან, რადგან ისინიც მიხედნენ, რომ სიმამაცე უადვილებთ ცხოვრებას... ბარბაროსები უახე მენ...“

რომანის ძირითადი თემაც ესაა — ეგვიპტელი ხალხის გამოღვიძება, მისი თანდათანობითი სვლა ევროპული განათლებიდან და აღორძინებისკენ, რასაც არაერთი თაობის ცხოვრება ეწეობდა, რომელიც სწორედ ამინარი განხორციელა რეკვიემია, ოღონდ, თუ შეიძლება ასე ითქვას, მავირული და ოპტიმისტური, რათა, ავტორს რომ დავესტავოთ, „ერთი თაობის სიკვდილი მორეკ, უკეთესი (სიცოცხლის) თაობის სიცოცხლისათვის აუცილებელი პირობა“...

მწერლის ეს დასკვნა უთუოდ მისი პოზიტივისტური მსოფლმხედველობის ანარეკლია, რადგან არავინ იცის, რომელი თაობა უკეთესია... პროგრესის დიფინაჟი მწერალია და ეცხება აქ უპირობო და უარყოფილი — იმ იდენსა, რომელიც განმანათლებლობის ნიაღში ჩაისახა და საბოლოოდ მხოლოდ მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესით შემოასაზღვრა...

მაგრამ მუსტაფა მუმარაფა თავისი ქვეყნისთვის ისტორიული, გარდამტეხი პერიოდის მწერალია და არც იმის ფუფუნება ექნებოდა, დასავლელი დამიანის დღევანდელი პრობლემები განეჭვრიტა თუ გამოეგლეოვა... მისთვის ცივილიზაციის ეს უპირობოა — ესაა გადასასვლელი, რომელიც ეგვიპტემ უნდა გაიაროს და რომელიც ინვერსიულად უკავშირდება რომანის მთავარი პერსონაჟის სახეს...

ევროპა ის ახალი მტკაა, საიდანაც რომანის მთავარი პერსონაჟი მორალურად განმედილი ბრუნდება... ფლიდაი, მდიკველი და ოპორტუნისტისტი შიხი კინტარა, ვინაც მოახლე გოგო საიად ასიმ ფაშას მიჰყავდა, პარიზიდან ფერ-მეცნიერულ ჩამოედის და პატრიოტ მეტროლოთა რიგებში დგება, ბოლოს კი, თავისი ცოდვითაობის სხონით მუდმივად განამეხებული, თავს იკლავს...

პერსონაჟის ფსიქოლოგიური მოტივაცია აქ ძალზე ტუნხადაა მინიშნებული... საერთოდაც, რომანის კომპოზიცია უთანაბრობით და შტრიხობით სცდევს... რაღა თქმა უნდა, მუსტაფა მუმარაფა დოსტოევსკი არ არაა, რომ თხზულებაში „ჩალაგებულო“ დანაშაულისა და მისაგე-

ბელის თემა განაზოგადოს და ფილოსოფიურ პლანში გადამიტანოს; ამ მხრივ რომანში მართლაც იშვიათი მასალა მიმოხილული, რაკილა რეკლუგუცია ადამიანის ბუნელ მხარეს ამოატვიტვიტეს, მაგრამ მწერლის მხერა მოთაელისკენა მიტვიტული — რეკლუგუცის შემოქმედით თოთაბ მანიტ უნდა დედუტოს, რათა გზა მოუწეროს ახალს... ახალი აქ, რასაკირველია, უტეთესის სინონიმი...

ოლიონდ მწერალი ვერ ამწნეს თუ ვერ იმწნეს, რომ განათლების, კულტურისა და მეცნიერების მობოელი ევრობა ასეთივე დაბმერობელია, როგორც მანამდე თურქეთი ან თავად არაბული ხალიფატი იყო და რომ ქეშმარიტი პროგრესი მხოლოდ მორალური ადამიანი...

„პატიოსანი კაცი არის პროგრესი“ — უნებურად გვახსენდება ვიქტორ ჰოლგის ეს ფრაზაც.

გვახსენდება რომანის ნამდვილად მორალური გმირები: მოახლე გოგო საიდა და მისი უდროოდ გარდაცვლილი სატრფო ამპაიდი, დურგლის შვილი... ეს დეტალი და საიდა-სადმი პლატონური სიყვარული უთუოდ მინიშნება იმ არქტიპულ იდეალზე, რაც საბარების მთავარი შერსონაიუსის ასოციაციებს იწვევს...

თუმცა, ცოტა უცნაური ხომ არ არის „მუსულმანურ“ რომანში კრისტეს სიმბოლოს დანახვის სიტივილი?

ვლიაჩემ, რომ იმის დასკვნაც ვერკეტ, თორღის მწერალი უპირობოდ პროგრესის მედადგებელია... რომანში არის ასეთი მინიშნებაც: როცა შუიტი კინტარა საფრანგეთში ჩავა, იქ ელიტარულ საზოგადოებაში ვაგრევა და რაღაი ვაგებ, რელიგია სისულელაია, თავს იკატუნებს და ათვისტად ტყეუნება პარიზელ სტუდენტებს, მერე კი მართლა შეერევა რწმენა...

საბოლოოდ, ის სოციალისტი ხდება...

ესეც რომანის მთავარი სიმბოლოერ კვანძი: სოციალისტი კინტარა ვასაუპატურებლად განიზრავს მოახლე საიდას, ვინაც დურგლის ვაჟ ამპადისათვის ალბათ ეგვიპტის სიმბოლოა...

ხოლო საიდა?

კეთილი, მშრომელი და მოსიყვარული საიდა, სატრფოს სიკვდილი რომ იდენამაშულებს თავს და ასინ ფანასთან მონყალების სათბოენელად მისულა...

ყველა რალაცას გამოილის საიდასგან: დედა საქმელს, შუიტი კინტარა სარგებელს, ასინ ვანა მის ქალწულბანს...

მხოლოდ ამპადს უყვარს იგი წმინდა სიყვარულით...

და საიდაც თავს იკლავს, რაღაი სატრფოს სსოენას ულაღატა...

ვინ იცის, იწინებან ე. წ. პროგრესისა და აღორძინების შემდეგ საიდასწინარი ქეშმარიტი მიჯნურები?

ის რომ ეგვიპტის სიმბოლოა, ამას ადსტურებს თავად საიდას ფიქრი და ნეალბები, მე რომ ამპიდე დედასავით მეგყვრებოდა, სიკვდილის წინ არ შემეზობებოდა ავადმყოფობისაგან დადნარი და აყროლებული...

სამბოლო ვერასოდეს სცნობს თავის ქეშმარიტ შვილს... ან თუ სცნობს, უკვე გვიანია ხოლმე...

ამპადს სასიკვდილო სარეკელი მიატოვა და საიდასთან აფრთხილდა სახურავზე, რათა თავისი სიყვარული კოდდე ერთხელ დაედასტურებინა...

ამპადე თავს იკლავს საიდასათვის...

საიდა კი თავს იმიტომ იკლავს, რომ ვერ მიუხედა ბოლომდე ამ სიყვარულის სიღრმეს...

ის და ამპიდე განათებულ ქალკს გაპყურებენ და მომივალზე ოცნებობენ, იმ დროზე, როცა ირწმუნებს და ქვაც კი ნაკოფს გამოსახამს, როცა ინგლისელები ეგვიპტიაში წავლენ და ყველა ბედნიერად იცხოვრებს თავის ქვეყანაში...

მაგრამ ამავე კვებემა...

ქეშმარიტად აღმოსავლური შოეზის სუნთქვით არის აღნერილი ეს ორი მიჯნური: ამპაიდე და საიდა, რომელსაც სახლის სახურავზე (ზეცასთან ახლო, რადგან მინაზე ანამებენ) ქიანჭველას დანახვისას შუიტი კინტარას ნათქვამი ახსენდება, ქიანჭველებსაც შეუძლიათ ლაპარაკიო, უფალმა უთხრა თურმაც ერთხელ ქიანჭველებს: შედით თქვენ-თქვენ სახლებში, ქიანჭველებო... იმათ კი, თუ არ უპასუხებს, რომ...

მაგრამ ავტორი აღარ გვიმხვებს, ეს რა უპასუხებს ქიანჭველებმა ალბას...

იმიტომ კი არა, რომ საიდას აღარ ახსოვს...

იმიტომ, რომ პასუხი არავინ იცის...

და ქიანჭველასაც — კაცობრიობას, დღემდე პასუხი ვერ გაცუცია დღმერთისათვის, რად არ არის შევიდობა ქვეყანაზე და რად ჩაგრავს ძლიერი სუსტს...

რასაკერველია, ამის პასუხს ვერც მუსტაცა მუშარაფა მოეცემა. მან მხოლოდ მიგვანიშნა...

მწერლებიც ესაა — მინიშნება და პაროლი, რაც ყველა ქვეყნის ალბატონაილი და პატოსანი ადამიანისათვის იოლი ვასაგებია, ისე, როგორც წინო ეგვიპტის თარგმანის წყალობით გახდა ჩვეთვის ვასაგები საიდასა და ამპადის უპირეტებო, მაგრამ ქეშმარიტი სიყვარულის ამბავი...

მიჯნურები დიხიცნენ, მაგრამ არც სოციალისტ კინტარას უყოცხლია დიდბანს — მანაც თავი შესწინა ეგვიპტის განთიხისუფლებს და მერე ტყვია დიხალა შუბლი...

წუთისუფლის გამოყვანაც ალბათ ვგავ: უმბეკო მსხვერპლი უნდა აიძულოს პართიტბა, თავისივე თავი ამოიჭამოს...

ამ ფასტსერი იფიით თავდება კიდევ ეს არაბული რომანი, სადც მსხვერპლის გარდამქმნელი ძალა ბიროტბას აიძულებს სიცივე სიხას...

სიცივე აქ უკვე კობლე კი არა, ეგვიპტის თავისუფლებაა, რაც პიროვნების ევროპულ თავისუფლებას უნდა შეერწინას...

ოლიონდ ამას ჯერ მსხვერპლ სჭირდება.

საბედურად, ჯერ ასეა...

ამიტომაც არ მგონია მეტისმეტი, თუ არაბულ რომანშიც ადამიანისათვის ტანჯული მესიის ანლოგიასაც ამოვიკითხავ...

ის ხომ ზოგადადამიანური პრობლემაა და რომანის პიროლიც ზოგადია: ქიანჭველებო, შედით თქვენ-თქვენ სახლებში...

ასე ფართოვდება რომბი მსოფლიოს უნივერსალურ მოდელამდე...

ასევე ფართოვდება ჩვენი წარმოდგენაც ზოგადად მწერლობის შესახებ...

რადგან არ იცი, რად ნაწყებები მარგალიტს...

აი, ამიტომაცაა ფსევდო ჩვეთვის მუსტაცა მუშარაფას ეს მცირე რომანი — სიმამცის ვაკეთილი არაბულია, პიროვნული თუ საზოგადოებრივი სიმამცისა, რამაც პასუხი უნდა გაკავცემინოს ჩვენი ღმერთისათვის...

მართლაცადა, რას უპასუხებენ ქიანჭველები უფალს?

რეი ბრედბერი

დროის მანქანა

— გამოდის, რომ ქალაქი მანქანებითაა საცხე, — შუა სირბილი გადასძახა დაგლასმა მეგობარს, — მისტერ აუფმანმა ბედნიერების მანქანა გამოიგონა, მის ფერნი და მის რობერტა თავიანთი მწვანე მანქანით დაქრიათ. შეიქ კი რას მთავაზობ ახლა, ჩარლი?

— დროის მანქანას! — წამოწინა აქოშინებული ჩარლი ეუდმენი, — დედას გეფიცები მზევრავის, ინდიელის პატროსან სიტყვას გაძღვე, ასეა!

— მოგზაურობები წარსულსა და მომავალში? — იკითხა ჯონ ჰაფმა და მსუბუქად შემოარტყა წრე მორბენალ ბიჭებს.

— მარტო წარსულში, რას იზამ, ერთბაშად ყველაფერი სად არის! აი, მოვედით.

ჩარლი ეუდმენი ხერგილთან შეჩერდა. დაგლასმა მწვანე მესერის იქით მდგომ ძველ სახლს შეხედა.

— ეს ხომ პოლკოვნიკ ფრილიას სახლია. აქ დროის მანქანა როგორ იქნება: პოლკოვნიკი გამოიგონებული არ არის და, რომც იყოს, დროის მანქანა ისეთი მნიშვნელოვანი რამაა, მის ამაღეს წლები წინათ გაეციტებოდა.

ჩარლიმ და ჯონმა პარმაღის კიბე ფეხაკრფვით აიარეს. დაგლასმა ჩიფორტუნა, თავი გააქანა და კიბის ძირას გაჩერდა.

— პო, კარგი, დაგლას, — მიუბრუნდა ჩარლი, — რას აჯობებს? რა თქმა უნდა, პოლკოვნიკ ფრილიას ეს მანქანა აბ გამოუგონია, მაგრამ მისი მწვანეა. ეს მანქანა, რაც თავი ვეახსოვს, სულ აქ იყო, უბრალოდ ჩვენ ვიყავით დეპოლები და ვერ ვამჩნევდით! დაგლასს სპოლდინგ, აბა, კარგაა!

ჩარლიმ ჯონს ისე გაუყარა ხელმკლავი, თითქოს ქალს მოცულებდა, მინის კარი შეადო და სახლში შევიდა. კარის ბრახუნი არავის გაუგია, ამდგან დაგლასი წამოწინა, კარს ხელი ნაავლო და უხმოვდ შეჰყვია შემინულ ვერანდაზე.

ჩარლიმ სწრაფად გადაკვეთა შუშაბანდი, შემოსასვლელ კარზე დააკაუნა და შეალო. გრძელი ჩაბნელებული დერეფნის ბოლოს ოკეანის გამოქვაბულივით მწვანე, მიმქალო, მოციმციმე შუქით განათებული ოთახი მოჩანდა.

— პოლკოვნიკი ფრილია!

დუმლიო.

— ცუდად ესმის, — ჩურჩულით აუხსნა მეგობრებს ჩარლიმ, — მაგრამ მიიხრა, პირდაპირ შემოიდი და დაიყვირო. პოლკოვნიკი!

პასუხად მხოლოდ ზედა სართულზე ამაველ სპირალი-სებრ კიბეზე დანალექი მტკვრის შრიალი მოესმათ. შემდეგ დერეფნის ბოლოს იმ წყალქვეშა ოთახში რაღაც სულ ოდნავ შეიმჩრა.

ფროთხილად გამოიარეს დერეფანი და მიადგნენ ოთახს, რომელშიც მხოლოდ ორი საგანი დახვდათ — ბე-

* ფრაგმენტი ნივნიდან „აბაუნევერას ლინი“

რიკაცი და სკამი. ეს ორი საგანი ერთიმეორეს საოცრად ჰგავდა: ორივე ისეთი თხელი იყო, ცხადად ეტყობოდათ, სახსარი მყესთან, რიკული ძელთან როგორ ჰქონდათ აწყობილ-მიმზარებული. მათ გარდა ოთახი შიშველ კედლებს, ქერსა და უხეშ ფიცარნაგ იატაკს შორის მხოლოდ დუმილით გაფლენილი ჰაერის იტყე-

და. — მიცვალეხულს ჰგავს, — ჩურჩულით წარმოთქვა დაგლასმა.

— არა, უბრალოდ ახალ-ახალ ადგილებს იგონებს სამოგზაუროდ, — ძალიან მშვიდად და ამყავად განუმარტა ჩარლიმ, — პოლკოვნიკი!

შუქი ხის ორი საგნიდან ერთ-ერთი შეიმჩრა, ეს პოლკოვნიკი გახლდათ. მიმოიხედა, თვალები მოჭუტდა და სახე უკბილო ღიმილით გადაებადრა.

— ჩარლი!

— პოლკოვნიკო, დაგი და ჯონი მოვიყვანე იმიტომ, რომ...

— შემოიდი, ბიჭებო; დასხედით, დასხედით! ბიჭები უხერხულად მოთავსდნენ იატაკზე.

— კი მაგრამ, სად... — დაიწყო დაგლასმა. ჩარლიმ სასწრაფოდ ჰკრა იდაყვი ნეკნებში.

— რას გულისხმობ? — ვერ გაერკვა პოლკოვნიკი ფრილია.

— სად შეგვიძლია ჩვენ რამის მოყოლაო, ეს უნდა ეთქვა, — ჩარლიმ დაგლასს დაბუღვირა, მერე ისევ ბერიკაცს გაუღიმა, — თქვენ უნდა გვიამბოთ რაიმე, პოლკოვნიკო.

— ფრთხილად იყავი, ჩარლი, მოხუცებს ერთი სული გეცხვირებს გვეთვოს, ისაუბრო, და მამონ ვეღარაფერი შეგეჩერებს: ბნელი შახტიდან ამომავალი ჭანგინი ლოფტივით მიეცევივით ჩლახნლახს.

— გვითხარით, ჩინგ-ლინგ-სუს შესახებ რა ვახსოვთ, — თითქოს გაკერით ჩაურთო ჩარლიმ.

— რაო? — შეეკითხა პოლკოვნიკი.

— ბოსტონი, — უკარნახა ჩარლიმ, — 1910 წელი.

— ბოსტონი, 1910... — ნარბები შეკრა პოლკოვნიკმა, — ჩინგ-ლინგ-სუ, ოპ, რა თქმა უნდა!

— დიან, სერ.

— მოიცადეთ, მოიცადეთ... — პოლკოვნიკის ბუტბუტი თითქოს შორული ტბის შუქი სულებზე მოტივტივებდა, — მოიცადეთ...

ბიჭები განაბნენ.

პოლკოვნიკმა თვალები დახუჭა.

— 1910 წლის პირველი ოქტომბერი, შემოდგომის მშვიდი, გრილი საღამო. ბოსტონის ვარიეტეს თეატრი, პო, აი, სად მოხდა ეს. საესე დაარბაზი, ყველა იცდის. ორ-

ბიჭებმა საღმთი უზასუხეს.

— კი მაგრამ, — ნაშობიხა დაგლასმა, — სად არის...

— ჩუ! შენ, მე გმონი, დებლი ხარ! — ჩარლიმ მუდუღუგუნე ჰარი დაუღასი. შემდეგ პოლკოვნიკს მიუბრუნდა, — რაღაცას გვიამბობდით, სერ!

— მართლა? — ამოიღუღლა მოხუცმა.

— სამოტილაქო ომი, — ჩუმაღ მუსთავაზა მგვობარს ჯონმა, — ნეტავ თუ ახსოვს?

— მახსოვს? — ნაშევე გამოეხება პოლკოვნიკი, — მახსოვს, როგორ არ მახსოვს! — თვლები რომ მიხოუჭა, ხმა ისევ აუკანკალდა, — სულ ყველაფერი მოლოდ... იმას ვერ ვახსენებ... ვის მხარეზე ვიბრძოდი...

— თქვენი სამხედრო ფორმის ფერი ხომ გახსოვთ? — მიმართა ჩარლიმ.

— თვალს რომ მიაჩვენე, ფერები თითქოს გაგირბის, — ჩურჩულით დაიწყო პოლკოვნიკმა, — ბურუსში ვებდა ჩემს გვერდით მდგომ ჯარისკაცებს, მაგრამ რა ხანია მათი ქურთუკებისა და ქუადების ფერს ვეღარ ვამჩნევ. დავიბოძადე ილინისიში, გაეზარდა ვირჯინიაში, დავოჯახდი ნიუ-იორკში, სახლი ტენესისში ავიშენე და, ღმერთო ჩემო, საბოლოოდ აქ, გრინ თაუნში ვარ. ახლა ხომ ხვდებით, ფერები რატომაც გამიპყრობოდა?

— ის მინაც მამ გახსოვთ, მეების რომელი მხარეს იბრძოდით? — ჩემი ხმით ჩაეკითხა ჩარლი, — მზე რომელი მხრიდან ამოდიოდა: მარჯვნივ ან თუ მარცხნიდან? კანადისკენ მიიწევიდით თუ მექსიკისკენ?

— მეორი, ზოგ დღეს მზე მარჯვნივ მზრიდან მინათებდა, ზოგჯერ — მარცხნიდან. ჯარის სვლას რაც შეეხება, ყველა მიმართულებით გვინევდა მოძრაობა. მას შემდეგ სამოედდათი წელი გავიდა. აშშ-ის ხნის მერე მზის ჩასვლა-ამოსვლას რა გვახსენებებს.

— გამარჯვებები ხომ გავინდებათ? რომელიმე მოგებული ბრძოლა, სად მოხდა?

— არა, — ღრმა, მოუღუღლი ხმით წარმოთქვა მოხუცმა, — არ მახსოვს, ოდესმე ვინმე მოვლეს ბრძოლა. ომში არავინაა მოგებული, ჩარლი. სულ დამარცხებული ხარ და, საბოლოოდ ვინც მარცხდება, იმას უყენებენ პირობებს. მხოლოდ დამარცხებები გავიანდებია, ტკივილი, სევდა და არაფერი კეთილი, მაგრამ ომის დამთავრებისა. ომის დასასრული, ჩარლზ, თავისთავად გამარჯვებაა, მაგრამ არა მგონია, ბიჭებო, ამგვარ გამარჯვებებზე მე-ოთხობოდე.

— ენტიტატაშე ჰკითხე, — აიურჩულდა ჯონ ჰაფი, — ენტიტატაშე.

— მეც იქ ვიყავი.

ბიჭებს თვლები აუბრიადალით.

— ახლა ბულ რანზე ჰკითხე...

— იქაც ვიყავი, — გაისმა მშვიდი პასუხი.

— შილოს შესახებ რას გვეტყვი?

— შილომდე ერთი წელიც არ გასულა ისე, რომ არ მეფიქროს, რა ლამაზი სახელწოდებაა და რა დასანანი, რომ მხოლოდ ბრძოლასთან დაკავშირებით გავინდებათ-მეთქი.

— მამ შილო. პირველი სექტემბერი.

— დავიხანე, ტყვიანობის კვალმა ბოლქვ-ბოლქვად რომ იწყო ცაში ასვლა, — პოლკოვნიკი წელა, თითქოს

ძილ-ბურანში ლაპარაკობდა, — იმდენი რამე მიბრუნდება, ოპ, იმდენი რამე... მახსენდება სიმღერები. პოტომაკის ნაპირებზე სიმშვიდა, მებრძოლებსაც დაუფიქრებია, მათ კარგადება და გუშაგა კოცონს ნახად უფინება მთვარის თეთრი სხივი... ჰო, მახსოვს, მახსოვს... პოტომაკის ნაპირებზე სიმშვიდე; ხმა არ ისმის, მხოლოდ ჩქაში დინების; მეკვდები სახეზე ნამის ცრემლი უფინებათ — განისვენეთ სამუდამოდ, გმირებო!... კაპიტულაციის შემდეგ მისტერ ლინკოლნმა თეთრი სახლის აიენიდა ორ-კესტრის უბრძანა, „დექი ლენდი“ დაეკრა... ერთმა ბოს-ტონელმა ქალბატონმა კი ერთ საღამომი ისეთი სიმღერა დაწერა, ათასი წლის შემდეგაც რომ ემახსოვრებათ: „ჩემმა თვალებმა იხილეს უფლის გამოცხადების მწველი დიდება; მამ ვადათელა ის ვენახი, როდესაც ვნეფარ, ჩემი ტუჩები თავისიანი იმეორებენ, თითქოს ისევ იმ დროში ვიყო; „დექის ლაშქარო, შენ მედღვარად იცავ სამხრეთის ნაპირს!“ ბიჭები შინ რომ დაბრუნდებიან, გამარჯვებულებს შეეაჯიკობთ დაფინით...“ ძალიან, ძალიან ბევრ სიმღერას მდგომარეობს ორნის ორივე მხარეს, ღამის ნიაჭი მათ ხან სამხრეთიდან მოაქროლებდა, ხანაც ჩრდილოეთიდან. „მოვდივართ, მამა აბრაჰამ, ბევრი ვართ: სამასობათაანი...“ იმდებდა კარვები, იმდებდა კარვები, ამაღამ ისევ იქ დაჯდნანაკობთ...“ ავაშა, ვაშა, დროშა მოგვაქვს, გამარჯვების საწინდარი!..

მოხუცის ხმა თანდათან მინელდა და ჩანყდა.

ბიჭები დიდხანს იხსენებდნენ უძრავად. მერე კი ჩარლი დაგლასმა მიუბრუნდა:

— ჰა, რას იტყვი? არის თუ არ არის? დაგლასმა ორჯერ ჩაისუნთქ-ამოისუნთქა და უპასუხა:

— უიჭქვლად არის. პოლკოვნიკმა თვალები დააჭყიტა.

— რა ვარ უიჭქვლად?

— დროის მანქანა, — ამოიღუღლა დაგლასმა, — დროის მანქანა.

პოლკოვნიკი ხუთ ნამს თვალს არ ამორებდა ბიჭებს და, რომ აღაპარაკდა, მის ხმაში მათივე გაცივება და მინინება იქვრებოდა.

— მამ ეს სახელი შემარქვით, ბიჭებო?

— დიხ, პოლკოვნიკო.

— დიხ, სერ.

პოლკოვნიკმა წელა მიაყრდნო თავი სკამის სახურავს, გადახედა ბიჭებს, შემდეგ — საკუთარ ხელებს და შემდეგ მათ ზურგს უკან იქვრებულ კედელს მისამერდა.

ჩარლი ნაშევედა.

— მე გმონი, დროშა, ნაწიდე. ნახვამდის და გმადლობთ, პოლკოვნიკო.

— რაო? აჰ, ნახვამდის, ბიჭებო.

დაგლასი, ჯონმა და ჩარლი ზუვაკრევი გავიდნენ გარეთ. პოლკოვნიკს თვალნიჩ დაუბრუნებია, მაგრამ მათი ნასვლა არც შეუნიშნა.

უკვე ქუჩაში იყვნენ, პირველი სართულის ფანჯრიდან უეცარმა ძახილმა რომ შეაკრთო.

— ეკუი!

ბიჭებმა ფანჯარას ახედენ.

— დაიხ, გისმენთ, პოლკოვნიკო!

პოლკოვნიკი ფანჯრის რაფას ჩამოყრდნობდა და ხელს უწევდა.

— დაფიქრდი იმაზე, რაც მითხარით, ბიჭებო!

— დაიხ, სერ?

— და... მართალი ხართ! აქამდე როგორ არ მომადიქრდა! დროის მანქანა ვარ, ღმერთმანი, დროის მანქანა!

— დაიხ, სერ!

— კარგად, ბიჭებო! როცა კი გინდომებათ, მესტუმროთ!

ქუჩის ბოლოში რომ გაედგნენ, კვლავ მიიხედვეს უკან. პოლკოვნიკი ისევ ისე უწევდა ხელს. თვითონაც დაუქნივს ხელი, სამივეს გულში სითბომ და ხალისმა დაისადგურა. მერე გზა განაგრძეს.

— ჩუქ-ჩუქუქ! — ახმაურდა ფონი, — შემოდია ოცი წლის წინანდელ ნარსულში გაეხმგზავრო. უაბურჩუქ-ჩუქ!

— პო, — ჩარლი პოლკოვნიკის მდუმარე სახლს გაჰყურებდა, — მაგრამ, აი, ასი წლის წინათ კი ვერ დაბრუნდები.

— არა, — დაფიქრდა ფონი, — ასი წლით ვერა. ეს მართლაც დროში მოგზაურობა იქნებოდა. ამას ნამდვილი მანქანა დასჭირდება. ერთ წუთს მდუმარედ მიაბიჯებდნენ და საკუთარ ტერფებს ათვალიერებდნენ. ვილაციის ლეხზე მიადგნენ.

— ამ ლეხზე ვინც ბოლო

გადაატეხა, ის გოგოა, — გამოაცხადა დაგლასმა. მთელ უკანა გზაზე, ვიდრე შინ მივიდოდნენ, ორივე მეგობარი დავს „დორას“ ეძახდა.

გვიან ნაშუადღევს ტომს გაელევიდა. დაგლასი ყვირილ ფარისის მუხზე რაღაცას გამამგებით იწერდა ფეხთულ ბლოკოტში.

— დაგ, რა ხდება?

— რა ხდებაო? რა და — ყველაფერი! ვითელი, რამდენი ძვირფასი რამ მაქვს მომადლებული, ტომ! ბედნიერების მანქანამ ხომ არ გაამართლა, მაგრამ ეგ ვიღაც ადარდება! მთელი წლის განრიგი მაინც წინასწარ მაქვს შეუშვებულნი. თუკი მთავარი ქუჩების შემოვლა დამჭირდა, გრინტაუნის ტრამვაის შემოვლებები და სამყაროს მისი ფანჯრებიდან ვუთვალთვალებ. თუ მთავარი ქუჩების

გარდა ქალაქის რომელიმე კუნთულში დამჭირდა მისვლა, მის ფერისა და მის რობერტას კარზე დაეკაკუნებ და ისინიც თვითონ ელექტრომობილს ელემენტებს გამოოცველიან და ტროტუარების გასწვრივ გამაქროლებენ. და თუ ხეივანებში დამჭირდა გარემო-გამორბენა და ლიბეზზე გადახტომა გრინტაუნის იმ ნაწილის შესასწავლად, რომელსაც მხოლოდ იმ შემთხვევაში მოიხილეთ, მოულოდნელად თუ შემოტრიალდები ანდა უხმოდ მიეპარები;

ასეთი შემთხვევებისათვის ჩემი ახალი-ახალი ბოტასები მაქვს. ბოტასები, ელექტრომანქანა, ტრამვაი! სრული აღჭურვილობა! მაგრამ კიდევ უკეთესი, ტომ, კიდევ უკეთესი რამ მაქვს, ყურადღებამდე! თუკი მოვიტყუებ, გავემგზავრო კი, სადაც სხვა არავინ მიდის, იმტომ, რომ ამის გასაფიქრებლადაც კი საკმარისი ტყუა არ გააჩნიათ, თუკი მსურს დაებრუნდე 1890 წელში, მერე კი 1875-ში გადაინაცვლო, და მერე 1860-შიც ამოვეყო თვითი, ამისთვის საკმარისა მოხუც პოლკოვნიკ ფრილას ექსპრესში აესკუბდე! აი, როგორ ვნერ აქ ამის შესახებ: შე-სადლოა, მოხუცები არასოდეს ყოფილან ბავშვები, როგორც მისის ბენტლის შემთხვევაში ვვარაუდობთ, მაგრამ უეჭველია: ზოგიერთი 1865 წლის ზაფხულში აჟო-მატოქსის მახლობლად იყო დაბნაკებული". მათ ინდიელის თვლით აქვთ და ბევრად უფრო მოერეულ ნარსულს ხედავენ, ვიდრე ჩვენ ოდესმე დავინახავთ.

— კარგად უნერს, დაგ. ამისინი, რას ნიშნავს?

დაგლასმა წერა განავარი.

— იმას, რომ მე და შენ ვერასოდეს გავხვდებით მათნაირი მოგზაურები. თუ გავგვირდებ, ორმოც, ომოცდაათი, ორმოცდაათ წელს მივალნელი. მაგრამ ნამდვილად შორი მოგზაურობისათვის ოთხმოცდაათამდე, ოთხმოცდაათუთამდე, სულაც ასამდე უნდა გაქაჩო. ჯიბის ფარინი ჩაქრა.

ბიჭები მთავრის ნათებით გამსჭვალულ ოთახში იწვნენ.

— ტომ, — ჩასწორებულა ძმას დაგლასმა, — მთელი ამ გზების შემოვლა მინდა. რაც შეიძლება მეტ უნდა ვხახო. მაგრამ, უპირველეს ყოვლისა, პოლკოვნიკ ფრილას უნდა ვენეო კვირამი ერთხელ, ორჯერ, სამჯერ. ის ყველა სხვა მანქანას სჯობს. ის საუბრობს, შენ კი უსმენ, რაც მეტს საუბრობს, მით უფრო დაკვირვებული ხდები და

მხატვარი ბერდია არაბული

შენს გარშემო ბევრ რამეს ამჩნევ. თუკი მას დაუფურცებთ, ჩვენ ყოვლად განსაკუთრებულ მატარებელში ვსხედვართ, და ასევე არის. თეთრონი თელი გზა გამაიარა, მოლო სადგურამდე, და ამიტომაც იცის. და, აი, ახლა უკვე და შენ მიუყვებით ამავე მარშრუტს, ოღონდაც ბევრად უფრო უკან ვართ და იმდენ რამ გვხვდება სანახაგი, დასაყნოსი თუ მათასინჯი, რომ მართლაც გვჭირდება პოლოკონიის შეგონება, იფიზღეთ, რათა თითოეული წამი დაიმასხვოროთო! ყველაფერი, რისი დამასხვოვებაც ღირს! და მერე, თვითონაც რომ მოხუცდებით და ბავშვები შემოგვხვებიან, მათთვის იმავეს გააკეთებ, რასაც პოლოკონიკი აკეთებდა შენთვის. ასევე, ტმას, მათთან სტუმრობას ბევრი დრო უნდა შევნირო, რომ რაც შეიძლება ხშირად გაეყვე თან უშორეს მოგზაურობებში.

ტომი დადუმდა, შემდეგ სიბნელეში მწლარე ქმს გადახედა.

- უშორესი მოგზაურობა. აზრზე ხარ, რას ნიშნავს?
- თან აზრზე ვარ, თან არა.
- უშორესი მოგზაურობა, — ჩურჩულით გაიმეორა ტომმა.

— ერთადერთი, რაშიც დარწმუნებული ვარ, ესაა, — დაგლასმა თვალები მოხუჭა, — ეს დი-იდ სიმარტოეუს უნდა ნიშნავდეს.

უცრად დგება დღე, როდესაც ყველა მხრიდან ვამღეობის ცვენის ხმა გესმის, საითიოდ, აჟა-იქ რომ სხვებმა ტრტბის, მერე — სამ-სამი, ოთხ-ოთხი, ცხრა-ცხრა, თორ-ტრ-თორმეტი, ვიდრე თავსხმა წინმასაღები პანტა-პუნტით დაინწყებდა დენას, ცენის ფლოქვებით რბილად ეცემა ბნელ ბალახს და შენ უკანასკნელი ვამღეობ ხარ, კიდევ რომ შერჩნია ხეს. ქარს ელოდები, რომ ნება-ნება დაგარნოს, შენს ზეციურ სამყოფელს მოგწყვიტოს და ძირს ჩამოგავდოს. ვიდრე ბალახში ჩაგორდები, უკვე დიდი ხნის დაინწყებული გვეჩება, ოდესმე თუ არსებობდა ხე, სხვა ვამღეობი, ზაფხული და შენს ქვევით მომლოდნე შემდეგ ბალახი. სიბნელეში ჩაგორდები...

— არა!
პოლოკონიკმა ფრილაიმ უცბად გაახილა თვალები და თავის ბორბლებიან საგარძელები წამოიშარათა. ცივი ხელი ტელეფონისკენ გაიმეორა. ისევე თავის ადგომას დედაქ ტელეფონი მკერდზე მიიჭყლიტა და წამით თვალა გაუშტერდა.

— ეს სიზმარი არ მომწონს, — უთბრა თავის ცარიელ ოთახს.

ბოლოს და ბოლოს მოცახცებე ხელით ასწია ყურმილი, საქალქთამოსისო კავშირის ელვარატივი გამოიძახა და ნამაირი დაუსაბელა, შემდეგ კოლდა საძინებლის კარს გახედა ციციებით მიჩრებულთა, თითქოს იქიდა შემოცვენილი შეილებს, შეილიშელებს, ექიმებისა და ექიმების ჯგირი ყოველწამს შეიძლებოდა ღვთის რისხვასავით დასტეზობდა თავს და მიხი ხელიდან ეს უკანასკნელი ფუფუნება გამოეგლეჯათა, რის უფლებასაც კიდევ აძლევდა თავის გამკვდავ გრძნობებს. მრავალი დღისა თუ იქნებ წლის წინათ, როდესაც ვულმა ზორცსა და ნეკნებს შორის ჩასობილ დანადა გაუელვა, პირველ სართულიდან ბიჭების

ხმები მოესმა... რა ერქვათ ნეტავე? ჩარლზი, ჩარლი, ჩაკი, პო, რა თქმა უნდა და დაგლასმა! და ტომი! დერეფნის ბოლოდან დახვდნენ, მაგრამ კარი ცხვირწინ მიუხურეს და ბიჭებიც უკან გააბრუნდნენ. თვევნი აღელვება არ შეიძლება, ექიმმა უთბრა. არავითარი სტუმრები, არავითარი სტუმრები. ქუჩიდან ამოესმა ბიჭების ფეხის ხმა, გადახედა, ხელი დაუქნია. მათაც დაუქნეს.

— პოლოკონიკო... პოლოკონიკო...
პოდა, ახლა მარტო იჯდა საგარძელები და გული პატარა რუხი გომბემოსავით სუსტად მკერდის ხან ერთ, ხან მეორე მხარეს უხტოდა.

— მიმართა ოპერატორმა, — თქვენს ზარს უპასუხეს. მექსიკო, ერიკსონ 3899.

შემდეგ კი ყურმილში შორიდან, მაგრამ მკაფიოზე მეყოფოად გაისმა:

- უენი.
- ხორხე — გამოემხაურა მოხუცი.
- სენიორ ფრილაი ისევე? ეს ხომ ძალიან ძვირი ჯდება.

- არა უშავს! ხომ იცი, რაც მინდა.
- კი. ფანჯარა, ხომ?
- ფანჯარა, ხორხე, ძალიან თუ არ შენუხდები.
- ახლავე, — უპასუხეს ხაზის ბოლოდან.

და ათასი კილომეტრის დამორბეტი, სამხრეთული ქვეყნის რომელიღაც დანესებულენის შენობაში ნახიჯების ხმა გაისმა, თანდათან რომ შორდებოდა ტელეფონს. მოხუცი წინ წამოიწია და მაგრად მიიტარა ყურმილი დანაოქუტული ყურზე, ახალი ხმის მოლოდინში რომ გაფაფუცებულყო.

ფანჯრის რაფის ანევა.
მოხუცი ოცხრა აღმოხდა.

ქალაქ მექსიკოს ცხელი ყვითელი შუადღის ხმაურმა ღია ფანჯარიდან მომლოდინე ტელეფონში შეაღწია. თვალებს ედგა ფანჯრის რაფას მიყრდნობილი ხორხე, ყურმილი გარეთ, კამკამა დღის სივრცეში რომ გამოეყვანდა.

- სენიორ...
- არა, არა, ვთხოვ. მომსახიბნინე.

იჯდა და უგდებდა ყურის ლითონის უთვალავი საყვირის ღრიალს, მუხურჭების ნივლის, ალისფერი ბანანები-თა და ტროპიკული ფრთოვლებით მოვადრეთა შეძახილებს. პოლოკონიკმა მკორცის საგარძელები ჩამოშებულ-ლი ფეხები ისე ამოძრავა, როგორც სიარულისას. თვალები მაგრად მოხუჭა. რამდენჯერმე პაერი ძალუმად შეიყნოსა, თითქოს უნდოდა, მზის გულზე რკინის კაუჭებზე ჩამოიდებული ხორციის ნაჭრების სუნი მიუხელოდებინა, რომლებიც ბუნებით ისე შემოსილიყვნენ, გვერობოდა, ქიშიშის ფენა ადევით. ისრუტავდა დილის შიამუნა ნეიმით დანამული ხეცების ქვის ფლების სურნელებას. გამოშარავდა ლანგვების ბუსტლებიან მზის სიმბურვასე, კვლავაც ოცდახუთი წლისა იყო და დადიოდა, დადიოდა მუხურჭებლად, აქეთ-იქით იცქირებოდა, იღიმებოდა, სიცოცხლე უხაროდა, უკიდურესად ფიზიკლი, მოწყურებულივით სვამდა ფერებას და სურნელებას.

ქარზე დააკუნუნეს. მოხუცმა სწრაფად მიაფარა ტელეფონის კლდე.

შემოვიდა ექთანით.

— გამარჯობათ, — მიმართა მოხუცს, — აბა, კარგად იტყვით?

— დაბა, — შექანიკურად უპასუხა კაცმა. თითქმის ვერაფერს ხედავდა.

კარზე უბრალო კაკუნმა იმდენად შეძრა მთელი მისი არსება, რომ მისი უმეტესი ნაწილი ჯვარს შორს, სხვა ქალაქში დარჩენილყო. დაელოდა, ვიდრე გონება შინ დაბრუნდებოდა — ის აქ სჭირდებოდა პასუხების გასაცემად, ნორმალური, ზრდილობიანი თავდაჭერისათვის.

— თქვენი მავნისცემის მოსასმენად მოვედი.

— ახლა არაა — შესაძბა კაცმა.

— რატომ, სადმე ხომ არ მიმბრუნდებით? — გაელიმა ექთანს.

მოხუცმა ქალს გაბნით შეხედა. უკვე ათი წელი არსად გასულა.

— მომეცით მავა.

მიკრომეტრის მარნუხებით მკვრივმა და ზუსტმა თითქმის ნაშში მიაგნეს მის მავაში მტოკავ სისუსტეს.

— რას აკეთებდით, ასე რამ აგადლეუთ? — შეეკითხა შემფთობებელი.

— არაფერს.

ქალის მზერამ ოთახში დაიწყო ძებნა და ბოლოს ტელეფონის ცარიელ მაგიდაზე შეჩერდა. იმავე წამს ათასი კოლომეტრის იქით სუსტად გაეღერა მანქანის საყვირმა. ექთანმა ყურმილი პლედის ქვეშეშე ამოაძვრინა და მოხუცს სახეზე ააფარა.

— რატომ აკეთებთ ამას? ხომ დამპირდით, ასე აღარ მოვიტყევიო. ხომ იცით, რომ ყველაზე მტკაღ სწორედ ეს გაყენებთ ზიანს აღუდგება, ბევრი ლაპარაკი. ეს ბიჭები რომ ამოვიდნენ, მთელი ოთახში დაბტოდნენ...

— არა, ჩუმად ისხდნენ და მისმენდნენ, — უპასუხა პოლკოვნიკმა, — ისეთ რამეებს უყაბზობდი, არასოდეს რომ არ გაუგონიათ. ბიზონებზე უყაბზე. ღმერთმანი, ღირდა აღუდგებოდა. რა მნიშვნელობა აქვს, მთავარია, რომ გრძნობები მიდუღდა და ცოცხალი ვიყავი. თუკი სიცოცხლის შეგრძნება ადამიანს კლავს, ჯანდაბას, მოკლას; ეს ციბე-ცხელემა ყველაფერს სჯობს. ახლა კი და-ბიზონებო ტელეფონი. თუკი ბიჭებს არ უშვებთ, რომ ამოვიდნენ და წყნარად ჩამოიხსდნენ, მაშინ ვინმეს მაინც დაეკლავანაკები, ვინც ოთახის გარეთათა.

— ვნუხვარ, პოლკოვნიკო. თქვენს შვილიშვილს ეს უნდა ვიცნობო. წინა კვირას ტელეფონის მოხსნა დაეჭომაღე. ახლა კი, მე მგონი, იძულებული ვიქნები დავუთმო.

— კი მაგრამ, ეს ჩემი სახლია, ჩემი ტელეფონია. მე გინებით შეღვასა! — გააპროტესტა მოხუცმა.

— რათა მოვიართო და აღუდგების საშუალება არ მოგცეთ, — ექთანმა საჯარძელი ოთახში გააგორა, — აბა, საწოლიმ, ყანწილო!

— ახლა საწოლიდან გაპყურება ტელეფონს, ნამითაც არ აცილებდა მზერას.

— ერთი-ორი წუთით მალა ზაიმი გავიდვარ, — უთხრა ექთანმა, — რათა დარწმუნებული ვიყო, რომ ტელეფონით აღარ დარეკავთ, თქვენს საჯარძელს დერეფანში დავაყენებ.

ცარიელი საჯარძელი კარში გააგორა. პოლკოვნიკმა

გაიგონა, პირველი სართლის დერეფანში როგორ შეჩერდა და ტელეფონით საქალაქთაშორისო კავშირის განყოფილება გამოიძახა.

ნუთო მექსიკოში რეკავს? საკუთარ თავს შეეკითხა მოხუცი. არა, ამას ვერ გაბედავს!

სახლის კარი მიიხურა.

მოხუცმა გაიხსენა, როგორ გაატარა ბოლო კვირა ამ ოთახში სრულიად მარტომ და ზმანებებში წავსმოდა სრუტის გადაღმა, სხვა კონტინენტებიდან შორი მოძახილები, ტროპიკული ტყის გაუვალი ტვერები, ლურჯი ორქიდეებით გაბარდული პლატანი, ტბები და ბორცვები... ესრე-ჩულებობდნენ... ექახდნენ... ლიმაში... ბუენოს აირესში... რიო დე ჟანეროში...

მოხუცი წამოყვდა ციგ საწოლში. ხვალღან ტელეფონს წამართმევენ! რა ხარის და სულელი ვიყავი! სამინლად მსხტრევადი სიბოლს ძელის ფეხები საწოლიდან ჩამოშუშა, გაუკვირდა, რამდენად გამომშრალი იყო. თითქოს ერთ ლამეს, ვიდრე ეძინა, ვილაცამ ეს უცნაური საგნები მიაშვარა, მისი ახალგაზრდა ფეხები კი წაიღო და საკუქნაოს ღუმელში დანვა. წლდენ წლამდე ამ ვილაცამ მთელი კიდურები მოსტაცა და გაანადგურა — ხელის მტვენები, მკლავები, ფეხები, და სანაცვლოდ ეს ჭადრკის ფიგურებიც თმეიდ და უსარგებლო პროტეზები დაუტოვა. ახლა კი ბევრად უფრო მოუხეტლეთებელი რამის — მოგონებათა — წარმეებას უპირებდა; წარსულის რომელილაც წელწანდთან მაკავშირებელი სადენის გადაჭრას ცდილობდა.

ბორძიკით გაააბრინა ოთახის ერთი ბოლოდან მეორემდე. ტელეფონს ხელი დასტაცა და მასთან ერთად კედლის გასწვრივ ძირს ჩაცურდა. საქალაქთაშორისო კავშირის ოპერატორი გამოიძახა, გული ლამის გასკდომოდა, სულ უფრო სწრაფად ფეთქებდა, თქალწინ წყვდიადი ამოფარებოდა.

— სწრაფად, იჩქარეთ!

დაელოდა.

— უფრო?

— ხორხე, კავშირი გაითიშა.

— მეტს ლე დარეკავთ, სენირო, — გაიგონა შორი ხმა.

— თქვენი ექთანის შესაუბრბა. მიიხარ, რომ ძალღან ავაღ ხართ. უნდა დავკილო.

— არა, ხორხე! გთხოვ! — შევედრა მოხუცი, — ეს ბოლო დარეკვაა, მომისმინე. ხვალ ტელეფონს წამართმევენ და ვერღარსოდღს დაგირეკავ.

ხორხე დუშმა.

მოხუცმა განაგრძო:

— ღელის გულსათვის, ხორხე! ჩვენს ამგებობობას, ერთად გატარება დღეებს გავიციებ მენ არ იცი, ეს რას ნიშნავს. ჩემი თანატოლი ხარ, მაგრამ გადაადგილება შეგიძლია მე კი, აი, უკვე ათი წელია, ვეღარ ვმიძრობ.

ტელეფონი ჩაუვარდა და ძლივლივობით აიღო, გული ტკივილისაგან გასიხობდა.

— ხორხე, ხომ ისეკ მანდ ხარ?

— ეს უკანასკნელი იქნება? — იკითხა ხორხემ.

— გპირდები!

ყურმილი ათასკილომეტრითანი მანძილის მეორე ბოლოში მაგადღა ზე დადეს. ისეკ ისეკ მკაფიოდ გაისმა ნაცნო-

ბი ნაბიჯების ხმა, შემდეგ ჰაუზი და საბოლოოდ ფანჯრის გაღების ხმა.

— უსმინე, — ჩასწორებულა მოხუცმა საკუთარ თავს.
და კველავც გაიგონა ერთდროულად ათასი ადამიანის გნისი და ქუჩის არღანის შორეული ღრიალა ხმა: „ა არიშა!“ — ო, რა მოშიზიბეღელი საცქვეო მელოდიას!

მაგრად მოჭუტული თვალებით მოხუცმა ისე ასწია ხე-დით, თითქოს სურდა ძველისძველი ტანრისათვის გადაეღო სურათი, მისი სხეული ქორავ, ფანასალი ხორცილი შეიესო, ხოლო ტერფებით ცხელ კვაფენილს შეიგძნობდა.

სურდა ნაშობაბა: „ხომ კიდევ იქ ხართ ყველანი, ქალაქის მცხოვრებნო, ისევე ადრიანი სიესტას დროა და ლა-ლერიას ბილულის გამყიდველი ბიჭები ქუჩებში გაიბაბინა: *luteria natalis para hoy!* რა თქმა უნდა, კიდევ არსებობთ, იქ, იმ ქალაქში. აღარც კი მგერა, ოდესმე მეც თქვენს შორის რომ ვერეო. როდესაც ქალაქს ცოვებ, ის ფანტაზიის საფერობი ინაცვლებს. ნებისმიერ ქალაქს, ნიუ-იორკი იქნება თუ ჩიკაგო, მანძილი სრულად არაგრეალურს, დახუჯრებულს ხდის. ზუსტად ისევე, როგორც მათთვის შემდეგ დაუჯერებელი, ილინოისის ამ ერთიცვცქნა ქალაქში, პატარა ტბის პირას რომ ვიმყოფები. ყველანი ერთიმეორისათვის შეუძლებელი ვართ, რადგან ერთერთის გვერდით არ ვართ. ამიტომაც საამაო ამ ხნაურის სმენა, რადგან ვრწმუნდები, რომ მესქუო თათვის მოფულულს, სიცოცხლეთი სავსე ხალხით, მართლაც არსებობს...”

იტაკე იჯდა, ყურბილი მაგრად მიეკრა ყურზე. საბოლოოდ იც კველავც მკვეთრი და კველავც დაუჯერებელი ხმა გაისმა — მწვანე ტრამვაიმ კუთხის შემოუყვია — შავტვია, ლამაზი, უცხო იერის ხალხით დახუნდულმა ტრამვაიმ, მერე უსხა ხალხის ხმებიც მოისმა, მათი ვინც გამარჯვებულის სეზაბილებით შეახტა ტრამვაის საფეხურს და მასთან ერთად მოსახვევში გაუჩინარდა, ვინც რელსებმა ღრჭილით აიტაცა შხით გაგარვარებული სიშორისაკენ და ხმები მიწყდა, დარბა მხოლოდ ბაზრის ქუჩებზე ტორტილას მიშხინი, ან იქნებ მხოლოდ ორიათას კილომეტრზე გაჭიმული სპილენძის სადენის გაბჭული და თანაც მერყევი ზუზუნი და მიშინი...

მოხუცი უძრავად იჯდა იატაკზე.
დრო გადიოდა.

პირველ სართულზე ნელა გაიღო კარი. მსუბუქი ნაბიჯები მოახლოვდა, შეყვარდა, მერე კი საფეხურებს ამოუყვია. რამდენიმე ხმის ჩარჩრული გაისმა.

— ჩვენი აქ ყოფნა არ შეიძლება!
— გაუშვანები, დამირეცე. ძალიან სჭირდება ვინმესთან საუბარი. იმედს ხომ ვერ გაეცურებთ.
— აივად რომ არის?!

— ეგრეა, პოი მაგრამ მითხრა, ექთანის სადემ რომ გავა, მაშინ მოდიეთ. სულ ერთი ნამით დაგრჩებით, მოვიკითხავთ და...

საძინებლის კარი ფართოდ გაიღო. სამი ბიჭი კედელთან იატაკზე მჯდომარე მოხუცს მიაჩერდა.

— პოლკოვნიკო ფრილაიო — ხმადაბლა დაუძახა დაგ-ლასმა.

მოხუცის დუმილი რაღაც ისეთს შეიცავდა, რამაც სა-მივეს ენა შეუცღემი ჩააგდებინა.

თითისწვერებზე მიუახლოვდნენ.

დაგლასი დაიხარა და ტელეფონი მოხუცის სულმთ-ლად გაციებულ თითებს გამოაცალა. ყურბილი ყურთან მიიტანა და სმენად იქცა. ზუზუნის ფონზე უცხო, შორი, უკანასკნელი ხმა გაიგონა.

ორიათასი კილომეტრის იქით ფანჯარა დაიხურა.

— ბუმი! — გაიხაზოდა ტომი, — ბუმი! ბუმი! ბუმი!
იგი სასამართლოს შენობის წინ სკვერში მდგარი საპა-მულო ომის ზარბაზანზე ამხედრებულიყო. ზარბაზნის მიხანში ამოღებულმა დაგლასმა გულზე იტაცა ხელი და ბალახზე გაიშლართა. მაგრამ აღარ ამდგარა; ინვა და ფიქრიანი სახით ცას აპყურებდა.

— ისეთი სახე გაქვს, თითქოს საცაა ფანქარს მოიზარ-ვევებ, — თქვა ტომმა.

— ვაფირი მაცალე! — დაგლასი ზარბაზანს მიაჩერდა.

მერე გააბზრუნდა და თავხვეით ცლავად ხეტებს ახედა, — ახლა მიხედვი, ტომ!

— რას?!

— გუშინ ჩინგ-ლინგ-სუ მოკვდა. გუშინ სწორედ აქ, ამ ქალაქში საშუადამოდ დასრულდა სამოქალაქო ომი. გუშინ მისტერ ლინკოლნი მოკვდა, მასთან ერთად გენერალი ლი, გენერალი გრანტი და ასი ათასი მებრძოლი, ზოგი ჩრდილო-ეთის რომ უტყვდა, ზოგი კი სამხრეთს. და კიდევ: გუშინ პოლ-კოვნიკი ფრილაის სახლში მთელი გრინტაუნისხელა ბიზონე-ბის ჯოჯი კლედან გადამიჭა და არყოფნის უფსკრულში ჩაინთვა. გუშინ მტკიცის უშეძლებელი კორიანტელი სამუდა-მოდ ჩადგა და დაიღვტა. თავის დროზე სათანადოდ ვერ და-ვაფასე ეს ყველაფერი. რა სამინებლბაა, ტომ, რა სამინებლ-ბაა! რა გვეშველბაა მთელი ამ ჯარისცაცების, გენერალ ლის, გრანტისა და მართალი იების! გარემუ; ჩინგ-ლინგ-სუს გა-რემუ? რას ნარმოვიდგენდი, ამდენი ხალხი ერთბაშოდ რომ შეიძლება დახოცილიყო, მაგრამ დაიხოცა. პო, დაგლას! ტომი, ისევე ზარბაზანზე ამხედრებული, დაგლასს ჩა-მომყურებდა და მის მღელვარე ხმას უსმენდა.

— ბლოკნოტი თან გაქვს?
დაგლასმა თავი გააქინა.

— მაშინ სჯობს შინ ნახვიდ და ეს ყველაფერი ჩამოწე-რო, ვიდრე დაგვიწინოდა. ყოველდღე ხომ არ ხდებია, მხო-ლოდ მოსახლოების ნახევარი ერთბაშად რომ ამბოხიყოფს.

დაგლასი ნაშოვდა, მერე კი ფეხზეც ნაშობტა. ნელა გადატყუთა გაზორი სასამართლოს შენობის წინ, თან ქვე-და ტუთი კიბლებს შორის მოექცია.

— ბუმი! — მშვიდად ნარმოთქვა ტომმა, — ბუმი! ბუმი!
მერე ხმას აუწია:

— დაგ! ვიდრე მოლი გადაკვეთე, სამჯერ მოგკალი! დაგ, გესმის ჩემზე? ეი, დაგ! პო, კარგი. არ ითვლებ, გა-გაცოცხლე. — ზარბაზანზე განვა და განვიერი, აქერცლილი ლულის პირისპირ დაუმინა. ცალი თვალი მოჭუტა, — ბუმი! — ჩარჩრულით მიმართა ფეგურას, რომელიც სულ უფრო ბატარავდებოდა, — ბუმი!

ინგლისურიდან თარგმნა
თამარ კობრაძემ

* აბრაჰამ ლინკოლნის მესტასებლი.

შეგდულუბათა ცვლას სხვადასხვა გარემოება იწვევს, საზოგადოებრივ-პოლიტიკური კონსენტიკურითაც ნა-სახრებოები და კუმშარტების ძიების ნყურვილითაც — ხან შვედენში და კუმშარტების ძიების ნყურვილითაც — ხან შვედენში და კუმშარტების ძიების ნყურვილითაც —

სხვა თუ ისე, ოპო-ნენტებს წასაძებელი უწინდებთ და ხელიდან რატომ გაუშვებენ.

ოდესღაც ასე ნაყ-ვდრეს მაქსიმლიან რომბისა:

— ადრე სხენარიად რომ ლაპარაკობდი?! ის, ტრიბუნას ჩვეუ-ლი მგზნებარებით მორ-გებული, ნაშითაც არ დახანებდა:

— კიდევ უფრო ად-რე, ჩვილობასს, საფე-ნებსაც ვასვლებდი, მაგრამ ვიზრდებთ და ჩენი მოქმე-დებაც და აზროვნებაც შესაბამისად იზრდება.

და ისე ვაგერძელდა დაწვეულ გამოსვლას, აღარც მიხვდებდა, თუ როგორ ჩააფერულებოდა მისი დაბნევის მომლოდინე მეტოქე.

არადა, რომეტიერი დიდი მახვილგონიერებით არასო-დეს გამოირჩეოდა, ეგაა, აქ როგორღაც მარჯვედ შეაგება პასუხი.

და როგორ გინდა დაახინი აზრამ ლინკოლნი, ვისი გონე-ბის სიმზებელიც და ოუმორის უმრეტე უნარიც საწიშოშო ვახ-ლდათ და აკი საგანგებოდაც კრებდნენ და თავისებურ კო-ლექციასაც ადევნდნენ მისი ფრთიანი გამონათქ-ვაშებისა.

— ადრე სხენარიად რომ ლაპარაკობდი?! მასაც ნადავებოდ-ნენ დამედებულნი, ამ ენაწელიან მოლაპარაკე-საც გაუბნებდნენ ჩვეუ-ლი რიხის შეწარუნება, რაკილა — უნარის შემ-თხვევაში — თავის მარ-თლებდა მოუნუნესო.

ანკი ის როგორ დაა-ხანებდა: — მე ვერ ვენდობი ადამიანს, ვინც დღეს უკეთ არ აზროვნებს, ვიდ-რე გუშინ აზროვნებდა.

და კელავაც მსჯელობის ძაღს გაქვევებოდა და გიჯიკე-და, არც დაინტერესდებოდა, საცოდავად მხრებამოჭრილი პოლიტიკური ოპონენტისათვის მიედევნებინა მწერა.

...მაინცდამაინც ლინკოლნი რომ არ აუხირდე, ცოცხა გარშემო ისეთი პოლიტიკოსი, ასეთ წამოძახილზე საპრა-ლოდ რომ აბლუქნებდა ანდა იმითიანას დაახუტებს, აღარფრის თქმა აღარ არის საჭირო: თთვერ რომ შევიც-ვალე მოსაზრება, ათიუვერ მართალი ვიყავიო!..

ქართული კინოხელოვნების ისტორია ბევრგვარად შე-იძლება განისაზღვროს. და მათ შორის: ის გამოუყენებელ მსახიობთა ისტორიაცაა.

თუთი ხალხის უსაცვარლეს მსახიობებსაც თითქმის არ უთამაშაოთ მათთვის შესაფერისი როლი.

ფილმების დრამატიზმი თუ სულაც ტრაგიზმი რას შეედ-რება ცხოვრების ამ დრამატიზმსა თუ სულაც ტრაგიკიზმს.

და გენანება, ძალიან გენანება ყველა ეს ჩენი საყვარ-რული მსახიობი, ვინც დასავლეთის კინემატოგრაფში დიდ ნარმატებებს მიაღწევდა, ერთიერთმანეთზე უკეთეს რო-ლებსაც შეასრულებდა და არც დაღბინებული ცხოვრება მოაკლდებოდა, აქ, ჩვენთან კი...

რა მწელი სწრაფვა მსახიობობისაკენ, ოცნება მსახიობო-ბაზე, ასპარეზი რომ გამოგვცლია და მხოლოდ ერთი-ორი ბედ-ნიერი შემთხვევა თუ მოგანიჭებს მეტ-ნაკლებ მკაყოფილებას. მეტ-ნაკლებს, თორემ, ამა!..

შენ კი სხვა რა დავარჩენია, მყურებედა, მხოლოდ თა-ნავარშიბით თუ შეეხვადე მათ მწარე ხვედრს.

ზურან ცინციქლიას ნიჭის, მრავალმხრივი მონაცე-მის მსახიობი პოლიუდში პოპულარიობისაც მალე მოიზ-ვევდა, არც კეთილდღეობა მოაკლდებოდა და მისი ტა-ლანტის შესაფერის ფილმებშიც მოუნუნედა მონაწილეობა.

აქ, ჩვენში „მეგვლუდი“ თუ დაამასოვრდებოდა მყუ-რებულს. ეგაა და გგ.

სხვათაგან განსხვავებით რადიოსპექტაკლებში მაინც გამოართლებდა. მისი იმეითი ხმა, ჩინებული დიქცია ზე-ნიც არ დარჩა გამოუყენებელი და მისი და რეჟისორ ზე-ნარაბ კანდელაკის შეხვედრა ის ბედნიერი შემთხვევა აღ-მორნდა, რამაც ქართულ რადიოდამგმებს ქუმშარტიკ ტა-ლანტი შესძინა, მისი მაღალი რანგის განმსაზღვრელი, ზურან ცინციქლიას შემოქმედებით ზიოგრაფიაში კი ჩე-ნებული როლების მთელი კოლექცია დააგროვა.

მოგებსუნებთ, სერიალი რომ უხვევს მსახიობს პოპუ-ლარობას, ისე ვერცერთი კინოფილმი, და ზურან ცინციქ-ლიამც ერთბაშად შემოიკრებდა უამრავ მკაყურებლს, თა-ნაც, ყველა თაობისა, სერიალი „გოგონა გარეუბნიდან“ არჩილ ნილოსანის როლის შესრულებით, ხალხისათვის ერთ-ერთი საყვარელი გვირის.

ეს ის დროა, როდესაც ურნალ „ჩენი მწერლობის“ სალონი გაიმართება განხილვა ჩემი ნაგვიანევი დებუ-ტისა დრამატურგიის თანხში — „ლევენდა ისკანდერისა“. თავყრილობაში ზურან ცინციქლიამც მონაწილეობს, ღრმა ნივნიერულს წყალობას სიტყვასაც ჩინებულს იტყვის და ცალკეულ ფრამენტებსაც ერთობავს პოეზიდან, ნაი-

კითხავს მისთვის ნიშანდობლივი დიდებული ხელოვნებით. თვითონაც ენაში შევა, მსმენელსაც გაიტაცებს და განხილვას კინაღამ ერთი მსახიობის თვალრად გადააქცევს, ყველა პერსონაჟის ხმას შესაფერისად რომ გაახმოვანებს.

განხილვას ესწრება საპატრიარქოს ტელევიზიის გადაცემები ფჯფუვი და ბატონი ზურაბის ორიოდ მოსაზრებასაც ჩაინერვნება დავაძვინსათვის „სიახლენი“.

სიუჟეტს ვადევნებთ თვალს მთელი ოჯახი.

აგერ ზურაბ ცინციქლამეც. ელისაბედი აღტაცებულნი სახით დედას მიუბრუნდება:

— დე, ეს ხომ არჩილ ნილოსანია, დე!..

ამასობაში ზურაბი იმ ხიქირიხი თავის მეგობრად მომიხსენებს.

ბული იდეალებით და არა გარეგნულ ბრწყინვალებას გამოადევნებულმა.

მცირე ჩანანერში „პოუო ბრანოლინი ჩემს ბიბლიოთეკაში“ ლევან ბრეგვაძე დაიმონებდა XV საუკუნის ამ ლათინურენოვანი იტალიელი მწერლის, მინიატურული პროზის დიდოსტატის ანეკდოტების კრებულთან ერთ-ერთ ნიმუშს, თუ რაოდენ თავაშვებულად ლაპარაკობდა ერთი კაცი პაპის სასახლეში, უზემი გამოთქმებისა და მოურიდებელი ფესტების გამოყენებით.

— რას ყვებობ, — ეტყვის ერთი მეგობართავანი, გაოგნებულიც და შენუხებულიც, — ხალხს სულელი ეგონები.

— ძალიანაც კარგი, — მიუგებს ის თავდაჯერებით, — თუ სულელი ვეგონები, თორემ სხვაგვარად ვერ მოვიპოვეთ იმით კეთილგანწყობას, ვინც ამჟამად აქ ძალას ფლობს. ახლა სულელების დროა და მხოლოდ ისინი წარმართავენ ყველა საქმეს.

სატელევიზიო გამოსვლისას — საპატრიარქოს არხის დილის პროგრამა „აგნათიადი“ — მინდა, რომ ამ პასაჟმა მხოლოდ გაეღვივებთ არ გაიფლოს, არადა, ხაზგასმ: იმ იტალიელი პერსონაჟის სიტყვები ძალადუტანებლად განზოგადდება ჩვენს ამჟამინდელ ყოფაზეცოცო, — ვერ იქნება ეფექტური თავისი სწორბაზოვნების გამო.

სალიტერატურო მიმოხილვის დაწყებამდე ამ ფიცრს ვუზიარებ გადაცემის წამყვანს სოფიო კუჭავას.

— არლაცას მოვახერხებთ, — მამშვიდებს.

და მართლაც — მოეყვები თუ არა ამ ეპიზოდის შინაარსს, მაინც მომაგებებს:

— აქ, ცხადია მხოლოდ XV საუკუნის იტალია იგულისხმება და ვერ გადმოვიტინთ ჩვენს დროსა და ქვეყანაზე.

„კარგი ხარ, სოფო“ — გავიღვივებს და სასწრაფოდ გეთანხმები:

— აბა!.. ისეა მიჯაჭვული კონტექსტს, ვერაფრისდიდებით ვერ ამოგლოჯავ და სხვა დროსა და ქვეყანას ვერ მოუსადავებ.

— მამ მხოლოდ XV საუკუნეში?!

— მხოლოდ XV საუკუნე.

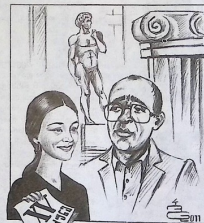
— და მხოლოდ იტალია?!

— მხოლოდ იტალია.

— ბარემ განზოგადება სჯობდა, მაგრამ რაკილა ამის საფუძველი არ არსებობს, რას ვიზამთ, — მოჩვენებითი სინაწრულით აქენებს თავს.

მართლაც ვერაფერს გაანყობ, როდესაც ტექსტი ასეა ჩაკიროლ ფურცელზე.

პოუო ბრანოლინის მივივრს — დიდოსტატის გერქვას და შენს ეპოქასა და ქვეყანას ვერ გაპოსცდები?!

მეგობრული შარყები ბადრი გავნიისას

პროექტი - „ჩემი ერთი ლექსი“

საქართველოს
საქართველოს
საქართველოს

ჩემუღებრივი მკითხველი, რომელსაც ლექსი ბავშვობის შემდეგ აღარ დაუნერია, შესაძლოა ლექსის ნაკითხვის შემდეგ დინტერესდეს, თუ როგორ „მოუყვებოდა“ ავტორი ახლახან ნაკითხულ ნაწარმოებს. უმრავლეს შემთხვევაში ავტორები ამგვარი ნაკითხვისაგან თავს იკავებენ, მიაჩნიათ, რომ ეს მხოლოდ მკითხველის საქმეა. თუმცა არსებობს გამონაკლისიც.

გასულ წლებში რამდენიმე პოეტს საკუთარი ლექსის „მკითხველის თვლით“ ნაკითხვა შეეთავაზებ. პროექტს რამდენიმე პოეტი გამოემართა. საკუთარი ლექსების მათეული ნაკითხვა ეროვნული ბიბლიოთეკის ლიტერატურულ კრებულში „საუბრები ლიტერატურაზე 2009/10“ დაიბეჭდა.

ქალბატონი მაია ჯალაიაშვილის „ავტორეცენზია“ ჩემი თხოვნით დაინერა და კიდევ ერთხელ დაასტურებს, თუ რამდენად მნიშვნელოვანი და სიცოცხლისუნარიანია საქართველოს პარლამენტის ეროვნულ ბიბლიოთეკაში განხორციელებული ლიტერატურული პროექტი. ჩემი ერთი ლექსი შეცვდება თავი მოუყაროს უკვე ცნობილ თუ ახალგაზრდა პოეტთა მიერ „ნაკითხულ“ ლექსებს; ასევე, ამ ლექსებზე მკითხველთა მინანქრებსა და გამოხმაურებებს.

გიორგი კილაძე

მაია ჯალაიაშვილი ო ა ზ ი ს ი

ეს ყვავილები კი არა,
მათი სუნთქვაა
ზეთისხილის ბაღებში გაფანტული...
ისინი სიტყვებს არ ამბობენ,
ისინი მღერიან შედეგებულ ტკვილზე
შელამებისას.
იერუსალიმის ასულნი
მზეს მოჰყვებიან ფუხდაფუხ
ჩუმი ნაბიჯებით, მაგრამ ექოები
სივრცეებს ათრთოლებენ...
ჩათვლიშობათ ნაცნობ მოლოდინში...
იქ, სადაც სურნელია იორდასალამის...
უდაბნო ნიღაბია – ნვაროს გასართობი...
მაგრამ ვინ მოძებნის
ყვითელი ბედუინი გზაში დაილუბა...
გაიღვიძეთ, ასულებო,
დილის ზანზალაკებს
გზა მონაკრიალებს
და მოდის, ვისაც ელით...

ავტორეცენზია ლექსზე „ოაზისი“

ეს ლექსი დღეს დაუნერე, 2011 წლის 25 თებერვალს, „ქებათა ქების“ სტრიქონებით შთაგონებულმა: „გაფიცვით თქვენ, ასულნო იერუსალიმისა, ველის ნიაპორებს და ირმებს გაფიცვით, არ გააღვიძოთ, არ აღძრათ სიყვარული, ვიდრემდის თავად არ ინებოს“... იერუსალიმის ასულებს ხშირად შეხედვით ჩემს ლექსებში, იმიტომ, რომ ისინი ჩემთვის განასახიერებენ რალაც შეურყვნელსა და ამაღლებულს.

ლექსის რიტმი მიკარნახა შუადღემ, როდესაც დრო ნამით ჩერდება და თავს შეათვალეერებს ზეცის სარკვეში, მაშინ დგება დიდი ჩაფიქრების ფაზი, რომელიც არ არსებობს... ნარმოთქმისთანავე ქრება და იფანტება სამყაროს უსასრულობაში. რატომ მენერება ასეთი უდროო და უსივრცო ლექსები, რომლებშიც არაფერი არ ჩანს ყოფითი და წარმავალი... იქნებ ამან სისხლისაგან დაცვალის სტრიქონები, ზორცისაგან განპარცვის მისი სხეული... მაგრამ მე ხომ ეს მინდა გაცნობიერებულად თუ ინტუიციურად, რალაც ისეთი მოხელთება, რასაც მინა ვერასოდეს მისწვდება და ვერ ჩაიკრავს გულში. ის მუდამ იქ ილიელებს, ცათა მიღმა და ყოველთვის შეახსენებს ნამკითხველს, რომ მხოლოდ იქაა, რასაც ასეთი ენებოთა და გატაცებით დაეძებს. ეს იცის სულმა და ამიტომაც მუდამ მისი ხილვის მოლოდინითაა ასე უმჩვენოდ დამნუხრებული.

b. 10/14

১৩৬৬৩০০ ৩০৬৬৩০ ৩৬০৬৩০

সংস্কৃত সংস্কৃত